

221

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

డిశంబరు 1959

భారతి ముప్పది ఆరవ సంపుటము

అ కా రా ది వి ష య సూ చి క

	నం.	పుట.
అక్షయవటం ఎన్నేర్పడి? (కల)	...	8 88
అపమంచి అబ్బరపుపాత (వ్యా)—శ్రీ ఆరుద్ర	...	8 54
అనంతకృష్ణులు : అభిరుచి నిర్దేశము (వ్యా)—శ్రీ సాశ్వతకృష్ణమూర్తి	...	7 26
అన్యపదేశము : భల్లటుకు (వ్యా)—శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు	...	12 67
అపరాజిత (క)—'వంగరావ'	...	8 27
అపసోక్షగర్భము (ప)—శ్రీ హరీతశివశర్మ	...	8 27
అమరకళిక వ్యాఖ్యాత కాశీప్రతాపరుద్రుడేనా? (కల)—శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	9 94
అమృతుడు (క)—శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	...	9 11
అమెరిక లో ఇంగ్లీషుసాహిత్యం (వ్యా)—శ్రీ యునెస్కో ట్రెలింగ్	...	1 75
అరుణకిరణాలు (ప)—శ్రీమతి పి. అరుణకుమారి	...	10 64
అర్ధరాత్రివేళ (ప)—శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	6 78
అర్ధశాస్త్రపితామహుడు విశ్వమస్త్రిత్ (వ్యా)—శ్రీ ఋణుసు వేంకటసుబ్బారావు	...	1 15
ఆంధ్రవచన రచనాభేదములు—విమర్శ (వ్యా)—శ్రీ నివాదవోలు వేంకటరావు	...	1 5
ఆక్షేపము : సమాధానము (వ్యా)—శ్రీ వర్ధుల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రి,		
శ్రీ నివాదవోలు వేంకటరావు	...	7 22
ఆత్మజ్ఞానం (క)—శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	...	1 69
ఆత్మార్పణము (ప)—శ్రీ మాచర్ల రామకృష్ణశర్మ	...	12 80
ఆర్థర్ కోయిన్బర్ (వ్యా)—	...	2 81
ఆలాపన (నా)—శ్రీ రాఘవ	...	12 59
ఇశోయణి (వ్యా)—శ్రీ శ్రీనివాససోదరులు	...	4 8
ఇగ్నైవివో శతబ్దంలో చంద్రుడు (ప)—శ్రీ మాదిరాజు రంగారావు	...	6 82
ఉక్కుపంజరాలు (నా)—శ్రీ రమణశ్రీ	...	4 61
ఉత్సేహితులు (క)—శ్రీ జి. భాను	...	12 40
ఉల్లిచేసిన తేలు (కల)—శ్రీ నివాదవోలు వేంకటరావు	...	12 90
ఋషివాణి (ప)—శ్రీ బెహ్మూరి శ్రీనివాసమూర్తి	...	11 26
ఎకాపర ఆర్థికహస్తములు (వ్యా)—శ్రీ బూర్గులరామకృష్ణరావు	...	1 8
ఎజ్జన గంధవోరుడా? (వ్యా)—శ్రీ దీపాలసీతయ్యశాస్త్రి	...	7 8
ఎజ్జను డ ధూపతి చేబ్రోలు కానవము (వ్యా)—శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	...	11 8
ఎవరోపిలిచారు (నా)—శ్రీ అంగర నూర్జారావు	...	1 25
ఎరుకొనేసింది! (క)—శ్రీ మిక్కిలి సుందరరావు	...	10 45
కలిసిపోమిత్ (ప)—శ్రీ దేవకొండ బాలగంగాధరలిక్	...	8 57
కళకళిసాహిత్యము (వ్యా)—శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	...	10 85
..	...	11 77
కథావస్తువుపోయింది! (ప) శ్రీ కె. బాబారావు	...	11 78
కన్నడ భాషాధారము : కైటర్ (కల)	...	1 85
కన్నకలపులు (ప)—శ్రీమతి ఆర్. నాంచారమ్మ	...	8 88

కలహాపిలుపు (ప) — శ్రీ పి. గణపతికావ్య	...	4	80
కల్పకల్పదివారం (కల)	...	8	89
కళాప్రపంచంలో నటరాజ వికాస (వాగ్) — శ్రీ అనుందర్ల గోపాలరావు	...	6	25
కష్టాలలో కాలగమనం (ప) — శ్రీ పోరంకి ఆనందం	...	17	89
కాకికి కి ఎవరు? (వాగ్) — శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి	...	12	26
కాశీయలవాటి కాసనకవులు (వాగ్) — శ్రీ కె. హెచ్. వి. కిర్య	...	2	15
"	...	8	18
కాటూరివారి ఖండకావ్యాలు (వాగ్) — శ్రీ పి. గణపతికావ్య	...	2	56
కాదంబి కథకుమాలం (కల) —	...	12	91
కాలం తెచ్చిన మాన్య (క) — శ్రీ ఆర్. ఎస్. నుదర్శనం	...	7	14
కాళిందీ ప్రభము (ప) — శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు	...	5	1
కాశీఖంఠము : కావ్యత్వము (వాగ్) — శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యకావ్య	...	6	79
"	...	7	76
కన్నరకృష్ణం గారము (వాగ్) — శ్రీ హర్ష కృష్ణమూర్తి	...	6	67
కీ. శే. కళావేంకటరావు (వాగ్)	...	4	86
కీ. శే. హరినాగభూషణంపంతులు (వాగ్) — శ్రీ సంధ్యావంశనం శ్రీనివాసరావు	...	10	81
కుంభరాజా అప్రకటితకాసనం (కల)	...	8	85
కృష్ణశత్రుగాయల గయకాసనము (వాగ్) — శ్రీ నేలూరి వేంకటరమణయ్య	...	2	5
కేరళప్రభుత్వ ప్రచారము (వాగ్) — శ్రీ రాశిపల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తి	...	10	4
కొత్తిపాట (ప) — శ్రీ బొడు బాపిరాజు	...	5	7
కొన్ని ప్రయోగాల పరిశీలన (వాగ్) — శ్రీ నిమిషమోల వేంకటరావు	...	4	54
కోకిలమృగపిల్లి (వాగ్) — శ్రీ హర్ష కృష్ణమూర్తి	...	9	78
కోనగణపతి ఖండకావ్యము (వాగ్) — శ్రీ తురగా కృష్ణమూర్తి	...	11	35
కుంతిపుట్టలు (కథ) — శ్రీ కెండ్ల	...	11	41
క్రీస్తుజననము (ప) — శ్రీ వి. పుణమూర్తి	...	12	54
గమ్యస్థానం (క) — శ్రీ ఆర్. ఎం. చిదంబరం	...	10	11
గయకాసనము జయకాసనమెట్లు? (వాగ్) — శ్రీ కె. వి. హెచ్. కిర్య	...	12	25
గురుశిష్యులు (ప) — శ్రీ మోదర్ల రామకృష్ణకవి	...	2	87
గృహనామ్యము (క) — శ్రీ తాడిగిరి పాతరాజు	...	12	18
గౌరవంకల లోక సభ (ప) — శ్రీ వాయవి కుచ్చారావు	...	8	20
గోవింద వాక్యాలలోని ద్విత్వంకాలు (వాగ్) — శ్రీ కొత్తికొండయ్య నాదరి	...	9	79
గ్రంథనిమిషము	...	2	92
"	...	8	90
"	...	4	98
"	...	5	91
"	...	6	95
"	...	7	94
"	...	8	95
"	...	9	95
"	...	10	98
"	...	11	98
"	...	12	98

గ్రహకక్షాగ్రమునుంచి విశిష్టత (వాన్) — శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమహాద్యులు	...	1	62
గ్రహతేధి (వ) — శ్రీ కుంటిమద్ది శేషశర్మ	...	8	15
గ్రీష్మవేగము (ప) — శ్రీ శివగన సరసింహస్వామి	...	7	41
ఘటన (కథ) — శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	11	8
చంద్రోత్సవము : శరణమణిపహాళికావ్యము (వాన్) — శ్రీ పుట్లపర్తి నారాయణాచార్యులు	...	8	66
చల్లగా చేయుచున్నపుడు వైవా (వాన్) — రాజకీయవిద్యార్థి	...	10	94
చెతనాజ్యోతి (ప) — శ్రీ దాశరథి కృష్ణమహాద్యులు	...	3	1
చైవా ఆర్థికవ్యవస్థ, మార్గమునాదం (వాన్) — శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	...	7	17
జగత్స్వరూపంపై వాస్తవతత్వపరిచయము (వాన్) — శ్రీ జెర్మన్ ట్రాండ్ రెస్సెల్	...	3	78
జాతకముపై గ్రహప్రభావము (వాన్) — శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమహాద్యులు	...	2	28
జీవించాలంటే! (నా) — శ్రీ మల్లాది సత్యనారాయణ	...	6	47
జీవితోత్తరమహాసాము (వాన్) — శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	...	7	56
తాతయ్య ముగిసెం (క) — శ్రీ పురాణం నూర్యప్రకాశరావు	...	12	88
తార లక్ష్మణునితో (ప) — శ్రీ పుట్లపర్తి నారాయణాచార్యులు	...	6	17
తిరుగుబాటు-విప్లవాలు (వాన్) — శ్రీ నూర్ హుస్సేన్ రాయ్	...	6	9
తీర్చిదిద్దడం (క) — శ్రీ ఆర్. ఎం. చివంబరం	...	7	42
తృప్తికు ప్రజానిక : నిరంతరగ్రహసంస్థ (వాన్) — శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	...	4	17
తెలుగువానిలో అభ్యుదయము (వాన్) — శ్రీ మోక్షకుమార్ సత్యనారాయణ	...	11	58
తెలుగు తోలికావ్యము : కవిజనాభిమతి (వాన్) — శ్రీ నెల్లూరు వేంకటకృష్ణారెడ్డి	...	10	65
దమయంతి వాక్యసూక్తి (వాన్) — శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు	...	10	79
దుర్గపథము (ప) — శ్రీ పి. పి. అయ్యంగుమారి	...	10	89
దుర్బుధ్ధాత్మము (వాన్) — శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమహాద్యులు	...	7	32
దులుపు బూజు (ప) — శ్రీ శ్రీనివాస నారాయణరావు	...	9	19
ద్విపదభారతము : తిమ్మయ్యసత్యం (వాన్) — శ్రీ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మ	...	5	13
ద్విపదభారతము : బాలసరస్వతి లోపాలు	...	6	85
ధర్మము : ధర్మ-సూత్రము : కుడి (వాన్) — శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	...	7	49
ధర్మవాగ్దానము (క) — శ్రీ 'మంత్రం'	...	11	71
ధ్వని : స్థలం (వాన్) — శ్రీ భద్రాద్రికాళికాకృష్ణమూర్తి	...	9	84
నన్నయభట్ట శివశర్మనిధానిము (వాన్) — శ్రీ ధూళిపాళి శ్రీరామమూర్తి	...	1	49
నన్నయచోడుని శివశర్మనిధానిము (వాన్) — శ్రీ ముని వి. రాజేశ్వరి	...	10	88
నన్నయచోడుని శివశర్మనిధానిము (వాన్) — శ్రీ ముని వి. రాజేశ్వరి	...	5	67
నాగార్జునమతం జైపనివనము (వాన్) — శ్రీ చారిత్రాశివశర్మ	...	6	68
నాదపరిమళం (ప) — శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి	...	11	85
నిలువుమోడము (వ) — శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథం	...	7	66
నేటి తెలుగు : వర్ణనము (వాన్) — శ్రీ భద్రాద్రికాళికాకృష్ణమూర్తి	...	4	9
నేటిపాఠశాల విమర్శ (వాన్) — శ్రీ రా.	...	5	79
పంటనీరి పండుగ — పండుగం (కల)	...	12	88
పత్రవాణి (వ) — శ్రీ కృష్ణమూర్తి	...	8	78
పత్యులకు రాగాలు (కల) — శ్రీ నిజదనోలు శుభదేశ్వరరావు	...	1	92
	...	5	88
	...	6	94

మనవిమాటలు	...	5	100
"	...	6	100
"	...	7	100
మనస్కృతము (ప) — శ్రీ పి. వారాయణరెడ్డి	...	10	80
మన హుక్కులు (వాణి) — శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు	...	4	82
మహావి శివయ్యగారి స్వీయచరిత్ర (శ్యాంశ్యా) — శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	11	55
మాగవవర్మ : అతినిసంతతి (వాణి) — శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	...	5	2
"	"	6	11
"	"	7	85
"	"	8	59
మిశ్రిలను పొందించిన కర్నాటక రాజులు (కల)	...	2	88
ముగ్ధమూర్తి (ప) — శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు	...	3	8
ముద్ది బురి (ప) — శ్రీ బోయి భీమన్న	...	4	58
మేఘ సందేశములోని మధురీమ (వాణి) — శ్రీ నేలటూరు రామచాపయ్యంగారు	...	1	56
మోటిఫ్ భావనాంకురమా? (కల) — తా. రా.	...	6	94
మోటిఫ్ భావనాంకురమే (కల) — శ్రీ ఆమంచర్ల గోపాలరావు	...	7	92
మోటిఫ్ భావనాంకురం ఎలా అయ్యాని? (కల) — శ్రీ హరీత శివశర్మ	...	8	91
యుగయుగాల ఉగాది (కల) — "జిజ్ఞాసువు"	...	4	87
యెంకిపాటల శిల్పవైఖరి (వాణి) — శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	5	80
రాయల గయ కాసనము జయకాసనమా? (వాణి) — శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	8	18
రాయల గయకాసనము జయ కాసనమే (వాణి) — శ్రీ నేలటూరు వేంకటరమణయ్య	...	10	21
రాళ్ల పల్లివారి వచన రచన (వాణి) — శ్రీ సార్వత్ కృష్ణమూర్తి	...	8	84
రాష్ట్ర గానములోని రామణీయకము (వాణి) — శ్రీ నాగర్ల గురప్రసాదరావు	...	4	40
రిక్తవాస్తాలు (కథ) — శ్రీ ప్రధీల సత్యవారాయణమూర్తి	...	8	45
రేపు మనదే మరి! (ప) — శ్రీ మాసజ	...	9	78
రోహిణి చంద్రమంగళయోగము (వాణి) — శ్రీ రాళ్ల పల్లి గోపాలకృష్ణమచార్యులు	...	11	47
లక్ష్మణసార సంగ్రహము (వాణి) — శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య	...	4	10
" (వాణి) — శ్రీ రావూరి దొరసామిశ్వర్	...	9	58
లవంగీ జగన్నాథము (ప) — శ్రీ భట్టారం మర్రి కొయ్యన కవి	...	5	28
వయోముఖాంగేషు చింత్యమా? (వాణి) — శ్రీ క్రినివాస సోమరాలు	...	5	41
వసంతవాల్మీకియము (ప) — శ్రీ శివగన నరసింహస్వామి	...	4	88
వాంఛానుమితి (ప) — శ్రీ సంపత్కుమార	...	9	26
వార్తలు	...	5	99
"	...	6	89
"	...	7	48
"	...	8	65
"	...	9	100
"	...	11	70
వార్మికి దేవాయలం (కల)	...	10	97
వికృతి వివేక కర్తృత్వము (వాణి) — శ్రీ తామటి దొణప్ప	...	6	8
విశ్వాకర్ష రచయిత ఆల్ఫ్రెడ్ శెమన్ (వాణి) — శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	8	69

	సం.	పుట.
విచిత్ర మేళనము (ప) — శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి	...	8 88
విశిష్టతను రెండు సంస్కృతులు (వాణి) — శ్రీ సి. పి. స్నో	...	9 50
"	...	10 51
" — శ్రీ మైకెల్ పాలానీస్	...	12 74
విప్లవాగి (ప) — శ్రీ సావ్య కృష్ణమూర్తి	...	11 84
✓ విభీషణ శివభాగతి : రామనిరాజగిరి (వాణి) — శ్రీ అదిభట్ల వేంకటరమణ	...	8 58
విశ్వనాథ మహాకవీలు : శ్రీ గిరికేతకము (ప) — శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ	...	6 1
"	...	7 1
"	...	8 1
"	...	9 1
"	...	10 1
"	...	11 1
"	...	12 1
విశ్వనాథ వారి ప్రణయదర్శనము (వాణి) — శ్రీ సావ్య కృష్ణమూర్తి	...	5 8
విశ్వనాథవారి మేనకా విశ్వామిత్రము (వాణి) — శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	8 39
విశ్వమున విశిష్ట డెనకు? (ప) — శ్రీ సన్నిధానము నూర్యనాయకశాస్త్రి	...	11 81
విరబ్రహ్మముగారి కాలము (వాణి) — శ్రీ కొండూరి వీరరాఘవాచార్యులు	...	2 50
వేదకాలంలో ఆశ్చర్యాలలు (కల)	...	5 90
వేదాశ్చర్యం ఎందుకు పుట్టిందీ? (వాణి) — శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	8 77
వైదిక కావ్యాలలో శైవల కైవాసం (వాణి) — శ్రీ కె. కుమారప్పగౌడ్	...	9 46
కత్తి : కత్తిము (వాణి) — శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	...	8 4
కాంతి సామ్రాట్టు — ఆశోకగిరి (వాణి) — శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావు	...	9 88
కామంతలము : అనువాదస్థిత్యానాలు (వాణి) — శ్రీ రెల్లంకొండ రాఘవరావు	...	3 65
కామంతలము : రవీంద్ర కవీంద్రుడు (వాణి) — శ్రీ శేలూరి రామదాసశ్యాంకారు	...	12 8
శివాసమంజీరరత : ! (ప) — శ్రీ వంగల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ	...	10 78
శిఖరవాసి ! (ప) — శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి	...	08 84
శివశంకరల కుశలమాలిక (వాణి) — శ్రీ వారణాసి రామమూర్తి	...	9 8
శ్రావణంలో ఒక రాత్రి (ప) — శ్రీ హరీశ శివశర్మ	...	9 88
శ్రావణాభిమ (ప) — శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు	...	10 86
శ్రీ రాయల గయశాసనము (కల) — శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప	...	8 90
శ్రీ సత్యపాయిబాబా (వాణి) — శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	...	12 71
శ్రీయోరాజ్యము (నా) — శ్రీ కొండముదిర రామచంద్రమూర్తి	...	8 47
పంపన్న సమాజం (కల)	...	4 91
పంపాడకుని సన్నిధిలో నన్నయ (వ్యంగ్య-నా.) — 'తాతాచార్య'	...	2 48
పంపకృతసాహిత్యము : ముస్లిం సులసేవ (వాణి) — శ్రీ కప్పగంటుల లక్ష్మణశాస్త్రి	...	9 39
సమర్థుడు (క) — శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	...	5 17
సమర్థివ్యవహాయం సమంజసమా? (వాణి) — శ్రీ బిలుసు వేంకటగుమ్మారావు	...	8 9
సాక్షాత్కరము (ప) — శ్రీ మోటూరి వేంకటరావు	...	6 66
సాక్షాత్ప్రమాన్యము (ప) — శ్రీ సుప్రసన్న	...	4 1
సాహితీసుగతుని స్వగతం (వాణి) — రామచంద్ర	...	1 22

విషయానుక్రమణిక

డిశంబరు 1959

విశ్వనాథమధ్యాహ్నములు: శ్రీగిరి శతకము	శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ	1
శాకుంతలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు	శ్రీ నేలటూరు రామదాసయ్యంగారు	3
గృహోన్ముఖము	శ్రీ తాడిగిరి పోతరాజు	13
గయశాననము జయశాననమెట్లు?	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	25
స్వాత్మార్పణము	శ్రీ మోచర్ల రామకృష్ణకవి	30
నేటి తెలుగు: వర్ణనమామూయము	శ్రీ భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి	33
ఉశ్నేరితులు	శ్రీ జి. భాను	40
వీరబ్రహ్మముగారి కాలము	శ్రీ కొండురు వీరరాఘవాచార్యులు	50
క్రీస్తుజననము	శ్రీ బి. పురుషోత్తం	54
కాకతిశక్తి ఎవరు?	శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి	56
అలాహన!	శ్రీ రాఘవ	59
అన్యాయదేశము: భల్లటుడు	శ్రీ బామ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు	67
శ్రీ సత్యసాయి బాబా	శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	71
విడిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు	శ్రీ మైకేల్ పాలాస్కి	74
భారతంలోని స్త్రీపాత్రలు: అంబ	శ్రీమతి పి. సత్యవతిదేవి	78
సుమిత్ర సాజన్యము	శ్రీమతి పి.కాల శ్రీదేవమ్మ	81
తంత్రశాస్త్ర రహస్యాలు	శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	83
సాహితీ సుగతుని స్వగతం	రామచంద్ర	87
కష్టాలలో కాలగమనం	శ్రీ పోరంకి ఆనందం	89
కలగూరగంప		90
గ్రంథసమీక్ష		93

జనవరి సంచికలో

రాజ్యము: రాజ్యపాలకులు	శ్రీ కామరాజగడ్డ రామచంద్రరావు
విన్ సింట్ వాంగ్	శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి
సిద్ధేంద్రయోగి	శ్రీ పోణంగి శ్రీరామ అప్పారావు
గొల్లకలాపము	శ్రీ సాళ్యకృష్ణమూర్తి,
	శ్రీ ముట్నూరి-సంగమేశం
శివతత్వసారము	శ్రీ వర్ధుల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రి
ఎమిలీ దుథ్ హేమ్	శ్రీ జాన్తి జగన్నాథం
విశ్వనాథవారి విశ్వామిత్రాగమనము	శ్రీ వి. రామకృష్ణరావు
విశ్వేశ్వరుని చమత్కారప్రస్థానము	శ్రీమతి బి. సి. నరన్యతి

వార్తలు

శ్రీ సండివరెడ్డికి కాంగ్రెస్ అభ్యర్థనపది

ఆంగ్లప్రభుత్వముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిగారు ఆఖిలభారతి కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకోబడ్డారు. ఆయనతో నాటి చేయదలచినవా రందరూ నామినేషనులు ఉపసంహరించుకున్నారు. శ్రీ రెడ్డిగారిచేతను శ్రమలిపిందిగా గాంధీ, పంత్, మొరార్జీలు ప్రతిపాదించారు.

చైనా చర్యపై అమెరికా ఖండన

చైనా ఇండియా సరిహద్దులవాదంలో ఇండియా వాదం, హక్కులు సన్మతైవమున అమెరికా అభిప్రాయ పడుతున్నట్లు అమెరికా విజ్ఞాపనముంట్రి శ్రీ క్రిస్టియన్ మోరీ నవంబరు నెలలో నాసింగ్టన్లో ఒకపత్రికా ప్రతినిధులతోష్టిలో అన్నాడు. చైనా బల ప్రయోగం చేసిందని ఇది చాలా తప్పుని అనున అన్నాడు.

హెచ్చర్ ప్రకటనపై అమెరికాలో పెద్ద గాలి దుమారం లేగింది. దానిపై హెచ్చర్ భారత యభారీ కార్యాలయం ప్రతినిధిని పిలిపించి తన ప్రకటనను విడిచిపెట్టాడు.

కాంగ్రెసు అధిష్ఠానవర్గం తీర్మానం

చైనా - భారతజ్ఞాన సరిహద్దు వివాదం విషయంలో భారత ప్రభుత్వం ఆనసరించి నిశ్చయించిన విధానాను, క్లిష్టపరిస్థితిని ఎదుర్కొనడానికి జరుపుతున్న చర్యలను కాంగ్రెసు అధిష్ఠానవర్గం నవంబరు 10వ తేదీన బలపరుస్తూ తీర్మానించింది. తగినచర్యలు తీసుకోవాలని, అయితే, అలాటి చర్యలనల్ల భారత జేతపు అఖండత్వానికి భంగం కలుగరాదని, వివిధంగాను దురాక్రమణను అంగీకరించినట్లు కాకుండాదని ఈ తీర్మానంలో స్పష్టపరచబడింది.

శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్యగారి మృతి

సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులు, విమర్శకులు శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్యగారు నవంబరు 4 వ తేదీన నాంపల్లి (హైదరాబాద్)లోని స్వగృహంలో మరణించారు. పీఠయస్సు 70 సంవత్సరాలు. వీరు నవ్యాంధ్ర సాహిత్యవీధులు, తంజావూరాంధ్రనాయక చరిత్ర మున్నగు గ్రంథాలు రచించారు. నవ్యసాహితీ

పరిచి మాజీ అధ్యక్షులు. పారిభాషికవిద్యోగ సంఘ సభ్యులు. వీరు లోగడ న్యాయస్థానవ్యవస్థలలో పాల్గొన్నారు. నిజాం కాలేజీలో ఆంగ్లోపన్యాసకులుగా వున్నారు. తర్వాత, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ తాళపత్రగ్రంథాలయంలో పరిశోధకులుగా ఉన్నారు.

హుచిపూడి బృందం పర్యటన

కేంద్రప్రభుత్వం శాస్త్రప్రవేశోద్యమ, సాంస్కృతిక వ్యవహారాల అంశములను పరిశీలించు ప్రకారం ఆంగ్లప్రభుత్వం నుండి కూచిపూడి నాట్యనటక బృందాన్ని కేంద్ర-మైసూరు రాష్ట్రంలో పర్యటనకు ఆంగ్లప్రభుత్వ ప్రభుత్వం పంపించినట్లుంది.

అజాద్ కాశ్మీర్ మాజీ అధ్యక్షుని ఆరెస్టు

అజాద్ కాశ్మీర్ మాజీ అధ్యక్షుడు సర్దార్ మహమ్మద్ ఇబ్రహీం రావ్ బింద్లో పాకిస్తాన్ సైనిక శాసనం కింద ఆరెస్టు చేయబడ్డాడు. ప్రభుత్వంపై అసంతృప్తి, విశ్లేషణని గెచ్చుకొనుతున్నాడన్న ఆరోపణపై ఈ ఆరెస్టు జరిగింది.

తూకేర్ గ్రాం విముక్తి

అస్సాం-తూర్పు పాకిస్తాన్ సరిహద్దులో ఉన్న బరేతగ్రామం తూకేర్ గ్రాం 14 మాసాల తర్వాత నవంబరునెలలో మరల భారతజేతం అధీనంలోకి వచ్చింది. దీనిని లోగడ పాకిస్తాన్ పెక్కుసార్లు కొల్లులు సాగించి ఆక్రమించుకొన్న విషయం పాకీకులు విడితమే. రాడక్లిఫ్ అవార్డు ప్రకారం మరీ కొన్ని గ్రామాలుపై అధికారం కూడా ఇండియాకే సంక్రమించింది.

ఇండియాకు చెకోస్లోవాకియా ఋణం

భారతజేతంలో పరిశ్రమల అభివృద్ధి కోసం చెకోస్లోవాకియా భారతప్రభుత్వానికి 28 కోట్ల రూపాయలు ఋణమివ్వడానికి ఒప్పందం జరిగింది. దీనిపై భారత పరిశ్రమలమంత్రి శ్రీ మనూభాయిషా, చెకోస్లోవాకియా విదేశ వ్యవహారకాళామంత్రి ఎఫ్. క్రాసిర్ సంతకాలు చేశారు.

విశ్వనాథ మధ్యాక్షరాలు: శ్రీగిరి శతకము

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ఎకలోని బాధకు భావనాదీప్తికెల్ల నిరామ

మొదలిన యెవ్వోటనో నిరాకార మూని యుండువని
మది నమ్మజాలనికా భావతీవ్రత మదిలోని నొప్పు
సాద దీపు తోప శ్రీశైలమల్లికార్జున మహాలింగ !

ఇది కాదటంచు నాబ్రతుకు నేను యథేచ్ఛంబుగాగ
బ్రతుకుచు మరి మధ్యమధ్య దీపు కన్పడవంచుఁ దెనుగు
పదములు వ్రాయుచు నాటకంబుగా భావించుచేమొ
సునతీకృతార్థ శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

నానమ్మక మ్మిది స్వామి నాథ నాడు జన్మాకలచేతఁ
బూని తా నియమితమయ్యె వాసుకిభోగి కేయూర
దీనిచే నిన్ను భావించు నైరమ్మనీయమా నరిసి
సోనవుగాఁగ శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

ఏలలోహిత ప్రాద్దుక్రంకితంతచే నీ వా నెనుకను
వ్రాలినత్తువని యెఱుంగుకన యమ్మచారి వా నగలు
వ్రాలుచందురురేక శుకగురువుఁ బావలీల పాప
సూలచేకట్లు శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

ఒనరైనయంతలో నా మన స్ఫూరియూరియున్నయది
వనితాధనోహలే యుష్పకార మావయు నూని యనగ
తనర బంధమనేసి రాచినం బోదు దానిలక్షణము
సాన తావిచెడదు శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

పిచ్చి తాఁ గుదిరినఁగాని యోహ్వామి పెండిలి కాదు
పిచ్చి తాఁ గుదురదు ప్రాణనాయక పెండ్లైనఁగాని
హెచ్చి నిన్ను హింతు మనసుచేతనే యిది చావ దీపు
చొచ్చినఁగాని శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

చెట్ట యీ మనసున కయ్యె సిగ్గువచ్చియు సిగ్గురాదు
పట్టినచోటనే పాముకరచియుఁ బట్టు నచోట

చుట్టపెట్టి హరిఁపు నీనిని మగుగుచొచ్చితి నాత్మ
చుట్టమవంచు శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

ఁగళ మంబు లెన్నెనఁ గడచుదాఁక మార్కండేయునట్లు
ఇంమీఁద నుంచుమంచంటిన జన్మ లింకేమి నాకు
వలదంటినా నాదుతలపులో నీవు వచ్చి నిల్పింటి
చులుకచేసితిని శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

అనుభవస్మృతిఁగాక పెద్దపులుము లే దనుభవనే
ననుభవ నేళయందు ముఖ మన్నచో నదియు భావనయ
ఁనిభావన కింక హేయ మ్మహా ఁరికరణమేలొ
చొనిపినా నీవు శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

నమ్మితి నుపనిషదర్థములే నిన్ను నమ్మితి నిన్ను
నిమ్మెయి నమ్మునో నీవుచేసితి దేమియులేను
నమ్మినప్పుడు చేయవలగుదయ్య యీ నాకు నిమ్మననె
సామ్యము నీవి శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

ఏ నేళ నిజఁ జూచినానొ యా నేళ నీగుండెకాయ
కాపు నేసితి గంగుమారె వృంథమ్ముకడఁ జక్కపాడిచె
సేవింఁగా నీవు నొచ నేలొ వచ్చి మ రిందు కలిమి
నూవె మిక్కిలిగ శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

ఒక నేళ నే నెఱుంగకయ సేవించుచుంటి నేమో య
యకదాబ ! సేవించనట్లుగ నభినయంబునోయుచుకు
ముకుపుట్రాబునఁ బెట్టి యాఘాతముం జేయునే ము
నుకుమారమూ ర్తి శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

నీ వంకరాత్మగో నిలచి వెలికిని నిగుడుయగ్నంబు
దేవి శారదగ భాసించె నాదేవి దేవ ! భవగ్న
పావప్రక్షిఁ దగు నాదు జహ్నుకుంఁ బైకే బాఁకిన నచట
నూవె నీయున్ని శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

ఁరగ నా శారదాదేవి నీనుండి బయలుదేరినది
సరిసిజభవురాణి యొక్క ధార నానన్నిధిఁ బ్రాఁత
హాగ ! నన్ను నాధారి పెంట నీవద్ద కగుదేరనీవె
నురనదీకూడ ! శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

శాకుంతలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

శ్రీ నేలటూరి రామదాసయ్యగారు

త్రిపుటికి ఇంచుమించు గెంతగడ్డ కంట ప్రకటితము
మదీయ శాకుంతల రసాస్వాదిని శ్రీ బెజవాడ
గోపాలగడ్డచేత సంచితిని. ఆ గ్రంథ నిజాభివందనమును
తెలుపుచు, మహాకవి శాకుంతల శాకుంతల పరా
మర్శనను పరామర్శము లై వివిధా అని యుచున్నది.
అంగులకు నేను వారి పేరు కూడ ఉదాహరింపబడియే
యున్నది అని యుచున్నది. అట్లే గదా, — 'అది (శాకుం
తలము) సాహిత్యం గోలిచిన తొంటి యాచార్యులకు
అనందనంద పాఠశాలకు పాఠములు నేటివారకు అందిన
భాగము శాకుంతలం ద్రాసులకు బహుమానముగా
పాఠముల నందియున్నది.' అని. (రసాస్వాదిని —
ఉదాహరణము - పుట-1.) ఇందు రవీంద్ర శాకుంతల విమ
ర్శన అంతియ కాని నేను అంతియను (ప్రస్తావించిన
వాడు కాను. అట్లు ప్రస్తావించుచు "వృద్ధా నే, న
విచారణీయగీతా న్నివృత్తం కంఠస్థిగీతే" "అంగుర
జ్యాయురే. తవ నోపుర వారి దరిద్ర, యువనీ"
అను లవనాకృత్య న్యాయమున నే.

రవీంద్రుని శాకుంతల ప్రశంస సగ్యమును
యూరపు జ్యోతు కవిమృదనుద్రవ్య గీతే పలికె
నన్ను త్యక్తింపగోరితికను తన విభులన్యాయము
అన్నాడు. గీతే గీతికను ఇది అంగురమునాడు —

Wouldst thou the young years' blossoms
and the fruits of its decline,

And all by which the soul is charmed,
enraptured, feasted, fed?

Wouldst thou the earth and heaven it-
self in one sole name combine?

I name thee Sakuntala, and all at once
is said.

"నీకు బాల్మీపు (ఎలజననపు) గుగుములు కావల
యునా, అదితీతీ వీరబామున నాటి ఫలములం
గావలయునా? అంతియ కాక, ఆత్మకవి సంకీర్తన
గొనునో, సుఖపరణి కుచునో, పండువు గనునో, విం
దారగించునో అది యెల్లము గావలయునా? మన్ను
మిన్ను — భూమియు స్వర్గమును ఒక్క (పేరి) బనే

కలుపం గోగికయా? ఈ కున్నంటిని, ఓ శకుంతలా,
నిన్నీ నీ తేల్కొంగును. అంతి స్యామును నొక్కు
మృదీ త్యుబదీ నిరును, నిరతార్థమును." ఇది
దానికి ఒకపాటి అంగ్రాహనము. గీతే యీ శాకుం
తల ప్రశంసకు కారణము నేను ఒకడుగా ఉహించి
ఆ రసాస్వాదినియందు ఇట్లు తెలుపుకొనియుంటిని.
"ఉదాహరణముగా (వేదమునకు నాటక గతి) రసా
భావాదిద్రవ్యంను, తిన్యహిమఖనులందు, రస
మున్నును భావముల ముక్తిని 'సంకీర్తనము' కాని,
పరనిర్వృత్తిని లలితాస్యము లేను. అట్లే నాకు
కాను యువాత్రి తోన్నయి. కావున గావోలు,
మహావి-మృదనుద్రవ్య గీతే తిన్య భావములు
గాను నాటకము నెత్తుగాను తోచి, తన చిత్తమున
గుడి కట్టించు' ని ఆరాధన. సంకీర్తన ప్రాములందిన
వేదమునకును ఆ తాంబరమును విక్కిరి అబ్బుర
పడుచు నే ఉత్సాహము బొంది కలిగియు శాకుంతలము
లోని చిల్లని యా 'లాస్యమును' సంతసించి దానిని
ఇట్లు వాగదానియం బొరయించినాడు. 'Wouldst
thou' అత్యధి. ఇంతియు పాగింటి యంగ్లింకాడి
మాడి భాగించినట్లుగాక, హిమవర్షిండుకీరియు
అతిమరణికనాసినియు, పరిమర్షిండుకీరియు, తిన్యయాగి
మర్యాదగా నిచ్చిన వింగును అల నాగీర్యాగి శకుంత
లను ఒకపాటి యెవముగా మడిగా ఉంచి చూచి
మొక్కిడియే చేసినది యీ ప్రాతపాముని తలంతురు
కావోలు" అని. మఱి శాకుంతలం ద్రవాధుకు గీతే
ప్రశంసాగీతికపై ఇట్లు వ్యాఖ్యానించుచున్నాడు.
"మనము ఈ ప్రశంసను వటి కవనపు బొంగు అని
చూచియుము. దాన గీతే శాకుంతలమును విక్కిరి అంద
మైన కావ్యముగా ఎంచెనని తాంతుము. కాని, నిజ
ముగా అది యట్లు గాదు. ఆత్మకవి పద్యము వటియగునంద
పాఠశాలపు మెచ్చుకొలును అతియోక్తియు గాను.
మఱి విమర్శనకు లెప్పగా అరణి చేర్చిన విజగర్హియును.
ఆత్మక మాటలలో ఒక ముఖ్యమైన నిర్దేశము గలను.
శాకుంతలమున ఒక క్రమవృద్ధిని మార్పును గూర్చిత

చరిత్ర సృష్టముగా తోచి ప్రకాశించును అని ఆయన చెప్పటం—పూవు పెరిగి కానుగా మాటుట, భూమియు స్వర్గముగా పరిణమించుట, అచిత్తు చిచ్ఛిక్తిం గనుట, నిజముగా కాకుంథలమున వెంతు సంయోగములున్నవి. నాటకమున కవియుడేశ్వరము నాటకప్రభువాంశము లోని తొలి సంయోగము విభాకము. ఊజీకము—అంతపు చలపు విభాసముతోడిచియు, విభాకములోని యాయుర్ము సంతయోగముగా, నిత్యాత్మానందమును స్వర్ణాశ్రయపదములోనిదిగా మాటుటం శిష్టమయ్యే. ఈ నాటకము విడిచి యొక తీవ్ర వనోభావముం శిష్ట టకుగాని విడిచి యొకపాత్ర కలముం చోషించుటకు గారి ఉపకరిమింపబడినదిగాను. మతే మనగా, శిష్ట మును ఒక ఊజీకమునండి ఇంకొకలోకమునకు, అదో లోకమునండి ఉద్భవోక్తమునకు మార్పుటకు, రాగ మును ఊజీకగ్రామ్య కిరీరాంశరామణీయముమీది నుండి స్వర్గ నిత్యాత్మ రామణీయము మీదికి ఎక్కించు టకు ఎగిరించుటకు ప్రవృత్తిమైనది..... అని.

రవీంద్రుడు మతేయును చెప్పుచున్నాడు. “కాళిదాసు ఈ పరిణామి, అదే స్వర్గ మర్త్యలోక సంయోగమును అవలీలగా సాధించినాడు. అతని మర్త్యలోకము సృభానామగమముగానే ఎంతలా ఎక్కిన స్వర్గ మనకో అ హద్దును మనము, మెలకువతో నైనను, కనిపల్ల నేరము. తొలియంకమున శివంతల పరిఃముయొక్క గ్రామ్య (ప్రకృతి కలిను దాసురింప లేను. నాకుకుని నకునిశీశం నేమి నాయక నకునడి యం నేమి అభిరామ అభతమునకు ఎంతగా కారణ మాయోకో సృష్టముగా నే చూడనాడు. చూడనవయసు కల్పించు ఒంజోరుల పొడిగెలు, క్రీడాకలి, కుంకు గుకు-ఇట్ల నిందార వివర్ణమైనవి. అట్లే గాటంపు సిగ్గునకును, అత్యభావప్రకటనకును పెను పెనలూట. శివంతల మార్గమునకు, అది చేలతనమునకు, ఇది యొక తాగ్గూ. దుష్కంతకమాగమునకు ముయు భావతీత్రతకు శివంతల సన్నద్ధిగాడు. తిన్న ఆమ కొనుట కేని, తన భావము కమ్మకొనుట కేని ఆమె ఎటుగను. ఇంకను ఆమె అజ్ఞాతమునన. కావున ఆమె చిత్రమునకు తగిన వక్ర మేమియులేదు. అంగు లేచు చున్న రాగమును ఎమ్మకపోవుటకు గాని లేచుచున్న కాంతుని కలమును సందేహింపనం గాని, ఆమెకు దిటను చాలదు. ఆశ్రయబాల, అచట భయమెటుని మృగాబయనలెనే, వట్టిచేగ నుండెను. దుష్కంతుకు శివంతలను వశకరించుటను చాల స్వాభావికముగానే చెప్పినాడు, అంత సులువుగానే సమకూర్చినాడు, కవి,

శివంతల పతవపుబిరతిను, సహతువరు తివిభంక పారికత్యమును. ఇది శివంతల యొనుక లేమికి, అది మార్గమునకు మతేయొక తాగ్గూ. అదని పూల కులల ఘోరిని వి తొలనులియు ముగవబిలేను. అని అనావృత్తిములే. నానిపై ధూరి గుమ్మకగను. చేరి నను, అని తను చనుడేను నైర్మల్యమును గోలుపోవు. శివంతలపై మతేక పదనేపడినది; ఐనను అది ఆమెకు తెలియునేలేదు. అదియున్నను, బాహరిణమువలెను, కొంపయూటకలెను ఆమె నిర్మలముగానే విరా జిల్లినది.”

మతేయుం శిష్టమన్నాడు, రవీంద్రునాగుడు. “అశ్రమమున బెరిగిన యాతాలను సహజనిసంధిలు తోనే తన స్వభావమును అనుసరింపించినాడు. ఎక్కడను కుంచలేను, అడ్డలేను. ఐనను ఆమెను పరిగ్రహిల మేలుబందిగా ఎదిగించినాడు. ఆమె గాంధీయమును, దుఃఖనహనమును, ఖండినానుపాత్రను ప్రాదీదేసినాడు. తొలుత ఆమె మనకు తిన్న చా నాటమయ, తీర వలెను పూర్ణవలెను, స్వభావము ఎటు ప్రేంపించి ఆమె పారుచు నడచుచుండెనది. కవిపట ఆమెయొక్క ప్రాతిస్థిక శ్రీ స్వభావము అనివృత్తిమైనది—ఆ కాంతి, కిచ్చెములకుండు అనెగాపు గ్రంథముల అనియమపరితి, అపరం భిక్ష్యమహాము. నాటిలేని శిల్పముగా కాళిదాసు తన నాయకును చేష్ట తాస్థి భావములయు, స్వభావ స్వేచ్ఛ కట్టబాటులయు, విలు సముద్రముయొక్క కూకలి హద్దుపై నిలిపినాడు. ఆమె నామన మహాముని; ఆమె ముక్తమో అస్పరస; ఆమె జన్మ తిపోభంగమునం కలిగినది. మతే యామె పెను కుట తాపసాశ్రమమున, అనగా స్వేచ్ఛయు నిపస్సును, అందమును ఆకయు అవిగుర్తముగా కలయుచోని. అంగు సంపారపు గృత్రిమంపు గట్టపాటలు లేవు గాని, అంతకన్నను కలిమరు ధర్మనిమనుషులు గలవు. ఆ గాంధీయవాచామును ఆతెజంగుడే. ప్రకృతి(= సహజ) నిరంకుశతను పెండ్లిబంధముతో కూర్చుట. కాకుంథలనాటకము భావలో తనకుతానే అద్వితీయమై నాటిశీకయున్నది; ఎలన ఆమె స్వేచ్ఛతో పొంగు పలుచుటను విలయిం నుచున్నంగున. ఈయాశ స్వేచ్ఛల సంఘ్నగమున బుట్టినవే అందరి సంతోషములు, దుఃఖములు, కలయికలు విడిచిపోవుటలు. అన్నియు... ...శివంతల చేలతనము స్వభావనిధిమ;.....అజ్ఞా నమునం గలిగినదికాదు. తొలి యంకమున శివంతల చెలు రిరువురును ఆమె యభివన యాననమును ఆమెకు జ్ఞాప కము సేయుచుండురు. ఆమె సిగ్గుచెయ్యదములు నేర్చు

శాకుంతలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

కొనును. ఐనను ఇవన్నియు బాహ్యవిషయములు. ఆమె చేలతన మన్న నో అంతరంగిక మైనది. అట్లే ఆమె పరిశుద్ధియు. ఆదినుండి అంతరమునకును కవి ఆమెను బాహ్య ప్రపంచానుభవములేని దానిగానే చూపును. ఆ చేలతనము చాల బోలెడనియు, స్వబాధసిద్ధమును. ఆమెకు బాహ్యప్రపంచము ఇండుక ఎటుకయ్యే? ఎవని ఆశాశ్రమము దానినో? ఇంచుక పరిచయము కలిగినచే. అంగు గ్నిహృద్యములు పాటించబడుచు నేయున్నది. శకుంతల బాహ్యప్రపంచమును బొత్తిగా ఎటుంబనికొకప్పుడును దాని యనుభవము ఎంతయు చాలనిది. ఆమెకు మనసున ఎందునా భవాజరి ప్రాధిమ్యము కూడగలియున్నది. ఆ సులభ విప్రసంభవమన గలిగిన యా చేలతనమే ఒక నిదివయన శకుంతలను అట్లు పరంబ్రహ్మసిద్ధి. వట్టి అదియే ఆమెను శాశ్వతిగా గావించి నిలువన జేసింది. ఆ విప్రసంభవమే ఆ సుతికూర విశ్వాసూరి కలిగినపుడును పిచ్చును మనసు ప్రతికోటియను ఆమెకుండు నదియన.....”

రవీంద్రుడు ఇట్లు శకుంతల పోయగు ఆరి నిశితముగా పరిశీలించినాడు. ఇట్టి యాముగ్ధ, నవయావర, శకుంతల నెలలంకూడి గుచ్ఛంతునికీ దక్కె నట్టిది నవ కలంతి స్త్రీలందరినీ నీటే చెప్పిన తీసిగొన నవయు నాయని క్రొత్తి పూలనుంజరి కావోలు. (the young years' blossoms.) ఐనను అట్లు ఆశ్రయ పర్యవసానమును గామె గుచ్ఛంతునిపై ఆభిలాష గొనుట పరిచయని తానుగా విశ్వాసించే పలునాలు నిర్దిశంపబడినది. గుచ్ఛంతుకు ఆమెను అట్లు పరిచయని నానోయు సూచింపబడినది. దాని నామె మీద అపరిపూరితమైన గాలిగుచ్చునలె నునికి పరిచయనినది అరియు, ఐనను ఆమె పర్యవసాన నిర్మలతకు నేగి కలగ లేనియు చెప్పబడినది. ‘ఆమె ఆశ్వాతనవన. ఆమె చిత్రియనకు తగిన వ్యక్తిమేయమేను. అంగు లేమి మన్ని రాగమును నమ్మకపోవుటకు గాని లేవుచున్న కొంఠని శీలమును సంజెహింపనంగాని ఆమెకు దిలుము చాలను.’ అనియు ఉపన్యస్తము. ఇంగు గుచ్ఛంతుకు, పాపము శకుంతలను ఏమీ చేసినాకు అని సాకు తోచునట్లు ఉన్నది. ఆ మూలంకముల శృంగారము మీద గ్రామ్యతామృదయు మోసపుమెలయు నెట్లన వైచునట్లున్నది. శృంగారమే “అసభ్యపరిపాటికొ మధికరోతి” అనకుకదా తాగును.

రామకీరలకో, అర్జునద్రోపకలకో, ఉపనిగర్థలకో, శత్రు రాభిమన్యులకో—అట్టి క్రొత్తి గయనులలో నున్న గుచ్ఛంతునికీ శకుంతలకునో అయోగశృంగార

మును, తగిన సంవిధానము కల్పించి చెప్పియున్న రమణీయతరమే యగు నేమో. అందు నాయకలనలె నాయకులును. రామాభిమన్యులును, అనిగర్థాభిమన్యులును క్రొత్తి యువలు ఇదే తోలునాలుగా నున్న సుని కర్ణమాట—
 తామును లోలి పడెను గనున అయోగశృంగారమునకు అలంబనములు ఆభిలాషణీయతరమే యగు నేమో. అట్టి యయోగశృంగారము మహాపురుషులైనది మనకు అంతగా నొకకదేను. నానాగంధమున జీయతిన మానుని శృంగారముకటి (పరిస్థితుగా నున్నది మాత్రీ సూక్తి నట్టి కొనాడు) గురును కొన్ని కలపు. (కావ్యమున కావంబాగా పుంసరి: నునో శ్లేశిలయు కావంబరి నంద్రాపీ కులనయు నశిమిగుంఠాదియు అట్టికే.) ఆయినను జకవులు యా ప్రతిభి కాళినాను నీ ప్రతిభిగుండు ఏమాటి? లెక్కకు గాలేను. ఏలని బహుభాగ్యుని, విశేషముగా శుద్ధియును. ప్రతి స్వప్రతి శిష్యాచారముల ననుసరింప సాగితినో కేగును పోషయున్న మన హింమానీతనన గుచ్ఛంతుని యా మనోగశృంగారమున వ్రావనుగాని అనుభూతిగాని లోపము. నాటికేని శృంగారాకవియును కాళిదాసుని ముచ్చెగు శృంగారనాయకును గుచ్ఛంతు పుక్కుగా వాగ్విమ్రులు భూభాగ్యుడే. నాకే శృంగార మనకు ఇంతిన్ని విశ్లేషింప నాటినలు లేవు. గుచ్ఛంతుకు కను తిలపై ఆభిలాష చెంగుట, అంతలు అయోగమున క్రొత్తులు, గుచ్ఛంతుం బొంగుట కాని, ‘పురిచి’ ముననా? అది ఆతిసరిక్రి సాత్రిమే యని హింగువుల సంప్రదాయము. గుచ్ఛంతుకు ఆభిలాష చెంగుమ తన చిత్రియను ఎంతయో మరికించుకొనును. ‘అసంశయం శిక్షింపనిగ్రహాశీమా, య దాన్య సన్యాసభిలాషి మే మనకి, సతాం హి ననేహం దేమి వస్తుమి, ప్రమాద మస్తరింక ప్రవృత్తియో!’ అని తి. పోసి కొనును. ఎ. యూక ఇంద్రునవశితచే తన ముక్కునకు మోటిగా చూచుకొని ఆసాహువును సానువని యెంచుకొనుట గాదు. గుచ్ఛంతుకు నిజముగా గొప్ప ‘సత్పుంగుమ’ ఆయనమనస్సు నిజముగా ఆశ్రయ, ఆ ఆభిలాష ఎంతయు తిత్తిస్వశియు అని దానిపై కుమారభిటు, గొప్ప విమానంకాచాద్యుకు తంత్రి వాల్మీకిమున ఇట్లు ప్రమాణముడైన వైచినాడు.

‘యథా గుమాగుం లగణాక రేమి
 మేకా యథావోజ్జ్వల గుక్కు ధూమా,
 య జ్ఞాయతే తస్మయ పేకత త్స్యోక్

తథా ధీవే న్యసి చాత్మకస్థితిః.
ఏవం చ విద్యవ్యాపా ద్వినిర్మితం
ప్రసిద్ధిమానం విభిన్న మపి తత్,
సతాం హి వక్ష్యమామిషు వస్తుషు
ప్రమాణ మస్తేషాం ప్రకృత్యుతమ్.

కాలిదాసు గుప్తయుగంబిచేరి మరల బుద్ధివంశ పరి
హర్యై న్నని పోగి నాం మనః ప్రకర్తవే. అనియు,
మనః 'నీవాంహి హరిప్రసాదం సంతోష పర్యావృత్తి
నీతిః' అని 'నీ' అనియు పలికించినాడు. ఈ భావ
ముల నెవ్వని నటి ఆత్మకృతి బాధాయ అని యుండెను.
కావున ఈ యభిప్రాయమును 'పరిపా' మన
జ్ఞులు. ఇంకను శకుంతల చిత్రియ స్వభావముచే నే
సామన్యముం బలునది ఆమె పుట్టులేలనయు, సహజ
సౌజన్యము, ఆశ్రయభావమునై ప్రకాశి, తిమిల్లం
ఘన భీతియు, అపవిత్రాభావంతయు కొంత యాట
కంతయు నూడని నిశ్చలస్వభావ మొనలగు పద్మము
లను అనితా సాగ్రమున భావనా కలంకనముచే యే
ఉద్గతిని గానిగా వాడనాడు. మఱి కాలిదాసు ఆమె
చేతి ఇట్లు పలికించినాడు. "(సరిమగ్నమ్ ఆర్జునమ్)
కింను ఖలు ఇమం ప్రేత్య తిహాంవిశ్చిత్తో వికాశస్య
గమనీయాస్మి సంకృతా!" అని. ఇందు 'సరిమగ్నం'
అని మిక్కిలియు ఆత్మకోదన కలగు. [మఱి వట్టి తేల
తనముగాను.] 'తిహాంవిశ్చిత్తో' అనుట వట్టి యొక
ప్రేతభావమును తనవుకొను ఆదాశక్తియ కౌని
నిషేధకాస్త్రవృణమును 'పరిమగ్న' గాను. 'సాగర
మజ్జితా' కృత వా మహాన ద్విగతనతి' అని దానిని
సభి వివేకవారిని ఆభిసంపించినది. కాశ్యపులు నాకున
కును ఆమెను తగిననగని కలయునన్న సంకల్పము
కలగు. మహామహాపుకు ఆయన సర్వసంకల్పకు.
ఈ గుప్తయుగంబి మనలయుననియె ఆయన సంకల్పించి
యుండెను. 'సంకల్పితం ప్రథమ మేవ నాయా త
వార్థే, భర్తార మాత్మసద్భుకం సుకృతైర్గతా త్వమ్.'
అని దానినిట్టి ఆయన మెచ్చుకొలు. శకుంతలా
గుప్తయుగంబి యా సంయోగము భువనభూతికరము అని
కాశ్యప స్వకాస్త్రాస్యమా వాగ్నిదేవత తన పరిత్ర
గృహమునందీ ఛందోమ యాశీర వాక్కుం బల్కి
వని. 'గుప్తయే నాహితం లేజో దధావాం భూతమే
భువః అహేనా తనయాం బ్రహ్మ స్సగ్నిగ్గాం శివా
మిహ'. ఎట్టి గుప్తాత్రిమేదానినిం గూడ పరిత్రము
చేయు అగ్నికి ఎవరే తల్లియో ఆమెకు నాటియట
దుప్తంగివలన గర్భముదాల్చిన శకుంతల! దుప్తంగుకు

ఆధానము చేసికొనియు లేజుట! ఈ పాదనచారిత్రియ
యొక్క ఆచరిత గుణి యాంధ్రము, ఇటుగాని అటు
గాని, ఎంతమాత్రము తిలపము గాను. నుటి అభ్యు
దయమే అయన. ఈ శకుంతలా గుప్తయుగంబి సంభోగ
శృంగార చాత్రికును అయోగవిప్రంధినిరితకును
తలలమైన కాలిదాసభారతికి లాటిత్య సామన్య
సాభాగ్యసాతి పాదవతియగు నాటికి నాటికి నెచ్చు
నది నుటి భావనా లేను. అది యేగీతే నెచ్చిన—
'young years' blossoms' బాగ్యపు (సంకల్పంపు)
గుగుమును. నుటి యిం దానింగూర్చి 'నాటిక ప్రథ
మాంకములోని హరి సంయోగము విహిము-తిడికిము-
మేని గుండుపు నలపు వి-సముగోడిని (సంకల్ప-జపు
వ్యవహార) అనియు. 'దాగమును నీటికి గానగ్య శరీ
రాంగ గానానీకుమునందీ' అనియు రంగింపననాన్తి
నిర్దేశించుచు విదానరసానీయము ఆయనమెమును అంగీ
కరింతుమేని ఇంక నెన్నింటికో పాగీకి లోగోత్రియ
పాదవ-తిగ్యముకును ఆ దెబ్బ గిరుగును. గీతేనాక్కున
'నీకు ఎల జగ్యవపు గుగుమును' కావాయనా, అని
తీటిపొయిన నాటి ఘములుం గావాయనా' అను
దానికుండు ఒక్కట గుగుమునను ఒక్కట నావ
మునకు ఏకాంతి గుగుగగాని, ఒక్కట ఎక్కువకు
ఒక్కట తిక్కువకు ఏకాంతి నూదనగాని. ముంగు
భూమి తిరువార స్వర్గము అను ఏకాంతికముగాని
హోపగు. సర్వమును శౌనుము ప్యము స్వర్గమును
అన్న ఏకాంతవార గుగు ఆత్మసందహామె హోమను.
'Earth and Heaven itself in one sole na-
me combine' 'All by which the soul is cha-
rmed enraptured, feasted, fed.' అని
కదా ఆ పాంఠ! కిద్దకాశ్యపాశ్రమముందలి కల
యాయు, మరదకాశ్యపాశ్రమముందలి కలయాయు
'భూత్వాచిరామ దతుర నై మహీ సపత్నీ దౌవ్యన్తి
నాప్రతిభం తన గుం నిజేశ్య' అనియు 'నీశే నా నాత్మాత
స్తిమితగతివా తీర్థజలధిః పురాన ప్రదీపాం జయతి
వసుదా నాప్రతిభం' అనియు ఒక్క తెలుగు భాగ్య
శంపనే అనుగ్రహించి నాచూబ్యానుభవమునకు
శకుంతలా గుప్తయుగంబును ఈ భూమిమీది హస్తినకే
చేచ్చును. చిత్రకేల తన చెరిని శుభ్యశిని 'నుటి స్వగ్గ
ముం దలంపనీ కలసింపును, నీ పాంగున ఈ ప్రతి
మేవము' అని పురాగపుని ప్రతిష్ఠానమున అతిస్వర్గత
సాగ్రమున్నట్లు ఎచ్చరించును. "విధిగనగభిః స్పృతైర్వి
ప్రస్థైః పరిక్షిణ మామలా" అనియు, "భూత్వా చిరామ
దతుర నై మహీసపత్నీ" అనియు నాయన శకుంతలకు

హస్తినలో స్వర్ణమునందోలే అనుభవించవలయును కుభా శంసలు పలుకునా.

ఎందును తొలియభివృద్ధియు పూర్వరాగమును పెండ్లియు సంభోగమును చెప్పిన యాదంపతులు నిరంతరభక్తివహనముననే సంతానముకలిగి కలసి మెలిసి కూడియాడి 'భూత్వాచిరావచతురస్త మహి సపత్నీ' అని పెక్కిండ్లు, నకున కాపగ్యరహితము లేక ఒక్కతీయన గాస్తాప్తము గపి అవరికి వానప్రస్థ మునకు చేరిన అది లోభినీయమును ప్రశంసనీయమును అగు చరితముకొదా? వారి యనురాగము పవిత్రము గాదా? అవగ్రతమే అవునా? శకుంతల యాదీప్తి ఖర నియములు గుచ్ఛంతునితోడి యామె తొలిసంగయోగ దోషములను కడిగివేచినది.' అనగా ఏమి? అట్లే అనవలయునా? ఇటును అటును ఆ కాపరివారిని విశో ధనములు, చిత్రిపుటపాకములు లేకున్న, శకుంతల మఱి యొక హంసపడియే కున్దాంతమున ఏమూనో లేక్క లేక పడవేరుబడియుండునుట మహాకవి చెప్పిన కాకుంతల నాయుకొనాయకుల కిలాదాత్రితను విశేష ముగా రాజసౌజన్యభవతను హంసపడిక తత్త్వమును ఎఱుంగుమియే. విప్రలంభము లేక సంభోగము పుష్టి సంపదన్న రహస్యము సగ్రహవాకునిగురుకు పెట్టెలు చెప్పినది. 'ఇచ్చేన తిష్ఠ మయూహా ఘటనాను యోగ్యం.' కాని 'హా' ఘటనాక నటి కూటని' అని సుమతికలికమును. విప్రలంభ మనగా అయోగ్యమును. యోగ్యమును. కాళిదాసు తొలి యాంశముల అయోగ్య మును సూచిగతియుగా చెప్పినే చెప్పినాడు. శకుంతల బలాంజలి కోరినది, గుచ్ఛంతుకు, ముగను జాణ, మాడి జక్కినాడు. అంతిం సంభోగమును చెప్ప దిరిగినాడు. అది యిందుకయే. ఎలన అది అంతలో చాలు నని పించును. 'నీకు ఆవ్యయముగా చల గాలులు ఎవరు గునా? కుఘముగా నునుపాములు పినుకునునా?—' అని యుపచారములు ప్రశించినాడు. అంత కౌంత మొగమెత్తి మోవి యానభోవునటు చేసినాడు. అంతలో ఒకటూటి విడిగిన మరల విప్రలంభముం జూపినాడు. తరువారి మరల కలిగిన స భోగమున 'అక్లిప్త బాలతగుల్లర లోభనీయం కీంతమ గా నవియ మేం రతోత్పివేషు' అని బహుచందముచే పెక్కుదిసాల గలిగిన రతోత్పివములు నూచితమైనవి. కాని ఆ సంభో గము ప్రదర్శితము కాదు. తరువారి మరల విప్రలంభమే. ఒకరిట్లు దూరగతిచేత. ఒకరిట్లు కాపహతస్యృతిచేత. అది కరుగనిప్రలంభ పర్యంతమై అత్యంత ముఖురము

మైనది, తరువారి పునఃసంగయోగ సంభోగమునకే పర భోగముం గూర్చినది. అంతే. ఈకరుగనిప్రలంభ ముఖుర మును అదికవి వాగ్మీకి రుచిమాపినాడు. భాసుకు స్వప్నమునం జెప్పి లాభు చేసినాడు. ఈ కవికురు గుగవు ఆరినిని ఇంగు మించినాడు. భక్తిహూ త్యవంగ హర్షానులు ఉత్తరచరిత తాపనానులలో అనుకరించి కనంపించినారు. అంతియే రహస్యము. అదియు సంప్ర దాయము. మఱి 'ఇట్లు కాళిదాసు కాముకతా వ్యవస మును 4 పావుల హృదయాంతరాగ్నిలో కాల్చి నుసి చెప్పినాడు. కవి ప్రథమాంశములోని వాయు కుల సంయోగము వట్టి కాముక సంయోగమే వితథ మామోననియు, కవయంశములోనిది, భరతుని తిరి చంతులుగా వాగు కలసికొనునదియు సత్యసంగయోగ మనియు లెస్సగా రుజువుచేసినాడు. ఆమె దీర్ఘత్రయములు గుచ్ఛంతునితోడి తొలిసంగమంపు భావమును కడిగివేచినది." అను రవీంద్రుని వాక్కు ఇక్కటి యుపన్యాసము! (తరువాతి ఒకవేళ ఉత్తర చరితముందలి సీతావివాహమునందేది వీరిని మరల వియోగము ఎఱేవి కలిగియున్న!!) పట్టాభిషేకముం గోలుపోయి సన్ధితాపసులైన సీతారాముల వివాహము, అప్పుడు ర వన సీతాపహరణము, అంతట యాదాంత మున అగ్నిని కూడ పావముచేసి నీతి రాయం గూతుల కినిం గూర్చి ఏమివలయు? ఇది వివాహమును వి వాగ్ని నునీచేయుట? శకుంతలకు సౌజన్యము ఏగ్గు మొన లైనవి సహభివులని విప్రలంభముచేయే చెప్పినాడు. జన్యమున ప్రసన్నుల అంగు ఆ కంఠునియోగమును. ఆయన అనరాణివా.ముం బొచ్చు ఆలగ్నమున ఆ మానిని సౌజన్యహృద గతయు నార్పి జేయును; గుర్వా సునితలన కాక నాటి యోగ్యరిణి నను తిట్లకనునది కాదు. అంగులక ఆమె మరీనాగ్నిమునున అధ్యక్షించి నేర్చుకొనరానినని ఎరియు లేవు 'అన్నియు పురా కృతియు అనుభగమునకు గచ్చు తెఱం గలను' అను నూ కిలుంగు సమాధానము గని ఎంతోపించును. 'సా నిర్వస్తీ స్వాని భాగ్యుని బాలా' అనియు 'పర త్యక్త మర్చిరా అనుకమ్మితాన్యై దై వేన.' అనియు, 'నూనం మమ సుచరిత ప్రతిబద్ధం పురాకృతం లేషు దిదనేషు పరిశామాభిముఖ మాపిత.' అనియు శకుంతల తలపానకొనను. వాగ్మీకి రామానుజమున అకోకన నీతియు అట్లే తలంచుకొనుచున్నది. — 'కీర్తింశు రు మయా పాపం పురా జన్మాన్తరీ కృతిమ్? యే నేదం ప్రాప్యతే నూనం మయా ఘోరం సుదారుణమ్.' అని. అట్లే వివాహసీతయు 'మ మైర జన్మాన్తర పాతి

కానాం విపాక నిష్కర్షణ రుప్రసహ్యః' అని. శకుంతలకు దేవ మేంతయు ప్రతిపూలముగా నుండె ననియు, దానిని శిష్యులజేతు కాశ్యపుసంతతివాకు సోమతీర్థమునకు పోయియున్నాడనియు, ఆ సంతతి ఆశ్రమమున పెద్దలకును ఆంతరంగికముగా తెలిసినందుండె నని నాటకమున మొట్టమొదటనే 'ఇదానీ మేక దుగ్ధా తరం శకుంతలాం అతిశివత్కావ్య నియుజ్యైవ నాప్యాః ప్రతికూలం శకుంతలం సోమతీర్థం గతః' అని స్తాభానకలవారిమాట, ఆ యాత్రి తోడంగినది మొదలు దుగ్ధశకుంతలము ఒకింత అరుచున్నను, తా సంతసించిన రాజాధిరాజ శకుంతలపై తానే ఆశ్రమమున వెళ్లి కొని వచ్చివాడో యన వచ్చి అట్లు కాంక్ష్యమునకల ముం గావించి గడ్డిమును ఆధానించినను, అది గుర్తానః కాపాడికమును బొత్తిగా మాన్య జూదాయెను. తాను యాత్రికు తరగగానే, గుప్త్యంతుకు ఆశ్రమ మునకు వచ్చివాడు! తాను యాత్రికుండీ ముగ్ధుడనే శకుంతలం గూర్చి ముగ్ధునిమాట చెప్పిబడినది ఆమె వాడే గుప్త్యంతునియింటికి తొలించుకొనెదది. కాపమును, కాపకార్యము అట్లు ఆటాటి నిరాకరణ ప్రసంగముగా ముల బద్ధవనించుచును ఎంతయో కాంతిన్న దుగ్ధ వపు మొక్క వోయి వేళుని యొందనగు.

జనన రసింద్రగుహ్య కానించిన యీ శకుంతల నుగళిలముల విచారము అది యుండనే; ఎట్లో ఓగ్గు కొందము మఱి గుప్త్యంతు గూర్చి గూఢున విచారము కరము పాపిష్ఠమును అసహ్యమును అరును. దానిం జరిగిన పాపమునకు మనము ఎట్లు ప్రాయశ్చిత్తము చేసి కొంగుమో! ఇది చూడుడు. —

తొలవిన శకుంతల ప్రసాదముననే 'శకుంతల ఇంకను జ్ఞాతమైన. కావున ఆమె చిత్తమునకు తగిన వర్తమేమియు లేదు. అందు లేదుచున్న గగమును నమ్మకపోవుటకు గాని లేదుచున్న కాంచున శీలమును సంజెహించు గాని ఆమెకు కలముచాలదు.' అని గుప్త్యంతుడొక వోహళింకాంతురమును గేషివాడు. మఱి గుప్త్యంతుని శీలము ఉదాత్తము, వివేకాలం కృషిము, పరిశ్రమ, విశ్వాసీయును అని కోహెను తొలవితంజియు అట్లుకొనుచువచ్చుచున్నాడు. పినా కిం బోలినవాడట! పుకవంశ ప్రదీపసుండట! బ్రాహ్మణ వచనమున గౌరవ విశ్వాసములుగలవాడు. ఆశ్రమమృగ మును కొట్టడు. పుణ్యాశ్రమవర్ణన మతూహలి. కణ్వ ధిక్తుడు. తపోవచనమునకు ఉపకోగమును పోహరించును. తన మనము ఆర్యుని ఆత్మ విమర్శచేసికొనను. మెలపు

దీగలువు ఆశ్రమపుగో రాజగుల యాత్మజ్ఞుడై అభిలాష వహించును. ఇట్టి యాకంతునియొక కలంకము తోపజేయదగునా? ఈ నాయికానాయకుల యుభయ ప్రార్థన పవిత్రముగానే నిర్వహింపబడెనది; గ్రామ్యుతి ఇందుకయు లేదు. శకుంతల గుప్త్యంతుని నమ్ముట; కాదు. గుప్త్యంతుకు శకుంతలను తిన్న నమ్మజేయుట; ఇంక గుప్త్యంతునియొక మోసపు బొగయొనకు కలవా? బేలను శకుంతలను క్రిందబడినావా? నవదనునా? 'ఋషిశ్రోత్ర వాటిభిన్నే రాజని' అనియు 'వశిష్ఠ' అనియు ప్రతిష్ఠితకీర్తి యగు గుప్త్యంతుని 'సర్వేశము' లేచుచున్నట్లయు శకుంతలా దుగ్ధవము అపించు చున్నట్లయు ప్రకారముగా ఇది కవిహృదయమున? గుప్త్యంతుకు ఇంగునికని కలహాయుకు అని కణ్యా శ్రమమును ప్రసిద్ధికలను. తాపనకునాగులను ఎఱుంగు గుగ. అంగి దూరానను పశోషియునను విగూఢవచనము ఆపాదుచునను, ఆశ్రమజనమునకు ఆశ్రమమృగ మునకు, గుప్త్యంతుడే రక్షకుడని ఆశ్రమ ప్రేజనము నోబడు. 'గుప్త్యంతు మాక్రస్థస్య' అన్నట్లు - మనెలుచుండు జేనాడు. ఋషుల చిత్తమున "రాజ్యిగా" ప్రసిద్ధుడు. శకుంతలకు అంగినిపం దురవని తోపనకు గాని నమ్మకముచాలనివానిని తోపగుడను. ఆత్మకు సంతాపహేతుకు, పుణ్యాధి; ఆ బ్రాహ్మణవచనమును గ్రహించినాడు. మంచి విధిశకునము చూచు కొన్నాడు ఇంటి ఆత్మని తల్లి పుత్రులపంపాలన కరము చేయుచున్నది. కావున "ప్రగ్రహమహుశ్యేనీ ద్వే ప్రగ్గమే కలవ్యమే, సముదరశివా చోర్వీ సభీ చ యువనో రితుమ్" అను మాటను గుప్త్యంతుకు ప్రతి రంగుగా చెప్పినదికాని, అందును గందరవాదం యేర లేదు. ఉంగును ప్రజలంకిన కవులు పెట్టి విచరించు కొందు నన్నపుడును ఆత్మని చిత్తమున లేకయును వెగవలలేదు. వాని తాను హానినగా ఇంటి అంగు పెట్టిబోవు నిముసముననే, అని తలంచుకొనియే శూన్య హృదయగా నున్న శకుంతలపై బసిన కాపము గుప్త్యంతునిస్పృతిం గొట్టెనది. అది ఆత్మ దెఱుంగు. అంతట ఆత్మని స్వామ్యమును మఱిపి, తన శకుంతల సహాయము బోగు అందని జన్మాంతర వృత్తమందెనది, అయి బోయినది. గుప్త్యంతుం గూర్చి కణ్యకు మాటను తిలించుచో 'భర్తారం ఆత్మసంపద్యం' అనియు, ఆత్మకత మున 'త్రైతధితో గుప్త్యవస్థ యుక్తరూపమ్' అనియు, 'అభిజననో భర్తా' అనియు, 'భర్తా రిద్వితీ కుటుమ్భధిరేగ సార్థం' అనియు అతి బహుమాన

శాకుంతలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

పురఃసర నిర్దేశములు జేసెను. ఆయఃశిష్యుడు, వగరు చొచ్చిన శాకిరపుడు తన మనమున చిర రూఢమును అపుడును ఆపాతముగా తర్కానిపదిననియు నగు దువ్యంతుని రావణికమును ఇట్లు మెచ్చుకొన్నాడు.

“మహాభాగః కౌమం నరపతి రభిన్నస్థితి రసౌ
న కశ్చి ద్వర్ణానా మపథ మప్యప్యైఽపి భజతే.”

అని. అట్టి దువ్యంతునిం గూర్చి రవీంద్రుని చెప్పినాడు. “ఒహుభాగ్యుడగు దువ్యంతుడు శకుంతలను బోద్రోచుట ఆతని స్వభావముం బట్టి ఊరకే నిజముగా ఎట్లును జగుగునదే. (కౌమదపరుడు, నూతనప్రియుడు)... ..రాజు పాపాత్మ్య మనకు తెలియుటకు కవి ఆతని పైకప్పున ఒక చిన్న చినుగుగురుండా కల రూపుం చూపినాడు. అదే వివరముంకము. శకుంతల వచ్చి, భర్తచే ప్రత్యాఖ్యాత యగుటకు రవంతిముందు రాజశృంగారవిషయముల (గుట్టు)మీది తెనను క్షణము తినిచి తత్వముం జూపినాడు. మాంసపదిక రాణితనకు తానే సంగీతశాలలో పాడుకొనుచున్నది. ‘అభినవ మధులోలుప స్తవ్యం తథా పరిమయ్యుమౌతమజ్జరీం, కవలరసతిహత్ర నిర్వృతో వధుకర విప్లవో స్త్యేవాం కథాం.’ అని. రాణివాసమున నొగిలిన చిత్ర మనం బొమిన యాయస్రసిక్తంపు బాట మనకు తటాలున అనుకోని యదరుపాటుం గూర్చును; విశేష ముగా మనచిత్రము ఎంతకుముండి (ఆశ్రమమున) శకుంతలతో రాజు పరికిన యనురాగంపు బాసను వినియున్నందున.....ఆమెకు మహానురాగ భవన మగునని మనము ఆసాసగా ఎగురునూచుచున్నదానిపై ఇపుడొక మాయని మచ్చ పడుచున్నది..... రాజవలపు క్షిణిక మ యగునను ఈ నూచన ఈ యం కారంభమున కృపగా చేయబడినది కౌడు. కడునిపుగా తతో ఇటు కవి గుర్యానుని శాపకాశ్రమమునకుం గార గము మానవ ప్రకృతిలోనే యున్నదిని స్పష్టపఱుచు చున్నాడు.” (మఱి శకుంతల యోగంగనట్టియు, తోడువచ్చిన తిడియు లెకరును ఎఱుంగనట్టియు, దువ్యంతుడును ఎఱుంగనట్టియు ఆ శాపమునకు వేగారంభ మెట్టులగునా అని ప్రేక్షకులు ఎగురునూచు చున్నార గదా.) ‘The desertion of Sakuntala by the amorous Dusyanta which in real life would have happend as the natural consequence of his character, is here brought about by the curse of Durvasa.....’

But the poet has left a small rent in the veil thro' which we can get an idea of royal sin. It is in the fifth act. Just before Sakuntala arrives at court and is repudiated by her husband the poet momentarily draws aside the curtain from the kings love affairs. A woman's voice is heard singing behind the scene.

“O honey bee, having sucked the mango blossoms in your search for new honey you have forgotten the recent loving welcome by the lotus”. (This is wrong-dering of the original or must be you ‘have forgotten them, feeling all content and happy in your lotus abode.’) This tear stained Song of a stricken heart in the royal household gives us a rude shock especially as our heart was hitherte filled with Dusyanta's love-passages with Sakuntala.....And now a stain falls on the picture we had so hopefully formed of the home of love to which she was going. This indication of the fickleness of royal love is not purposeless at the begining of the fifth Act. With masterly skill the poet here shows that what Durvasa's curse had brought about had its seeds in human nature.” Tagore.

అట్లుగా, ఇక్కడే నాటక సంవిధానము మహర్షి కి రవీంద్రవాధునికి ఎందుకయు బోధపడలేదు. విశ్వకవికి ఈ శాకుంతల సన్నిపదాయము తెలియలేదు. శకుంతల పరమపతిత్రయము హిందూ స్త్రీలకు ఎంతటి లక్ష్మీధూతురాలని రవీంద్రునిచే నిజలోపన్యాస ప్రశంసలం గన్నదో, అట్లే దువ్యంతుడును హిందూ పురుషులకు, గొప్ప హిందూరాజుకు లక్ష్మీధూతుడుగా కవిచే ఉద్దిష్టుడు. మను మాంధాతలయు దిలీపరము శ్రీరాములయు వధునకు చెందినవాడు, కాలిదాసు చిత్రికళిలోను హిందువుల శివగోష్ఠిలోను లోలిమెట్టున నుండువాడు, తనకు ఎండును మించినవారు లేనివాడు. అతనిని కాలిదాసు ఈ నాటకమున అట్టివానిగానే నిర్వహించినాడు. అట్టివానిం గూర్చి “ఒహుభాగ్యుడగు దువ్యంతుడు శకుంతలను బోద్రోచుట ఆతని స్వభావ ముంబట్టి ఊరకే నిజముగా ఎట్లును జగుగునదే.....

రాజు పాపాన్ని తనకు తెలియబడు కది ఒక చిన్న ద్వారము తెరిచి చూచినాడు. అది హంసపడి పోయి. అనుట ఎంత అనిగానిమాట! కాంతము పాపము! కాంతము పాపము! మహాశాస్త్రప్రణితుడు కవియగు గురజుడే పాపమును కాలిదాసు 'అభినవ నుగు లోలు' అను పాటను వినుచో మౌనమునకు పాడించి నాడో హంసపడికంటె అది మహద్దే ఇంచుమించు గ్రహింపదాయె. హంసపడి ఒక బోగముపిల్ల. ఆ పేరే చెప్పుచున్నది. "శివాస్థు దానిటి లక్ష్మీ వసునుత్యాది నామభిః భోగతః కౌన్తినిత కమలా కామలక్ష్మీః ఇరావతీ హంసపడి త్యాది నామ్నా తు భోగినీ" అని సింగధూపాలుడు గాణాలకును భోగినులకును తగిన పేరులను వేటువేటుగా చెప్పినాడు. "హంసపడికాయా రాజాశ్రయాత్ త్రిభువనీ త్యుపచాగో విమాచకస్య. హంసపడికా నామ భోగినీ రాక్షసః" అని శతావధానము శ్రీనివాసాచార్యులవారు. 'హంసపడికా Was a Concubine వేర్వీ of the king'-అని వేదము వేంకటరామశాస్త్రిలవారు. విమాచకుడు 'అది తన వారితో నన్ను జాట్లు పట్టకొని కొట్టుచుని చెప్పిన నేను ఎట్లు తిప్పించుకొనును' అనుచున్నాడు, అందులకు రాజు 'నాగరికముగా చెప్పించుకో' అనుటయు అది బోగముపిల్ల యింటి వృత్తి మని ముఠిసేయుచున్నది. ఆ హంసపడితో 'సకృత్ కృతప్రణమోస్మి' - ఒక తూరి ప్రణయముం గలిపినాడట, గుప్త్యంతుడు. తన వారితో యోగ వసుమతి (దేవి) యింటనే యున్నాడు. మరల తనకడకు రాలేదు. అన్న నూచునగా తన మధ్యాహ్న సంతిగీతభాగ్యముగా మధుకగాపనేశమున ఈ వల్లముం బాడినది. రాజు నవ్వుచు 'ఆ యువాలంభమును గ్రహించితిని' అని చెప్పిపంపుట 'మరల ప్రణయమును సాగింతునులే— నీడో దేవో వత్తునులే' అని యూరిట తెలుపుటయే అట్లు నవ్వుగా అంతట హంస పడి ప్రస్తావము ముగిసిపోయినది. అట్లుపై వేటు ప్రస్తావము. వినునగా, అంతట రాజు అడుగు—'కిం న ఖలు గీత మేవం విధార్థ మకర్ణ్య, ఇష్టజనరహ దృశ్యేపి బహు గుర్కణ్ణోస్మి. అథవా—

రమ్యాణీ వీక్ష్య మధురాంశ్చ సంత్య కేదాక పర్యుత్సాహో భగవతీ సుఖోపేషి జన్తః, తిచ్చేపి స్యురతి నూన మజోధ్వార్యం భావ్యరాణి జననాస్తవ సౌహృదాని.' అని.

'ఇతి పర్యాకుల స్థితిః' అన్నాడు కాలిదాసు. ఈ యుక్తుకతను. పర్యాకులము దాని తెలియదినో గూన, కాలిదాసు కా మత్యైగుడు చెప్పగలడు, గుప్త్యంతుడు కా మత్యైగుడు దానిని పడుచు ఇట్లు వాగానంభయం బొరయింపగలడు! శకుంతలాసంయోగము, రాజాస్థతి కాపహర మైనంగున, అబుద్ధి భాగస్థి జననాంతర సౌహృదముంబోలె విపోయినది. గుప్త్యంతుని పర్యాకులత తనకు ఎటుంగాని నిజవిర హితవలన నే అనియు, కాపహరమును రతికి శకుంతలా విషయః విచ్ఛేదము ముడిమిచే ఇది యిట్లుని యెటుంగ రని మోమెగయు ఆకుపాటును అయిననన్న వన సీక గహస్యమును కాలిదాసు ఎట్లు అనన్యార్థముగా చెప్పినాడని సంప్రదానానిగలలు అందుకు. ఈయంకము కథ శకుంతలకన్నను గుప్త్యంతునికి పరిక్షి; ఆమె భాగన్నను గుప్త్యంతునిభావనే ఎక్కువగా చెప్పు నవదగును. కొదా వారిది మనకు ప్రవలను ఒక్క తెలుసుదే. అయ్యో ఆమె ఇక నేమిసేయగలగు అన్నట్లు అయ్యో ఆర డింక నేమిసేయగలగు అని పించును. 'Sakuntala feels as if she had been struck with a thunderbolt' అన్నాడు రవీంద్రుడు. అట్లే 'Dusyanta feels as if he had been struck with a thunderbolt' అనెదగును. 'అహో ధర్మాపేక్షితా భర్తః! కువ్యశింసామ సుఖోపసతం యపం దృష్వా కోఽన్యో చివారయతి!' అని కన్న వాగు విన్నవాగు గుప్త్యంతుని ధర్మాపేక్షను మెచ్చు కొన్నాడు. అది కాలిదాసు హృదయము. 'వ్యసజీక మానిలయికుంకి విహసే జన మిమం చ పాతయితుం?' అని గుప్త్యంతుడు బిట్టు ఏడ్చినాడు! ఇంకను పుటను తీసిన పదిమూర్త్యున్న బంగారమైనాడు. తనవార నామమతి గుప్త్యంతుం జాచుమంజీనపుడు శకుంతల కైన ఆతని యాచి మనుకయగు ఖమునకును వసుమతీ దేవిని తప్పించుకొనుటకు ఆతడు పడినపాటు పరికిన పలుకు ఎంచిమాచి 'అన్యసంకృతాస్తహృదయోఽపి ప్రభవసంభావనా మతేక్షితే. అతోఽన్యగిల సౌహృద విష ఇవానీం' అని గుప్త్యంతుని దాక్షిణ్యమునకు ఆకు వారిం గూర్చిన మగవారిగుట్టులు కనిపటలల తన యప్పుగ ప్రాగల్భ్యముతో గజాపు పరికినది. అను కియుచుచే ఈతని హృదయము గాఢముగా శకుంతల యొడ సంకృతముని సానుమతికి ఇంతివట్లు ప్రత్యక్షమగుదా. వనను ఇతడు అంతఃపుర ప్రవీక్షితమైన

కాకుంఠలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

దాక్షిణ్యమును రక్షించువాడు అను నాతని సౌజన్యమును సంపాదించు ఇతడు ఎఱుంగుచున్నది. ప్రథమ సంభాషణను ఇట్లు అవేశించు నితడు మఱి నాడు, అన్యాయముచేతనైనను, శకంఠలను ఏ విధాకరించె నమా! నిజముగా నెఱుపుచేతనే కావలయును. మఱి యానతి పేల కలిగినో గదా, పాపము! అని పాను మతి తలపాతలు.

రవీంద్రనాథ మహర్షి గొప్ప కవి సహృదయు చక్రవర్తియే. అంగ్లీకావేశ అతిప్రాధాన్యమునా హముగా పుట్టించులంబోలె న్రాయవేర్చి నాను నయే. విశ్వవిఖ్యాతుడే. ఆయన యాంగ్లగ్రంథమును పాఠ్యములుగా గొప్పయూనివర్సిటీ పరీక్షల కను ఇడుదురు. హిందూరచితమున అంగ్లమును అట్టి డుట గడుగు. మఱి తద్గీర్వాణపరిచితి పాండితులు ఎట్టివో నాకు తెలియదు. ఆయన ఈ శకుంఠల గుచ్ఛంతుల యిగవురియైనను పారపాటునం బడినాడనియే చెప్పవలసియున్నది. శకుంఠలం గూర్చిన మాటలు అంత కావన్నను గుచ్ఛంతులం గూర్చినవి పాపీయులులే యగును. అవి యొక వేళ సాక్షాద్గీర్వాణీపరిచయము చాలనందున ఆవిగ్ధించియుండువేమా. ఆయన వ్యాఖ్యానించిన పాఠాడికు ప్రభవమయిన గీతేయును గొప్ప కవిసహృదయచక్రవర్తియే. ఆయనయేనియు గీర్వాణకాకుంఠల ప్రతిష్ఠిత సాక్షాదాంతంగి పరిచయము కలవాడనో కాదో నాకు తెలియదు. కావనియే తోచును. ఆయన మెచ్చుకొని రవీంద్రనాథుడు కావన్న వడి యానంబోధారమే యగును. తొలి మూలంబు కథయు శకుంఠలను సఖులను ఆశ్రయించినది బాధ్యపు గుఱుములు అనంగునేమా. నావయంకమున నానున శకుంఠలను అంతర్వత్నిని పరియింటికి తరలించుట వ్రాతరీతి కాపు పట్టటయా? మారిత్రమమున భరతుతోడి శకుంఠలను గుచ్ఛంతులకు కూడుట ఘటమై, నశిమి యైదవయాతన యంకములకథ వ్రాపు ఘటించితిజెంగు క్రమావధానా? ఇట్లు అతయగములు నిజమి విజ్ఞించి పగిలిన పదిగిమా. ఎడైనను రాముడు టిటిగ్రామ్య శరీరాంగ రామణీకు కమునండి స్వర్గనిత్యాత్మిక రామణీకుమనకు ఎత్తలడి నది, ఎగిరింపబడినది అనుట అగిమా! అది ఆదిమండి అంతమునకు వివిధపరితతోనే వెలసింది. శకుంఠల చరితమునగాని గుచ్ఛంతుని చరితమునగాని

ఈ యేదంకములలోను ఎంగును నిమలిస్యముగాని లేను. ఇకను భూస్వర్గముల కొక్కట యోగము- అదెట్టిది? ఆ సంయోగము కాకుంఠలనును ఏక నామమున అని గీతే. భూమి క్రమముగా స్వర్గముగా పరిణమించును, అది యొక్కడ ఎంతో ఆ పరిణామం జెంగునో మనము మెఱుగు కలిగియు నిపట్టు శరమని ఆ గీతేనూ క్రికి రవీంద్రుని వ్యాఖ్య. దానికిగాని దీనికిగాని అర్థమేమా, నిర్వాహమేమో. (a) తొలి మూలంకములలోను కథ నిర్వాహ్య కల్పాశ్రమము లోనిది. హిమాంశుము నశివారము. మాలినీశీము, హంపపిఠునమున, జింకకగుఱులు, పూలతోటలు, లతానిలములు-వినితోడి ప్రకాంతిమన నాశ్రమము. స్వర్గమణీకుము. ఇది భూమిగా స్వర్గమా? మేనక కూతురు మెఱుపుడేవ శకుంఠల; పుగలూరితిఱుకు, అచ్చరల కనువింగు. నాటికాటికి స్వర్గమున స్వాగతముం బొంగువాడు గుచ్ఛంతును. నాగి తొలిశృంగార విలాసము భూమి. అది భూమియే యగునా, స్వర్గమగునా, భూస్వర్గసంయోగమగునా? (b) నావయంకమున నానాకును కూడగలను సామ భేదములు తీర్చిపెదములం గూర్చు మింట అగ్ని నుశరీర వాక్కు, వనదేవతల దిగ్యకొరికలకుమవులు, వారొసంగినవి. స్వర్గమునను దొంగినివో గుచ్ఛంతుని విధివమునకు సన్నికములో, దిగ్గి యే స్వర్గ తాన భరిణులు, వారికి అకరీనాక్కున మింట శిశు పూర్వక రహ్యంతర కమలినీ హరితాది మార్గనాన బుభూషంతిణము-ఇదియు భూస్వర్గసంయోగ మునా? (c) విదేవయంకమున భర్తృనిర్యాపతియై ఆ సరితాగ్ని శిరమునుండి వెలువడి విశ్వానాథి రాగానే దిక్కు తోపక ము కకంఠముగా ఏకనజొచ్చిన శకుంఠలను స్త్రీ వ్యోతి మేనక అప్పుర స్తీర్థము చాయ కొనిపావుట అన భూస్వర్గయోగమా? (d) ఆనగయంకమున గుచ్ఛంతుని విప్రసంధి విరహములకు పరిణివనమును అచ్చర సానుమతి దిగివచ్చి చాచుయిండి పర్వమును ఎఱింగి, పునఃసంయోగమునకు దేవతలు పనివకుచున్నారని చెప్పి వింటి కెగగివోవుయ్య. మూలి ఇంద్రాధ నుతో దిగివచ్చి దుర్జనుసాహసమునకు గుచ్ఛంతుని స్వర్గమునకుం న దొంగినిపావులయ్య ఇదియు ఒక రేఱంగు భూస్వర్గసంయోగ మగునా? (e) విదేవయంకమున స్వర్గమునుండి హరిదంపనచక్రాచుందార మాలలతో గుచ్ఛంతును తన విజయప్రశస్తిని దేవతలు

పాడుచుండగా వినుచు వాయుస్కంధములను వదలగా
దిగుట, నడుచు హేమకూటమున, అటు స్వర్గమునం
గాగ ఇటు భూమినిం గాక, అంతరాళమున నుండి,
స్వర్గమునకన్న నిర్వృతియిడు అమృతప్రాదమువంటి
చోట, ఎటు చూచినను కల్పతగుక్రిందనే పసిడి
తామరకొలుకుల చెంతనే చింతామణితలముల మీదనే,
అప్పురః పరిచరితుఁగుచునే యుండి, తెఱచిన కన్ను
మాయకయు మాసికన్ను తెఱకయు ఏకధారా
ధ్యానముగా తపముచేయు ఋషులుండుచోట మరీ
చాక్రమును వ ప్రవేశించి సత్త్వికమునుతోడి
శకుంతల పునఃసంయోగముపొంది, అదిరి మరీచుల
దగ్గనను చేసికొని తిరలి పకల సామ్రాజ్యభోగములకు
హస్తిన బంగారా చేయఁ-ఇది గుర్తుమైన భూస్వర్గ
సంయోగముగదా? ఇవే తునునా ఆయుక్కులైన
భూస్వర్గసంయోగములు, గీతే తన మనసునకు తెచ్చు
కొన్నవి? నాడు అట్లు పీఠిలో ఏర్చుచున్న శకుంతలను
తల్లి మేనక కొనిపోయి హేమకూటమున మరీచాక్ర
మునుం జేర్చెను. దాని ప్రయోజన రహస్యమును కాలి
దాసు చువ్వంగునిచే చెప్పించినాడు. అతికును అను
శయగుఃఖాస్తిలో గుర్తుతెలియనట్లు మాడి యను
భావనూత్రముతో నుండువాడు స్వర్గమునుండి వచ్చు
దారిలో మాతలిచే అచటికి చేర్చబడెనుకదా. అచట
అడుగు మోపగానే ఆత్మము జల్లుమనగా 'స్వర్గా దధిక
తరం నిర్వృతిసాసం! అమృతప్రాదమిత అవగాధోస్యి'
అని యన్నాడు. ఎట్టి భిన్నచిత్తమును అచట తనంతట
ప్రసాదము గనను. కావున నాడు శకుంతలయు, తల్లి
తన్నచట దింపగానే, తనంతట అట్టి చిత్త నిర్వృతి
గన్నది. రవీంద్రుడు చెప్పిన యా పుట్టుపతితర
శకుంతల తన యెఱింగిన యేకారణమును లేకయే తాను
భర్తృనిరాకృతయైనందున, మఱి తనకు ప్రత్యాకాశ

కాము లేమి, ఫలము కోరకయే ఆతాపసన్నిధిక్షేత్ర
మున, జీవతాగుగవుల సాక్షాత్పన్నిధిలోను ఎఱుక
లోను, ఇక్కడ అంతయు ఇట్లే యన్నట్లు, సాధా
రణముగానే విరహాగ్రతము తొడంగినది. మరీచుల
వారికి శకుంతలను చూడగానే కాపమును, దాని
నివృత్తి కాలక్రమములును చిత్తమున పొలసినవి.
అదియే ఆమెకు ఆయన కరుణాకటాక్షము. కాలమున
భర్తృపునఃసంయోగఫలము సమకూడినది. మఱి
మానసికీరపు ఛామ దైహిక కామసంయోగము అను
శయగుఃఖమునను విరహగుఃఖమునను మాడి స్వర్గస్థమై
ఆత్మప్రేమసంయోగమైనది. శకుంతలమున ఒక్కట
భూస్వర్గసంయోగమున అని యని రవీంద్రుని వ్యాఖ్య.
మఱి తొలియంకమున 'కృష్ణసారే దద చ్చక్షుః' అను
నూతు తొలి భాషితము మొదలుకొని కడపటి మరీచుల
యాగీర్వానము 'త్యయి భగతు దిదౌబాః (ప్రాజ్యకృష్ణః
ప్రజాసు' అను ముగింపునకు 'భావో భావం నుదతి
ఏవయా ద్రాగబన్ధః స ఏవ' అన్నట్లు ఏకరాగ బంధ
ముగా వెల్లి విరిసిన శకుంతల శృంగారరసపురుగువున
పెద్దలు అనుకాశించిన యా 'సద్యఃపరనిర్వృతి'
పొంగుచుండగా 'ఆత్మజేన సంతసము గొనునో,
సుఖపరవశమునో, పండువు గనునో విందారగించునో
అది యెల్ల బ్రహ్మానంద సబ్రహ్మచారిగా సమృద్ధ
మైనది. గీతే 'Wouldst thou the young years'
blossoms' ఇత్యాది ఆత్మానందోద్ధారమునకు ఇ డెల్ల
ఇంచుక ఒక తెఱంగు సమర్థన మగునా?

“పాప్యర్థ్య కృ పునాతు వర్ధతు చ

క్రేయాంసిపీయం కథా

మద్భ్యా ద మనోహరా చ జగతాం

మాతే గజేన చ.”

“సరస్వతీ శ్రుతిమహతాం మహీయతామ్.”

గృహాన్ముఖం

శ్రీ తాడిగిరి పోతరాజు

మునిసిపాలిటీ కార్యాలయంనుండి బహురా
క్షిసిలా కేక పెట్టింది 'వైరసు'. రాత్రి ఎనిమిది
గంటలయిందని గ్రహించి, అందరూ త్వర త్వరగా తమ
తమ కార్యకలాపాలు ముగించుకొనటానికి ప్రయత్నం
చేస్తున్నారు. అప్పటివరకూ కార్యసాధనలో నిమగ్న
మై ప్రపంచాన్ని మరచిపోయినవ్యాపారస్తులు,
రాజకీయవేత్తలు, వైరసు చెళ్ళల్లో 'గింపురు' మనేసరికి
గ్రుడ్డి పడి, ముంతేలి వాచీమానుకొని, ఒకరివద్ద ఒకరు
వెలుపుతుకొనటాని కుపక్రమించారు. గుకాణా
చారులు, ఎప్పుడెక్క పెట్టుకొని, కొట్టు మాస్తు
న్నారు.

పగటివేళ ఆ బజార్లలోనున్న అనసరాన్ని రేప
టికే వాయివాజేసి అందరూ స్వకుంటూన్న వేళలో,
ఆ సందేశానికి వింత వ్యక్తులు, కొత్త వ్యక్తులు పోగవు
తున్నారు. రాత్రించదులను ఆహ్వానించటానికై
వికృతంగా తీగలు చుట్టుకొని నిల్చున్నాయి విద్యుద్దీప
స్తంభాలు. ఉదయం ఆరేసుకు బహుళదశ ప్రభావో
ద్వ్యుల్లాసాలు, చోరలు మెయిన్ రోడ్డు ప్రవేశి
స్తున్నారు. వీరి కార్యసాధనకు అనుకూలసమయ మీ
నిశ్చిని. వీరితోపాటుగా, వీళ్ళ సవతిపిల్లలైన బాలికులు
ధర్మరక్షణార్థమై, ప్రజాక్షేమం కొరకు, విజిల్ వేసు
కొంటూ, సంజలు చెసుకొంటూ బాగరంగకు సిద్ధపడు
తున్నారు.

ప్రతిరోజూ, ఈ వేళకు, ఈ రెండువర్గాలకు
చెందిన మానవులు ఆడారిలో ఆ సినిమాహాలు ముందున్న
సత్రంవద్ద సమావేశమౌతుంటారు.

ఆ సత్రం రెండవలమేద. క్రిందిభాగంలో
అరఫర్లాంగుపొడుగునవున్న ఆ పంచపాలిలో నానా
జాతిసమితి సమావేశం జరుగుతుంటుంది. ఆ పంచకు
ముందు భాగాన, శిథిలమై చిల్లలు పడిపోయి దీరాడు
తున్న మురికిగోనెపట్టాలు వేలాడుతున్నాయి. వాటి
చెంత నే, అతుకులు వేసిన కొవిరుడ్లు, చీరలు ఆరకట్ట
బడివున్నాయి.

సత్రంలో జనంమాత్రం పల్లక నే వున్నారు
అక్కడక్కడ ఓ సన్యాసి, మురికిగుడ్డలమూటలు, వాటి

చెంత నే నగ్నశరీరాలై నిద్రిస్తున్న అనాథపిల్లలూ,
తిప్ప మరెవ్వరూలేరు. ఆ సత్రాన్ని చిరకాలంగా కని
పెట్టుకొని బ్రతుకులు సాగిస్తున్న మహానుభావు లం
దరూ, ఇంతకుపూర్వమే "మాదాకవరం తల్లీ!" ఉద్య
మంలో పాల్గొంటానికి వెళ్ళారు. ఇప్పుడా ఉద్యమ
నాయకు లందరూ, జట్లు జట్లుగా చేరుకుంటున్నారు.
అంగులు, అంగవికలులు, కుష్టుకొనులు, వర్షభయం
పాటించి, ఎవరి నిర్ణీతిస్థలాల్లోవారు పడిగి కూర్చుం
టున్నారు.

వీరుకొక భిక్షులవచేసినవారు క్రింగున్న మురుగు
కాలుర చెంత నే కంటప్రయత్నం సాగిస్తున్నారు.
పాయిక్రింద మంటకొంతు కారులైగముక్కలు,
చెత్తిచెదారం ప్రోలుచేసి, కాలిచ్చుతున్నారు. వాళ్ళకు
సమాపంగా 'పెస్టబిన్'లో చేరి రెండుపంసులు
మామిడివిత్తనాలు కొరుకుతున్నాయి. మందంగా నిశ్చి
లంగా ప్రవహిస్తున్న ఆ ముగుగుకాలువ, అదొకరిక
మైనగుర్లంధాన్ని వెదిజల్లుతోంది. కాలుతున్న ఆ లైరు
ముక్కలు అదొకరికం కంపుకొడుతున్నాయి. ఏ వాసన
ఘాటుగావుందో నిర్ణయించలేక బాటసారులు
ముక్కకు 'గమలా' అడ్డంపెట్టుకొని నవకసాగిస్తు
న్నారు. అయితే ఆ వాసన, అక్కడ అగురుపై ఆసీను
లైన వ్యక్తులపై నిలబడి ప్రభావంచూపలేను. ఒక్కరు
తిప్ప అందరూ, అనేక అనుభూతులతో, స్వృతులతో,
నిర్లక్ష్యంగా కూర్చున్నారు, మామూలుగా వార్డులో
కూర్చున్నట్లు. ఆ వ్యక్తి ఎగురుగానున్న దిమ్మెకు
కొట్టుకొనిపెట్టి, తలక్రింద ఒక పాతిగుడ్డల మూట
పెట్టుకొని కుప్పమానుకున్నాడు. రిబ్బరు కాలుతున్న
వాసన భరించలేక "ఫీ...పాడు గవులు...గబ్బుకొను
తోంది...ఎవడా అక్కడ" అని గర్జించాడు.
ఆదెబ్బతో, అక్కడచేసిన దైవస్వరూపులందరూ అటు
కేసి చూశారు. మెఱుపులావచ్చి ఆ పాయిక్రి వెలుగు
అతినిమగ్నంపై పడింది. కోడెలూ ఇంత పొడుగు
ముక్కు, రెల్లుగుబ్బుల్లావున్న కనుబొమలు కుంచించుమ
పోయాయి. గుంటలుపడిపోయి, జ్యోతుల్లా మెరు
స్తున్నాయి కళ్ళు. వెలుగు ముఖంపై బడిగానే కను

రెప్పుడు ముకురించాయి. బాధగా కళ్లు మూసికొన్నాడు. దవడ ఎముకలు ఎక్కుగా ఉబ్బి బయటికి పొడుచు కొస్తున్నాయి. “నుంట్లో ఆద్యుడున్నాడే!” భయం పిలిస్తోంది. దీనంగా సమాధానమిచ్చింది ఒక కంఠం పొయ్యివర్గానంది. దానితో త్రిప్పిపోయి ఆద్యుడి ముఖాన్ని చూడకు చేరినట్టాడు. అయినా విసురు. కోపం త్రిప్పలేదు. “ఎవరవ్వతం... ఎవరవ్వతం” అని గొణుకున్నాడు.

అంతలో ఆద్యుడు మరొక దిక్కు చేరాడు. పడుకున్న ఆద్యుడికిని కోపంగా చూశాడు. కాని పడుకున్న వ్యక్తికి ఆ చూపు కన్పించలేదు. ఇక లాభం లేననుకొని “ఎయ్! ఎవరు నువ్వో? నాసోలో నుంచి లే” అన్నాడు.

పడుకున్న వ్యక్తికి కవలలేదు. పలకలేదు.

“నీకేవోయి చెప్పేది. లేత్తానా! లేవ్వా?” అని రెట్టించాడు. ఆద్యం వాడి “జమ్మహా” క్రియనట్లు. మళ్ళీ రెండుసార్లు పిలిచాడు.

ఈసారి పడుకున్న వ్యక్తికి ఒక ముంజీపోయింది. చివ్వనలేచాడు సిగ్గులురెకులా... “లేవోయ్... ఎం చేత్తావో?” అని ముందగా రొమ్మనిరుచుకొని పలికాడు.

ఆ రక్షకులమనషి కసాయివాడి భంగిమలో లేచి నిల్చునే సరికి నుండే జ్వరించింది. కాని ఇప్పుడు నోరూ, మూసుకున్నామంటే, అందరిదృష్టిలో రేపు పూనయి పోతాడు. ఈ ఆలోచన తల్లిగానే కోపం పొంగిపోయి “బూత్ పేసు” అని బయటికొచ్చింది. “ఈసోలో నోరూ నేపండుకుంటున్నాను..... ఇప్పుడు నువ్వు లేత్తానా? లేవ్వా?” అన్నాడు పంసాని పరిహారానికి ఏదో మాడ్గం కనిపెట్టివట్టు: “లేవని నీ కన్నీసార్లు చెప్పాలోయ్?... కొవ్వంటే ఒకరెట్టు నూసుకో” అని శ్రోధావేళిమూర్తియై పిడికిలిదించి, చెయ్యిపైకెత్తి గోపపై అన్నాడు.

రెండవవ్యక్తి పొల్చిమాస్తే పొట్టినుపి. అతను చెయ్యిపైకెత్తిన నీ నుండేలాగినంత పనయింది. శరీరం కంపమొంది, అయినా ధౌర్యంచేసి “ఎమిటోయ్? కాస్త జరిగిందయ్యో! అంటే పెద్ద వస్త్రానులాగ చూటాడతావ్... ఎంతోమందిని కొడతావు నువ్వో?... అసలు నేనెవరో తెలుసా... బాగైత్ర...” అంటూ తన గర్జనలతో పగ నికిమడచి వకుంపై చుట్టుకున్నాడు. తరువాత చేతులు పైకి తీస్తున్నాడు.

ఇంతలో ఓటాక్కి ఆ ప్రశంసుండుగా చూసుకు పోయింది. అప్పుడా కాగా నీవు కాంతులు ఒక్కటే అం వాళ్ళనివ ప్రసరించి, ఆ దిమ్మెలన్నీ పిని వగువగా దాటిపోయాయి ఆ కాంతులు. తొలిమా ర్తయే, విలకుతాంజవానికి సిగ్గుమై పెరిమలు కరచిపలుకున్న మెదటివ్యక్తి ముఖాన్ని రెండవవ్యక్తి సుస్పష్టంగా చూశాడు. నరాలు పెల్లడికి, శరీరకష్టం సుస్థిరించేసే అతని దృఢకాయం. రెండవవ్యక్తిలో గత స్వస్థులను తట్టిలేసింది. కాని ఇప్పుడా ఆలోచనకు తావులేదు. కాని ఆ స్వస్థిలో భయం ఉద్భవించింది.

ఎవరూ అభంగిమలో నిల్చుని, ముప్పిరుద్దానికి సన్నగ్ధులైతామంటే, తక్కినవారంతా నిప్పొక్కికంగా వ్యక్తిగాజ్యవమిలి ప్యవేక్షకత్వంబంబ సరితీస్తున్నాడు. ఆ పరిస్థితులలో ఒక అంధుడుకలుగజేసికొని “ఎమయ్యో? ఈసోలు విడచిరిగి పోరిదికాదు... రవ్వంతే తునుకుతీసి పొన్ను పొయ్యేవారే కంఠం కొట్టాట... అగునుకోవటం” అని తీర్పుచెప్పాడు. ఆ తీర్పులో జారి. శాంతిపరుత్వంకన్న “పోలిసుల భయం” ఎక్కువగా ప్రభవించింది.

ఇంతలో మనోకారు ఆనోడున జల్లటంకల్లు, ఆ ప్రశంసలో మనిషివ్రుగో గీతుబడిన, పెద్దపులి, పోలిసు, కోడిపుంజు, కత్తిసాముచేస్తున నీకులు - మొదలైన చిత్రాలు విప్పించాయి పోలిసుబొమ్మ చూచి అందరికీ భయంజేసింది. వచ్చామంటే అందరినీ వెళ్ళిపోయానని సుస్థిరించిన నీవరితావులకు వారు వెళ్ళిపోయాను.

ఆ పెద్దపులిబొమ్మ జూచి కలవరపడ్డాడా రెండో వ్యక్తి. ప్రత్యేకత్వంబంబ రాజీనామా యివ్వటంతో పోరాటంలో పాల్గొంటూన్న ఆద్యులు నెంబనే, కాలిపోయిన గడ్డినాముల్లా క్రిందకొరిగి దూరబారంగా చరికిలబడ్డారు.

* * * *

ఆ గర్జనలంతోవ్యక్తికి నిద్రబట్టలేదు. గతానికి సంబంధించిన ఎన్నో దృశ్యాలు మురికిమప్పపై ముసుగు తున్న దోమలాగా కర్జముండు మెరిలసాగాయి. ఏడు సంవత్సరాలక్రితం, తను ఒకబాలికమెడలో గొలుసు అపహరించివేగానికి కారాగారశిక్ష విధించాడు. అప్పుడు తనగదికి ఎనుగుగానున్న గదిలో “వీరాస్వామి” అనే శిఖి నీ వుంటాంజేవాడు. మాత్రా నేరం ఆగోపింప బడి ఎలానో మరణశిక్షతీర్చి ఇరవై సంవత్సరాలు కారాగారవాసం అనుభవిస్తున్నాడు.

గృహా న్ముఖి డు

అట్లే నీ ఆనామభావము. ముగ్గురు మనుషుల
పేర్లను పనిచేసి, వాడైనాడోసే ఆ రాగింటి. మిడిగిలా
వీర్విసాతేసి పనికొని ఎనుబోతులా గుట్టు పెట్టేవాడు.
అట్లే అట్లే గిరింటికి అతివంటే భయం, అభిమానం. అస్త
మానం అంగకాగబంధుగ మేళున్న ఆరుమాగా పడి
ఉండేవాడు. సాయుగ్రిం, ఒక అంగం సేపు. క్షానిలను
శృంఖలాబద్ధులను చేసి వాయుసేవనంకోసం బయటికి
తోలేవాడు. ఆ సమయంలో, క్షానించుకూ, నివేదించా
కలుస్తు చెప్పకొని సంతోషించేవాడు. అస్పృహకూ
అతిమ మానవలం చాలి చేవాడుకాదు. ఎప్పుడు విడిచి
వేడం వేరితాతూ, విముక్తచెక్కాక ఏమిచెక్కాక
లనే భావాలూ ఉచ్చించెచెక్కావు. నిరాశి, వ్యామతి
ప్రస్ఫుటమాతూండేవి. నున్న గానిగిరించబడిన బోడి
తల, చాలిచాలి అగిళ్ళొక్కొక్కో వికాంగా
లండేవాడు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే, అతిమ
చేసిన అపరాధానికి తీరి అనుభవించున్నట్లు, పశ్చాత్తాప
పడుతున్నట్లు కన్పించేవాడుకాదు. వెలుతురుకానీ,
గాలికానీ ప్రసేంప శక్యంకాని ఆ కారాగారానికి
రాకజాలా గండ్లంగా వుండేవాడు.

బాగుజ్జు క్షాన్తరీలంపరూ, స్వీకారాలు గలగలనని
 రోదచనికొంటూ నుట్టలు నుట్టలు గాచే చెల్లుకొరు
 క్కుంటున్నాను. అచ్చరానిని ప్రకటిస్తూ చెప్పకొని,
 మఖాలు కంపిస్తూ పొయింటున్నాను. కొంపరు
 నా నామూరులు తినున్నాను. అమరాలు వీరాన్వయిణి
 కొంతచెల్లనయ్యం కలుగజేసినాయి. అతినిమానమద్ర విద
 లితిమెంది.

“అడవాళ్ళ వాళ్ళలో ఒక గర్భిణి స్త్రీ కయ్యి-
బలం కోల్పోతే తిన్నాట్టే. ఆ అర్ధ సంచర్యం నా, పింఛం
మానుక వాయి, ఆమె ముఠిం నీం” ఇది అల్లు
జరిగిన సంగతి. ఆ గుర్తు ఉన్న నూర్చిన విశేషాలు మరీ
మరీ తక్కించుకొనేలోగా, కై నీలు లోపలి కర్మలనిన
అత్యంత మనూచిన్న వాళ్ళలో గంట వినిపించింది.
నెంట్ నే వాళ్ళను నల్ల బానిక పూకుం జారీ చేశారు
సంకల్ప గల గలలాడించుకొంటూ, స్వపాదవివ్యా
సంతో ఆకాట ఘోరమాసరితం చేసికొంటూ, ఎవరి
‘ముంతి’ (గంబితాగోబాప్తు) వాడు తీసుకొని, చీకటి
గడ్డలో జొరబడ్డారు.

పైనున్న లిపిను పునఃస్థలింయటించి గం-వనోజు
వాడ్డలో చిన్న కల్లంతు జగింది. కైలకు వాడ్డనులను
వెంటించుటచే పర్యవేక్షిస్తున్నాడు. ప్రతిదింటికి
తొంగిచూచి తాళిపుత్రులగి చూస్తున్నాడు. వీర

స్వామిగారిలో చూసి “పీడితమయం జాగ్రత్త... సాగదు
వారు... దారు చూడు” అన్నాడు. అప్పుడతని
పేరు పేరున్న కోరికను, మరింత సాగమగా వాటిం
చేసింది. “మనసుగూ సుఖమైనా వాళ్ళను
సామగా” అన్నాడు. కోరిక, అపహాసం, బాధ
సమ్యక్తిమైన నొంతుతో... పాపాన్ని

అనుబంధం జయ్యారు నువ్వం నల్ల బడిబోయింది.
 “ఏమిటా, రాస్కెల్! దియనగూర్చి చెప్పావా
 నీకు” అంటూగా పల ప్రవేశించి చె కంత్ బడిబిచ్చ
 కొట్టాడు. మర్నీరండ్లో బిచ్చకొట్టటానికి జయ్య
 పైకెత్తాడు. కొట్టబోయ్యేదికి, ఏగాన్నామి అతిని
 జయ్య లంకించుకొని క్రిందికి వంగుతాడు వంగతీసి,
 పందిమీదా ఉడ్చిబోయిన అతిని మెడపలకొని
 రెండునూడు నెమలపలనేపు కిక్కిరు నువకుండా
 బంగా ఒత్తిపట్టి...అటూ ఇటూ రెండుకోపులు
 ఉడిగించి గతి బయటికివ్రేశాడు. చెతుల రెండు
 అడ్డంగా నాలుగుతో పరివేషితమైవున్నాయికాని లేక
 బోలే ఈబాటి కా మెడ ఇంకింతలా వన వాచివయ్యేది.

ఆ పుణ్యాని తిరికిస్తూ వాడెనులు ఇద్దరూ
 సంతోషించిపోయారు. కైయిలకుంటేయుండువాళ్ళిద్దరూ
 నూన్సాబోయిపట్టు కప్పించారు. కైయిలకు గణపయ్య
 పడిననంబునే వాళ్ళు ఈ ప్రపంచంలోపడ్డారు. కంటిపే
 ఆఫీసుగాగ్ని ఆదరా బాచరా లేవనెత్తారు. కైయి
 లకులేచి మెచ్చెనకుంటూ “కల్పిచంపేనా రెపు...
 పొగగుబోతు నెనా—అసలు గీడు మరగనీకు విశించా
 ల్పించి.” అంటూ గది ఇవల నిల్చుని వీరాస్వామి
 మూఖాన పెళ్ళు పెళ్ళున రెండుదెబ్బలు చరిచాడు.

దీనిని ఎదురుచూడటానికే వున్నవారు స్వప్నంగా నా కారు. మానలేకపోయినవైద్యునివలన బట్టి పరిస్థితి ఊహించుకున్నారు. నెలకు నే హార్వర్డునాట ప్రకటిస్తూ 'హా' అని నవ్వాడు. ఆ నవ్వు భరించలేక జైలు లకు "మెట్" అన్నాడు రొప్పుకుంటూ. నీవుపండి లాంటి శబ్దతో జైలు గదుల వాకిళ్ళన్నింటిపై ఒక చూపు విసిరాడు. తీరాంట్లో ఆ నవ్వు అంతిర్ధానమైంది. జైలుకు వెళ్ళిపోయానా? నలుమూలలనుండి, "ఫలే పని చేశావురా?" అంటూ అభివందనలు వచ్చాయి.

రెండవోజు, చాత్రాధిపతులను విడిచిపెట్టి
చేసి అభిచూకం ఫలితం గా వీరాస్వామికి బద్ధులకారా
గరనానం పాపినించబడింది. దానితోపాటుగా
ముప్పయి కొరడా దెబ్బలు స్వీకరించాడు.

ఈ సంఘటన ఇప్పుడా గల్ఫ్ లుంగీ వ్యక్తికి స్మృతి
పథంలో నిన్న జరిగిందటా కన్పించింది. ఇప్పుడు కేసులో

పాగవం, కదలికలు, స్వయాపం, తనతో కుస్తీకుప క్రమించిన వ్యక్తిలో ప్రకాశిస్తున్నాయి. అయినా పల్లరించుదామనకొని “వీరాస్వామి?” అన్నాడు. సమాధానంలేదు నిద్రపోతున్నా జేమా, ఎందుకులే, లేవ నును వి నిశబ్దంగా పూరుకొన్నాడు.

కా ఆ మొదటివ్యక్తి అయినచి ఇటుపార్ల, పచ్చిబూతులు రెండుతిడుతూ “నన్నావేళీ వుండ నిశ్చయకాదు...వాళ్ళసామేం పోయింది”..... అంటూ మళ్ళీ రెండుబూతులు తిట్టాడు.

“నీకుగ వీరాస్వామికదా?” పల్లరించాడు గళ్ళిలంగీవ్యక్తి.

కళ్ళి నలుపుకుంటూ, పెద్దగా ఆపురించి “కాదు ...నాపేగ నంబకు 29” అన్నాడు క్లుప్తంగా. కాని వీరాస్వామికి ఇచ్చే అయిగుసంకత్పరాలక్రితంఎప్పుడో, పోయిన జన్మలో, ఆ పేగవిన్నటు ఒక అనుభూతి కలిగింది. ఆనాట లుచ్చరించిన ముఖంకేసి నోగు జెరు కొని పరికిలనగా చూశాడు. కాని అంతలోనే ఏదో పరిలో నిమిషం జేచోయాడు.

“వీరాస్వామి...”మళ్ళీ పిలిచాడు గళ్ళిలంగీ వ్యక్తి.

ఈపేగతో తనను ఇదివరకప్పుడో, ఈతరానికి ముందు మనుష్యులు పిలిచినట్లు జ్ఞాపకం వచ్చింది. కథిల మైస గోడపంగులోనుండి ప్రవరిస్తూన్న కాంతిర గంలా, తనకేరుకు సంబంధించిన స్మృతి మేల్కొని చింది. ఇరవైఅయిగు సంతత్పరాలనుండి ఇప్పుడెక్కడూ ఆపేగతో పివటంలేదు. జైలులోవుండగా నంబకు ఇరవైలొమ్మిదని పిలచేవాళ్ళు. కానీపు తల పటాయించి అతనిపేరతో ధురపరచాకోలేక, విన వస్తూన్న కంకస్వరంకేసి నిర్లక్ష్యంగా చూడసాగాడు.

గళ్ళిలంగీవ్యక్తికి ఏమీ పాలుపాలేదు. మతిభ్రమ తాని కిది ప్రథమస్థాయికాబోలు ననుకున్నాడు. కాని ఒక అర్థగంటక్రితం అతనిప్రథమ సాధారణ మనిషి లానే వుంది. ఇదొక వేషమనుకున్నాడు. అయితే తను ఖైదీగావున్నప్పుడు, ఆతని నికాయితీ, వ్యాయబుద్ధి, సహృదయత స్ఫూర్తి కొచ్చాయి. వేషమే ముఖంనీన ఆకర్షణ ఏమికలిగిందిప్పుడు. మనిషి చీకాకుగా వున్నా జేమా ననుకొని ఒకనీడి ముట్టించి ఆతని కిచ్చాడు. తను కూడా ఒకనీడుమట్టించి గుప్తన ఒకకుక్కలాగి మళ్ళీ ప్రారంభించాడు.

“వాని నీ ఇల్లెక్కడ?”

ఈసారి వెంటనే సమాధానమొచ్చింది. “జిల్లా కోర్టు ఎనక” - ఒకడమ్ములాగి నిర్లక్ష్యంగా సమాధాన

మిచ్చాడు. అతను పాపీర్వకప్పుడు నీడి చిరగమన నిష్కళణాలు ప్రజ్వలంగావెలిగి ఆరిపోయినాయి. ఎట్టిని జలుగులో గుమ్మకొట్టుకున్నముక్కు క ర్పాలు, బోడితలపై వికృతంగా పాడుచుకునూన వెంట్రుకలు స్పష్టంగా చూశాడు గళ్ళిలంగీ వ్యక్తి.

“పేగ, నంబకు 29. నినాసం, జిల్లాకోర్టు వెన నున్న ఖైదీలగిననం. - వేరే చెప్పనవసరంలేదు. ఇత వీరాస్వామే”అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

విగుసంతత్పరాలక్రితం తను బంధితుకు నన్న ఆ కారాగారం - ఎగుటిగిడిగో వీరాస్వామి ఉప్పిరికి రాలిపోతూన్న నున్నపుగోడలు - మన కంపుకొట్టే ఆ చీటిగిగులు, ఒక్కసారి కళ్ళిముం గిక్కిన తిరిగాయి. ఆ చీటిలో ఇరవైవిగు సంత! రాలుగా, ముగ్గిపోయి పాలిపోయి తిరిగి కుప్ర చంగా పడిన వీరాస్వామినిచూచి బాలిపడ్డాడు. ఆ నికృషపుట్రుకు తలంచుకొని, రెండు అడుపులు : చాడు దినుపూర్వక మైస గోడపం, క్రిమికలిగాం

“అన్నీ తిన్నావా వీరాస్వామి?” నీడి రాలి ఆవతలపాలేసి అడిగాడు. వీరాస్వామి ఒక్కన ఇటుతిరిగిచూసి మళ్ళీ ఏదోపరిలో నిమిషంవచ్చాల్సి వివాదం పూర్తయినప్పుడినుండి ఆ కార్యభారం న హిస్తున్నాడు. ఇప్పటికీ పూర్తికాలేదు. ఆ చీటి అతనేమిచేస్తున్నాడోగళ్ళిలంగీ వ్యక్తికి అంగంకాలే అగ్గిపుల్ గీచిచూచి నిర్భాంతపాశాశ్చాడు. మళ్ళీగం పుల్లగీచాడు.

పరిగజాల పొడవున్న చింకిగుడ్డ వీరికలగు సగ్గా ముడిపైముడి వేస్తున్నాడు. ఇప్పటికీ దాద కొన్ని కంటల మళ్ళుకేశాడు. ఇంకా ముడివెయ్యరా మురికిగుడ్డ కొంతవుంది. ఇప్పుడొక పుగించినా ప డెనుక న్నాడు. చూట్టడాలనుకుంటే మురికిగుడ్డ పు య్యెంతవరకూ వేచి పూడాల్సిందే. ఇక లాభం లే కొని గళ్ళిలంగీ వ్యక్తి బతుటికివెళ్ళి ఒక కాపిహో నుండి అన్నం, సాంబారు తిప్పేలాతో తీసికొని, వచ్చాడు. తనూవస్తూ కాగడాల వెలిగే ఒక నాయిలబుడ్డి తీసికొచ్చాడు.

అతను ఆసక్రం పందపాలీ మెట్లక్కగ నే స్వామి కళ్ళియానుకొన్నాడు. దానికి అసలు కా వీరాస్వామి వెలుగుచూడలేక పోయేమే. నూ చూసి ఇప్పటి కలిను, రెండుదళాబులు గడిచి, ము దికాల్లి జరుగుతోంది. అప్పటినుంచి చీటికొట్ట ముగ్గిపోయాడు. చీటిలోనే సగంజీరితిం బుచ్చాడు. మళ్ళీ వెలుగు చూస్తానని ఆశించలేదత

గృహాన్మృదు

మాడువారలకితం కౌరాగాఁనుంచి అయి
వ్దంగా విముక్తుడయ్యాడు. చీకటినిక్రమించే తనను బల
వంతంగా వెలుగుగాకి త్రోవారు. వెలుగుమాస్తే అతని
కళ్లు కుంచించుకపోయి చిరాకుపడి కోపగించుకుం
టాడు. జైలునుండి 'నంబరు 28' గా కాక వీరాస్వా
మిగా బయటకొచ్చినప్పటినుండి, పగలు వంతెనల
క్రింద, పాటుపడినకొంపూ, పండికొక్కగోతుల్లో గడి
చేవాడు. రాత్రిళ్ళు చీకటిసంకుల్లోకి వెళ్లి ఆకుక్కు
రినేవాడు. అదీ ఒక్కొక్కగోజు వెళ్ళేవాడుకాదు.
చింకిరడ్డపీలిక మళ్లు వెయ్యటం మొదలుపెట్టాడటే
అతని కీ విషయమూ గుర్తించడు.

ఇప్పు డా కీరసనాయిలుబుడ్డి వెలుగువలన రెండు
నిముషాలసేపు కళ్ళు మూసికొని, తిరువారి కొద్దిగా
తెచ్చి చీకరిస్తూ, మాస్తూ, "తీసిపారెయ్యి అదీ"
అన్నాడు. గళ్ల లంగీ మనిషి వెంటనే దీపం ఆగ్నకుంప
ఆది మృచాటున పెట్టాడు కొద్దిగా వెలుగు ప్రసరించేలా.
ఈదీపం వీరాస్వామి నిత్యాత్రుడు ధంం కల్పించింది.
తిశేలాయుండు పెట్టగానే 'గడ గడ' ఖాలిచేసిపారే
కాడు వీరాస్వామి.

"నేను గయ్యపకం వున్నానా? నేను సింహాద్రిని,
...యాభై రెండోగదిలో వుండేవాణ్ణి" అన్నా డా
గళ్ళలంగీ.

ఈమాటలు పూర్తిగా వినిపించుకున్నాడు గాని
అన్ని మాటలూ పూర్తిగా అర్థంకాలేదు. అర్థంచేసు
కుంటానికి ఉత్కుతమకూడ ప్రదర్శించలేదు, ఓ చిరు
నవ్వు ఒసిరాకు. సింహాద్రి తిరువారి ఆగడిలో ఇద్దగు
ముగ్గురు మారిపామ్యారు. వాళ్ళందరినీ గుర్తించుకొన
వలసిన అగసరమేముంది అతనికి. "సింహాద్రివా?
అన్నాడు నిర్లక్ష్యంగా."

జైలుమిత్రుడు తనను గుర్తించకల్గినందుకు సింహా
ద్రికి ఒకపగ్గు కొట్టేసినంత సంతోషం కల్పింది. దానితో
పరవశం చెందిపాయ్యాడు. యజమానినిమాసి కుక్క
తోకాడించినట్లు సింహాద్రి ఈ ఆనందోద్రేకంలో
డోహా పొధాలుట్టటం మొదలుపెట్టాడు. రెపటినుండి
తన కార్యకలాపాలలో వీరాస్వామి కుడిభుజంగా
ఉంటాడు. డబ్బు అపహరించి పారిపోతూంటే, ఎవ
రైనా పట్టుకుంటే, వీరాస్వామి నల్లరిని తన్నగలడు.
ఒక్క...రెండుచేతులా డబ్బునంపాదించవచ్చునని చిరు
నవ్వు లాస్యంచేసి ముహంతో మిశ్రునికేసి తిరిగాడు.
రెవ్వన కేక వేద్దా మనుకున్నాడు.

వీరాస్వామి, మురికిరడ్డ పీలికలతో వేసినముళ్ల నీన్
విప్పుతున్నాడు, ఒక్కొక్కటే. ఇప్పు డిహ పల్కరిం
చటానికి వీలేదు.

జైలులోవుండగా ఆ సమానం గోడకేసి మాస్తూ
కూర్చోలేక ఈపనికి తలపడ్డాడు. అత్యంత కార్య
దీక్షతో, ఉత్సాహంతో ఓపికతో ముళ్ళువేసి విప్పు
తూంటే, అక్కోకలోకంలో సంచరించేవాడు, వాస్త
వికప్రపంచాన్ని విస్మరించి. గతజీవితపు స్మృతులూ,
జైలు అధికారులు అధికారగర్వంతో చేసే అఘాయ
ిత్యాలు ఏమీ దగ్గరకు చేరనికావు. ఆపని కన్పించుకొనక
పోలే ఈనాటికి పిచ్చిప్రశుప్తతలో వుండేవారెవరూ.
అయినా ఇప్పు డితను సాగరదృక్పతి అని ఏ "నైకాల
జిప్టు" నిరూపించలేదు.

సింహాద్రి ఆకలి మమ్మయిపాయ్యామి ఇక వీరా
స్వామితో కృతహారం చంకలో పీలి బాపతుగా మారు
తుందని భావించాడు. అయితే వీరాస్వామిని భవిష్యత్తు
విమిటి? ఎరగు పోషిస్తాడు? అనిప్రశ్నించుకొనాగాడు.

ఆ జేబు ఆ జేబువద్ద వీరాస్వామిని తన పోషించ
గలకు కాని ఆశ్రయం ఎక్కడ? ఈప్రతంలోమాత్రం
కుదరదు. గాలికి వెలుగురుకు అలవాటుపడేవోకూ ఒక
చీకటికొట్టుమాడాలి. అది ఎలా సాగ్యవాతుంది. ప్రపం
దమే తన ఇల్లుగా భావించి విధియానకప్రేమాభి
లాషి సింహాద్రికి స్వంత ఇల్లు అగసరం లేవప్పుడు
వీరాస్వామికి చీకటికొట్టుమాడటం, దుర్లభం. అంతలో
మనోకసంకహంకల్పింది. వీరాస్వామిని తను ఎన్నాళ్ళు
పోషించగలడు? ఆప్రబంధపులూ, మిశ్రులైన 'కాకొ'
కస్త్రుధారులు తనను మర్యాదగా తీసికెళ్ళి స్వగృ
హంలో దిగబెట్టేవరకు.

సత్యం చెప్పాంటే, వీరాస్వామికి, (అతని పరి
వారానికి) పుట్టిల్లు ఆజిల్లకొద్దు వెనుకవుంది. జీవితంలో
ఎక్కువభాగం అక్కడేపోయిగా కలం గడుపుతారు.
విద్యార్థులు కెలవులకు ఇళ్ళకు వెళ్ళినట్లు అప్పుడప్పుడు
బయట విహరిస్తూంటారు. ఇప్పుడు సింహాద్రిని పీడిస్తు
న్నది ఒకటే బాధ. పుణ్యంపండిపోయి తనా పుట్టింటికి
చేరితే, వీరాస్వామి తనను ఎలా కలుసుకోగలడు. అతను
కూడ దొంగతనంచేస్తే, చూట్టాడకుండా, జన్మభూమిలో
దిగబెడతారు. అయితే ఇప్పుడు వీరాస్వామికి, ఈపరి
స్థితులలో ఆలోచనలే తట్టవు. అని సంచాలించు
కున్నాడు.

వీరాస్వామిలో అన్ని మానవప్రకృతులు చచ్చి
పోయినాయి. ఇంకా అప్పుడప్పుడు పొగరాచుకొంటు
న్నట్లు బయటికొస్తుంది పొకితప్రకృతి. "ఎప్పుడైనా

కోపంక నే ఎక్కువగా ఉంటున్నాడు, దానితో ఆటంకం, ఉరికితుపడుతుంది" అనుకున్నాడు.

అలాగే సునిహాద్రి ప్రక్కకు తిరిగాడు. దీపపుకాంతిలో తననీడ ఆగోపమై వెళుతోంది. అనీడకంతం వెకిలిగా పక్కరించింది సింహాద్రిని.

"అయితే ఇప్పుడు వీరాస్వామి జీవించి వున్నాడా?" అని ప్రశ్నించింది.

"ప్రతికేవున్నా డెమకొంటాను" అన్నాడు సింహాద్రి.

"పాపబతుకున్నావ్! వీరాస్వామి మరణించి, నంబరు 29 గా రెండో జన్మ ఎత్తాడు. నంబరు ఇరవై తొమ్మిదవే కేసలో ఇంకా ఆయిదు సంవత్సరాలు ఆ జిల్లాలోని పనుల స్వచ్ఛమైన జీవించాడు. ఇద్దరు బంట్రాకులు రాగానానిచాద్యాంకం పూర్తికావడం వల్ల గానీతిగురుతాండేవాడు. ఇప్పుడు చిట్టం ప్రకారం బహుశా వదిలేశారు. పాతికేళ్లు గాను గానించి గొడుచాకరీ చేయించాడు. ఇప్పుడు అతనికరిగం, ఇరుప దూలాతెల్లి ఆధిగణనిగ్గాంలా పవరివాయిం. వార్తకల్గి గోదగిన్నా ఇంకా మాంపుని అంబుతున్న అజీవి, వశిష్టాదుగా ఉక్కులేనిచావు పొందినానిన అనసరమేరా లేను" అంది.

"అయితే ఇప్పుడు తిరిగి ఎవరు పోషిస్తారు?" సింహాద్రి సంతోషం.

"పాతికసంవత్సరాలు చాకరీ ఎవ్వరు చేయించు కున్నాకో, వాళ్ళు ఆపాపించాల్సిన బాధ్యత. అంతే కానీ నీకెందుకీ బా? నివ్వేమన్నా అతినికి ఋణ పడ్డావా?" తిరిగి ప్రశ్నించింది దానిని.

"బాగోపూది కానీ....." అని ఏదోగొణు బాధుక్కు సింహాద్రి. "కానీలేదా గీనీకాను. అక్కడికే పంపించెయ్యి. అది బాధనం మీదేగా!" అని ఆకంజం, అన్యోన్యమైపోయింది. ఇటు దీపం ఆరిపోయింది.

"రేపు తెల్లవారేప్పుడే, అక్కడకు పంపించక పోతే నాకేమి సింహాద్రికొద"ని టిగ్గాగా అరిచాడు. ఆ అగవునో గుడ్డపీగి ముక్కువేస్తూ వీరాస్వామి ఇటు తిరిగిచూశాడు. సింహాద్రి గోపవేపుకు తిరిగి చూడగా కోపం మాసి ఎక్కి తనపనిలో తమ నిమగ్న డియ్యారు.

వెంటనే అగురు దూకి సింహాద్రి గోడుపై బడ్డాడు. అద్దరాత్రివేళ, గణాంకన అగురుదూకిటం చూసి గానీతిగురుతాన్న పోలీసు వశిష్టాదిగా పడుగత్తు కొన్నాడు.

"సత్రంలో ఏముందిని నంబరపడారమకున్నా" అని సింహాద్రి పకపకానిది "దొంగలభయం ఈ

సత్రంలో ఎవ్వరికీలేదు. వాళ్ళకున్న భయమల్లా మీ పోలీస్లకు మాత్రం." అంటూ లంగ్గీకొందరు దించాడు.

"ఒరీ నవ్వట్రా సింహాద్రి.....దొంగ అనుకున్నాగా" అన్నాడు పోలీసు సింహాద్రిని సజ్జనకుగా వ్యవహరించి.

"నీవు దొంగల్ని పట్టాలంటే...అదిగో ఆ మేడల కలిపా...ఆ మేడల్లో కిందిచేవారికి మీరు ఆదనరం" అన్నాడు.

"శకానీ ఈనెల మామూలేదిరా?" పోలీసు హెచ్చరించాడు.

"మొన్న కోడిపుంజు, ఎన్నట్రాసపంపా కనండి"

"అయినా దానికి దీక్ష చేల్లట్రా...గాడిదా... రేపు ఇక్కడ పోతే పొక్కలో పోస్తా" అధికార దవ్వంతో హెచ్చరించాడు.

"తమామకం వ్నాలెండి...రేపు తప్పక చూస్తాగా...ఇప్పుడే పనిమీద పోతున్నా" అని ముసీముసీ నవ్వులు నవ్వుకొంటూ మంగుకు వెళిచాడు.

బాయి, "గుంటకొండ" ప్రక్కనున్న ఒక చిన్న టెన్టలో వద్ద ఆగాడు. ఆ హోటలుముందు పంజీరిలో ప్రేమపరీక్షన గ్యాసు టైలు చురుకుగా నింపుడి మువ్వకనుక్కు రాయలొక నిప్పున్న ఒకయువతి వెలిగిపోయి చాకబాగు సిగ్గించి పోయింది. జపగా వాడిపోయిన మల్లెపూలున్నాయి. సింహాద్రిని చూడ బాధంతం చిరునవ్వునవ్వింది. సింహాద్రి పాకిలో దూకుకుపోతూ "రావోదా తానదాం రా...ఎం?...కానీ తేం గిట్టుబాటుగా లేదా? సరగా లేదా! అన్నాడు.

"ఒరీ సచ్చికోడా నోగుమానకోరా" అనకుంటూ లోపలి కొచ్చింది. ఇద్దరు కలిసి తాగి మరీ సత్రంకొద్దల వీరాస్వామిని తీసుకొని గుంటకొండ ప్రక్కగా వెళ్ళాన్న గోడ్డుపై ఎవచి రెండుకం తెన క్రిందగా పోయారు.

* * * *

వీరాస్వామిపుట్టకతోనే తండ్రిని కోల్పోయి గురుదృష్టవంతుడు, ఉల్లోనాళ్ళంతా శస్త్రానికి దిగి డివిజిగిచేవాడు. కొందరు "పాపిష్టిముఖం" అని చూడుగా పిలిచేవారు. కొందరు "వీరామ్" అని పిలిచేవారు; వాళ్ళ తోడుగా.

వీరాస్వామికి గతించినతండ్రి మిగిల్చిపోయింది. రెండేరాగలువు, కంజిపాంపర్యం గా వస్తూనే కొలిమితిల్లి, సమ్మెలులు, ఒచిన్న ఇల్లు, తండ్రిమీ

గృహా నృణుడు

కారణం కొద్దీ అతని మిత్రుడొకడు వీరాస్వామిని చేర దీసి కులకృతి చేర్పించాడు.

వీరాస్వామి కష్టతీవి. ప్రాద్దున్నేలేచి, కొలిమి ముట్టించి తిరిగొట్టేవాడు ఇనుపముక్కలను ఎత్తగా కాస్త సమ్మెటతో పొగగొట్టేవాడు. సమ్మెటతో వికలాటిగా పోటు చేస్తూంటే ఇనుపకమ్మనుండి ఎత్తిటి నిప్పుతాలు అగిరిమీదుగా దూసుకపోయేవి. రాత్రింబవళ్ళు సమ్మెటతో అతడు జరికే ఆ పొరాలం పాన అతినిర్మలలు పెరిగిపోయాయి. ఆ ఉళ్ళో బండపట్టాలు మొదలుకొని, కేళుర్లు విగ్రహ వరకూ అతిని సమ్మెటపాలు తినని వస్తులేదు.

ఈజ్జాకి, వీరాస్వామికి డబ్బుగూపేదా పెద్దగా ముక్కేది కనుక. సగానికిపైగా, ఉళ్ళో, పంకెన్ని రానికి ఇన్ని బస్తానెజ్జలు, ఇన్ని బస్తాల జొన్నలని కంట్రాక్టుపత్తి ఉండేది. పనిముగిసిన తరువాత 'ఇన్వోయిస్' పని పంకనామాలు పెట్టే వాళ్ళపట్ల అతను ఉదాసీనంగా ప్రవర్తించేవాడు. మెత్తానికి ఉళ్ళో వీరాస్వామి ఆమాయకుడు, సమ్మెటకలవాడనెపించు కన్నాడు.

ఆ ఉళ్ళోకూ మోసుబరైతరు నారాయణరావు. వీరాస్వామి గండెకరాగరావు ఆయనే సాగుచేసి దాన్యం ఇంటికితోలేవాడు. ప్రతిచిన్న విషయానికి వీరాస్వామికి కలలు పెట్టేవాడు. ఇదివరకు ఇల్లుసరిగా గడచుకోజుట్టో పని పనికి సరుకు నేవాడు. అందులన నారాయణరావంటే అకుంతితమైన సురి విచ్చడింది. ఆ విశ్వాసం కొద్దీ వీరాస్వామి, కొలిమిమీద మిగిలేడబ్బు నారాయణరావుదగ్గర దాస్తుండేవాడు.

మాటల్లో డబ్బుప్రస్తావనవచ్చి ఒకరోజు, వీరాస్వామి తిలి ప్రశ్నించింది. "ఎంతో ఆయనదగ్గర సామ్మెటియిందరా?" అని.

"నేను లెక్కట్ల కొలంటేనే—అమ్మా..... నా పెళ్ళికి మనడబ్బుకొక రెండుమూడువందలు అనినగా ముట్టచెల్లతానన్నాడే... అని ఒక్కటిగం ఆగి... ఆయన నాలా గొప్పమనిషే..." అన్నాడు.

"అంతేలే ఆయన దయ, మనప్రాపం" అన్నది ముసలమ్మ.

ఆ రెండోసంవత్సరం పెద్దలు వీరాస్వామికి వివాహమహోత్సవం సర్దియించారు. పెళ్ళికి నామకున్న డబ్బు తలకు వీరాస్వామికి పన్నెట్ల నుండి రూపాయలు (140.) నారాయణరావు మట్టచెప్పాడు. ఎనిమిదిసంవత్సరాలనుండి, యేటా మూడువందల చొప్పున దాచినడబ్బుతా ఇదీనా అని అతనిముఖం

వికల్పతలెందింది. మనస్సు చివుక్కుచున్నది. అంతలోనే అంతగెల్లప్రభోధించింది 'నారాయణరావ' ఆలాంటిదొకడు. అతని ఉదాగవ్యతావం శంకించడం ఎంతపొరపాటు! అని. వివాహం తీసేతాకు తుకు బాగానే జరిగిందని సంఖ్య కెందాడు వీరాస్వామి. పెళ్ళికి నారాయణరావు ధూ...లకు బట్టలు పెట్టి నంకినానా నుచదివించాడు. దానికి వీరాస్వామి అసంతోషిస్తుండే లోలోనే నారాయణరావుగార్ని తన మనోశీత ముంగు పూజించాడు. అంతటి విశాల హృదయాన్ని శంకించడం పాపమని భావపడ్డాడు.

వివాహసంతరం, వీరాస్వామి ఖగ్గుగోపడ్డాడు. చుటలతాకిడి ఎక్కువైంది. అత్రగారింటికి స్వగ్రామానికి తిరగటంతో పని మూలబడి ఆకికంగా డబ్బు తిన్నాడు. ఆ సరిస్థితులలో నారాయణరావుగారిగద్ద రెండువందలు చెబుతూ తీసికొని. పని ప్రారంభించి, గండు నెలలు గిగ్రువ తిరిగేవరకి చెల్లు కటివేగాడు.

ఇంతలో మరోవివాహంకలిగింది. అతినిజీవితంలో దుర్లభ ప్రాంభ మైంది. పెళ్ళయి రెండుసంవత్సరాలైన గడవఁముండి, వీరాస్వామికి జీవితసమస్యలు అనేకం ఎగురొచ్చాయి. నారాయణరావు వాలం చెయ్యటం లేదు. తిరుబడిలేక ఒప్పుకున్నకోజుకి పనిముట్లే యివ్వలేకపోతున్నాడు. చెతిగో చిలిగవ్వలేదు. వైన బంధువుల రాకపోకలు. ఎకోజాకానానా కొలిమిమీద పొట్టు పెడుతుంది. మానసికంగా వ్యభిచించాడు. వీటన్నిటిని మించిన మరోసంఘటన అతనిని క్రుంగ దీయటం మొదలెట్టింది.

తల్లి మంచానపడింది తెల్లగా పారిపోయింది. కళ్ళుగుంటలు పడిపోయి తెల్ల వార్షా కన్ను మూసుకుంద దగ్గలోంది రాత్రికి రెండుసార్లయినా, తల్లి ఉమ్మి వేసి పెంకు కుళించెయ్యవోసికన్పించింది. తల్లి ఆనో యిన్ని గూచ్చి తెలిసికొని భానామోవచ్చి మారుకారు "అక్కడ మీ అత్తకూడ లేకుంటేవని" నాకుచెప్పి కూతుర్ని నం పెట్టకొని పెళ్ళి పొయ్యాడు.

ఇప్పుడు తల్లికి అన్ని ఉపనారాలు తనో కక్కడే చెయ్యటలనెచ్చింది. కొలిమిపని పూర్తిగా మూలబడింది. ఉదయంనుండి సాయంత్రంవరకూ నాటు వైద్యకు చెప్పినన్ని భిక్షాలు నూటం, మంగులు కల పటంలో టిగం తీక లేకుండాపోయింది. సరిస్థితి మరి కలుపుకొండి మంగులూ వాటికి నారాయణరావు గానెద్ది మూకునందినూపాయిలు తీసుకున్నాడు. అంతి ఖగ్గుయినా రోగిగ్రాతం నేరుకొలేదు. వైగా ఇప్పుడెన్ని మంచంలో నీ.

ముసలమ్మ రోజురోజుకూ ఊణించిపోసాగింది. రక్తవిహీనమై ఎముకల గూడులా తయారైంది. ఒక్కో

క్కోలోజా ముసలమ్మ దగ్గి దగ్గి కోవలచ్చి పడిపోయ్యేది. ఆదగ్గలో వీరాస్వామి రక్తపుత్రుడైనా సరే కంపితుడయ్యాడు. ఆ వృద్ధుని దారకదృశ్యంతో కళ్ళునీళ్లు ఒత్తుకుని, ఉప్పిపారబోస్తూన్న వీరాస్వామిని చైతన్యము చూపారు “పిలచి ఇది అంటుకోగం, తీయ, అగరు తెగుకూలేమంటే వచ్చేయ్యటం, అంతకుమంచిది కాదు” అన్నాడు.

వీరాస్వామి ఆ ప్రతిభుడైన మాటలుచున్న ఆ వ్యక్తికేసి నిశ్చలంగాచూసి, మరుక్షణంలో అతని కళ్ళపై బడ్డాడు.

“బాబ్బాయి...మీ మేలెన్నటికీ మగవను, ఎన్ని వందల నా ఇమ్మకుంటాను. రోగం నయం చేయ్యండి” అని ప్రతిమాటాడు.

“వీరయ్య నేను చెయ్యల్సిందంతా చేశాను. ఇప్పుడు మనశ్శాంతి దాటిపోయింది. ఇంకా నీకు ఆశ వుంటే పట్నంనుండి ఇంక్లీషు డాక్టరును పిలిపించు. లేక పోలే వనం రోగిని మంచంపై వేసుకొని పట్టణానికి పోవాలి” అన్నాడు.

మంచంపై వేసుకొని నీసి కల్పి సర్కారుపత్రిలో తేర్పాల్పడుతున్నాడు. జోరున వర్షం కురుస్తున్నది. మెకాళ్ళలోకురుచురద. మంచంపట్టటానికి రెండోమనిషైనా కావాలి. ఈవాడలో రోగిపై మంచంమొయ్యటానికే గత గుప్తమిసాగు.....ఆలోచనాభారంతో క్రుంగిపోతూ ఉబ్బో కల్పాడు.

“ఈవర్షంలో రోగిని ఎలా తీసుకెళ్ళావ్?...చినుకు పడలే మనిషి చెలికి చిమ్మకుందిరా?” అన్నాడు తోటి కులస్థుడు. ఈ ప్రయత్నం విఫలంకావటంతో వీరాస్వామి డాక్టరుకు తీసుకురావటానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

దగ్గటానికికూడ ఒకసకంంచి కళ్ళు మూతలుపడి పోయి యమమూతపడుతున్న తల్లికేసి ఒమారుచూసి, విసరిన నారాయణరావు ఇంటికేసి నడిచాడు.

యాభైరూపాయి లిస్తూ నారాయణరావుగారు “ఈ తల్లికొగిలించై సంతకంచేసిపోరా” అన్నాడు.

“ప్రానోటా దొరా....మంచిదేలేం...అసలు నేనే ప్రాద్దా మనుకున్నాను” అన్నాడు.

“ప్రానోటాకాదురేరా?...ఎన్ని బాకీలు...గురు కోసం ఈసంతకం చేయించుకున్నానులే” అన్నాడు. రావుగారు.

సంతకంచేసి వీరాస్వామి మెకాళ్లలోకురుచురదలో నడిచి పట్నంపోయి, ఇద్దరు ముగ్గురు డాక్టర్లను విచారించాడు. ఒక డాక్టరు ‘టాక్సీ’ పిలిపిస్తేవస్తా

నన్నాడు: టాక్సీవాడు, రోడ్డులేని గ్రామం, వర్షం కాబట్టి రానుపోను యాభైరూపాయి లిస్తున్నాడు. అందుకంగీకరించాడుకాని, నెబ్బుచేతిలో వెయ్యనిదే డాక్టరు యలుదేరడంపై సందేహించి డబ్బుకోసం తిరిగి గ్రామానికి ప్రయాణమయ్యాడు.

ఉబ్బో అడుగుపెట్టి సరాసరి నారాయణరావు గారింటికి వచ్చాడు. నారాయణరావు గారు చుట్టకొలుస్తూ వడతిక్కున్నీలో పడుకొని ముచ్చటిస్తున్నాడు. వీరాస్వామిని చూడనే...

“ఏమిటా? ఇంకా డబ్బు కావాలా?” (ప్రశ్నించాడు...తలదోకించి “అవునుదొరా...ఈసారి పెద్ద మొత్తం కావాలండీ...పాలం తాకట్టుపెట్టుకొని... అంటూవుండగనే నారాయణరావు గారు రెండుకొని “ఛీఛీ అకేమాటలా! ఈపాటిదానికేనా?” అన్నాడు. ఆపైన కొద్దిసంభాషణ జరిగింది. దానిని పురస్కరించుకొని నారాయణరావుగారున్నా “సరే నీ ఇష్టమొచ్చి వస్తే కానియ్యి. ఇప్పుడెంతికావాలి నీకు?” “మాడు వందలండీ” “అంత లేదులే. రెండువందలున్నాయ్ తీసుకో!” అని వీరాస్వామి చెలిలో పెట్టి “దీనితో సరి పోయింది” అన్నాడు.

సరిపోవటం మేమిటమనుకున్నాడు వీరయ్య. కాని అలోచనకు వ్యతిరేకం. మనశ్శాంతివైపున్న తల్లి విషాదదృశ్యం పనేపదే గోదరిస్తోంది. తల్లి దగ్గుతూన్నదృశ్యం మనస్సులో కలక్కువంటూంటే గడియలుగడవటం గుర్తించకానీగింది. ఓ మారు తల్లిని మాసిపోదామని ఇల్లుచేరాడు.

“ఇలంతా చీకటిగాఉంది. మృత్యుప్రళాంతత ఆవరించింది. పగలంతా వర్షంకురవటంచేత త్వరగా చీకటిపడింది. మనిషివచ్చిన అలికిడివిని కొలిమిపొయ్యిలోపడుతున్న కుక్క అతినికేసిమాసింది. వీరాస్వామి ఆవుబోవున్నదిగ్గంతంలేనా అనిబావురుమన్నాడు. ఆకురతతో దీపంవెలిగించి, మంచంపైనున్న తల్లిని చూశాడు. కళ్ళుచెదిరిపోయినాయి.

పక్కగుడ్డ లగ్న రక్తకర్షములైపోయినాయి. నెత్తురు కుదపలలో తలవాల్చుకొని, మూర్ఛితయై వున్నట్లు కనిపించుతున్న తల్లికన్నులు కాళ్ళవరంగా మూసుకున్నాయి. తీయవ్యాధి పీడితురాలై రక్తము మనంచేసికొని పారిపోయి పసుపు పచ్చగావున్న తల్లి అరచేతిని స్పృశించాడు. ఇల్లగావుంది. శరీరమంతా తడిచిమాళాడు. చిగుసుకుపోతూన్న శివాన్ని చూసి ఉలిక్కిపడ్డాడు. భౌతికదేహపు తార్కాణానికి చిహ్నంగా మిగిలిన దా కలం, తల్లిపైబడి భోరున ఏడ్చాడు.

గృహోన్ముఖుడు

రెండవరోజు శివానికి దహనసంస్కారాలు జరిగాయి. పదిహేనురోజులకు పెద్దదివంపెట్టాడు. పరలోకబాసుల పేరిట ఇహలోకమహాశియులు సుమ్రగా భోం చేశాడు, ఆ స్మారకదినంకోసం. అందరూ పరామర్శించారు. వీరాస్వామిని అందరితోపాటుగా నారాయణరావుకూడ రెండు అనువచనాకావ్యాలపరికి,

“ఏమిరావీరయ్యా? మరి బాకీసంగతేం జేశావురా?” అన్నాడు పనుపమా విశేలా... “తీగుత్రాన దోరా... ఒక సంవత్సరం ఒపికపట్టం కే. వడ్డీతో సహా తీర్చుకుంటాను” అన్నాడు ప్రాధేయపూర్వకంగా.

“సంవత్సరం ఆగితే ఎలా? ఇప్పుటికే రెండు వేల చిల్లరయి మూడు కానస్తోంటే” వీరాస్వామి స్తంభించిపోయాడు. భృకుటి కుంచిత్రా విసమ్రుదై తగ్గనాయిలో పలికాడు. “సరిగా మాడంకిదోరా! నేను తీసుకున్న బాకీ వడ్డీతో సహా వెయ్యిరూపాయలు కాను.” అన్నాడు.

“అయితే నేను ఆబద్ధమడుతున్నానంటావా?” అన్నాడు కృత్రమమైన చిరునవ్వుతో. అమావ్యామైన ఈసన్నివేశం, సంభాషణలు విభ్రాంతి చెందించాయి. వీరయ్య కొద్దిగా ఉక్లేషపడ్డాడు. పొంగివస్తూన్న ఉద్యోగాన్ని ఆగమకుంటూ,

“సరిగా మాడంకిదోరలు..... మానీపాయిలంటారు” అన్నాడు దీనంగా, వ్యవహారసఖ్యం పునఃస్థాపించుకొని.

“అంతేరా! తీసుకొనేప్పుడుండే బుద్ధి, ఇచ్చేటప్పుడుంటుందా?... చెగబయి... అవసరమైతే కారావేల్చొప్పజేతారు. అవసరం తీరితగువారే, ఈకూతలట్రా... ఏ పెద్దనుషి చెప్తాడో చెప్పుమను” అంటూ ఆనోటు పెద్దమనుషుల మృగ విసిరాడు.

ఒక పెద్దనుషి నోటు పరీక్షించసాగాడు. అతికి నుద్దేశించి “పెద్దగా చవవయ్యా... ఇంగుల్లో దాపరికం ఏముంది... కతిక రొక్కం, ఇరవై అయిదు వందలు” అన్నాడు వేల్తో చెప్పే ఇంపుగావుండని నారాయణరావు. నారాయణరావుగారిమాట శిరసావహించి, ఆ పెద్దనుషి బిగ్గరగా చనువవారం భించాడు.

ఆనాఫలావా సంవత్సరం మొదలుకొని... ఏగా మానిమిత్తిమై తీసుకున్నరొక్కం (రూ. 1400) పద్నాలు వందలరూపాయలు, అక్షరాలా అంటూ చదువ సాగాడు. నోటుచదవటం పూర్తయింది.

“మీరైనా చెప్పండియ్యా... వడ్డీతో సహా మూడు వేలరూపాయలుకాతటం లేవటయ్యా” పెద్దమనుషుల గొప్పిని ప్రశ్నించాడు నారాయణరావు.

ఒక పెద్దనుషి—“ఇన్నివందలు పుచ్చుకోటాని నీసంపాదనంతా ఏమైపోయిందిరా వీరయ్యా” అని ఒకమాట ఆశ్చర్యకరమైతే “అయినా ఇచ్చింది మీరు పుచ్చుకొన్నదివాడు... మృగ్యలో మీమేమిచెప్పలం!” అంటూ వేగక పీడనపట్టు నిష్క్రమించాడు. పెద్దలందరూ బాదకున్నారు.

“మీరు న్యాయం చెప్పకపోతే కోర్టు లేదా? నాక్షిలలేరా? ఈవిషయం అక్కడే తేల్చుకుంటాను” అంటూ నారాయణరావు కోరకోర చూచుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

అందరూ వెళ్ళిపోయ్యాక, వీరాస్వామి కాలిపోయి కోలిమి బూడిదపై చలికలబడ్డాడు. నూన్యం లోకిమాస్తూ గత జీవితాన్ని ఒకసారి నెమరువేసుకున్నాడు. సమ్మెలపై చెమట ధారబోసిన పబ్బంతా ఆ బూడిదలో ఇంకిపోయినట్లు అనుభూతి కలిగింది. శరీరదండ్రీ అనాలోచితంగా గుర్తుకొచ్చి కుమిలిపొయ్యాడు. ఆనంతంలో సుఖంగా గడుపవలసిన ఈవరుసులో తన నెన్నిబాగాలు ఆవహించాయో, ఊహించుకొంటుండగానే, నిద్రాదైత తపేశించింది. రెండవరోజు ఉదయం ఉబ్బోకెల్లి పదిమందితో చెప్పకున్నాడు. చెటుపుగట్టున శింత్రమాతక్రింద కూర్చుని “పబ్బు దాచినప్పుడుగాని తీసుకున్నప్పుడుగాని మాకు తెలియపర్చావా? ఇప్పుడు నన్ను అన్యాయం చేశాడంటే, లాభం ఏముంది వీరయ్యా... ఆసలు ఇంత రాధాంతం జరుగుతుందని మొదటనే అనుకున్నాం. ఆపాలం నీకు దక్కుతుందని నమ్మకంలేదు” అన్నాడు.

“నారాయణరావు ఆపాలమంతా అన్యాయంగా సంపాదించినదేగా” అన్నాడొక నిర్దుకు.

“నోటుమీద నిసంతకంవుండగా నువం చేయతగ్గ జడలేను వీరయ్యా!... అనుభవించక తప్పు... ఆతన్ను నమ్మిమానపోయింది నీ ఒక్కవే కానుగా” అంటూ పొన్నుట్టులు చేతబట్టి సమావేశం ముగించారు.

మూడువారాలు తిరిగేలోగా, వీరాస్వామికి “సమస్తం” అందాయి. కోడలు మోజరయ్యాడు. తనతరు పునఃపీడర్ని పెట్టటానికి చాలినంతపబ్బు లేకపోయింది. న్యాయవాదిముండు, తన నిజాయితీక, అమాయితీకూ విలువలేకపోయింది. వాస్తవపరిస్థితులు వీరాస్వామి ఏకరువు పెట్టుకోటానికి అవకాశం లేకపోయింది. చిట్టం ప్రకారం నారాయణరావుకు న్యాయం చేశారంది. వ్రాతపూర్వకమైనరుజువున్నకారణంచెబివీరాస్వామి కున్న రెండేకరాలచెక్క బాకీక్రింద చెల్లిపోయింది. చాటున అన్యాయం, ఆక్రమముని వాదించినవారెవరూ, ఇప్పుడు సాక్ష్యం చెప్పలేదు.

వారానుగావు గారి నిజాయితీ, ఉదారబుద్ధిని గూర్చి పోలీసుల వద్దకు తీసుకుపోతూ వచ్చాడు. 'నీ తిక్కెలుగొని పూజించే వాడు' అని అంటుంటే 'అవును... ఇప్పుడు నుంచుకుపోయిం న్నానుంటే!' అనుకున్నాడు. పెద్దనానిపై బుర్రానికి లింపుకొని పువ్వులపూజ వచ్చుతూ తనను ఎంతమోస గించాడో గురించి, తనక రక్షణ చేయటం? ఇంకా ఏమిటా కున్నా? మేనా? అని ప్రశ్నించుకున్నాడు.

ఏమీ బోధించలేదు తన పూర్వీకి జాలినపు యన్నవాళ్లు ఒక్కరూ లేరు. నీవార్యనాటూ అంత కన్నా మాస్టరు, సమాజం, ఎంగులంత ఉన్నావని, నిర్లక్ష్యం ప్రకటించా తెలియ: తనను పట్టాడు. ఈ కష్టపూర్వీకులలో నీవే గా తుచుటానికి, కష్టాన్ని పెళ్ళించుటా చెంతలేదు.

ఈ వాతవం కలగంతో కులకులను ముగ్గురి అత్తి వారింట కంటాడు. భార్యరాశీను, పైగా అత్తినాగు పంపిణీ పండ్లకేం మృత్యు గురైనాలోకి దూకుకు పోయి. ఆమాయకమృత్యుగాన్ని వివరించం చెసింది. "ఎలా వాటికి ఉక్కుకపోయినా నిగులేదు ఆ కుక్కకు పెళ్ళాం కావాలటనా? ముఖానికి..... బంగారం లాంటి నా గిల్లిన తునుగోగంపున్న ఆ పంజరవానికిచ్చి, దానినెత్తిన నిప్పులు పోతాం. నాగు నాగై నా, నాగు నాగై నా, నాకుతుగు నేను ప్రతిభించగా ఆ కొం పలో అకురు పెట్టాను" అని ఆ పెద్దనానామతో అన్నది.

ఈ మాటలు, వీరయ్య చెప్పులో ప్రతిక్షణం సమ్మేళింపబోతుంటే, గొంగులు మననాగాయి. మృత యంలో ఘనమైన అగ్ని బాష్పాలు రెగి పోతు కమ్మ తున్నాయి. వారానుగావు చూస్తో మాతా కుడై జీవితంలో విసుగెత్తిన పక్షి కుక్క ఈ మాటలు గొడ్డలిపెట్టులా తిగిచాయి. తొలిసారిగా మీసంపై చెయ్యివేసికొని, ఇల్లు ప్రతివ్వనించేలా రిచటాటానం చేశాడు. సమ్మేట చేతిబట్టి భారీగానున్న కొలిమి దిమ్మపై గెండుపోట్లు చరిచాడు. పట్టు పువటా కొరికాడు.

సమాజం ఒక్కొక్కరిని నిర్వచించేప్పుడు, వాంతికుడు, చోరుడు, కృత్రిమం అని నిర్ణయిస్తుంది. వాస్తవానికి జన్మతః వాంతికుడుగా, చోరుడుగా ఎవ్వడూ ఉట్టాడు. అందరిలోనూ నీవత్తిం, క్రొత్తం, ప్రతీకాంభావం, ఈర్ష్య, దొంగబుద్ధి మొదలైన ప్రవృ త్తులు సహజంగా ఉంటాయని. అవి కోరికలున్న పప్పుడు అవికృతకర్మలను, నిగ్రహంపొందినప్పుడూ వాటికే బహిర్గతమాటాయంటాయి. బహిర్గతమైన తిరు

వార, ఆ ప్రపృథ్వి ప్రతిహతమైనా నిర్లక్ష్యతాను, పశ్చాత్తాపపాతాను—ఎండ్ల రియూకోవా లనుకుంటాడు. కాని వాళ్ళును చేయూతించి మాజం పున గుర్తించటానికి సంకల్పించినప్పుడు. ఆ మాద్రింనుండి విసుగుగటానికి నిశ్చయపడ్డూ జీవితాంతం, ఆ కృత్తి ఆ మాద్రిలోనే సంపదించాడు.

ఇప్పుడు వీగావ్యామిలో అనే భావసంఘర్షణ జరుగుతోంది. వారానుగావు చేతన ప్రాచుర్యం, అన్ని గాగు ఆపాదించిన అనూనం, నీరసంగాపనిచేతాయి. ఆ ఆనూయకమృత్యును ఆనూర నిద్రిస్తూన్న ప్రతీకాంభావం క్రోధం మొదలైన పాశ్చాత్య ప్రవృత్తు లను ఎవనోతిటిలేసి ఉసిగొల్పివేయించి. ఆ ఉక్రోశం తోనే సమ్మేట తీసికొని. సమాజంలో క్రోధభావం పొంగిపోతూంటే, గెండుచెట్టుల వేళాడు. ఆ తాత్కాలిక ఉక్రోశాన్ని ఆ సమాజా ఉపమంపచేసు కొన్నాడు.

క్షీణనాగంలో సోమారు ముగ్గురించింది. ప్రతికాంకాంక్ష, కక్క అతినిచ్చినందులో పాశ్చాత్య బుద్ధులకొటాయి. సమ్మేట క్రిందికిరించి, అనాలోచి తింగా పనికర్తాడు.

తన పంచం కప్పించింది. ఆమె కనిగించిన పాత చీరలు, కట్టెల ప్రాంతమన్నాయి. తండ్రివద్ద మిగిల్చిపోయిన కమ్మగిసామాను మూలపక్షి బాలికా మాతాయి. స్వప్రతిపక్షంలో తల్లివంతులు కప్పించి, పక్కపై వారి కుమలిపామ్యాను. 'దక్కలేనో' డ్రి-దగ్గిగుడ్డి' అని లోలోన కృపచెంది, కెమ్మగిల్లిన కను గప్పుల తెరిచాడు. ఇల్లంతా బోసికొట్టి, బావురు నుంటూ భీతావహంగాఉంది. మాతృ పితృ భాగ్యా విచారం, అతిశీతకులూ మనభరించిన నిరాశను ద్వంద్వీకృతం చేసింది. ఆ నిరాశలోనే ప్రతికక్ష ఆంధ్ర కారంలో కత్తి మెలుపులా కత్తికంటుమూద నెత్తుకు బొట్టులా ప్రకాశించింది.

అందోళనోడిక్కుడై నలుమూలలా చూడసా గాడు. బుడ్డిదీపరహాగ రాజుకొని మనిగొట్టుకున్న ఆ చాతుర్యసిమాతాడు. తండ్రి ఉపమోగించిన పరిక రాలు తుప్పుబట్టి వేలాడుతున్నాయి. కొడవలితో ఆ మాటను ఒక్క చెట్టుతో క్రిందకు పడగొట్టాడు. ఇనప తాణాలు, మడ్డుకత్తులు, సుత్రాలు, గొడ్డకుప్ప పిచ్చిపిచ్చి వన్నీ ఉన్నాయి. వాటి ప్రయోజకత్వం ఈపూట విస్తృతంగా బోధపడసాగింది. ఒక మడ్డుకత్తిని, ఒక గొడ్డగొడ్డలిని అప్యాయంగా దగ్గరకు తీసికొని భయం కరంగా నవ్వాడు. మెల్లగా కొలిమిపైపు నడిచాడు. కొలిమిపొయ్యిలో ముడుచుకొని నిద్రిస్తూన్న కుక్క

గృహస్థముడు

ఒక్క గురువుకొని, చెవులుముడిచి తోకాడించు కొంటూ దుగ్గచేసింది. సేతులో సామాను బోవిడిచి కుక్కను కొనిరించుకొన్నాడు. “అంగరూపా సామ్యు తి నా రొమ్ము కుద్దనోళ్ళే...నీ వొక్కడివే నుంచో డివిరా” అంటూ రెండున్నటివట్లు దానిపైగాల్చాడు. అపైన, కుక్కనుతీసికొని, ఎటుకొంటాలెం కేసి నడిచాడు.

దివాకరుడు రక్తకర్ణం పూడికొనినప్పుడు నిశా కాంతివర్ణియనడి, ప్రకృతికాంతి ఒడిలో చొరబడ్డాడు. మనస్ పీడ్లు, క్రమ్యునంటున్నాయి. ఎటుకొంటాలెంలా నున్న ఈతి చెట్టు బహు విరహాపీకొని ఏకృతంగా నిలబడ్డాయి.

ఈ కుక్క ఇల్లోనుండి వీర కన్య బహుపదాడు. కళ్ళు చింతిలిస్తూ “ఎట్లాగా మందుకొంటున్నాయి. తొలు కంటూపోయి పోయిపదాడు. ముగిసి అడుగు నడిగా నిలబడింది. సగి నోచోయి నారాకుగారావుగా రింటివద్ద ఆగాడు.

“నారాకు గా వున్నాడా?” ప్రశ్నించాడు కనుకెప్పులు బావంలింగ నేగునూ. నారాకుగారావు కన్యపత్నికి కుక్కమం దికి ఆ వి వనప్రచయగానికి.

“పోగురా—వి ?—ఎగుడు?” అన్నది.

“ఎ...విమనీను...నా ఇల్లు వేంకటాచేమో నని...లేదా?” ఆ నోటమండి కన్నున్న గుర్వాని ధీరిన లేచాడాయెం నా ఇల్లులు.

“పోగు పట్నంపాశుగళ...రాత్రినస్తాడు” అంది. ఒక్క క్షణం జలస్థం నేమిక్క ఇల్లుచేరాడు. కొలిమికి పోవాలని పప్పుచించాడు.

“అగ్గొడ్డలి. మడ్డకట్టి ఇకవర్షా తిమ్మదూ” అన్నాడు కుక్క కేసిగాస్తా. చొంకొచ్చుకుంటూ, నాలుకచాచుకొని అంజేమానూ కుగ్గురింది కక్క.

“అగ్గొట్టా! అట్లామాత్రావే గొడ్డలిగ్గుంటే.. ఈగోజులో కొలిమి ఆభిశా. కెపటిమంచి నవ్వు సామ్యితింగా పంథకొరా.....నీకే రసిస్పితా” అంటూ గంభిరగొడ్డలి. మడ్డకట్టి కొలిమిసాయ్యిలో పెట్టి ఎట్లాగా భిగానహంగా కొల్చాడు. బయటికితీసి సమ్మె టగో వాటి మొనలు పల్చగా చరిచాడు. సానరాయి తెచ్చి పగనుపెటసాగాడు. పానీకలుగడ పగును పెట్టాంతో, పానింసలా మెగునసాగాయి. గొడ్డలి నెత బట్టి అటూ ఇటూ తిప్పుసాగాడు. తిగుక్కు తిగుక్కు పానుపనమిద మణిలాకాంతులు వెజమింది. గోటపె పగునపరిక్షించి సంతృప్తి చెందాడు. ఆసంతృప్తికి తార్కాణంగా భయంకరమైన నవ్వు నర్వ

వినో అస్పష్టంగా గొణికి...“కమ్మరి కొలయ్య కొడు కునేకాను” అని ప్రతిష్ఠ చేశాడు.

పట్నంపాశుగళోడ్డు ఆ గ్రామంనుంచి గంకు మైక్కు. ఇప్పుడాత్రోంతా బుర్రతో. రాళ్ళతో కసాటుగాఉంది. తోబహు చిలెలతోపు పట్నం నుంచి తిగి గావటానికి, పోవటానికి ప్రతివ్యక్తి ఆతో పుగా అకురుపెట్టక తప్పదు. కేవలూనినట్లు ఆవే కంతో ఆ గంభిరగొడ్డలి భుజంపైచెరుకొని, బుర్రతో, వర్షంతో ఆతోపుతో కుక్కత్తి ఒక చింతమానుపై చేరాడు.

కన్నుపాడుచుకున్నా కనపడనంత అంధకారం నలుమూలలా క్రమ్యుకుంది. పొలాల్లో పోసిన ఎకవు మట్టి ముగిపోయి కుక్కంపుకొట్టోంది. వేసవిలో నేత్రే కొట్టినచేలు నీగువాసుకుంటున్న శబ్దం అవిరామంగా విసవస్తోంది. ఆహారపీరింగై సంతోషాన్ని పానునో టిలో పడినపు ఆర్చిపాదం వివహాంసి. గాలి పీచి నవ్వులా చింతిచెబుమండి గావనున్న లావువాటి చిగురును గడుపడయాల్లు రాల్లరిసిరి, వామను లాకునున్నట్లుగా ఉంది. ఆ గొక్కెం తిలయకుంటే నే నోహంసానిమానోంది కేరింగ. నానా క్షణింగా పుం దా చింతిలతోపు.

పట్నంనుంచి నారాకుగారావుగా కుక్క ఇద్దర క్రమ్య పూనివారిలో కలిసి నడుస్తాడు. ఆ చింతిల తోపుచేరానే “ఇక మాకు కేవలవిప్పించింకి...దాలో కొచ్చాడుగా” అంటూ చెట్టును దూరపట్టుకొని పిడ్డోలాచెప్పి ప్రక్కనన్న తోటనే క్షణిపాశుగళ వాడిప్రమా.

నిన్నుపయోగం—వర్షం—చలికాలి...పట పక పీతిగొలిపి ఆ తావులో ఆకురుపెట్టాంతే నారాకుగారావుగానికి క్షాణసాకలేను. నమక ఎక్కు గవా నన్నా కేమానని ఆ చింతి చెట్టుకింద నిల్చుని తాళులత దృక్కులు బరిపాడు ఆ నికథంతోకి. చెట్టుపెనుండి దూకినకబా విని వురిక్కిపడ్డాడు. ప్రక్కకు తిరిగాడు. కొరుమేమాలను చించుకొని మెజిసిన మెలుపుకొ తిలో ఆ కన్యకిమబుగ, గొడ్డలి స్పష్టంగామాసి “వీరయ్య” అని పరుగెత్తసాగాడు. ప్రళయకాండ్రుడై విసిరాడు గంభిరగొడ్డలి వీరయ్య. ...బుర్రలోపడి విలవిలా తిన్నుకున్న దాశితం.

వీరయ్యకు తేడిలు తిరిలించారు. కోర్లలో వినా రణ జరిగింది. హంతకుడు నేరాన్ని అంగీకరించలేను. వీరయ్యప్రతిపక్షానికి పాత్యం చెప్పటానికి సిద్ధమైన వారికొక సంకేహంకల్గింది ఒక కేక వీరయ్యకైలునుండి తిరిగివస్తే ఎలా అని తిలపటాయించి నడుకున్నాడు.

ఎలానో మరణిస్తూ తప్పి ఇరవై సంవత్సరాల కారాగార వాసం విధించబడింది. ఆ ఇరవై సంవత్సరాల కాలం జైలు లోనే వీరియ్య తీసుకున్న చర్యతో ఎదురించవలసిన పాదేరింపబడింది.

వీరాస్వామి, భూస్వామి నారాయణరావు పట్టదర్శార్థంగా ప్రవర్తించాడు. అమానుషకృత్రిం చేశాడు.

కాని నారాయణరావు స్వేచ్ఛగా బతికివున్న నోజులో అన్యాయంగా అక్రమంగా ప్రవర్తించి, అమానుషులను వివో సేంట్లో ఇరికించి, దొంగ ప్రానోబులు పుట్టించి వారి ఆస్తిపాస్తులు తనవనించేసు కున్నాడు. అయితే వీరాస్వామిలా ఎవ్వరైనా కార్యం చూపలేను. కలంకాగితంతో కోర్టుద్వారా పనులు చేయించుకొన్నాడు. నారాయణరావులో ఆ ప్రశాంతత, సంభీరత పీడితనం కొదవ్వు... ఆత్మసం యుచనంకొదవ్వు.

గుర్కార్తంజగమండా జాతీయ, ఆపరాధిని క్షీంచటం బాగానేవుంది. న్యాయశాస్త్రరీత్య చట్టం ప్రకారం వీరాస్వామిని కొన్ని దశాబ్దాలతరబడి కారా గారంలో నిశ్చంధించారు. కఠినమైన విధించారు. మన్న గాతలగొరిగించారు. చాలీచాలి గర్ల వొక్కాలు వికారంగా తొడిగారు. గానక లాగించారు. ఎన్ని విధాల అవమానం చెయ్యటానికి న్యాయపక్షానుహ్ అన్నివిధాలా 'మానభంగం' చేశారు. ఆపరాధిని క్షీం చడం కోసం ఇన్ని దుర్మార్గాలు సృష్టించినా నశించిన ఫలితం కలుగలేదు... శిక్షిద్వారా భావపరిగర్జన కలుగ లేదు. మైగా వీలున్నట్టి ఫలితంగా ఆ గుర్కార్తపు చేష్టలు, హత్య చెయ్యటానికి కావలసిన యాభ్యుత్సాహం, కత్తు, దిక్కుటిక్కెత్తమై జీర్ణించుకుపోయాయి. ఈ మానసిక ప్రవృత్తులు "ఇబ్రతికి ప్రయోజనం లేదు నీ నిరాశ"తో పెనవేసుకొనిపోయి పరాకాష్ఠవందకు వున్నాయి. ఆ పరిస్థితుల్లోనే వీరాస్వామి జైలులగు మార్తచెయ్యటానికి ప్రయత్నించాడు.

కయస్వాచ్చినతిగువార జీవితమంతా ఖైదీగా గడిపివేశాడు. అన్నివిధాలా పూర్తిగా ద్రిష్టుడైపోయిన తరువాత స్వేచ్ఛగా విడుదలచెయ్యబడ్డాడు ఆ దిక్కు మాలిసప్రతానికి.

* * * *

గండ్లో ఆట సినిమా విడిచిపెట్టేవళ కావసాంది. భారీరైతులు రోడ్డుపక్కకు లాగి ముడుచుకొని వాటి లోనే పడుకున్నారు రికావాళ్ళు. ఇద్దరు స్త్రీలు చక్కగా అలంకరించుకొని రోడ్డుమలుపులో ఎరిరి కోసమో నిరీక్షిస్తున్నారు.

'గుంటగ్రాండ్స్ దగ్గరనున్న అబూరైలు అగు నుపై వీరాస్వామి తప్పత్రాగిపడి ఉన్నాడు. కో

త ప్రయోన ఒక కనిత చెంతనే రాగాలాపన చేస్తాంది గుఱుభిరస్వరాన సింహాద్రి ఒక చేతిలో వీరాస్వామిని గట్టిగా గొట్టు ఇమకమ మడిచిపట్టుకొని ఆమెకు ఒదా గుచ్చుకున్నాడు నలుగురూ పొగయ్యారు. ఒకవ్యక్తి స్వారిక్షితార్థమై పగగేత్తికొనిపోయి పోలీసులకు ప్రవేశపెట్టాడు.

"ఒక్కేసేనా తెంచింది" ప్రశ్నించాడు పోలీసు.

"అవునండీ... ఒక్క గొలుసేనండీ... అంతలోనే నాకు మెళుకువకచ్చి పెద్దగా అనినానండీ... ఆ ఆగు పురు మావాగులేచి కంబళి పడ్డారండీ..." ఏడుస్తూనే సమాధాన మిచ్చింది.

"ఇప్పుడేనా సామ్యు?" అన్నాడు పోలీసు.

"ఇకగోనండీ" అని తెలిపేయిన ఒకంహ రాన్ని చూపించాడు సింహాద్రి.

"సరే నీకేగు?"

"నాకేదు రామరానండీ" వివరంగా చెప్పాడు సింహాద్రి.

"నీ భార్యకేగు?"

"... త్వరతో" జనాభిచ్చింది ఆ కనిత తల ఆడించు కుంటూ. ఇంకా 'వీరాస్వామి'ని కంబళించిన ముగ్గురు శ్వేతు 'నోట్' చేసికొని మారంతా లేపు తాయాకా ఆఫీసులో హాజరుండీ" అని ఆనీశించి 'వీరాస్వామి' చేతికి చేడియ తగిలించాడు పోలీసులు.

జిల్లాకోర్టు వెనుకనున్న ఆధునప్రాంగణంలో అడుగుపెట్టబంతి "అమృత్యు" అన్నటు ఒక నిట్టాగుచ్చి విడిచాడు వీరాస్వామి. జన్మగూమిలో అడుగుపెట్టి ఒక్కొక్క చీటికొట్టు దాటుతుంటే ఒక ఖైదీ ఇనుప చుక్కలమగ్గగా తలదూగ్చి "నీయంక, నీగంజి బొచ్చ ఎదుగునా తీవయి రోయి" అని స్వాతిం పలికాడు. కిట్టిన ఒక ఇనుపచుక్కలగేటుతీసి, లోపల ప్రవేశ పెట్టాడు వీరాస్వామిని. ఆనందాశ్రువుల్లా గెంతు కన్నటి బొట్టు ఆసువ్వు తననంపై జారాయి. కాకులేలిపోతు న్నాయి. గుండెలో పొటుగావుండి బాధగా నేలపై కొరిగిగాడు...

సుప్రభాతానికి విముఖత్వంచూపుతూ జైలు గోడలో దూరింది నుడుగుల జాగులూ, జోగులూ, త్రాగుబోతులూ, రోడ్డు భారీచేస్తున్నారు. విచార గత హాజరుపరచలనన ఖైదీలను ఆమె తిపరుస్తూ వార్తన 'వీరాస్వామి' గదిలోకి తొంగిచూశాడు.

వీరాస్వామి అర్ధనిమితిర నేత్రాతో నిశ్చలంగా చూస్తున్నాడు. అచంకంగావున్న ఆ భౌతిక దేహపు కనురెప్పలు ఎంతసేపటికీ మూతపడకపోవటం చూసి "అమ్మో" అని గావుకేక పెట్టి పరుగెత్తాడు వార్తన.

"మరను" లేచి పెద్దగా ఆవులించి, మర్రి పకుకుంది.

గయశాసనము జయశాసన మెట్లు?

శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

రాయల గయశాసనమునుగూర్చి చర్చ ఇప్పటికే చాల పెరిగినది. పరిశోధనరంగమున ననేక పండితుల, విమర్శకుల దృక్పథాల వాక్కించి గయలో దొరికిన తదితర శాసనముల సాహచర్యమున నిదిగూడ నట్టి యాతికుల శాసనము (Pilgrims record) అని చాల మంది యభిప్రాయమైయుండగా, డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు దీని కితిరశాసనములతో ప్రమేయము లేదనియు అందులో చెప్పబడినట్లది విజయశాసనమే అనుచున్నారు. తదనుసరముగ ఆగస్టు సంచికలో నేను చేసిన ఆక్షేపణల నన్నింటిని ఖండించి మరల ఆక్టోబరు సంచికలో “రాయల గయశాసనము జయశాసనమే” — అని సిద్ధాంతీకరించిరి. వారు ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతములోగల కొన్ని సందేహములను తెలిసికొనుటకే మరల ఈ వ్యాసము వ్రాయుచున్నాను.

వారు రాయల గయశాసనము విజయశాసనమే గాని యన్యముగాదని నిరూపించగల ప్రబల సాక్ష్యవా శాసనమందే కొనవచ్చుచున్నదని ఇట్లుచెల్పిరి. “శాసనముయొక్క చివరిభాగము రెండు చీలికలుగ విభజింపబడియున్నది. ఎడమప్రక్క చీలికయందు ‘వరనందన బాసవప్రభుగండ్రాంకా’ యను పద్యపాదము లైదు చిన్నపంక్తులుగ నొకదానికిరివి మఱియుకటి చెక్కబడినవి. కుడిప్రక్క ‘యీశాసనము ముక్కు తిమ్మయ్యవాసెను’ అను వాక్యము ఎడమప్రక్క చీలికవలె నైదుపంక్తులుగ జెక్కబడియున్నది. (అయ్యతరాయల గయశాసనమునందు గూడ ఇట్లే చీలికలుగ విభజింపబడి చెరియొకప్రక్క పంక్తులు చెక్కబడి కలవు.) ఈ రెండు చీలికలనగును ఆయుధపాణులయిన పుగమలు మువ్వరు నిలిచియుండునట్లు చెక్కబడియుండు శిల్పమొక్కటి కొనవచ్చుచున్నది. ఆ మువ్వరిలోను మగ్గునిలిచియున్న పుగమ గురుదిర్వు కాయుడు. ఖడ్గముతోడి దక్షిణవాస్త్రమును కిరస్సుపైకెత్తికట్టెనుట తనకభిముఖుడై నిలిచి యాయుధపాణియై యుదిరించుచున్న ప్రతిబిరు నొక్కని వ్రేయ నుంకించుచున్నాడు. తక్కినవారు మగ్గు నిలిచియుండు నా యాగుని పిరుద

నాతనికి బాసటగ కుడిచేతఖడ్గముతో లేక యట్టి యాయుధముతో పూని నిలిచియున్నాడు. ఈ శిల్పము మనపూర్వీకులు యుద్ధక్షేత్రములందు నెలకొల్పు వీరశిలాఫలకములవంటిది.” — అని డాక్టరు రమణయ్యగారు కృష్ణరాయల గయశాసనమును వీరశిల్ప (Herostone) గా నిర్ధారణచేసినారు. సుప్రసిద్ధ శాసనపరిశోధకులగు డాక్టరు రమణయ్యగారు విజయశాసన వీరశిల్పముగల భేదమును గమనించకుండుట కడుశోచనీయును. మానప్రాణసంరక్షణార్థమై వీరులు యుద్ధములలో ప్రతిపక్షుల నెన్ని ధైర్యసాహసములతో పోరాడి మృతి నొందినవారి స్మారకార్థమై తిండిచెడి శాసనములను ‘వీరశిలాఫలకము’ లందురు. శాసనపరిశోధకుల పరిభాషలో వీటికి “హిరోస్టోన్స్” అని పేరు. ఇట్టి శిలాఫలకములపై చిత్రములు కొన్ని వరుసలుగ చెక్కబడి, ఆ వరుసలమధ్య కాసకాతిరములు దిఖించబడియుండును. యుద్ధములో మరణించినవారికి స్వర్గము లభించును. “హిరోవా ప్రాప్నోతి స్వర్గం జిత్యావా భోక్త్యుశే మహీమ్” అనుగీతవాక్యము ననుసరించి ఈ వీరశిలాఫలకముల యుపరిభాగమున సామాన్యముగ నీక్రింది శ్లోకము చెక్కబడియుండును.

“జితేన లభ్యతే లక్ష్మీః మృతేనాపి గురంగవా,
క్షిణిగన్వంశీనీ కాయే కాచింతా మరణేరణే” —

ఈ అర్థమునే నూచించు చిత్రములు పింహాసన ఘట్టైన దేవేంద్రుడు, అప్పరసలు మున్నగునవి ఆ శిలాఫలకముల పైవరుసలలోను; కిరస్త్రిణములు ధరించిన యోధులు కత్తులు, కటారులతో బాహాబాహిగాని, హస్త్యశ్వాసవాహనములపై గాని పోరాడుచున్నట్లు వ్రేలబడినవలలోను చిత్రించబడియుండును. ఇట్టి శాస

1. (i) గోవా వీరగల్లు : — భారతి పంచమసంపుటము, ద్వితీయభాగము (విభవసంవత్సర శ్రావణ మాసము) పేజీ 826 (ii) Three Herostones from Kaikini; Archaeology of Karnatak by R.S. Panchamukhi, page 34. etc.

వములలో నా వీరుని జయాపజయములతో బని లేదు. దైత్యసాహసములతో ప్రతిపక్షుల నెదిర్చి పోరాడి మృతినొందుటయే ప్రధానము. మృతినొందిన వీరుని పేరు, ఆతని సాహసకౌరవము తప్పక యింగుండి తీరవలెను. గయశాసనమున కృష్ణరాయలపేరు తప్ప (పాపము కెమించుగా!) మరి ఏ వీరుని పేరును లేకుండుట యెంత అనుచితమో యూహింపుడు.

నేనా శిల్పము మహిషాసురమర్దనివలె కాన్పించుచున్నదనుటకు కారణములు.

“నవయావన సంపన్నాం స్యాభరణభూషితాం, ముచారు దళివాం తద్వత్ పీనోష్ణత పయోధరాం. త్రిధింక్షానాం సంస్థానాం మహిషాసురమర్దనీం, మృణాలాయత సంస్కృ దళిబాహు సమన్వితాం. త్రికూలం దక్షిణే పాశో ఖడ్గం చక్రం క్రమా దధః, తీక్షణబాణం తథాశక్తిం దక్షిణే సన్ని వేశయేత్. ఘోరకం పూర్ణచాపం పాశే హంతుకీ మేవ చ, ఘంటాం వా పరశుం వాపి వామతః సన్ని వేశయేత్.”

అధస్తా నృసింహం తద్విద్విశిష్టం ప్రదర్శయేత్.” అను వర్ణనల ననుసరించి ఆ శిల్పములోని విగ్రహమునకు వక్షోజములు, త్రికూల, ఖడ్గ, చక్ర, శక్తులు దక్షిణ హస్తములలోను, ఘోరక, పూర్ణచాప, పాశాంకుశములు వామహస్తములలోను, దక్షిణపాదము క్రింద శిరఃసునోకటి కాన్పించుట బట్టి నేనట్లూహించితిని. వారు మరల స్పష్టముగ ప్రకటించిన ప్రతిబింబములో నే యెడిమవైపు (యాశాసనము ముక్కు తిమ్మయై వాసెను అనుప్రక్క) ముండేతుల కాభరణములుగల మృణాలాయతహస్తములు నాలుగు స్పష్టముగ కాన్పించుచున్నవి. అంగు ఘోరక, పూర్ణచాపములతోగల హస్తములు ఊర్ధ్వముఖముగను పాశాంకుశములతో గూడిన హస్తము లధోముఖముగను చిత్రించబడి, మొత్త మూ విగ్రహమునకు అష్టభుజము లుండినట్లు రుజువు చేయుచున్నవి.

“సుకృతార్థము చేసిన తీర్థయాత్రను ప్రకటించుటయే ఈ శాసనోద్దేశమైన నంగు శక్తులు కటార్లతో యుద్ధమునీయు శిల్పముతో నేమిపని?”—అని ప్రశ్నించినారు. మహిషాసురవధలో గుత్తకు శక్తులు కటార్లు మొదలగు ఆయుధములతోగాక మరి వేనితో పని?—“అట్లయినను అది రాయల కైత్రయాత్రను నూచించు నేకాని తీర్థయాత్రను నూచింపదు. దుర్గాదేవి యుద్ధమున కధిదేవత—పూర్వము విజయనగర చక్రవర్తులమి తక్కిన హిందూభూపాలులమి కరన్నవరాత్రోత్సవ

ములు జరిపి యుద్ధయాత్రలు చేడలువారు.”—అంటే ఆశ్విజ శుద్ధవశమి (విజయవశమి)నాడు దుర్గాదేవిని పూజించి కృష్ణదేవరాయలు, కైత్రయాత్రకు బయలుదేరియుండవలెననిగదా వారి యభిప్రాయము. కాని ఈ శాసనకాలము ఆషాఢ బహుళత్రయోదశి మంగళవారమని అంతగలదు. కావున ఇదియు సరియైనది కాదు.

ఈ శాసనమును వ్రాయించిన ముక్కు తిమ్మన తన పారిజాతపహరణములో—

“తిమ్మయ్యాగ్యంకు శివపరాధీనమతి య ఘోరశివగుణమ్యంకు”—

అని స్పష్టముగ చెప్పుకొనినాడు. పెద్దననలెగాక నీతడు స్వనుతమునంగు మిక్కిలి పట్టుదాకలవాడు. కనుక నే తీర్థయాత్రకై గయకరిగి యంగు తాను వేయించిన శాసనముపై మహిషాసురమర్దని శిల్పమును కూడ గయ వద్ద చెక్కించియుండును. మరియు శాసనములను అంగుండు శిల్పములనుబట్టి అన్వయించుట సర్వత్ర వదరగు. ప్రస్తుతకాలములో చక్కటి శాసనశిల్పము మనవారెట్లు ఇండ్లకు, కటకమునకు నుపయోగించుచుండినో అట్లే వారి యవసరార్థ వివిధరలో శిల్పము చెక్కబడిన శిలలపై పూర్వము శాసనములు చెక్కించుట కూడగలగు. అంతమాత్రమున ఆ రెండింటికీ సంబంధముండెనని విశ్వయించుటకు వీలుపడదు. ఈ శిలాఫలకములో శాసనాక్షరములు లోనినీ, శిల్పముపైనినీ చెక్కబడియుండుటచే శాసనమునకై తీసిన ప్రతిబింబములో శిల్పము పూర్తిగా రాదు. దానిని ప్రత్యేకముగ ఘాటో తీసి పరిశీలించవలెను. ఇట్లు అస్పష్టమగు శిల్పము వాధారముగ వారు చేసిన సిద్ధాంతము సరియైనది కాదు.

కృష్ణరాయల శాసనముతో బాటు గయకైత్రమున దొరికిన మిగత యాడు శాసనములు నా వాదమున కనుకూరింపవనియు వాని ప్రస్తావనే అనవసరమనియు డాక్టర్ రమణయ్యగారు రనిరి. మొదటి రెండు—అనగా కాకతి ప్రభావగ్రుడుని నాటిది, హయాసలే వీరవారసింగదేవుని నాటిది శాసన పరిశోధకుల పరిభాషలో “ప్రైవేటు” శాసనము లనిరి. విజయనగర ఆ పరిభాషలోనే గయ మొదలగు కుప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రములందు గల శాసనములకు యాత్రికుల శాసనములు (Pilgrim's records) అని వీనికి చరిత్రకారు లెవ్వరు సంతగా ప్రాధాన్య వివక్షకు. కారణము యాత్రికులకు వాస్తవ చరిత్రాంశములతో పనిలేకుండు

గయశాసనము జయశాసన మెట్లు?

టయే. రాజు దైవాంశసంభూతుడు; ఆతనిరాజ్యము లోని ప్రజలెవరైనా యొక్కదైనా దానధర్మాది పుణ్యకర్మము లాచరించునపుడు “యో రాజా స పితా మాతా ప్రజానా మేవ నిశ్చయః” — అనునూక్తి వనుసరించి యాతనికి గూడ కొంత పుణ్యము నంటగట్టుటకే వారు వేయించిన శాసనములలోను రాజులను పేర్కొందురు. కనుక వేమన శాసనములలో నూటికి తొంబది తొమ్మిదింటి ఆయాశాసనములతో రాజుల కేమియు ప్రమేయము లేకుండవను వారిని పేర్కొనుట. అట్లే తీర్థగూత్రకై యరిగిర గౌరి శాసనములో కాకతి ప్రతాపరుద్రుడు, అప్పట్లన శాసనములో హొయసల విరవారసింగదేవుడు, ముక్కుతిమ్మన్న శాసనములో విజయనగర శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు, తిమ్మిగన్న శాసనములో విజయనగర ఆచార్యుల దేవరాయలు ఆయాకాలపు రాజులు పేర్కొనబడిరి. ఈ శాసనములను బట్టి ఆయా రాజులచే వారు పంపబడినారో లేదా తిమింటిట తామే తీర్థగూత్రలకై యరిగి శాసనములు వేయించు తిరి ఆచారప్రకార మా యా రాజులను పేర్కొనినారో స్పష్టముగ చెప్పలేము.

“కృష్ణరాజులు తిమ్మనను గనుకం పెనమటకు శాసనమునం డెట్టి యాధారమును లేకు. మఱియు నంది తిమ్మన నియోగిబిడ్డయని శిర్యగారి చెప్పియున్నాడు. అతిశు మహాకవి. శ్రాద్ధాధికర్మలను వేయించుటగాని, యజమానులకు బ్రత్యేక్షాముయముగ వేయుటగాని రాజ పురోహితుని నియమిత్వకర్తయ. కావున శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు దన పితాశివు గయశాసనము జరుపవల నని యుద్దేశపడియుండిన నిజపురోహితుడైన రంగనాథ దీక్షితులనో లేక మఱియుక వైదికునో పంపనియోగి బిడ్డ నంపియుండెడు. తిమ్మనయు నట్లు పోయి యుండె జాలడు. కావున, కృష్ణరాయల విజయశాసనమున ధర్మ శాసనముగ మార్చవలయునని శిర్యగాగుచేసిన ప్రయత్న మామొదింపవలసివచ్చెను. పైగా అంగు పితృస్మరణయే లేను.” — అని డాక్టరు రమణయ్యగారు నిరసించిరి. వారు ముక్కు తిమ్మన యొక్కడే గయకువెళ్ళి రాయల పితాశివు స్వహస్తముతో శ్రాద్ధాధికర్మలు నిర్వహించినట్లు ప్రాయశచింతింపబడినట్లున్నాడు. ఏ కాలములోనైనా తీర్థయాత్ర అంటే అప్పుడు మయిదాగునికి తక్కువ కాకుండు వెళ్ళరుగాదా! (ఆ విషయము హొయసల వారసింగదేవుని శాసనమునుబట్టి స్పష్టము) కావున ఆ వెళ్ళినవారిలో నిజపురోహితుడైన రంగనాథ దీక్షి

తులు ఊహించుచు, లేదా అట్టి విధ్యుక్తకర్మలు జరిపించుటకుగాను వైదిక బ్రాహ్మణులు నుండునపుడు. కేవల మిదివృత్తిగా గయవద్దనుండే బ్రాహ్మణు లేమైనారో? ఆ యాత్రకు లండలీలో మహాకవి ముక్కు తిమ్మన ప్రధానుడు. మఱియు శాసనము వేయించిన వాడు గనుక యాతని పేరుమాత్రము శాసనములోగలదు. “పైగా అంగు పితృస్మరణయే లేను.” అని వాదించిరి గదా. “ఈశ్వర నరసభూపురందరవర” — అను పద్య పాదములోని ఈశ్వర, నరసానాయకులు కృష్ణరాయల తండ్రి తాతలుగాక మరెవరు?

ఇక ఆచార్యులరాయల శాసనమును గూర్చి — “ఇది ధర్మశాసనమని యందే స్పష్టముగ లగు. ధర్మశాసన మనగా మతిమునకు సంబంధించినది. ఈ శాసనము నెత్తించినవాడు తిమ్మిగన్న — అతిశు గయయందు చేసిన కార్యమెద్దయో వివరించుకొనలేదు గాని ‘విజయనగర సింహాసనకర్తల గయము క్తం చేసెను’ అని యున్న”దని నుడిచిరి. గయయందు తిమ్మిగన్న చేసిన కార్యమే అది; అంటే విజయనగర సింహాసనకర్తలను గయము క్తమునీయుట. మఱి ఆకార్యము వివరించక పోవుట యనగా నెట్టిది? — ఇట్లుట నొక యగుత్సాచిక చేచ్చి అందిట్లు వివరించిరి. “ఇంగు పేర్కొనబడిన విజయనగరసింహాసనకర్త లెవ్వరో విచారించవలసి యున్నది. శాసనములో తిమ్మయ ఈశ్వర వారసింహ అను పేర్కొన్నది. వీరు ఆచార్యులరాయల పితృపితా మహాలు అని శిర్యగాగు నుడిచిరి. పితృపితామహా ప్రపితామహులని యుండిన పై మాడు పేరులును కలసివచ్చియుండెడివి. ఈ సంస్కృతమున శిర్యగాగు తిమ్మనను విప్పిచెప్పకున్నను వారి ధోరణినిబట్టి చూడగా పై పేర్కొనిన తిమ్మయ ఈశ్వర వార సింహులే తిమ్మిగన్నచే గయముక్తలుగ జేయబడిన విజయనగరసింహాసన కర్తలని వారి యభిప్రాయమై యుండునని తోచుచున్నది. (నా మనస్సుగోని యభిప్రాయమున సరిగా విప్పి చెప్పిండులకు డాక్టరు రమణయ్యగారికి నా అభిసంపదములు.) సింహాసనకర్త యనగా సింహాసనాధిపతియని యర్థము. తిమ్మయ ఈశ్వర వారసింహులయం దెవ్వరును విజయనగర సింహాసనము నధిష్టించియుండలేదు.” — ఈ శాసనమును వేయించిన తిమ్మిగన్న చరిత్రకారుడు కాదు. పండితుడు కాదు. తా నెదికి గయముక్తము సేసెనో వారల పేర్లను జెప్పి వాడుక ప్రకార ముండలేని విజయనగర

సింహాసనకర్తలని పేర్కొనినాడు. మనుచరిత్ర, పారిజాతాపహరణము, ఆముక్తమాల్యద మున్నగు ప్రబంధములలోను, తుకునంజిలు తామ్రశాసనములలోను రాయలపితృపితామహాప్రసితామహాలుగా వర్ణించబడితిమ్యులు, ఈశ్వర, నారసింహులు వీరలేకదా! తిమ్మయ్య ఈశ్వరులు వారు చెప్పినట్లు విజయనగర సింహాసనము నధిష్టించినమాట వాస్తవమే కాని నరసానాయకుడు విజయనగరసింహాసనము నధిష్టించినదే యాతనిపుత్రులగు వీరనారసింహ, కృష్ణరాయ, అచ్యుతరాయలగు విజయనగర సింహాసన మెట్లు లభించినది? “కావున తిమ్మగన్నచే గయాముక్తులు గావించబడిన విజయనగరసింహాసనకర్తలు వారయి యుండురాయని సంశయము గలగుచున్నది.”—ఈ సంశయమును బాపి నిర్ధారణ చేయవలసిన బాధ్యత విజయనగరచరిత్రకారులగు డాక్టరు రమణయ్యగారిపైనే యున్నది.

ఇక కృష్ణదేవరాయల చరిత్ర పట్టుననే గాక సమస్తమైన పూర్వహిందూరాజుల యెడను రాజ్యముల యెడను శైల్యుల సత్యము నొక్కదాని నిట్లు వక్కాణించిరి. “మనపూర్వులు దెవ్వరును మనదేశచరిత్రాత్మక గ్రంథములను రచించియుండులేదు. బ్రిటిషు యుగమున ఆంగ్లేయులతోడి సంప్రక్తిమువల్లను నాంగ్ల విద్యాభ్యాసమువల్లను భారతీయులకు, ముఖ్యముగ హిందువులకు చారిత్రకజ్ఞానోదయమైన పిమ్మట క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము మొదలు 20 వ శతాబ్ద ప్రారంభమునను నిజదేశి పూర్వచరిత్ర నెరుకగా నప్పుడు తిడ్విషయగ్రంథములయభావము వారి కెఱుకపడెను.”—మనపూర్వులు చరిత్రాత్మకగ్రంథము లని ప్రత్యేకముగ వ్రాయకున్నను చారిత్రకవిషయములనగుగ్ని క్రీస్తుపూర్వము నుండియే మన పురాణ, ఇతిహాస, కౌట్య, నాటక, ప్రబంధాదిగ్రంథములలో యథాశిథిముగ గాకపోయినను అతియోక్తులు జొప్పించియైన తెల్పుచునే యుండిరి. అట్లే తామ్రశాసనములలో రాజులవంశ వర్ణనలు, రాజ్యాభిషేకకాలములు, దిగ్విజయములు మున్నగు విషయము లన్నియు గలవు. తూర్పుచాళుక్యుల తామ్రశాసనములలో నెవరెవ రెన్ని సంవత్సరములు పాలించిరో యెన్నెన్ని యుద్ధములుచేసిరో కూడ ఆ శాసనకౌట్యకర్తలు స్పష్టముగ తెల్పుచునేయుండిరి. ఆముక్తమాల్యదలో కృష్ణరాయలే తన దిగ్విజయముల నన్నింటిని వర్ణించినాడు. రాజతరంగిణి, భోజచరిత్ర, ప్రతాపచరిత్ర, వెంగోటివారివంశావళి, కృష్ణరాయ

విజయము, రాజువాడకము మున్నగు గ్రంథములు చారిత్రక గ్రంథములు గాక విమరున?

శకంబర్ లోడినిగురించి వ్రాయుచు డాక్టరు రమణయ్యగారు “ఁగన్నాథనల్లభనాటకవిజయమునకు ప్రతాపరుద్రజపతియొక్క ప్రతిపక్షిగ పేర్కొనబడిన సికందర్ ఎవ్వడోకాదు; అతడు ఢిల్లీశ్వరుడైన శకంబరులోడియే. అతడు యునునాపురాధినాథుడైన హుసేన్ షా హక్కు నోడించి యతని రాజ్యమును హరించెను. హుసేన్ షా ప్రతాపరుద్రజపతి నాశ్రయించెను. వికారణముచేతనో ప్రతాపరుద్రజపతి సికందర్ లోడి నెదిర్చి యుద్ధముజేసి విజయము జేకొనెను. ఆ విజయకౌరణముననే ప్రతాపరుద్రజపతి ‘పంచగౌదాధినాథుఁ’ యని బిరుదు గలిగించినది.”—అని తెల్పిరి. దీనినిబట్టి ఢిల్లీశ్వరుడైన శకంబర్ ప్రతాపరుద్రజపతికి యోధిహాయివసంగతి స్పష్టమేగదా! ఈ ప్రతాపరుద్రజపతినే కృష్ణరాయలు తన కరిగావు చేసికొనినదికూడ. కనుకనే పెద్దనాధ్యకు “పదయుచలేంద్రులు మొదల నెవ్వని కుమారతమ” అనే సీసపద్యములో ఢిల్లీశ్వరుడైన శకంబర్ లోడిని జయించిన ప్రతాపరుద్రజపతియే రాయలకరిగాపగుటచే సికందర్ కూడ నరిగావైనట్లే భావించి “శకంబర సింధురాధ్యక్షు” లని యిద్దరినిచేర్చి వర్ణించి యుండువలెను.—“క్రీ. శ. 1517 నాఁకు ఢిల్లీ పతానరాజ్యమును పాలించిన శకంబర్ లోడియొక్కడును, 1526లో మూడు మాసములకాలము గుజరాతును పాలించిన శకంబర్ షా యొక్కడును దప్ప రాజుల సమకాలికులైన భారతీయ మహమ్మదీయ ప్రభువులలో శకంబర్ నామధాగులు మఱియెవ్వఁడును గానరాదు. కలరనివారిని శిర్కగారు పేర్కొందురుగాక.”—అని సవాలుచేసిరి. రాయల సమకాలికులగు భారత మహమ్మదీయ ప్రభువులలో శకంబర్ నామధారు లందఱును చారిత్రక కావనవాఙ్మయముల పేర్కొనబడిరను సిద్ధాంతము డాక్టరు రమణయ్యగారు చేయగలరా? అట్లు సిద్ధాంత మగునటకు ఆ నిర్ణయము కుదరదు.

కృష్ణరాయలు ముక్కు తిమ్మనను దశకు ప్రత్యామ్నాయముగ గయకు తీర్థయాత్రార్థ ముంపెనని రుజువు సేయుటకు గను మఱియొకనూర్ల మఠలంబించి నేను కృష్ణరాయలు గొప్ప దైవభక్తుడు—శ్రీ వెంకటేశ్వరుడాతని యిష్టదైవము—తీర్థయాత్రాపరాయణుడు—

గయశాసనము జయశాసన మెట్లు?

విరరణశాలి—అని యద్రుతప్రశంస జేసినదియు. అని యేరియు కృష్ణరాయలు ముక్కు తిమ్మనను తన మాతాపితల కుకృతార్థము గయకు తీర్థార్థమంపెనను విషయమును స్థాపించుటకు సాక్ష్యములు కొరాలవు? గాన “నిరాధారమైన వట్టిభక్త నోకానిని కల్పన నేయుటవలన గలుగు ప్రయోజన మేమి?” అని గట్టిగా నన్ను చంపించివారు. “అవియు తిరాపథమున హిందూ మహమ్మదీయమతముల సంఘముగ భేదము జరుగుచుండెనోకాలు. మహమ్మదీయప్రభువులు హిందూ ధర్మమును నిర్మూలమునీయ నిశ్చయించి తమసంకల్పము నెఱవేర్చుకొనుటకు నిరంతరము కృషిసల్పుచుండిరి. సికిందరు లోడీ స్వయతాభిమాని, పరమతిద్వీషి. నిజమత మందలి దురభిమాను పెంపున హిందువుల సతిదారుణముగ పీడించెను. హిందూదేవాలయములను విలుగ గొట్టించి వానిస్థానమున మసీదులను గట్టించెను. విగ్రహమును తునియులు గారించి యా తునిలను మాంస విక్రయమునందు కసాయివారిచే తూకరాట్లగ వాగు కొననియొగించెను. తీర్థములలో గ్రుంక గాదని తాపించి దేశాంతిగతులయిన యాత్రికులను ఘోరముగ బాధించెను. స్వయతాభిమానులైన హిందువుల నేకులను జంపించెను.

“హిందూధర్మ సంరక్షకుడైన కృష్ణరాయలు సికిందరు లోడికృత్యములను సహింపక యతనిపై దిండువెడలి యుండువచ్చును”—అని వాస్తవ చరిత్రాంశములను ముచ్చటగా వివరించిరి.

“భారతీయ ప్రాచీనచరిత్రనుగూర్చి మనకు తెలిసిన విషయ మల్పము. తత్సూర్యమపరిచితమైన చరిత్రాంశ మేదైన బహుపడినపుడు మన యరగొంద్రయొక్క జ్ఞానము నాధారముచేసికొని యది యబద్ధములనిచెప్పి వానికపార్థమును గల్పించుట పాడిగా”దని యనుచున్నాడు.

కాని ఇట్లరగొరగ లభ్యమైన సాధనసామగ్రి నాధారముగ మనమేల సిద్ధాంతములు చేయవలెను? భారీ పరిశోధనల వాని సత్యవత్త్యములు వెల్లడియగుటకు వేచియుండుట సమంజసము కాదా!

విజయనగరచరిత్ర, అంగును కృష్ణగామలను గూర్చి దాప్తగు రమణయ్యగారుచేసిన కృషి యద్వి తీతును, పాశ్చాత్య భారతచరిత్ర కారులలో నెన్యగు నిట్టిపరిశ్రమ చేసేయుండలేదనుట అతిశయోక్తి కానేరదు. మరల మరల వారివ్యాసములపై వ్రాయుచుండుట వారీయగు నాకుండు గౌరవమును శింకించుటకే కారణమగును గాన రాయల గయశాసనమును గూర్చిన చర్చ సంతతితో విగమించుచున్నాను.

2. కృష్ణగామ, నిర్మాణముగ గూర్చి వ్రాయుచు దాప్తగు రమణయ్యగారు ‘ఎప్పి గాఢము కల్లాటికా’ 9 వ సంపుటము మాగడి తాలూకా మాతెనమాళ్ళిలోని రాయలశాసనము నొకదానిని ప్రస్తావించిరి. అంగు “కృష్ణ నేమమరొకయరిగి గంగోదక సేవితరప్ప... కొనప్పనాకుడు”—అని గలదు. ఈ సందర్భమున వారు “పై శాసన పరిష్కర్తయగు బాయూరైసుగారు ‘గంగోదక సేవితరప్ప’ యను మాటలకు గంగోదమును మాయవాదని (The bearer of the Ganges water to Krishnadevamaharaya) యర్థము జెప్పిరి. కృష్ణరాయలు స్వయముగా యాత్రిచేసి గంగాలోన్నానమునేయుటకు వలనుపడకపోగా నీ కొనప్పనామకు నంపి యతనిచే గంగాజలమును రప్పించుకొని యందున్నానమాడి యుండువచ్చును. ఇం దసంగత మెద్దియు లేదు”—అని వచించిరి. (భారతి 80 వ సంపుటము, పేజీ 404)—వారి యభిప్రాయమును మరల మాన్యు కొనకపోతే గయశాసనమును గూర్చి నాయూహ కిదియు తోడ్పడగలదు.

స్వాత్మా ర్పణము

శ్రీ మోచర్ల రామకృష్ణ కవి

ఛత్రపతి శివాజి చంద్రదర్శజాల యథః

ఛతనమునకు రాచబాట వైచి

పోయె దివికి — బ్రహ్మభూయ మంచెను గురు

స్వామి శ్రీ సమర్థ రామదాసు.

రాజయ్యెను బిమ్మట శంభాజీ - ఛత్రపతి కొడుకు - ఛరిపాలన పు
దేజుగల జేమ గాడని నొజవ్వన మొగలు పాదపా దండెత్తె.

“చింతా శ్యాము వాసి బరంతపుడు శివాజి మడిసి, బ్రాజేతలకు
మంతువులకు బ్రతికృతి కావెను జుమి” యంచు మొగలు విభుడు తలంచె.

ఈ యోజ బాదుషా నిశ్చాయకుడై బహుళపైన్య సన్నాహముతో
సూయాణము నడపె శ్రీపాయత్త మనీషమై మహారాష్ట్రముపై.

అటు కాబూలు మొదల్కొని యిటు బంగాళమువలకు నెనగెడి వసుధ
భటభనపటలిన్ వలసినయటు లెవ డపురంగజేబు కంఠక బ్రదుకు?

అట్టి మొగలాయి సమ్రాట్టు పట్టవట్టి మూడుకుల దంతుతో గూడి వచ్చి
ముట్టడించి మహారాష్ట్రమును జయించి ఛతని శంభాజి నలవోక బందిజేసె.

నంగర జయప్రమత్తు డౌరంగజేబు నిగళబద్ధుని శంభాజిని దన నమ్ము
ఖమునకుం దెమ్మటంచు లెంకలకు ముదల పూంచి రావించి నిలువబెట్టించి చూచి,

విల్లువలె వంగిపోయిన పెన్నుపూస సుగుగ బస్తున్న మానిసి చూడ్కి గదుర,
బుసలు వెట్టుచు, వెక్కనమ్మున మొగమ్ము జేగుటింపంగ నౌరంగజేబు పలికె.

“ఓయీ, హేయము నీ మతమ్ము; దురితం బుత్సన్నహా దూష్యహా
నీ యాకారము కన్నులం బడిన; మన్నింపంగ రానట్టి పె
న్నో యేనస్సు లొనర్చె నీ పిత దురుద్యోగంబున న్నాకు; ద
న్మాయావిత్వము మూర్తిగైకొనియె యుష్మ త్తుచ్ఛ జన్మంబునక.

ఎవరు ముసల్మానులు గా రవనిం గాఫర్లు వార లధములు చెడుగుల్
వివశులు శీర్ష చ్ఛేద్యులు పవతులు మొగలాయిచక్రవర్తికి నాకు.

నరకమున గూలనున్న ముష్కరుల నెల్ల దేర్ప వర్తిలైడి మహమ్మదీయ మతమె
నీకు నేడు శరణ్యము - స్వీకరింప వలయు నిది - ప్రాణములనైన వదలవలయు.

స్వాత్మార్పణము

మా మత మవలంబించిన నీ మనుగడ నెగడు బుడమి నిరపాయముగా
సామంతుల మేల్బొలివి గా మెఱయంగలవు నిజముగా శంభాజీ !

మతకర్తవై నీ మతమే హితమని భావించువేని; ఇప్పుడే నీ జీ
విత మంతము నొందుట నిశ్చితము సుమీ, చేయు మేమి చేయందగునో !”

నా విని నెఱ గుఱుతులకుఁ దావలములు గాని కన్ను దామరల్ గాఢి
ల్లీ విభుని మొగము గని, యీ ప్రావ శివాజీ సుతుండు బదులు వదించెన్.

“తురకల్ పుణ్యులటంచు దక్కిన మతస్థుల్ పాపులంచు, బారి
బారి, వాకొంటివటోయి, ముస్లిముల దేవుం డెక్కవా? హైందవుల్
నరకం బంద జనించిరా? మఱి ముసల్మానుల్ చిదానందముం
బారయం బుట్టవు నందిరా? యవుర నీవుం గొప్ప విజ్ఞానివే !

భగవత్తత్వము నీకు బోధపడునా? ప్రాణివ్యధాధీను లే
వగ దన్మర్మ మెఱుంగ జాలుదురు? నిర్వైరుల్ నిరీహుల్ మనీ
షి గర్వితుల్ గద బ్రహ్మతత్వము విమర్శింపంగ బాత్రుల్ భువిన్!
మొగలాయి ప్రభువైన మాత్రమున నబ్బో! నీవు వేదాంతివా ?

కత్తిశో మానవుల చిత్తకమలములకు గ్రొత్త రంగులు వేయ గోరుదువటయ్య ?
కుంచె మొగమైన గనని ముగ్ధుడవు నీవు రంగరివిగా నటించు వారంగజేబ !

వితగాదే మతికెక్కిని మత మిల ? బలవంతమైన మాఖిన్నానం
బతికించునె సుకృతంబుఁ బ్రతికృష్టుం డగు నికృష్టునకు నెన్నటికే?

జీవముల్ హరించువని చేడ్పడి, యిమ్మగు నా మతమ్ము గో
ల్పోవుదునా? శరీర మది పోయిన బోవుచుగాక ! నిత్యమై
పావనమై యఖండమయి భాసిలు బ్రహ్మదార్థ మున్నదో
యీ, వధియింపరానిది - దహింపగ రానిది - నిశ్చయమ్ముగ.

నే నీ దేహమ్ముని యజ్ఞానమ్మున మోసపోదునా? నా మతమన్
మానికము నిచ్చికొందునె పూనికమై మేడిపండు బోలిన తనువున్ ?

మతము పేర నంతమందిని సంహరించితివో, పాపమొంత నేకరించి
యుంచినావో, సుత యోజించుకొనుముతద్ వృజనదంష్ట్రీ) నిన్ను దినకమున్నె.”

ఇత్రైటంగున శంభాజి యుత్తరమ్ము వినిన యారంగజేబు క్రొవ్విడపు గినుక
తలము దప్పగ, గద్దియ వెలలి, పుడమి యొడ్డగడవయినట్లు నిట్టూర్చి యార్చి,

పండ్లు పెటపెట గొఱుకుచు బల్కెనిట్లు -

“పాండు, కొనిపాండు ఖలుని మా మ్రొలనుండి

భారతి

క్షణములో వచ్చుమీకు మా శాసనంబు
దండుడగు వీని చిత్రవధక్రమంబు.”

అతం డీగతి రోషహరితాత్ముడు నిష్పా లుమిసి తీవ్రస జనియెక ;
నీతుం డయ్యెను భటతతిచేత మహారాష్ట్రనేత చెఱకు బిరానక.
“ఏడు గుఱ్ఱాల తేరున్న నేమిఫలము? కరము లొక నేయిగల్గిన కార్యమేమి?
ఒక విషన్నుని గాపాడ నోపవైతి” అనుచు దలదాచుకొని నన నినుడు గ్రుంకె.

చేరె గూండ్లకు బలుగులు, ఫేరవములు నెమకె నామిచములను, ఘూకములు గూసి,
నాడు నట్టేందుకళయాట నాల్గుదెనల సంధ తమనాబు లత్యర్థ మూక్రమించె.

“ఎగటి చెయ్యల సాకిరి బాధలేదు - చేయగావచ్చు నెదియైన రేయిగాన”
అన్న తల పూనకుడు లోకు, లరయుచున్న వారమని తారకలు వెల్లు తీరు దోచె.

గడచె జామురేయి, వడివడి శంభాజి నపుడు ఖడ్గహస్తలైన భటాలు
నగర బాహ్యవనికి నడిపించుకొని వచ్చినారు కాగడలు దారిజాప.

అయ్యది రుద్రభూమి భాటియల్ నెటియల్ గలనట్లు - గ్రచ్చూక
గ్రయ్యలు వియ్యమందిన యగారము - తెక్కలికాండ యక్కయున్ -
ముయ్యెలగుట్ల పాములకు బూమెల కెమ్ముకున్ - గుజాళిపై
నుయ్యెల లూగుచుండు బ్రబల్ధధతి దయ్యపుమూక లచ్చటన్.

చిదగు లెగద్రోయుచుండిరి సొదలో నైదగుడు మానుసులు వికృతాస్యుల
తడుపాంతపు జిచ్చున బిట్టునటన ముక్కాక గాగుచుండెను గుఱ్ఱల్.

అచ్చోనికి శంభాజిం దెచ్చిన లెంకలు మహమ్మదీయులు తమజే
డిచ్చిన ముదల బదంపడి నిచ్చలపు పెడందలూని నెఱవేర్చి రొగిన్.

ఇనుపగుండెలవారల కేని వచ్చు నేకి మేనికి వెంటనే, యాశతోర
దంపనోదంశమును విన్నె; దంపభరుని శిక్షలం దుంప వట్టి విదిత్రవిధులు.

కన్నుల్ గఱ్ఱులగుచ్చి, నాల్కల్ జీలుసేసి, కను కాయమ్ము నె
న్నెన్నో ముక్కలు చేసివైచిరి - “హరీ, యీశా, జగద్రక్షకా,
నిన్నే నమ్మితి, పాహి పాహి” యని బొందిక జీవ మున్నంత నే
పు న్నోరాడిన యంతమట్టు ధృతి గోల్పోలేదు శంభాజి తాన్.

మతమున కాత్మార్పణ మీ వితమున బూజ్యుడు శివాజి బిడ్డ యొనర్చెన్;
క్షీతి నిట్టివారిదే కద బ్రతుకన, మృతజీవు లిట్టివారలు గారే!

పులికడుపున గలుగునట చలిచీమ? పవిత్రుడైన శంభాజి మహా
జ్వల చార్మిత్రము గద రావలయు శివాజీ కథాప్రవచనాంతమునక.

నేటి తెలుగు : వర్ణ సమామూయం

శ్రీ భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి

తొలితరుముందు రాసిన “స్వని : వర్ణం” అను వ్యాసంలో (చూ॥ భారతి, అక్టోబరు, కేజీలు 38-44) భాషలో స్వనికీ, కర్ణానికిల పరస్పర సంబంధం నిరూపించబడ్డది. అర్థభేదకాలగాని తుల్యతాచూరకాలిగిన స్వనిలసమాహం వర్ణమనీ, ఒక్కొక్క కర్ణానికి చెందిన స్వనిని పరిసరభేదాన్నిబట్టి నిర్ణయించటం సాధ్యమనీ, భాషలో కర్ణానికి కేవలము లాభ్యకం గాని ఉచ్చించే స్వని లన్నిటికీ సున్ను పెట్టిన నక్కలేవనీ ఆ వ్యాసంలో ప్రతిపాదించాను. ఈ సిద్ధాంతానికి లక్ష్యంగా నేటి తెలుగులోని వర్ణ సమామూయం విఫలంగా చూపించటమే ఈ వ్యాసం ఉద్దేశం.

నేటి తెలుగులో ప్రాంతాల్ని బట్టి, కులాల్ని బట్టి కృత్తల్ని బట్టి, ఉచ్చారణలోనూ పదజాలంలోనూ ఎంతో వైవిధ్యం వుంది. ఆయా భేదాలన్నిటినీ ఒక్కచోట కడచించి వర్ణించటం అసాధ్యం కాకపోయినా సామగ్రి లోవాన్నిబట్టి ప్రస్తుతం గుర్తానం. ఈకింద చూపించబోయే వర్ణ సమామూయం మూలంగా కోస్తా జిల్లాలోని శివుల (నడిమితరగతి వాగినిల) వ్యవహారంలోది. చాలావరకు రామకృష్ణ, తెలంగాణావారి వ్యవహారానికికూడా ఈ వర్ణ సమామూయం సరిపోవచ్చు. ఎందుకంటే భిన్నమండలికాల మధ్య పరివర్తనల్లో ఈవనీ భేదాలుండవచ్చును గాని వర్ణాలమొత్తం సంఖ్యలో ఎక్కువ తిక్కునలు సామాన్యంగా ఉంటువు. ఇలాటి భేదాలు నాలుగురకాలుగా ఉంటాయి.

1. రెండుమండలాలలో, కొన్నిపదాలలో ఒకేవర్ణం ప్రయోగిస్తున్నా, ఆ వర్ణోచ్చారణల్లో (సవర్ణోచ్చారణల్లో) కొద్ది తేడాలుండవచ్చు. ఉదాహరణకు కోస్తా జిల్లాల శివుల వ్యవహారంలోనూ, రాయలసీమ వారి వ్యవహారంలోనూ ‘మ’ వర్ణం ఉంది. కాని కోస్తా వ్యవహారంలో ‘మ’ కర్ణానికి భిన్న స్థానాల్లో ‘మ-వ’ అని రెండు రకాల ఉచ్చారణ ఉంది. రాయలసీమ వ్యవహారంలో అన్ని పద పరిసరాల్లోనూ ఒక్క మకాణోచ్చారణే ఉంది. ఇక్కడ సామాన్య లక్షణం రెండు ప్రాంతాల్లోనూ ‘మ’ వర్ణం ఉండటం. సవర్ణాల (వర్ణ స్వనిల) భేదం అవగాహనకు ఆటంకం కాదు. కాబట్టి అది అంత-తెగ్గలాదికాదుగా కాదు.

కోస్తా జిల్లాలో ‘మ’ వర్ణం ఉపయోగించే చోట రాయలసీమలో మహావర్ణం, ఏ ‘వ’ వర్ణమో ‘గ’ వర్ణమో, ఉపయోగించేట్లయితే కొంతవరకు అర్థ భేద ప్రమాణమిది. మాండలికవ్యాకరణాలు రాసేటప్పుడిలాటి వర్ణ భేదాలు ముఖ్యంగా గుర్తించాలి.

2. సమానపదాలలో ఒక మండలంలో ఒక వర్ణం ఉంటే - రెండోమండలంలో మరొకవర్ణం ఉండటం. ఉదా: శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం ప్రాంతాల్లో ‘గిన్ని, దొన్ని’ అన్న మాటలు మిగిలిన దిగువ కోస్తా జిల్లాలవారు ‘గిన్నె, దొన్నె’ అంటారు. అంటే ద్వితీయమైన పదాంతంలో ఒక ప్రాంతంలో ‘ని’ వర్ణం, మరొక ప్రాంతంలో ‘ఇ’ వర్ణం నిలువలంగా చివరిపెట్టాయి. కాని మిగిలిన పరిపరిసరాల్లో ఇ, ఎ లు రెండు మండలాలలోను ప్రత్యేకవర్ణాలుగా ఉన్నాయి కాబట్టి వర్ణాల మొత్తం అక్కడా ఇక్కడా ఒకటిగా నే ఉంటుంది.

3. రెండు వ్యవహార మండలాలమధ్య, కొన్ని పదాల్లో, ఒక మండలంలోలేని వర్ణం మరొక మండలంలో అవసరంగా ఉండటం గాని, ఉన్న వర్ణం లేకపోవడం గాని జరగవచ్చు. ఉదా: చుట్టూరు ప్రాంతంలో ‘అబ్బా, ఇబ్బా’ అనే మాటలకు తెలంగాణాలో చాలామంది (శివులు కూడా) ‘ఇబ్బా, గిబ్బా’ అంటారు. అలానే ‘వాన, వచ్చించ’ అనే మాటలకు సరిగా ‘ఆన అచ్చించి’ అంటారు. ఈ ఉదాహరణల్లో ఒక ప్రాంతంలో లేని ‘గ’ వర్ణం మరొక ప్రాంతంలో ఉండటం, ఉన్న ‘వ’ వర్ణం లేకపోవడం అర్థభేదకు బాగాక ముఖ్యమిది. కాని మొత్తమైన ఇంతి మాత్రంవల ‘గ’ వర్ణం ఒక ప్రాంతంలో అంటే లేకపోవడం, మరొక ప్రాంతంలో ‘వ’ వర్ణం అంతలా లేకపోవడం గాని సంభవించదు గాబట్టి, పదజాలమంతా పరిశీలిస్తే వర్ణాల మొత్తం అక్కడా ఇక్కడా ఒకటే.

4. శివుల వ్యవహారంలో ఉన్న కొన్ని వర్ణాలు శివులు కానివారి వ్యవహారంలో సర్వత్రా లేకపోవచ్చు. నేటి తెలుగులో శివుల వ్యవహారంలో క—ఖ, గ—ఘ, ద—ధ మొదలైన అచ్చప్రాణమహా ప్రాణాలు ప్రత్యేకవర్ణాలు. వారు ‘సుఖం, ఘనత, ధర్మం, ఫలం, భిర్తి’ అని వాడే మాటలకు సరిగా శివుల తరపున ‘సుకం, ఘనత, ధర్మం, ఫలం, బిర్తి’ అని వ్యవ

३०८

హరించటం కన్న, అంటే శివులభావలో ఉన్న
రెండేసి వర్ణాలతో (అల్పప్రాణ—మహాప్రాణ వర్ణా
లను) సమానంగా తదితరుల్లో ఒక్కవర్ణమే (అల్ప
ప్రాణవర్ణమే) ఉంటుంది. ఇటువంటిచోట ఈ రెండు
తెలుగుల క్రిందమాదిరి పరిపతే వర్ణాల మొత్తంలో
లేదా ఉస్తుంది. కాని ఈ వ్యాసంలో శివులభావనే
గ్రహిస్తున్నాం కాబట్టి ముందిచ్చే వర్ణ సమామ్యత

భావ అంశటికి పరిపూర్ణము. మాంసవిక పరిశోధన ఇంతోధికంగా జరిగితేనేగాని ఈ విషయం నిష్కర్షగా చెప్పలేం. ప్రతికర్ణానికి చెందిన ఉచ్చారణలోని భేదక న్యాయాల ఆధారంగా నేటి తెలుసుగాని వర్ణాలను ఈ క్రింద పద్ధతిలో చూపించవచ్చు. ముం గుండుగా గించే పారిశ్రామిక పదాల అక్షరామాలకు, 'స్వని-శర్లం' వ్యాసం చిర్రితామలంపం పాఠాలు చదవటం అవసరం.

కృ. = కృపవంశం (పగవం లేక అఘోషం); వా. = వాణవంశం (సరళం లేక ఘోషం);

అ. = అప్పహాగం (ఒత్తులేనిది); మ. = మహాహాగం (ఒత్తి ఉచ్చరించేది).

హర్షోదయ

ନିଉ ଡିଲ୍ ଡିଲ୍ ଡିଲ୍ ଡିଲ୍ ଡିଲ୍

(పయత్నం)		ఒక్కటే	పంక్తి	దంత యోగం	తలవ్యం	యోగ్యం	కంఠం	కంఠ యోగం
పూర్వం -	-అ.	ప	త			ట	క	
	-ఇ.	ఫ				ఱ	ఖ	
	-ఎ.	బ	ద			డ	గ	
	-ఁ.	భ	ధ			భ	ఘ	

శ్రీమం	శ్రీ.	భ	చ	చ	భ
పుష్కరము	శ్రీ.				చ
	భ				చ
	శ్రీ.				చ
	భ				చ

అనువాదికం	భా.	మ	న	ద
ప్రార్థన	భా.		ల	భ
రీతి	భా.		ర	
అంతిమ	భా.	వ		య

అ చ్చు లు

తాతగారి (విశ్వాత్మం)

కంఠ్యం
(నిజ 'వ్యక్తి')

కంఠ్యం (ఓన్మ్యం)

సంస్కృతం	ఇ	ఈ
అర్థసంస్కృతం	ఎ	బ
అస్థవిగృతం		12
విగృతం		

6 6
 2 2

3 3

నేటి తెలుగు : వర్ణ సమామ్యము

పక్కన నిరూపించిన వర్ణాల్లో ఒక్కొక్కదానికి భిన్నపరిసరాల్లో ఏర్పడే ఉచ్చారణ భేదాలు అంటే ధ్వనులు లేక పదర్థాలు:—

హల్లులు

స్వరాలు :

స్వర్గ వర్ణాలన్నిటిని పదం మొదట, ద్వితీయ క్తలోను బరువు (Tense) గాను, అచ్చులమధ్య అద్వితీయ క్తంగా వచ్చిపప్పుడు తేలిక (Lax) గాను, ఉచ్చరిస్తాం. అంటే ప్రతిస్వర్గవర్ణానికి భిన్నపరిసరాల్లో గలజేసి పదర్థాలు ఉన్నాయన్నమాట. బరువుగా ఉచ్చరించిన వాటిలో స్థావరతా మధ్య స్వర్గ ఎక్కువగా ఉంటుంది. తేలికగా ఉచ్చరించినవాటిలో తక్కువగా ఉంటుంది. ఈ భేదం పదమల్లోకంటే పదకాల్లో (వాదవద్ ధ్వనుల్లో) మరింత స్పష్టంగా విపదవచ్చు. తేలిక ఉచ్చారణను నూచించే ధ్వనికే కింద ఒక చుక్క గుర్తుగా పెట్టుకుందాం. ఉదా.

బరువు :

తేలిక :

(గ) గారి, ఎగ్గు	నగలు, తగ్గదా
(చ) చిట్టు, అడ్డం	గడ్డప, పడ్డక
(ద) దారి, గడ్డి	మొదలు, చదువు
(బ) రాక, బిట్టు	తిబలా, జిలులు

వై మాటల్లో వున్న పదర్థాల ఉచ్చారణభేదాలు తెలుగు మాట్లాడేవారి, ఎవరికి వారు జాగ్రత్తగా ఉచ్చరించి స్థావరతాస్వర్గ పరిశీలిస్తే చాలా స్పష్టంగా తెలుసుంది. ఈ విధంగానే పదమల్లోనూ మహాప్రాణాల్లోనూ వై చెప్పిన పరిసరాలనుబట్టి వచ్చే ఉచ్చారణ భేదాలు వినిపిస్తాయి.

శిష్టభావలోనూ మహాప్రాణాలు ప్రత్యేక వర్ణాలుగా వచ్చేపదాలు సామాన్యంగా తక్కువ. చాలవరకు అన్య భాషాల్లో వచ్చే మహాప్రాణ ధ్వనులు, అల్పప్రాణ ధ్వనులతో పదర్థాలుగానే ఉంటాయి. ఉదా. ఖరీ—కరీ, ఖగ్గు—కర్గు, ఖరీదు—కరీదు, తరీఫీ—తరికి, కావు—టావు.

వ్యవహారంలో ఉన్న పదాలన్నిటిలోనూ అల్పప్రాణ మహాప్రాణాలు ఈ విధంగా అన్ని పరిసరాల్లోనూ అర్థభేదాన్ని కలిగించుకుండా విషమముం పొందగలిగితే అప్పుడు క—ఖ మొదలైనవి పదర్థాలవుతాయి గాని పూర్వార్థాలు గావు. కాని శిష్టల భావలో ఇవి అలాగేవు. ముఖం, దుకఖం (లేక దుఖం), సంఘం, శీలి, కంకం,

ధంకా, గాధం, ధర్మం, కథ, ఫలం, భార్య, ప్రంభం—ఈ శిష్టల ఉచ్చారణలో శిష్టలు మహాప్రాణాల బగులు అల్పప్రాణాలు ఉపయోగించటం అగు. ముఖం, గుక్కం, గవతి. సంఘం, మొదలైన ఉచ్చారణలు ఉండువు కొన్నిచోట ఈ విధంగా ఉచ్చరిస్తే అర్థభేదం కలుగుతుంది కూడా. ఉదా. ఫలం (పండు), పం (తూనికలో) మొ. ఈ కారణంబు కొనాజిల్లా శిష్టల భావలో అల్పప్రాణమహాప్రాణాల ప్రత్యేక వర్ణాలుగానే గుర్తించాలి.

నేటి వ్యవహారంలో 'థ' ప్రత్యేక వర్ణంకాదు. 'కథ', అర్థం' మొదలైన శిష్టాలన్నిటిలోనూ 'థ' వర్ణాన్ని శిష్టలు అంతిలా 'ఫ' వర్ణంగానే ఉచ్చరిస్తారు. విశిష్టాలు 'థ' గానే ఉచ్చరించవచ్చు. కాని గోతను నూచించే ధ్వన్యనుకరణబట్టిన 'థూథూ' లో మాత్రం 'థ' వర్ణోచ్చారణ వినిపిస్తున్నది. కాని ఇటువంటి అనుకరణ శిష్టాలు (Clicks) భావలో చేరవని కొందరు శాస్త్రజ్ఞుల యితి.

దీర్ఘ హల్లులు

స్థానిక నిజానం లేకుండా ఒకపిషిలో వెలువడే ధ్వనులు ఉచ్చారణ. ప, కి, వ. వర్ణాలన్నిక్కాస ప్రయత్నం కలవి. మానర్థం నాదప్రయత్నంతో ఏర్పడుతుంది. వీటి పదర్థాల ఉచ్చారణ స్థావరతాలు :

//ప/ స్థావం. వైదంతాల అంచు; కరణం, కిడి పెంచి. అన్యభాషాల్లో ప్రధానంగా అంగం నెంచినవచ్చి చెరిస శిష్టాల్లో ఈ వర్ణాన్ని ప, ఫ వర్ణాలంటే భిన్నంగా శిష్టలు ఉచ్చరిస్తారు. ఉదా : కాఫీ, ఆఫీసు, ఫస్టు మొ.

/వ/ స్థావం, దంతిమాలం, కరణం నాలుక అంచు. పొన్నెరింతలోలాగా ఇది దంత్యం కాదు. తికాం ఉచ్చరించిన వెంటనే పకారా ఉచ్చరించి చూసుకుంటే స్థావంలా నిభేదం తెలుస్తుంది.

/కి/ దీనికి స్థావం, కరివతాలవుయంగుభాగం, కరణం, పూవుగా వున్న నాలుక ముంగుభాగం.

/వ/ దీనికి స్థావం కరివతాలవే. నాలుక ఇరువైపులా మడతబడి కరివతాలవుయ దాకి గుండెగా ఏర్పడే అవకాశంనుండా ఈ ధ్వని వెలువడుతుంది. సంస్కృతిలోనివ వ కారం కరీ మూర్ధిస్థం. బ, కి, డి, థ, ల ఉచ్చారణ సామే దీనికి. నేటి తెలుగులో బ కారం మూర్ధిస్థమేగాని వ కారం అశబ్దాల ఏర్పడదు. బ కారోచ్చారణలోలాగ వ కారోచ్చారణలో నాలుకను నడుక్కు మపరి వేసి ఉచ్చరించు.

/పా/ దీనికి స్థావరతాలు నాదతింక్రలు. నాద తింక్రలమధ్య ఉన్న అవకాశంనుండా గారి ఒరవ

దితో రావటంబు ఈ స్థాని ఏర్పడుతుంది. దీనికి రెండు సవర్ణాలు. శాస్త్రప్రకారము కలిగిన హకారం 'అతిహృదం, గుహం' మొదలైన వాటి. అంటే సంయోగంలో పగమ స్పృహలనుండు; నాదప్రకారము కలిగిన హకారం-పదాదిన, అప్పులయ్యి, ఉదా: హలు, హం, మోహం, మొ. మొదటికని హకారాన్ని సాంప్రదాయకంగా విష్ణుతో రాస్తుంటాం. కాని ఉచ్చారణముబట్టి దీన్ని చివర్ల స్థానిగా నిరూపించటమే సుకరం.

చాలామంది వ్యవహారంలో స, శిలు సవర్ణాలుగా వినిపిస్తాయి. అంటే చాలావోళ్లు స, శిలు స్వతంత్రంగా ఒకదాని బగులు ఇంకొకటి వ్యవహారంలో మారటం కద్దు. ఉదాహరణలు: సం, సాము, సున్నం, మామ్రుకు, సాంపు, సోకు, సిగ్గు, సీను, సెక సేనాగ్రా-కటిలో సకాగమే వివరమున్నది. కాని శివుకు, శీతాకోకం, శుభం, కూలం, శోభనం మొదలైన శబ్దాల్లో మనం సంస్కృతసంప్రదాయాన్ని బట్టి 'శి' శబ్దం రాస్తున్నా, ఉచ్చారణలో మాత్రం ఇది అంతటా 'స' వర్ణకంటే భిన్నమైంది చెప్పటానికి వీరేను. అంటే శివుకు, శీతాకోకం, శుభం, కూలం, సోభనం, అనే చాలామంది శివులు ఉచ్చరిస్తున్నట్లు పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది. 'స' స్థానంగా 'శి' రాకపోయినా శకారం ఉచ్చరించవలసిన వాటిలో 'స'కారంకూడా ఉచ్చరించటం అంతటా ఉంటే అప్పుకు స, శిలు సవర్ణాలనే చెప్పవచ్చు. కాని కొందరు అధిక సంస్కారవంతులు, భాషాపండితులకలవాను ఈ రెండు స్వరూప ఉచ్చారణను వేరువేరుగానే ఉంచుతారు. కొబ్బటి శిష్టవ్యాకరణాంశాల్లో వీటిని ప్రత్యేక శబ్దాలుగా గ్రహించటమే వాంఛనీయం. సంయోగంలో 'సు' కారానికి ముందుకూడా స శిలు చాలామంది ఒకేకంగా ఉచ్చరిస్తారు. సస్యం హాస్యం, దృశ్యం మొదలైన వాటి స, శి లభేనం శిష్టజన సామాన్యంలో లేదేమో. విశిష్టుల ఉచ్చారణలో ఉండవచ్చు.

స్పృష్టాక్షరాలు

చ ఛ జ ఝ ఞ ణ త థ ద ధ న ప ఘ ఘా ఘా (affricates) అవచ్చు. ఒక్కొక్కదాని సవర్ణాలు:-

/చ/: చ-తాలగ్గం; ఇ ఎ ఎ (హాస్యదీర్ఘ)ల ముందు వస్తుంది. చిలుక, చెక్కు, కంచె, చేప.

చ-దంతమాలీయం; అ ఉ ఒ (హాస్యదీర్ఘ)ల ముందు. చనువు, చుక్క, చొప్ప.

/జ/: జ-తాలగ్గం; తాలవ్యాన్యుల ముందు (మా.వైన), జలుగు, జెల్ల, గజ్జె.

జ-దంతమాలీయం; కంఠ్యాన్యులముందు (మా.వైన) జెడ్డిం, జేట, జోన్న, /ఉ, ఊ/ల ముందుమాత్రం సామాన్యంగా 'జ' ఒగులు 'జి' లాంటి 'జి' లాంటి స్థానికాదా తగుదు వినిపిస్తుంది. ఉదా: జిజ్ఞా, గజ్జ, నాజ్జుకు.

/ఛ.ఝ/లు వచ్చే శబ్దాల సంఖ్య శిష్టుల భాషలో తక్కువ. గుంటూరు, నెల్లూరు సంకలనవాగు మాత్రం పక్షయ్యేమిది, హక్యూన్నం అనే వాటి ఉన్న 'జ' గాని 'ఞ' వర్ణ సంయోగం గావిని గుర్తించాలి.

'అచారం, సమాచారం, చాగు' మొదలైన వాటి 'చ' కు పంక 'అ' మనం రాస్తున్నా ఉచ్చారణలో బట్టి అది తాలగ్గ 'చి' వర్ణమే. 'చాగు', 'వచ్చేగు' ఈ రెంటి ఉచ్చారణను పొల్చిమాస్తే తెలుస్తుంది. అందుకని వైన చెప్పేట్లు తాలవ్యాన్యులముందే చకోశ్చారణం ఉంటున్న మాత్రానికి అవి అసవాదాలు కావు.

అనునాసికాలు

కటి తెలుగులో 'చ, ఛ' లు ప్రత్యేకశబ్దాలు కావు. ఎంకంటే ఎప్పుడూ సంయోగంలోనే కవర్ల స్పృశాలముందు జ కోశ్చారణ, కొన్ని 'చ' వర్ల సవర్ణాలముందు ఛ కోశ్చారణ వియతంగా వస్తుంది. ఈ స్థానాల్లో మరి ఏ అనునాసికాలూ ఉచ్చరించబడవు. అంటే -స్క, -గ్గ, -మ్మ, -న్య, -న్య, వ్వు, మొ. ఉచ్చారణలు కొస్తా వ్యవహారంలో లేవు. అందుకల్ల 'చ, ఛ' లు /స/ వర్ణానికిగాని, /మ/ వర్ణానికిగాని చెందిన స్వరాలుగా చూపెట్టవచ్చు. ఇవి /స/ వర్ణానికి చెందిన స్వరాలన్నప్పుడు 'ఇంక, సంతి' అని మనం సాంప్రదాయకంగా రాస్తున్నవి, వర్ణవిధేయంగా రాస్తే /ఇనికి/, /సంతి/ అని రాయాలి. అప్పుకు /స/ వర్ణానికి క, గ ల ముందు జ కోశ్చారణ తప్ప సకోశ్చారణ లేదని నూచించటంవల ఈ మాటలను 'ఇకక, సంతి' అనే ఉచ్చరించాలి తెలుస్తుంది.

తెలుగులోని అనునాసిక శబ్దాలకు భిన్న పరిపరాల్లో వచ్చే ఉచ్చారణలు (సవర్ణాలు):-

/మ/ మ:- ఓవ్యం, అనునాసికం, స్పర్శ (ప్రయత్నం; పదాదిని, స్వర్ణంలోనూ, ఓవ్యస్పర్శాల ముందు, ఉదా: మాట, అమ్మక్క, గమ్మప.

క:- ఓవ్యం, అనునాసికం, ఉచ్ఛ (ప్రయత్నం; అధ్యయనం గా అచ్చుమగ్గ వచ్చినపుడు,

నేటి తెలుగు : వర్ణ సమామ్నాయం

పదాంతవాక్యంతాల్లోనూ, సంయోగంలో వ.ప.హల ముందు. ఉదా: మానె, ఉన్నావే, సవేతప్పివే, మావేసవే, సివేమావే.

/స/ స—కంఠ్యం; దంత్యపుల్లముందు, ఉదా. అనతా, అనదం.

జ—తాలవ్యం; తాలవ్య వ జలముందు (మా. స్పృహ్యలు), ఉదా. నభోచి, గభోజి.

జ—కంఠ్యం; సంయోగంలో క వర్ణ పుల్లముందు, ఉదా. ముక్తకం, శక్తఖం, సక్తగతి, సక్తఘం

స—కంఠమాలీయం; దంతమాలీయ చోజలముందు. వైవ శెప్పినవిగాక మిగిలిన పరిపరాల్నిటి లోనూ ఉదా. మనదే, మనసా, నానన, పనలేను (పనలేను), సనయాసి, అవునం.

వైవ నిర్దేశించిన వ్యవహాసీ పరస్పర భిన్న స్థానాల్లోనే గనాయి కాబట్టి /స/ వర్ణానికి చెందిన వికర్తలుగా గ్రహించవచ్చు.

/న/ గ—మూర్ధవ్యం; అపదాదిని ద్వ్యగుక్తంగానూ, అద్వ్యగుక్తంగానూ, మూర్ధవ్య పుల్లముందు, ఉదా. ఆణా, దిట్లం. గట్లం, ఇట్లం. కొట్లం.

నేటి మన రచనా సంప్రదాయంలో ఉపయోగించే అక్షరాలకు [ం] ప్రత్యేక వర్ణంకాదు. అక్షరాలికి వర్ణాలైన /స, గ, మ/లకులు కొన్ని పరిపరాల్లో ఉపయోగించుకొనే లేదని చిహ్నం వాతమే. సాధారణంగా పదాంత, వాక్యంతాల్లోనూ, సంయుక్తాక్షరాల్లోనూ దీన్ని ఉపయోగిస్తుంటారు. పై ఉదాహరణలు మానే మనం అక్షరాలాన్ని వివిధంగా భిన్నవర్ణాల స్థానంలో ఉపయోగిస్తున్నామో తెలుస్తుంది.

పార్శ్వకాలు

నాలుక ముందుభాగం తెలుపునపు పైకత్తి రెండు వైపులకుండా గాలిని వెలువరించుటకు ఈ వర్ణాలకి చెందిన ద్వయ లేరువుతున్నాయి.

/ల/ దంతమాలీయం, పార్శ్వకం, నాదం, ఉదా. లాగు, కల, మల్లె.

/ర/ మూర్ధవ్యం, పార్శ్వకం, నాదం; కళ, కళ్యం.

వీటిలో /ర/ వర్ణం, /ల/ వర్ణంలాగానే పదాదిని ఉంచుదు. సాంప్రదాయక వ్యాకర్తలు లప్యము ప్రయత్ని భేదాన్ని క్రమంగా లభి లకు ఆశీషించారు. కాని దీన్ని ప్రయత్ని భేదం అనబడకంటే స్థానికరణాల్లోని భేదం అనబడే సమంజసం.

లేఫ (కంఠితం) : దీనికి నేటి తెలుగులో భిన్న స్థానాల్లో రెండురకా ఉచ్చారణ ఉంది.

/ర/ ర :—దంతమాలీయం, శిథిల పుల్లం లేక క్షవర్ణంపిథం, నాదం; పదాదిని, పదమధ్యంలో అద్వ్యగుక్తంగా వచ్చినపుడు. సంయోగంలోనూ, ఉదా. రాసా, సరాసరి, క్రమం. తగ్గం.

అ :—కంఠమాలీయం, అధిక కంఠితం, నాదం; ద్వ్యగుక్తంగా వచ్చినపుడు, ఉదా: కట్టె, గొట్టె.

అంతస్థాలు

య, వ. లు. సంస్కృతంలో యకారోచ్చారణ అధికవ్యప్రయత్నంతో ఉండటంవల్ల (పాప) తాల్లో 'జ'కారంగా మారింది. కాని తెలుగులో యకారాన్ని తేలిగ్గా ఉచ్చరిస్తాం.

/య/ తాలవ్యం, శిథిలోవ్య ప్రయత్నం, నాదం; పదాదిని /అ ఆ/ లముందు, పద మధ్యంలో అద్వ్యగుక్తంగానూ, ద్వ్యగుక్తంగానూ ఉదా. యముడు, యాత్ర, కాయ, అయ్య.

/ర/ వ (V)—ఉభయోవ్యం, శిథిలోవ్య ప్రయత్నం, నాదం; అద్వ్యగుక్తంగా ఉండి /అ ఆ/ లు పరంగా ఉన్నప్పుడు. ఉదా. వంట, వాడు.

ర (V)—సంతోష్య, శిథిలోవ్య ప్రయత్నం, నాదం, ద్వ్యగుక్తంలోనూ, తాలవ్యమ్యులు—ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఏ లు పరంగా ఉన్నప్పుడు. ఉదా. వీడు, వేడి, వేళ, కవ్వం.

అచ్చులు

'నేటి తెలుగులో స్వరవర్ణాలు ఆరునా (అ, ఇ, ఈ, ఎ, ఓ, ఏ, అ; స్వరదిర్ఘతను (:))' ప్రత్యేక వర్ణంగా గ్రహిస్తే దీనివల్లన్న రెండేవి. వర్ణాలుగా వ్యాఖ్యానించుకోవాలి. అంటే 'అ=అ: అని. అలానే ఈ షా లకు గూడా. /ఏ/ వర్ణం (=ఎ) ఎప్పుడూ దీర్ఘంగానే ఉంటుంది. ఉదా. మేష, కొట్టేడు. మరొక పక్షంలో దీర్ఘమ్యులు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క వర్ణంగానే గ్రహిస్తే వర్ణాల సంఖ్య పెగుటకుంది. కాని ఈ రకమైన విభజన లోనూ తాత్ప్రవేరుస్తోలేదు. ఈ వ్యాసంలో మాస్వదిర్ఘాలు ప్రత్యేక వర్ణాలుగానే గ్రహించబడ్డాయి. వీటిలో ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఏ లు తాలవ్యమ్యులు, నిగోహ్యులు. ఉ, ఊ, ఓ, ఓ లు కంఠావ్యమ్యులు. ఓహ్యులు. అ. ఆ లు కంఠావ్యులు, నిగోహ్యులు. ఓహ్యమ్యు ఉచ్చారణలో పెరువులు రెండు వృత్తాకృతిలో ఉంటాయి. నిగోహ్యమ్యుల ఉచ్చారణ

లో ఈ ప్రయత్నం ఉండదు. ఇ, ఉ లు సంకృతాచ్చులు. 'అ' వికృతాచ్చు. ఏ, ఒ లు అర్థసంకృతాలు. ఏ అర్థవికృతం. పదాది స్వరగ్రా లన్నీ, 'అ' వర్ణం పరాన వచ్చినప్పుడు వికృతోచ్చాగమన కలిగివుంటాయి. ఉదా: గూడు—గూడ. మొదటి మాటలోని 'ఊ' కాని కంటే రెండోమాటలోని 'ఊ' కాని మరింత వికృతోచ్చాగతో ఉంటుంది. అలానే 'గోడు—గోడ. చిలుకు—చిలక, పెట్టు—పెట్టి, ఈజంటల్లో రెండోపదాల ఆస్యచ్చులు మొదటిపదాల ఆస్యచ్చుకంటే భిన్నంగా నికపక్షం పరమాలు మీద వచ్చిన వికృత 'అ'కానం వల్లనే. సంకృతాచ్చులైన ఇ, ఉ లు పరంగా ఉన్నప్పుడు పూర్వాచ్చుల్లో సంకృతోచ్చాగమే ఉండటం గమనించగలం.

/ఎ/: పదాంతస్థానంలో దీనికి కొన్ని మంషలాల్లో అర్థవికృతోచ్చాగం ఉంటుంది. (స్థాన వికారం చూ. పటం) ఉదా. గిన్నె, గరితై, గోర్ గ మొ. పదాదిన అర్థసంకృతంగానే ఉంటుంది. మెట్టు, పెట్టు మొ. కాని రెండో అక్షరంలో 'అ' వర్ణం ఉన్నపుడు వైవక్షిప్త మాత్రాన్ని బట్టి అర్థవికృతంగానే, అంటే 'ఎ' లాగానే వినిస్తుంది చూ. మెట్టు—మెట్టు. ఇలా 'ఎ-ఎ' లు పాస్వర భిన్నపరిసరాల్లోనే వస్తాయి కాబట్టి /ఎ/ గ్రాహికి సవర్ణాలుగా భాగించవచ్చు.

నేటి తెలుగులో /ఏ/ ప్రత్యేకవర్ణం. ఉదా. 'కొట్టేవ' నుంచి, 'విన్న కొట్టేవ'. ఈ రెండు వాక్యంలోను 'ఏ—ఏ' ల కనిపడడం వల్లనే అర్థభేదం తెలుసుకున్నది. అందువల్ల వీటిని ప్రత్యేక గ్రాహాలుగా తీసుకోవడా చూపెట్టడం అవ్యక్తం.

విరామం తర్వాతగాని, వ్యంధానం తర్వాతగాని వచ్చిన ఇ ఈ, ఏ, ఎ లకు ఉ, ఊ ఒ, ఒ లకు క్రమంగా య వ లు ముందు చేరతాయి. అంటే /ఇ/ గ్రాహానికి 'య—ఇ' లు సవర్ణాలు. సంధిలో 'ఇ' అనే సవర్ణం, సంధిచేసివోల 'య' అనే సవర్ణం వినిపిస్తుంది. ఉదా. నాకే-ఇచ్చాడు, నాకే యిచ్చాడు. విరామం తర్వాత: యిల్లు, యిక్కడ, యిప్పుడు మొ. మిగిలిన అచ్చులకుగూడా ఈ నియమం వేరే అవ్యయం ఏకవారి. ఈ విధంగా పరిసర భేదాన్ని బట్టి 'ఇ—య' మొదలైనవి /ఇ/ మొదలైన గ్రాహాకు సవర్ణాలుగా భావించవచ్చు కాబట్టి వర్ణవిభేదనంగా గానీ రాతలో ఈ రెండిటికీ ఒకేచిహ్నం పెట్టకుంటే సరిపోతుంది.

సాంప్రదాయకగ్రంథ సమాహారంలో ప్రత్యేక తిప్పి సంకేతాలతో చూపించే 'వి ఙ్' లు (వ్యతరాలు) నేటి తెలుగులో 'అయ్, అవ్' లుగా, అంటే

రెండేసి గ్రాహాలుగా స్వీకరించటం లాభనంద్యమైన సమంజసం. ఉచ్చాగంలో 'అయ్-వి' లకు 'అవ్-ఙ్', లకు తెలుగులో భేదంలేదు. ఉదా. 'అయ్-విన్', 'అవ్-న్-ఙ్' మొ. కాకపోతే ఛందస్సులో యతి (పాస) సందర్భంలో వి-ఙ్ లు అచ్చు+పాటల లాగా గాక, దీర్ఘచ్చుల (ఉదా. ఆ-ఙ్)లాగా ప్రసరించటంవల్ల వాటిని ప్రత్యేక గ్రాహాలుగా గుర్తించినా కాస్త్రు వైకల్యంలేదు. అందుకేనే లాభనం, ఉచ్చారణ, ప్రమాణాలుగా తీసుకోవచ్చున్న 'అయ్-అవ్' లుగానే గ్రహించటం సమంజస మున్నాను. అనుష్టూప విపర్ణలు తెలుగు గర్ల సమాహారంలో చేర్చటం, సంస్కృతవ్యాకరణాల అనుసరణవల్లనే. వీటికి ఈ వ్యాసంలో అవ్యక్త గతికల్పించ బడ్డది.

వ్యవధాన భేదాలు

సహజంగా మాటాడేటప్పుడు పన్నీ హితవర్ణాల్లో ఒకదాన్నించి ఇంకొకదానికి ఉచ్చాగం ఉపక్రమించే పర్థి (transition) గా వచ్చే గేడాలనుబట్టి అర్థాలు మారుతుంటాయి. ఉదాహరణకు ఈ కింది వాక్యాల జంటమాడండి. 1. ఆ అమ్మాయి పాటానాకు రాను 2. ఆ అమ్మాయి-పాట్నాకురాను. మొదటి వాక్యంలో 'ఆ అమ్మాయి పాటా-నాకు రాను. అని 'పాటా'తర్వాత వ్యవధానం నిలపవచ్చు. కాని 'అమ్మాయి' కిబ్బం తగు వాటి నిలపటానికి వీలేదు. రెండో వాక్యంలో 'ఆ అమ్మాయి-పాట్నాకురాను', అన్నప్పుడు 'పాట్నా' ఒక పబ్బం. మొదటివాక్యంలో లాగాకాక 'అమ్మాయి' పదం తర్వాత వ్యవధానం ఉండవచ్చు. 'పాట్నాకు' అన్నది ఏకపదం కాబట్టి దాన్నో ఉన్న గ్రాహాలమధ్య ఉచ్చాగంలో వ్యవధానం ఉండదు. అలాటిదే ఇంకొక వాక్యంజంట. 1. రెండే-ఎడ్ల బండ్లు-తీసుకురా; 2. రెండే బండ్లు-తీసుకురా. ఈ రెండు వాక్యాలమధ్య ఉన్న అర్థభేదం తెలుగువాళ్ళిందరికీ విదితమే. నిదానంగా ఉద్ఘాటిస్తే మొదటి వాక్యంలో సంధిచేయ్యకుండా 'రెండు-ఎడ్ల బండ్లు' అనవచ్చు. కాని రెండో వాక్యంలో అలా ని-పటానికి వీలేదు. 'రెండే బండ్లు' అనే అనాలి. సహతోచ్చాగంలో మును క్యవధానాలు వృథాకాకపోయినా, వాటి ఉనికి మనోవిధంగా అనుమతు మవుతుంది. అంటే, 'పాటా-నాకు' అన్నప్పుడు భిన్న భావాలైన 'పాటా, నాకు' అనే రెండిటి మొదటి అక్షరాలనిగద గట్టి ఉనికి (stress) ఉంటుంది. 'పాట్నాకు' అన్నది ఏకపదం కాబట్టి 'పా' మీదనే ఉనికి ఉంటుంది. అలానే 'రెండే-ఎడ్ల బండ్లు' అన్న

నేటి తెలుగు : వర్ణ సమామ్నాయం

వర్ణము (Vowel) గుర్తుతో చేగుచేసిన రెండుపదాల మొదటి అక్షరాలమీద ఊహిక నిలుస్తుంది. 'రెండై బండ్లు' ఏ పదంగా, లేక పదబంధంగా ఉచ్చరించినప్పుడు 'రెం' అన్నదాని మీదనే ఊహిక ఉంటుంది. అంటే, వాక్యంగా ఊహలు నిలిచే పదాలన్నీ ముందుపదాల నించి తెలిపాతాయనీ, అటువంటివోళ్ళ వ్యవధానం నిలుస్తుందనీ గుర్తించవచ్చు. ఇక గంజోరక మైన వ్యవధానం ఉపవాక్యాలచివరకచ్చేది. దీనికి గుర్తుగా /+ / గాని, కానా /- / గాని పెట్టవచ్చు. ఉదా. వాడూ—నూనా. తెచ్చిడూ—మనాడే. నోరు—మంచిదీ—అయితే, ఊరు—మంచిదీ—అవే మంది. ఇల్లు—చిన్నదీ—అయినా, అద్దె—తక్కువదీ—గాదు.

ఇక మూడో రక మైన వ్యవధానం వాక్యంతోన వచ్చేది దీన్ని విధానం అనవచ్చు. వాక్యం ముగియ వచ్చే /./ గుర్తుతో నూచించే వ్యవధానానికి దీనికి భేదం, కాలపరిమితిలోను, కొన్ని స్వరస్థాయి భేదాల్లోను తెలుస్తుంది. వాంక్యంతోన ఎంతసేపు పాటా ఆప వచ్చును గాని వాక్యం ముగియ /./ తర్వాతి వ్యవధానం కొద్దిపేపే ఉంటుంది. పైపేపాలాని ఉదాహరణలు చర్చించిచూస్తే ఈ విషయం బోధపడుతుంది. వాక్యంతో విరామానికి ఇప్పుడు మనం పెట్టకొంటున్న గుర్తు, (మక్క) /./ పెట్టవచ్చు. ఇంతవరకు నేటి తెలుగులో మూడు రకాల వ్యవధానభేదాలు అర్థ భేదాలుగా నిరూపించాను. సహజోచ్ఛ్వాసలో వ్యవధానం లేకుండా వర్ణాలు రావటం వాచకోంకం. అంటే ఇది వైశిష్ట్యముగా భేదాలకు చెందిన వర్ణోపక్రమణ పద్ధతి కొట్టి వాగ్ధానంగా స్వీకరించాలి. దీన్ని సంస్కృతవాగ్ధానం సంప్రదాయంలో 'సహిత' అన్నారు. "వర్ణాల అతిశయితమైన సన్నిధి సహిత" అని వారి నిర్వచనం. ఉదా. అక్కడుంది? అన్నప్పుడు అన్ని వర్ణాలు వీలై ఎంత సన్నిహితస్థితిలో ఉన్నాయి. 'అది, యొక్కడుంది?' అన్నప్పుడు 'దీని' వర్ణాల మధ్య సహితలేను. అందుకేనే సంభిదరక యదాగ ము వచ్చింది. పైవాక్యంలో కలిపిందిపే మిగిలిన పదాల వర్ణాలన్నీ మాయలుగా సహిత స్థితిలోనే ఉన్నాయి.

స్వరాశ్రయభేదాలు

వాక్యస్వర (Intonation) భావంగా వచ్చే ఉచ్చరించ సమాహారాలు అనే స్థాయిభేదాలనుబట్టి మనకు వాక్యార్థం పూర్తిగా తెలుస్తున్నది. ఉదా: 'ఊహో లేదు', 'ఊహో లేకుండా' ఈ రెండు వాక్యాల్లో అచ్చులూ హల్లులూ సమానమే అయినా ఒక వాక్యం

నిరాశరణమ, గంజోరక ప్రశ్నను నూచించటం వాక్యస్వర భేదాన్ని బట్టి. పై వైశిష్ట్యముగా మూడు రకాల స్వరస్థాయి భేదాలకు 8 (ఉచ్చ), 1 (నీచ), 2 (సమాహార) అనే అంకాలు గుర్తులుగా తీసుకుంటే, మొదటి వాక్యం చివర /2-2/. గంజోరక వాక్యం చివర /1-8/ ఉంటాయి. అంటే మొదటి వాక్యం సమస్వరంతో ముగుస్తుంది, గంజోరక వాక్యం ఉచ్చస్వరంతో ముగుస్తుంది. ఇంకో వాక్యం చూడండి, 'హా లే. హా'. ఈ వాక్యం చివర స్వరం /8 1/ అని నూచించవచ్చు. అంటే వాక్యంతో స్వరం 8 వ స్థాయినించి అధోముఖ మవుతుంది. నేటి తెలుగులో ఉపవాక్యాలు (Clauses) అసమాప కాలంగా నూచించేవి చాలావరకు ఈ స్వర స్థాయి భేదాలే. ఉదా. 'వాడు తెలిసినా, చెప్పకు'. 'వెళ్లే వెళ్లే లేక గాని, వాలో యెందుకు చెప్ప లేదు?' ఇలాటి వాక్యాల్లో /./ కు ముందు వివబజ్జే స్వర సంయోజనాలను బట్టి వాక్యం పూరికా లేదని తెలుస్తుంది. అంటే వాక్య విరామంతో అలాటి స్వర సంయోగాలు రావు. చెప్పదలచుకొన్న వాక్యం పూర్తి అయినా, లేక ఇంకొ ఉందా అన్న సంగతి వాక్యస్వర భేదాలను బట్టి తెలుసుకుంటాం. నిభావ కన్నా వాక్యప్రకరణం (Syntax) రావేటప్పుడు వీటి ప్రవర్తనను సముగంగా వర్ణిస్తేనే గాని వాక్య స్వరపరిమాపణం సాధ్యం కాదు.

ముగింపు

భావతేజం భావరామినిగా విధిక్రమముం తిర్యాతి ఒక ప్రాంతంవారి భావను మరొక ప్రాంతం వారు నేర్చుకొంటుంటేనే దీక్షైక్యం నిలుస్తుంది. ఈ ఉద్దేశంతోనే భారత ప్రభుత్వంవారు తెలుగు, తమిళం, కన్నడం బోధించటానికి కాఫీ, అలహాబాద్, ఢిల్లీ, ఆగ్రా, మొదలైన విశ్వవిద్యాలయాల్లో ప్రత్యేక భాషా శాఖలు స్థాపించారు. భాషలను శాస్త్రీయ పద్ధతిలో బోధించటానికి ఆధునిక భాషాశాస్త్రజ్ఞానం అవశ్యకం.

ఈ వ్యాసంలో నూచించిన విషయాలు తెలుగు వారికి సుపరిచితమైనా, వాటి శాస్త్రీయ ప్రతిపాదన నూతనంగా తోచవచ్చు. మన భాషా నిర్మాణాన్ని అర్థం చేసుకోవాలన్నా, అవ్య భాషా వ్యవహారాలకు బోధించాలన్నా వ్యవసలను గురించి, వర్ణానుసరించి యిలాటి సమగ్రవిజ్ఞానం ఎంతైనా అవశ్యకం. ఏ భాషకైనా వర్ణసమామ్నాయంలో ప్రతిస్పృహతో చ్చానను చెప్పకుండా కేరలం వర్ణాల వాచితను మాత్రం ఇస్తే కొత్తగా భాష నేర్చుకోనేవారికి బోధించే వారికి కూడా దానివల్ల అట్టే ప్రయోజనం ఉండదు.

ఉత్సే రి మ లు!

శ్రీ టి. డాను

గుడ్డినింటిలో పాపము వచ్చినా నంబ్రము. దీనిని తగ్గించుటకు పూజావిధి వచ్చినది. వరిపంటగా తేలిని ముప్పుచాలు అనుపదాయు. ఎక్కడో మెగుపుమెరిసింది. పాత్రలుంటే ఆకారం పరిపించి. పాత్రలెరంగల కన్నుల్లో కంఠం మెరిసింది. పరిపిత ఆకారం నుండి కన్నీటిధారలు నల్లగా ప్రవహిస్తున్నాయి.

మబ్బుల వెనకాల మెగుపుతీగల ఎలవాగల నాట్యం. ఆ నాట్యాలకి అనుగుణంగా ఉగుమలనాట్యం. ఆనందభాష్యుల ప్రవాహం. మార్గంలో నిక్షిప్తమైన ప్రకృతి. అదోరకమైన వాలావరణం.

ఒకవలని ఆకారం కణాకుతూ వేరంగా నడుస్తున్నది. ఎక్కడా తలదాచుకొనే ఆశ్రయం కనబడలేదు. ఇంకా వేరంగా నడుస్తున్నది. తలమీదనుండి నీళ్ళు విచారంగా జాగరున్నాయి. ఆకారం ఇంకా వేరంగా నడుస్తున్నది. దగ్గర ఎత్తైన దిబ్బమీద వెల్లులాటి ఆకారం. ఆకారం కాళ్ళు ముంగుకు నడచాయి. కళ్ళు నిశితంగా చూశాయి. యింటికి దూరంగా కొన్ని యిళ్ళు.

పరిపిత తలుపులోనుండి నలుపు పదార్థాన్ని చేరిస్తూ ప్రవహిస్తున్న కంటికిరంగం. లోపల ఎలుకల కీచులాట. ఆకారం కళ్ళు మెరుశాయి. తలుపుతట్టాడు. ఒక వృద్ధురాలు వచ్చి తలుపుతీసింది. ప్రమిదలో ముఖాన్ని పరీక్షగా చూసింది.

‘రా నాయనా! తిడిసిపోయావు. ఎరు నాయనా మావు?’ అంది. అతను సమాధానం చెప్పలేదు. వణుకుతూ నిబద్ధాడు. ఒకతుంగుకుడ్డ తీసుకొనివచ్చి యిచ్చిం దా వృద్ధురాలు. తల గుడుచుకొన్నాడు. మాసికల చొక్కా పిండుకొన్నాడు. కొంచెం వణుకు తగ్గింది. చుట్టు కలయజాచాడు.

ఒక చిన్న మందం మీద పన్నెండుసంవత్సరాల అన్యాయ నిద్రపోతూ వుంది. తెల్లని అమాయకమైన ముఖమీద నల్లని వెంట్రుకలు చిన్న గారికి కబుర్లు చెప్తున్నాయి. బరువైన తేప్పలు విశం

శేతాలపైవ బాణంగా నిద్రపోతున్నాయి. ఒకన్నులో ఎంకి సోయగం వంకా అనిపిస్తుంది. మబ్బు కలయజాచాడు. (వీరకునున్న మొక్కజొన్న కంటేలు. వలచించిలోను తీరకొన్నప్పుడు పెద్ద ఉర్ల పాములు. ఒక మూలగా. గెంతు కాక్క పెట్టెలు. ఇంకొక మూల ఎల్ల చిగురించుంపలు. ఇంకొక మూల మటిసాయిల్లు. వాని ప్రక్కన సాంధ్యమంది. ఇంకొక వ్యూహం కి విచ్చికల కలగింబా.

‘ఏ... నాయనా! ఆకలిగా వుందా?’ అంది. ‘హా’ అన్నాడు.

కాసిని చిగురించుంపలు, ఒక ముంతిలో ముక్కి తీసుకొనికొచ్చింది ముసలమ్మ. అతను ఆశ్రంగా తిరి, మజ్జిశ్రాగాడు, ఆకలి ఉపశమించింది. చిరిగినదాప మీద పకకొని అలాగే నిద్రపోయాడు. ప్రమిదలో నానెలేక కత్తి కునుకుతూ నిద్రపోయింది. ఆకలి ప్రతాంతంగా కన్నులు మూసింది. వర్షం ఆగిపోయింది.

ప్రపంచపు కంటిపాప కూర్పు గెప్పలోనుండి ఆందంగా చూసింది. నరుగుకు తోపులలోనుండి గాలి భయంకరంగా వీస్తున్నది. నరుగుపాలలో గుడ్వల జంట విహారాల చేస్తున్నది.

అతను లేచాడు. బయటకు వచ్చాడు. ముసలమ్మ మొక్కజొన్నలు దించుతున్నది. ఆప్యాయంగా చూసింది. ఆకన్నుల్లో ఆనందం గోచరించింది.

‘ఏ... నాయనా! బాగా నిద్రపోయావ్. ఏవూరు మీడికి అమ్మ, నాన్న ఉన్నారా?’ అంది. అతను యీ ప్రశ్నకు పెద్దరికం యివ్వలేదు. కంచెమీదకు పాకుతున్న కాకర చూస్తూ ‘నాకు ఏ వూరు లేదు. మా అమ్మ, నాన్న లేరు’ సువాదాసంగా అన్నాడు.

వృద్ధురాలి ముదిరి శేత్రాల్లో ఆశ్చర్యచిహ్నాలు నీళ్ళ సూపంబో కనబడ్డాయి.

‘ఎక్కడికొచ్చా నాయనా మరి?’
‘ఈ పల్లెటూరు చుద్దామని’ నిర్లక్ష్యమైన సమాధానం.

ఉ త్పే రి తు లు :

'అయిగే మాయెట్లో వుండి వాకూడమా? ముగ్గులకు లేదు నాయనా' పెదవులు విరుస్తూ జాలిగా అడిగింది.

'ఎండు కుండాల్గి; నే నుండున'

'నరలే నాయనా' నోట్లో అనకుండా.

'అమ్మమ్మా! అమ్మమ్మా! ఎక్కడున్నావే. తొండరగారావే' అంది ఆపిల్లనొంతు.

'వస్తున్నానమ్మా' అంటూ లోపలికి వెళ్ళి బయటకు తీసుకొనివచ్చింది కాపిల్లను.

'ఎవరో నే నుట్టాడు కున్నావే?' అంది నెమ్మదిగా అడుగులు వేస్తూ. ముసలమ్మ మాట్లాడలేదు. పిండి చెబుకోనికి తోడుతున్నది. ఆ అమ్మాయి అతినిష్కన నిలబడింది.

'ఎవరో నే అమ్మమ్మా మాట్లాడింది ఇండా? గట్టించి అడిగింది. అతిని కేమి అడ్డంకాలేదు. 'మామ్మా కూడా అడుగుతుండేమిటి?' అనుకున్నాడు మనసులో.

'ఒక అబ్బాయిలేమ్మా! నీ ప్రక్క వున్నానలే' అంది మనసులో. ఎక్కడా అంటూ చెబులు చూచింది పిల్ల.

ఆతను ఆ అమ్మాయి ముఖం ఆస్పను చూశాడు. ఆ అమ్మాయి కిక్కిరిసిపోయింది. 'అమ్మమ్మా! నీ కంటిపాపలు ఎక్కడో మినుకు మినుకుంటున్నాయి. నెప్పుడు మాటిమాటికి ఆస్తున్నది. కిక్కిరించేసి నీళ్ళు కడుగుతున్నాయి. ఆ అమ్మాయి ప్రణామం

అతను చకిరున న్యాయం. మొదటి ప్రశ్నలోని విశ్రాంతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. మధుర పొరభావంతో నాన్న గొలిపి నుండి పూవులూ ముగ్గులు—ప్రకృతి మైన మెరుపులూ ఇరమిడిన—చెల్లని తెల్లని చందమామలూ మచ్చ—అమ్మతో ఉండాలన్న వ్యూహంలో విషం—ఎవరో ఒక పరిమిటి విచిత్రప్రార్థనగా అనిపించింది. ఆపిల్ల అతిని చెయ్యి పట్టుకుంది.

'అమ్మమ్మా! నిజంగా నీయో... ఎవరే అబ్బాయి? సంతోషంతో అంది.

'ఊరికి వచ్చాడమ్మా! రాత్రి వస్తానంటే'

'అమ్మా! ఇక్కడంటాడంటే'

'ఎండుకుంటాడు. ఉండవచ్చు' ముసలమ్మ యింకేం మాట్లాడలేదు. పిండితో యింట్లోకి వెళ్లింది. ఆ స్రుడ్డిపిల్ల మాట్లాడకుండా అతిని చెయ్యి వదిలి వేసింది. అతినికి ఏమిటోలాగా అయింది మనసు.

తొమ్మిదిగంటలైంది. అతను బయట దేరడానికి సంసిద్ధుడయ్యాడు. ముసలమ్మ, ఆపిల్ల మానంగా అంగీకారం తెచ్చాడు. అనుసలమ్మ అతనుంటే బాగుండు అనుకుంది. ఆపిల్ల కూడా అతనుంటే కలసి మేసి వుండొచ్చు అనుకుంది. ఇంత తిక్కువకాలంలోనే ఆ కుర్రవాడంటే వివిధ మనస్సులలో పలకెన్ని సీతత్వం ముకుకొంది—అనుకుంది వృద్ధురాలు మనసులో. ఆపిల్లకు అతనుంటే ఎండుకు ముకుకొంది ఎప్పుడెంతో ఆమెకే తెలియలేదు. వృద్ధయూనికి వృద్ధయానికి అనువాద మైన, అగోచరమైన రాగబంధం వుండకపోతే అలాంటి భావం వుండవచ్చుకొన్నాడు. ఆ రాగబంధమే అత్యంత మైనస్టితి. ఆరాకకమైన స్థితి — కర్మంలేని స్థితి. ప్రాకృతమూనవుని వృద్ధుని స్వంపంలోనుండి నేటి వరకు అభివృద్ధిగా వ్యాప్తమవుతున్న చప్పుడు చెయిని ఆర్కికీకరించింది.

అతను బయటచేకి విరుచుకొని ఏ తొలుదగ్గర వాళ్ళ పాలంలో పనిచేస్తున్నాడు. ఆ స్రుడ్డిపిల్ల వితము గడమీద నుంచుని బాటలో పెద్దబొక్కెన ముండుతున్నది. ముసలమ్మ నీళ్ళు తోడుతూ, కూరగాయల మొక్కలకు పాగులు తీస్తున్నది అతికష్టంగా. ఏ తొలు గడమీద నుంచున్న పిల్ల ప్రపంచంతో ప్రమేయంలేకుండా ఆకి, బజ్జీ, నిరాకి, నిస్పృహ లేకుండా నీళ్ళు తోడుతున్నది సర్దుమలొని బంతువులాగా.

అతను దూరంగా నిలబడి చూశాడు—పిల్ల కాలవలోనుండి గలగలమని పరిహాసంగా నవ్వుతూ ప్రవహిస్తున్న నీరు సందడి—జీవం తెచ్చుకొంటున్న మొక్కల కడక—కడులుతున్న చెట్లనీడలు—ముసలమ్మ ఆకస్థ, స్రుడ్డిపిల్ల పని—రిశాలమైన ఆకాశం—పనిలేక తిరుగుతూ ఎక్కడో ఒకప్పుడు గర్జించే హేళులు — సంచారం చేస్తున్న పక్షులు — బాకలు అచ్చ చదుతున్న చేమలు—అతిని చీకటి మనసులో కాంతి కలిగించాయి.

'వస్తానమ్మా' దగ్గరకు వెళ్ళి అన్నాడు.

ముసలమ్మ ఆకాశం లేచి నుంచుని 'నుంచుని నాయనా' అంది. ఆ మాటల్లో అతిని కంతో ఆవ్యాధి, ఆదర, అనురాగం కనిపించాయి. స్రుడ్డిపిల్ల నైపు చూశాడు. ఆపిల్ల పని అపి అతిని మాటలాడుతున్నది కుక్కున చెప్పివేసింది. ఆ అమ్మాయిముఖంలో ఏదో ఆశీర్వాదలాంటి కవళిక కౌవస్తున్నది. పెదవులు చరిస్తున్నాయి.

అతను వాల్లిదర్శి చూడలేకపోయాడు. నవక సాగించాడు తంప్రపంచంలోనికి. వెనక్కు తిరిగి చూశాడు. తేలగాచూస్తున్న ముసలమ్మ—స్వబ్ధంగా నిల్చున్న గ్రుడ్డిపిల్ల, వారివైపునుండి విచారకరమైన గాలి. కొన్ని అడుగులు ముందుకువేళాడు. వెనక్కు చూశాడు. ఇంకా నిల్చుని తనవైపుచూస్తున్న వృద్ధురాలు చేయి వూపుతున్న తీగు నిలబడ్డ గ్రుడ్డిపిల్ల—ఇంకా కొన్ని అడుగులు ముందుకువేళాడు. పూర్వం లాగే నిల్చున్న గ్రుడ్డిపిల్ల, వృద్ధురాలు, ఎదురుగా ఆకులురాలి చిగుగుతున్న చెట్టు, 'అంభా' అని అరుస్తూ తిరిగి వైపు చూస్తున్న లేగదూడ—మరలా తిరిగిచూశాడు. చేయి విసురుతున్న ముసలమ్మ, నిల్చున్న గ్రుడ్డిపిల్ల. మనసు కరిగింది. తలపు మారింది. నయనాలు ఆర్ద్రాలైనాయి. కాళ్ళు ముందుకు సాగలేదు. వెనక్కుతిరిగాడు. ఒక్కటే పదము—ఒక్కటే విశ్వాసం ఒక్కటే దీక్ష. ముసలమ్మ పాదాలపై పడిపోయాడు.

'అమ్మా! నే వెళ్ళిపో!'

'మా నాయన! మా నాయనీ!' కాగరించుకొంది. ముసలమ్మ కన్నుల్లో నీరు చిప్పిలిసాయి. ఏతాముమీద నుంచున్న పిల్లమనసులో హర్షం కురిసింది. ముఖంలో సంతోషరేఖలు గ్రుడ్డికన్నుల్లో ఆనందబాష్పాలు.

2

ముసలమ్మ 'కృష్ణుడు' అనిపిలిస్తే అతను ఆనందం పొందేవాడు. 'రాధా' అని కృష్ణుడు పిలిస్తే ఆకలి ఉప్పొంగిపోయేది. ముసలమ్మ పేగు నాగమ్మ.

'కృష్ణుడు రానో' పనులు చేయించడంలేదు. రానో అంతకాలం ఎన్నెవరూ అంది కాని పదము అతని చూడ లేకపోయింది. ఏవో చిన్నపనులు చేసేది. ముసలమ్మ అప్పడప్పుడు అనుకొంటూ వుండేది—తన కొడుకే నవక ప్రతిఘటించే కృష్ణుడికి లాగా పదమార్లు వుండేవి; పుట్టగానే తండ్రిని బాగోట్టకుని, చిన్నతనంలోనే తిరిగి చంపుకొని, పొరలుక్రమ్మి దృష్టి లేని కూతురు బిడ్డ రాధకు ఈడుకోడు అయ్యేవాడు అని.

కృష్ణుడు ముసలమ్మదగ్గర వుంటూ అర ఎకరం మొట్టలో కూరగాయలేకొకుండా రకరకాలు పూల మొక్కలు తిచ్చివాటాడు—సుబాబీ, కాగదామల్లెలు, మల్లెతీగలు, పన్నుబాతులు, కనకాంబరాలు వాటాడు. శ్రమ అనుకోకుండా పసిపిల్లల్ని పెంచినట్లు పోవడం చేయసాగాడు. ఇప్పుడు గమ్యరహితంగా సంచరిస్తున్న

అతనిహృదయంలో విదోగృప్తి తొణికిసలాడింది. మాతృమూర్తివంటి ముసలమ్మ—లోకం తెలియని రాధ అవలంబించేది అవాగన్దితి కృష్ణుణ్ణి బంధించివేశాయి. ఇకవారి యోగక్షేమాలే తన లక్ష్యంగా నిర్ణయించుకొన్నాడు.

అశాంతిలో సతమతమాతున్న నాగమ్మ మనస్సుకు యిప్పుడు ప్రశాంతి దొరికింది. కొడుకువంటి కృష్ణుడు ఎదురుగావుంటే ఆమెకళ్ళు ఆమె హృదయంలోకి చూచేవి. ఆమె నిర్బంధిగావుంది.

రాధ హృదయం కృష్ణుని దాక్షిణ్యత్యాగాలకల్ల వాస్తవరిపుటమైంది. ఉపాయగా చూట్టాడుతూ, చలాకిగా పనిచేస్తున్న కృష్ణుడంటే రాధకు చాల ఇష్టం. అంతేకాదు; అతనంటే అమితధర్మి. ఎలాంటిసంబంధం లేకుండా తన అమృతముకు, తనకు సహాయంగా వున్నాడు అంటే అతను ఎంతో మంచివాడు అనుకుంది. క్రమక్రమంగా కృష్ణుణ్ణి ఊహించి అతని ఆకారం హృదయంలో రిఖించుకొంది. గోజుకి గోజు తన భారవా మూర్తికి సగిషీ పెట్టున్నది.

విసుగు విరామంలేకుండా కృష్ణుడు పనిచేస్తున్నాడు. రాధకు ఎన్నో సంగతులు చెప్పేవాడు. ఆమెకు చిత్రంగా వుండేయి అతని మాటలు. అందుకనే కృష్ణుణ్ణి దేవుడనుకొన్నది. బాధలలో, అశాంతిలో అణగారిపోయే దౌర్భాగ్యతేవులకు సహాయంచేయడానికి దేవుడు మాడుచేద—లోలిచ్చేవాడని ఆమె అమృతము చెప్పినమాటలు కష్టానికి విషయంగా సహనముపకామకుంది. 'ఏమో! దేవుడేమో!' అనుకోలేది. అమృతము తనకు గోపాలకృష్ణుడు దయాపరుడని కుచేలనినంటినిగ పెనలకు సహాయంచేశాడని, నమ్మినవారృకు కొంకు బంగారమని చెప్పగా విని నిజంగా ఆకృష్ణుడే ఈ కృష్ణుడుగా వచ్చాడేమో అనుకోలేది రాధ.

'రాధాకృష్ణులు' అని నోట్లో అనుకొని సిగ్గు పడేది రాధ.

మర్రితీగలు సాగుతున్నాయి. పూలమొక్కలు ప్రాణాన్ని పొందాయి. కృష్ణుడు శ్రమ అనేమాట లేకుండా కృషిచేస్తున్నాడు. ముసలమ్మ 'నా కన్న తండ్రి! నా చక్కనమ్మ' అని మురిసిపోయేది కృష్ణుణ్ణి చూసి. అమృతము ఆ కృష్ణపరమాత్ముడు చాల అందమైనవాడని, ఆకారంచూసినట్లే జన్మ తరిస్తుందని, మూలాకాలు పరతఃకాతామనే మాటలనుబట్టి రాధ 'కృష్ణుడు చాల అందంగా వుంటాడు' అని ఊహించు

ఉ త్పే రి తు లు :

కొన్నది. 'అందం అంటే ఏమిటి?' అనుకుంది రాధ మొదట ఆనాట విన్నప్పుడు. ఇప్పుడు అందం అనే మాటకు అర్థం కొంత తెలిసింది—కబుండి, దురుర్ని స్వభావం పూర్తి, తీరుగా మాట్లాడితేనే అందం అనుకుంది రాధ. 'ఈ కృష్ణుడు చాలా... అందమైనవాడు. అందరికీ న్నా— అందమైనవాడు... కట్టెన్న వాళ్ళకు గ్రుడ్డివారే' అని అందంగా కనబడతాడేమో? అనుకుంది రాధ. రాధ మనసులో కృష్ణుడు నిండిపోయాడు.

రాధ భావజలభారంతో కాలం ఉత్సాహంగా పాగుతున్నది.

కృష్ణుడు ఎనిమిది మైళ్ళ దూరంలో వున్న బస్తీకి వెళ్ళి కూరగాయలు అమ్మి రాధకు ఏవో తినుబండారాలు, క్రొత్తిబిల్లులు, ఇంట్లోకి చిల్లరసామగ్రి తెచ్చేవాడు. ఆ సమయంలో అతను ఒక పిల్లన గ్రోలి తెచ్చుకొన్నాడు. ఒకనాడు నాయగ్రం కొంచెం దూరంగా వున్న కొండలమీదనుండి పిల్ల వాయువులు ఆనందాన్ని కబురు చెబుతూ, గోదవంకలకంఠాల్లో ఉత్సాహాన్ని కురిపిస్తూ, గగనరంగస్థలంలో పడయాడుతున్న మబ్బులకు మందగమనాన్ని నేర్పుతున్న సమయంలో వేణుగానం పాగించాడు లేమామిడి చెట్టుకింద.

తీవలు తీవలుగా, తెరలు తెరలుగా, క్రమక్రమంగా వేణునాదం స్థాయి అంగుకొన్నది. ప్రకృతి పరతి మెదోయింది. రాధ సమ్మాహితయైపోయింది. ఆమె కంఠంలో సగ్గిలు పునాట్యం చేసింది. గోమాంచం కల్గింది. గ్రుడ్డికట్ట ఆనందంతో మెరిశాయి. భాష కణాలు రాలాయి.

'అవును నిజంగా ఈ కృష్ణుడు— ఆ కృష్ణుడేమో! ఆ కృష్ణుడు బృందావనంలో, యమునాతీరంలో, గోపాలదగ్గర, గోవులు ఆనందపడేటట్లు, పువ్వులు వికసించేటట్లు పిల్లనగ్రోవి ఊడీవాడని అమ్మమ్మ విమల మిటో గొడవగా చెబుతుంది. అమ్మమ్మ చూసి దిమామరి! కాని ఈ కృష్ణుడు పిల్లనగ్రోవి ఊడటం చాలా బాగుంది. విమలతో సంతోషంగా వుంటుంది. ఎట్లా ఊడుతాడోమరి! అనుకోనేది రాధ.

మొత్తం మీద కృష్ణుడు రాధ తలంపులో తాదాత్మ్యం చెందాడు. ఆమె నిశ్వాసలో సమ్మిలితమైనాడు. అతను మాట్లాడుతుంటే హృదయం ఆనందంగా వుండేది ఒక్కసారి కృష్ణుడు సంతోషంగా 'రాధా' అని పిలిస్తే ఆమె గుండెలో నేయిన సంతోష చిరుగుల మృదుత్వాల సిగ్గు మొగ్గు అయ్యేది.

'ఒక కృష్ణుడూ! మన కందుకురా యీ పిల్ల! నువ్వు దానితో మాట్లాడమో' అని నాగమ్మ అంటే ఒకరకంగా వచ్చేవాడు కృష్ణుడు. అప్పుడు రాధ బాల్య ముగ్ధత్వం మనచెక్కిళ్ళ లోకి దూకి, హృదయంలో నాట్యంచేసి 'హా! అమ్మమ్మా' క్రిందమారేది.

3

నాలుగు వసంతాలు కాలముఖంలో శోభిస్తున్నాయి.

స్నిగ్ధ గగనపు గులాబిరంగు అగాధ సాగరం ముఖంలో ప్రతిబింబం చూసుకుంది. భూదేవి తుంగస్తనాలైన పర్వతాలు ఆకుపచ్చని రంగుపయ్యెనైన కప్పుకొన్నవి. నాగయిరాకలో కలవలు సిగ్గుతో ముకుళించుకొన్నాయి. మామిడి చిరుగు మెసవిన కోయిల కన్నెల కంఠనాదాలు ప్రకృతిహృదయాన్ని తిట్టిలేపాయి. ఆకాశంలో మబ్బులు అందంగా ఆడుకుంటున్నాయి.

మల్లెలు, మొలలు రెప్పలు విప్పాయి. గులాబీలు పాంభాన్ని గావ్యస్తంగా విందాయి. మూగ పూలు నిట్టూర్చాయి.

వసంతంలో మధుమాసంలాగా, మధుమాసంలో నవపల్లవంలాగా, నవపల్లవంలో లతాంతలాగా, లతాంతంలో మకరందంలాగా, మకరందంలో మాధుర్యంలాగా రాధలో నవయావనచిహ్నాలు చోటుచేసుకొన్నాయి. ఆమె అందం నాగయిరాక లేని ఉదయంలా వుంది, చంద్రుడు లేని వెన్నెలలా వుంది, మృగుత్వం లేని వనీతంలా వుంది, ప్రేమలేని హృదయంలా వుంది.

నాగమ్మ జననత్రైలు ఉడిగిపోతున్నాయి. రాధ, కృష్ణుడు ఆమెకు నేత్రాల్లాగా వున్నారు. అదివరకు కంటే, ముసలయ్యి యిటిపరిస్థితి గూరింది. కృష్ణుడు నాటివ పూల మొక్కలు కన్నులు విచ్చి కటాక్షిస్తుంటే వాళ్ళి లేమి తిరుగుముఖం పట్టింది. నాగమ్మ కృష్ణుణ్ణి మనసులో మొక్కుకునేది. కృష్ణుడే ఆదిరానికీ రాధ మురిసిపోయేది. ఆమెకు కావలసిన వన్నీ కృష్ణుడు తెచ్చేవాడు. అతనిగురించి ఆలోచించడమే ఆమెకు చర్యగా అయింది. కృష్ణుడు ఎంత మంచివాడు! అతిహృదయం ఎంత విశాలం! కృష్ణుడు ఎలా వుంటాడు! బాగా మాట్లాడుతాడు కూడా! తానంటే చాల అభిమానం! అసలు అదినికి వాళ్ళకు గల సంబంధం ఏమిటి? కబున్నవా కృష్ణుడూ మంచివాళ్ళే నన్నుంటా! ఏమో! ఎందుకు సహాయం చేస్తున్నాడు?— అని రాధ అనుకోనేది.

అందరికీ కళ్ళెందు వన్నాయి? తనకెందుకు లేవు. అమ్మమ్మ పూర్వజన్మలో చేసుకొన్న పాపంకల్ల క్రుడ్డి కళ్ళు వచ్చాయి అంటుంది. అసలు పాపం అంటే ఏమిటో? అయినా తానొక్కడేనా పాపం చేసింది? ఎవరూ చెయలేదా పాపం?—

... లోకం ఎలా వుంటుందో! అమ్మమ్మ చీకటి, పగలు అంటుంది. తనకేమో అంతా నల్లగావుంది. సులాచీలు, మల్లెపూలు బలే మంచివాడనీ! అవి ఎట్లా వుంటాయో? నురి పిట్టలు... పిచ్చిక... కళ్ళు లేకపోతే ఎందుకు బ్రతుకు? ఒక్కపాటి కన్నాస్త్రీ! కృష్ణుణ్ణి చూడొచ్చు. అమ్మమ్మను చూడొచ్చు! అంతా చూడొచ్చు—అనుకో నేది రాధ.

కృష్ణుడు మాట్లాడుతుంటే—‘వెన్నెలలాగా చిల్లగా—ఉదయంలాగా ఉల్లాసంగా—ఏమిటో ఒక లాంటి ఆనందంగా వుంటుంది. ఎందుకోమో? అసలు.. కృష్ణు డెలావుంటాడు?— అనుకో నేది రాధ.

ఒక వాడు సంధ్యాసమయం. కృష్ణుడు ఇంటి ఎదురుగావున్న మామిడిచెట్టు క్రింద కూర్చొని, కూని రాగం ఆలపిస్తూ మామిడిచెట్టును కలలుజూస్తున్నాడు. అతని విడికిడినిబట్టి రాధ నెమ్మదిగా ఆక్రమం వచ్చింది.

‘రాధా! ఈ మామిడిచెట్టు నాలుగేళ్ళకు పూత పూసింది’ అన్నాడు.

‘అవును. నాకు వాడనవస్తుంది. అబ్బ! నాలుగేళ్ళకు పూతపూసింది!’

‘రాధా! మనం... ఆశా... ప్రాద్దున... ఎద్దులు నన్ను తిరుముకోన్నాయని చెప్పానే అప్పుడు ఏదూ దీన్ని నాటింది?’

‘అ... ను...’

‘మాణవా! రాధా! కొలం ఎంత త్వరగా పగులు కట్టావుందో? నేనువచ్చి నాల్గు సంవత్సరాలు అయిందా? ఇదిగో! మామిడిచెట్టు పూసింది. అనుకో! ఆక్కడ పొగడచెట్టు పెద్దదయింది. మల్లెపాడలు సుబురలయ్యాయి. గులాబి మొక్కలు బాగా పెరిగాయి. అంతా మరిపోయిందికదా?’

‘నీకిదంతా మరిపోవడమే చిత్రంగా వుందా? ముఖంలో ఏదో కవళికలు కన్పించాయి.

‘ఏం... నీకులేదా?’

‘అదే ఏందుకులేదా? నాకు నేనే చిత్రంగా లేదా? హృదయంలో బాధ మాటల్లో కనబడింది.

‘మ... తెప్పు రాధా... నేను ఏం చెప్పాను నీకు; ఎప్పుడూ అట్లా అనొద్దు?’ బాధగా అన్నాడు.

‘అవును నేనెంతకు బయటం... చెప్ప... ఈ గుడ్డకళ్ళు... చీకటి... నలుపు... ఒకరి ఆధారం... నాబయలకెందుకు?’ అమెకన్నులు ఏడ్చాయి.

‘అదే త్వర రాధా! బాధ... ఆనందం మానసిక వికారాలు. ఇంకే రాధా!... నీకు కళ్ళులేదని బాధ పట్టన్నావ్. నేనా బాధపడ్తున్నా నీకు కళ్ళులేదని; ఏమంది లేదా? నావు క్రుడ్డగావుంటే లోకం ఎంత బాగుంది— అనుకోంటావు. కళ్ళుగల నే లోకం క్రుడ్డిని అనుకోంటావు. లోకం సమాధిలాంటిది. నావు ఏదో బోకు రాధా... ఏదోబోకు’. రాధా మాట్లాడలేదు. కన్నీ నిమిషాలు గడిచాయి.

కృష్ణుడు మును కంఠజూచాడు. పశ్చిమ దిక్కున నూగొగ్గు ఆ ప్రంగిడుడైనప్పటికీ కిణ్వాలు ప్రపంచాన్ని చితుడలేని అట్లాగా తైలకు ప్రసరిస్తున్నాయి. ప్రక్కన హస్తాలమీద నెలనంక. పూత పూసిన మామిడిచెట్టు. ఆకులు గాలునున్న వెనుగు పొదలు. అతను ఆనందభరితుడయ్యాడు.

‘రాధా! ఈవారే చాల బాగుంది. నుంకును రం నుతో నూగొగ్గు క్షయిస్తున్నాడు. నల్లని హస్తం మీద వున్న నెలనంక పరమేశ్వరుని జటాజూటంగా వున్న బాలచంద్రుడుగావున్నాడు. అదిగో! మన విశాంవర్గర సుబ్బమీద ఈతి చెట్టుపై నంపి మనకు మంటన్న చక్క. వెనుగుపొదలవర్గర నవ్వలు పంచాలాడ కొంటున్నాయి. ఇదిగో! మనమామిడి చెట్టు పూతకు తేనెటాలు ముసుగుకొంటున్నాయి. విన్నావా! శేషయ్యగారితో లోలోనండి కొయిల ఎంత బాగా కూస్తాందో! మల్లపూలు విరిసి చాలా రాలి పోయాయి. అబ్బ! సులాచీలు ఎంత బావున్నాయి. కాగడా మల్లెల్ని జేవుకు మూగవువ్వలాగా ఎందుకు చేశాడబ్బా...’ ఆగిపోయాడు. ఏడుపు విన్పించింది.

అతను స్తబ్ధుడయ్యాడు. హృదయం విస్ఫుర్తక అయింది. రాధ ఎందుకు ఎదుసుంకో అర్థమైంది.

‘రాధా పొరపాటుంది... ఏదో ఉపాయంగా అన్నిటిని చూస్తూ చెప్పానుగాని వా మాటలు నీకు బాధ కలిగిస్తాయనుకోలేదు. అనుకోనిరీతిగా నిన్ను బాధపెట్టారు. నన్ను తిమిందు రాధ,’ భుజంమీది కండువతో అమె ముఖమీద ప్రసరున్న కన్నీళ్ళను తుడిచాడు. రాధశరీరంలో విద్యుత్తు ప్రసరించింది.

ఉ త్పే రి తు లు :

గుండెలోని రక్తానికి పోటు అధికమైంది. శరీరం గుర్రావిచింది.

‘ఒక్కసంతతి చెబుతున్నా రాధా నీకన్నుల్లో నీటిలేను నీను చూడలేను. నీ ముఖంలో విషదాన్ని ఉహించలేను. నువ్వు ఉత్సాహంగా పుంసక పోలే నీను వుండలేను ఇక్కడ. ఎంకా ఎన్నడై నా నీకన్నుల్లో కన్నీగుకనబడితే నాకళ్ళల్లో అగ్ని...’

రాధ కృష్ణుడి పాటలు చెలితో మూసివేసింది. ఆతడు రాధచేతిని మెల్లగా స్పృశించాడు. ఆమె హృదయం పాటపాడింది. ఆనందం వంతివేసింది. రాధ ఆదనకళ్ళు చెలితో స్పృశించింది.

‘ఏమిరా హద్దుపోవడంగా. చెల్లుక్రింద నుంచున్నారే!’ అన్న నాగయ్య మాటలు చని కృష్ణుడు రాధ చెయ్యిపట్టకొని నడకలంపుకొని వెళ్ళాడు.

4

నిద్రలో రాధకు కలవచ్చింది. కలలో ఆమె ఘాతవచ్చింది. అనఘాతి అపరాధాన్ని మననంచేయించింది. చల్లనిచీకటి...నీళ్ళు కలకల...మల్లెలాల వాసన...నూనెల పొంగి...కొయ్యిలకూత...తనను పెంపేసుకొంటున్న కృష్ణుని స్పృశ...ఆనంద ప్రవాహం...మొకరి...తనలో బడిపోయి దూరంగా వెళ్ళిన కృష్ణుడు... భయమకమైన అరిచీకక... ఆర్తనాదం కృష్ణా! అని కేక వేసి దిగుబొమ్మారితకంతో రాధ.

‘పిన్నిరిల్ల! కలవరిస్తున్నావా! లేవ్నా వెళ్లిరిం. కృష్ణుడు పూలు కోసుకొని బస్తీకట్టాడు’ అంది ముసలయ్య తలుతూ. కలలోకల చెరిచిపోయింది కల గలేచింది రాధ.

సూర్యుడు నెత్తిమీదకు వచ్చాడు. కృష్ణుడు లేకపోవడం రాధకు బలబరితరంగా, ఒకరికమైన భీతావహంగావుంది. మూసంగా కూర్చున్నది. అప్పుడే కృష్ణుడు వచ్చాడు ‘అమ్మా’ అంటూ. వమ్మ ఎంపబెతుతున్న ముసలయ్య ‘వచ్చావా నాయనా! కాబ్బు కడుక్కురా. అన్నం తిందువు’ అంది.

రాధ ముఖంలో సంతోషరేఖల విహ్వలు. ఉప్పొంగిన హృదయం.

‘అమ్మా! బస్తీలో భలే పెద్ద డాక్టరు వచ్చాడు. అబ్బా! చాలమంది శ్రుద్ధివార్లకు కబ్బు తెప్పించాడనుకో! నేను ఆసుపత్రుల్లోకు వల్లియాకో అమ్మాయి వుంది. తీసుకోస్తా అన్నా; తొందరగా తీసుకురా అన్నాడు. కాబట్టి రాధకు ఇప్పుడు తీసికెత్తనమ్మా.’

‘ఒరేబాబూ! నీపిచ్చిగాని వస్తయి అంటావా?’ ఆశ్చర్యంగా అంది ముసలయ్య.

‘ఎందుకు రావే. చాలామందికి కబ్బువస్తే. తప్పక తీసికెత్తాను. విసుంటావమ్మా’

నాగయ్య కృష్ణుడి నిశ్చయాన్ని కాదనలేక పోయింది. చివరకు ‘సరే’ అంది.

ఈమాటలు వింటున్న రాధనునను సంతోషంతో గంతులేసింది. కృష్ణుణ్ణి గట్టిగా కాగలించుకొందామా అనిపించింది. ఆతనిపాదాలు ఆనందాభివ్రుతతో అభిషేకంచేద్దామా అనిపించింది. ఆమె ముఖాన్ని ముద్దులలో నింపి తృప్తిపడదా ననిపించింది. జీవితంతం ఆతని బానిసగా వుందామా అనిపించింది.

బస్తీకి ప్రయాణమయ్యాడు. వాళ్ళు బయలుదేరుతుంటే నాగయ్యను ఆశ్రయించాడని అంది. తన నేనో ఏకాకితనం అవలించింట్లు బాధపడింది. రాధకు ఎన్నో బాగ్యలైలు చెప్పి ప్రోత్సహించింది. అయినప్పటికీ ముసలికన్నుల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. నేనుంటే భయం ఎందుకూ—అని కృష్ణుడు అన్నతర్వాత స్త్రీమిత్ర పడింది. నాగయ్యవాళ్ళు కనబడేంతవరకు సూసింది.

బస్తీలో మోటార్ల మోటారు. జనులకోలాహలాన్ని విని రాధ ఆశ్చర్యపోయింది. కృష్ణుడు ప్రతిదాన్ని చూచి ఎంతో గొప్పగా చెప్పేవాడు రాధ బాధపడకుండా. ‘నువ్వుకూడ చూస్తావులే లోకాన్ని’ అనేవాడు. రాధ ఆనందంతో ముగిసిపోయేది. అప్పటికి సాయంత్రం అయింది.

హాస్పిటల్ కు వెళ్ళాడు. డాక్టరు రాధ కళ్ళు పరీక్ష చేశాడు. ‘కబ్బుగావమ్మ. పొరలుమాత్రమే ఆపరేషన్ చేశావ్. ఇంతవరకు ఏ డాక్టరుకు చూపించకు. డాఎంతుకుందా? ఇయినా ఫర్వాలేదు. ఇక్కడ నాలుగు గోజులు వుంచు; ఆపరేషన్ చేస్తాం’ అన్నాడు. కృష్ణుడు మహానందంతో ముగిసిపోయాడు. రాధకు కొత్తిలోకం లోనికి ప్రవేశిస్తున్నాను అనే భావన కలుగుతున్నది.

అక్కడ ఏర్పట్టన్ని సక్రమంగా జరిగాయి. డాక్టరు ఆపరేషన్ జరిగేగోజు తప్పుకొనాలి అన్నాడు. తలపాడు కృష్ణుడు.

‘నేను యింటికేవలన్నా రాధా! ఇక్కడ నక్కలు బాగా చూస్తారులే. అమ్మకు ఈసంతకు లన్నీ చెప్పాడూ మరి!’

‘అమ్మా నేను ఒక్కదాన్నే; నాకు భయం. నువ్వు నవ్వింట్టు.’

‘ఎలా రాధామణి! చెట్లకు నీళ్ళు పెట్టాలా? పూలు కొయ్యలా? పాగులు చెయ్యాలా? ఇవన్నీ ఎవరు చేస్తారు చెప్తావు. కేపు ప్రాద్దుల పూలు అమ్మదానికి ఎట్లాగూ రావాలిగా.’

‘కేపు తప్పుకరావాలి...తప్పుకరావాలి’ అంది. ‘ఓ’ అన్నాడు.

నాలుగోజాలు గడిచాయి. ఆరోజు సాయంత్రం ఆపరేషన్ చేసే సమయంలో కృష్ణకు అక్కజేవున్నాడు. ఆపరేషన్ జరుపుచుండగా అయింది.

‘ఇదిగో! నాలుగోజల్లో కట్టునివ్వతాం. కళ్ళు వస్తాయి. ఆపుకు దగ్గవుండాలి. మళ్ళీనా వస్తావు? తప్పుకరావాలి?’ అన్నాడు డాక్టరు.

‘రోజూ వస్తున్నావండీ’ అన్నాడు కృష్ణకు. ‘అల్ డైట్’ అని వెళ్ళాడు డాక్టరు. డాక్టరుమాటలు విన్న రాధ మనస్సు ఆకాశంలో తేలిపోతున్నట్లుగా. సంతోషప్రవాహంలో పయనిస్తున్నట్లుగా. ఆశంధ స్వర్గంలో విహరిస్తున్నట్లుగా అనుకుంది. ‘నాకు కళ్ళు...వస్తాయి. నాకు కళ్ళు...వస్తాయి...వస్తాయి’ మనసులో అడుకొని తృప్తిపడింది. కృష్ణుని ఆశంధం వర్ణనాశీతం.

‘రాధా నీకు కళ్ళు వస్తాయంట! నాకెంతో సంతోషంగా వుంది. అమ్మ ఎంత సంతోషపడుతుందో? కళ్ళువస్తాయన్నాడు - అని చెప్తే నే అబ్బో ఎంత యిద యిందనుకొన్నానో?’

‘అ...నాకూ ఎంతో సంతోషంగావుంది... నే నవకున్నానా? జీవితంలో యిలా అవుతుందని... నాకు...లోకం కనబడుంది...నేనూ...; అది సరిగాని అమ్మమ్మరా లేమా నన్నూ చూడడానికి?’

‘ఎలావచ్చింది రాధా? మనషిదగ్గర ఓపిక లేకపోయే. లేకపోతే రాకుండా వుండగలదా?’

‘మళ్ళీ పొదలు, చూమిచెట్టు, పొగడచెట్టు ఎలా వున్నయో?’

‘చూమిచెట్టు చిన్న చిన్న పిండలు వేస్తున్నది. పొగడపూలు యిప్పుడెప్పుడో కనబడుతున్నాయి. మల్లె పూలు, గులాబీలు విరగబూస్తున్నాయ్. నీ పిచ్చిక కూడా బాగా నేవుంది రాధా! అప్పుడప్పుడూ అగుస్తూ వుంటుంది నీకోసమేనా?’ రాధ చిన్నగా నవ్వింది.

‘వస్తా రాధా! పొద్దుపోతుంది; ఇంటికేళ్ళేటప్పటికి. కదలకుండా పడుకో.’

‘నీ చెయ్యిది కృష్ణ...ఇలా...ఇవ్వు...ఇక్కడ మనుషులు లేరుగా,’ అంది. కృష్ణకు చేతిని అంది

చాడు. రాధ అతనిచేతిని కున్నితంగా తన స్నిగ్ధకపాలాలమీద రాచుకొన్నది. క్రొత్తగా ప్రపంచిన బాడితే పువులలోని కేళలతో సామ్యంకలిగిన అరుదూ ధరాలో మధు పెట్టుకొన్నది.

కృష్ణకు కొంచెంసేపు మానంగావుండి నెమ్మదిగా చెయ్యిలాగ్గొని ‘వస్తారాధా’ అని వెళ్ళిపోగాడు. రాధ కృష్ణుణ్ణిగురించి ఆలోచిస్తూ కుంభుప్తిలో పడింది. ఆమె భావనాప్రపంచం, స్వప్నప్రపంచంగా మారిపోయింది. దానిలో అస్పష్టకేళలు...నిర్దమము కాని ఆకారాలు...

పదకొండవ రోజు...కృష్ణకురా లేను. ఆరోజు కట్టు విప్పలేను. రాధ ఆసురతతో కృష్ణునిరాకకోసం ఎదురుచూస్తున్నది. గెంతుపాగు డాక్టరు అతిగాడు. ఇంకా కృష్ణకురా లేను. తన ఆలోచనల పరివ్వంగాలో మిలితమైన కృష్ణకు-తన ఆశలో శత-తన సందర్శకుడు, తన సద్యస్వం...ఇంకా రా లేను? ఎందుకు రా లేను? రాకుండా వుండడే? కట్టు విప్పగానే ఆతనిముఖం చూడాలని వున్న రాధ మనసు ఆందోళనపడింది. మనస్సులో అనుకుంది రావాలి...గావాలి...అని. కొన్ని నిమిషాల్లో కట్టు విప్పతాను. కృష్ణకు రా లేను.

కట్టు విప్పగా, విశాలనయనాలమీద కనుగెప్పులు భారంగా, బుగ్గింగా సోయగంతో, సుకుమారంగా— దృష్టికి అంగత్యానికి మధ్య తెల్లగా లేచాయి— కంటిలోకి వెలుగుచొచ్చుకుంది...వెలుగులోకి కంటి కిరణం ప్రసరించింది...తెలుగు చీకటి...మరుతెలుగు దృష్టి...డాక్టరు నవ్వుకున్న ముఖం...అతని కళ్ళు. నర్సులు తెల్ల నిబట్టలలో...చెల్లొక కళ్ళు. బయట ప్రకాశమైన వెలుతురు. వైనవిశాలమైన ఆకాశం...పలుచని వాబులు, సన్నని...గుబుగు నిద్రగన్నే గుకెటు...రాలు తున్న ఆకులు...చెట్టు మీద కిలకిలు...పచ్చని చిలుకలు...చెట్ల క్రింద మందారచెట్టు...రాలిపోయిన ఎఱ్ఱనిపూలు రంగురంగుల పూలు మొక్కలు...నిండు కదిలిక...వాటిపైన సీతాకోకచిలుకల సంచారం... ప్రేమవిహారం...పద్యనిగడ్డి...గారికి కనులు తున్న వాటికంటులు...ప్రక్కన గోడ్డుమీద నడుస్తున్న మనుష్యులు...చిత్రదర్శనం...ప్రపంచం. లోకాన్ని రాధ చూసింది. లోకం రాధను చూసింది. అప్పుడే పుట్టిన జ్ఞానంలలితులూ రాధ విసుపోయి చూస్తున్నది. కళ్ళున్న సమస్తం జీవితంలో తొలిమాపును ప్రసరింప జేసింది రాధ. తనకు తానే క్రొత్తగా వుంది.

ఉ త్పే రి తు లు :

మరుక్షణంలో రాధమ్మదశంలో కృష్ణుడు మెదిలాడు. ఎలావుంటాడు? పిళ్ళ అందరికన్న బాగుంటాడు! డాక్టరుకన్న బాగుంటాడు! లోకంలో అందరికన్న బాగుంటాడు! చూపుగా.. రూపులో ప్రతి విషయంలో బాగుంటాడు! మూర్తీభవించిన మార్గంలాగా వుంటాడు. కృష్ణుణ్ణి చూడాలి... రాధకళ్ళు కోరుకున్నాయి. కృష్ణుని మాటలు వివాలి... నెవులు యాచించాయి. ఆత్మని పుష్కరించాలి. రక్షణలో ప్రత్యక్షమవు అర్పించింది. నయనాలు రెప్పలు విప్పకొన్నాయి. హృదయం కబటాలు తెరిచింది ఉత్సాహం ఉరకలు వేసింది... ఉద్యమం పరిధి దాటింది...

మరుక్షణంలో నాగమ్మ జ్ఞాప్తికి వచ్చింది. ఆమెకు... ఎలావుంటుంది? తన శరీరాన్ని కుమరే చేతిని ముద్దు పెట్టుకోవాలి. తనకు సహ్యం చేసిన ఆమెను పూజించాలి. తనను పిలిచిన ఆమెకు ప్రాణం యివ్వాలి. తనను ఆననయం చేసిన ఆమెను ఆభీషదనాలు చేయాలి.

రాధకు ప్రీతిపాత్రమైన వస్తువు... స్వప్నంగా నిద్రిస్తూ ఆకారవిరహితంగా ముడిగా ముసుగా కదిలాయి. ఆనందం నిద్రించింది. ఆనందానుభవం ఆలోచన వచ్చింది. యథాస్థితికి వచ్చింది. ఎదుగుగా డాక్టరు చిగురవుతూ.

‘ఎందుకీ... మా కృష్ణ... రా... లే... ను’ అంది దిగులుగా రాధ.

‘వనాడులే గానీ నవ్వు కట్టమనుకొని పడుకో; నన్నీ! డైరీ కేక్!’ అని జిల్లాకు డాక్టరు.

రాధ కృష్ణుణ్ణి ముసలమృదు తలచుకొంటూ కన్నులు మూసింది. సాయంత్రం అయింది. రాధను చూడడానికి చాలనుండు వచ్చాడు. ఆమె అందాన్ని కళ్ళతో ఎంగిలిచేశాడు. రాధ ప్రతివారిని పరిక్షాగా చూసింది. ప్రతివారిని కృష్ణుడుతో పోల్చుకుంది. కృష్ణుడు వాళ్ళకన్న అందంగావుంటాడు... ఎంతో బాగుంటాడు. అనుకోసా. రాత్రి అయింది. కృష్ణుడు రాలేను. ఎందుకురాలేను? అనే ప్రశ్న ఆమె మనసులో పడెపడెగ్గనిందింది. తాను ఒక్కలే ప్రపంచంలో ఏకాకిగా, విక్రమీకుమంబున్నా నవిపించింది. ఆమెకన్నులు అశ్రుపూరితాలై నాయి. ఏడ్చి నిద్రపోయాయి.

తెల్లవారింది. రాధ నూర్మోదయాన్ని తొలిసారిగా చూసింది కాకుల అరపులు, ప్రాణికాపు ప్రత్యేకవాతావరణాన్ని నిశితంగా పరిశీలించింది.

మనసులో ఏకేవోభావాలు క్రమశుక్లాన్నాయి. ఆరోజు కూడా ఎంతోమంది రాధను చూడడానికి వచ్చాడు. అందాన్ని దర్శించాడు. రాధ ప్రతివారిని చూసి కృష్ణుణ్ణి గొప్పగా మనసులో ఊహించుకొన్నది. మధ్యాహ్నాన్ని సాయంత్రం ఆ క్రమించుకొంది. రాధ హృదయం ఉత్కంఠతో ఉరకలు వేస్తున్నది. కన్నులు మూసుకొని ఆలోచిస్తున్నది.

‘రాధా!’ సంతోషపూరితమైన కంకర్షని వినించింది. నాగస్వరం నిస్వనానికి కలుపం విప్పిన కోడెలైచుబాగా రాధ ఉద్యమంగా లేచింది. ఆతనిదేకంకం! తన ఆశేమాను! దయానిధి; తను అందంగా ఊహించుకొన్న సుందరనికంకం. రెప్పలు పరియించి చూసింది. ఎదుగుగా కృష్ణుడు. మానసిక బోయింది. గగనాగ్రం నుండి పాతాళంలోని కఠిన నిలాలలమీద పడచిగ్రు పల్లె పోయింది ఆకాశం. చల్లని నీటితుంపగుల వర్షిస్తూ యనకొన్న మేఘాలు అగ్నికణాలు వర్షించాయి. కృష్ణుణ్ణి చూడలేకపోయింది... ఎట్టనిజుట్టు, వికారమైన నల్లనిముఖం. ఎక్కడోవున్న కళ్ళు. బంధ పెనవులు, మెల్లొంతుకు, కొవింగు బట్టలు, నన్నినికేరం. కిక్కుర్రాంగా మూసుకొన్నది. కన్నుల్లో ఊగంసేపు చీకటి, హృదయంపై ఊగంసేపు నల్లనినీడ, మెరుకు పారలలో కొం చెంసేపు అధిక ఉష్ణం. మనసులో చీకటి నుదురుగా చురుగులాని కళ్ళబల్ల నిస్వనం - ఊహించుకొన్న శల నిరాశల చిగురల నిశ్వాసాలు - ప్రకోపించిన కత్తు సందం - కిక్కు మూసుకొన్నది. కృష్ణుని ముఖంగా ఉత్సాహం క్లింది. సువక్రమైన నవ్వు నివ్వబడు.

‘నే నీ రాధా! నిన్ను రాలేకపోయా. ఎదులు నన్ను తిరుచుకొని పోవాయి. అందుకుని రాలేను. అమ్మ అసలు తోటకెన్నోడు అంది. కానీ నేను వచ్చా రాధా. నీకు కట్టి వచ్చాయి. నాకు ఎంత సంబరంగా వుందినుకొన్నావ్. అబ్బ! నాకు విమిటా లాగావుంది. అమ్మ ఎంత సంతోషపడుతోందో! భావన్నా వారాధా? నాకు విమి మట్లాడాలి తెలియటం లేదు రాధా. నీ కిక్కు బాగున్నాయి కదూ? వంట్లో కులాసాగా వుందిగా? విమన్నా అనకొంటా వేమో ననుకొన్నాను. మాట్లాడు రాధా. డాక్టరు రెల్లపాద్మన యింటి తిను కళ్ళమన్నాడు. నేను రాత్రి యిక్కడేవుంటా. బాగావున్నావుగా? ఆప్యాయతి గోవరించింది మాటల్లో.

రాధ గొంతు పెగలేను. అస్పృహ రావ్వు విప్పి కృష్ణుణ్ణి చూసి మళ్ళా కన్నులు మూసుకుంది. ఆమె మనసులో ఆశకు నిగాళకు మధ్యవుండేస్థితి, భావనకు వాస్తవానికి మధ్యవుండేస్థితి, నెలుగుకు చీకటికి మధ్యవుండేస్థితి, కల్పనకు కలకు మధ్యవుండేస్థితి నడయాడింది. కళ్ళ చితరాలలో నుండి ఆధారాలు. ఆమె శరీరాని కూడా దీసుకొన్నది. ఆమె అసరాలు స్పందించాయి.

‘నేను బాగానే వున్నాను కృష్ణ! చాలా బాగున్నాను. నాకప్పు బాగా చూడబడ్డాయిన్నాయి. నేను చూడేవి ఇక్కడ ఏమున్నాయి చెప్ప. నా పరిస్థితి ఆలోచనలలో వుండేదా? ఎరుగుగా ఏమీ కనబడం లేదు. అంతా ఆశ్చర్యంగావుంది.’

‘అతను రాధా నువ్వు చెప్పింది నిజం. నువ్వు ఏమీ చూడలేవు యిక్కడ; పండిత్యం అయితే చూసి డి చెట్టు... పొగపెట్టు... నీ పిచ్చిక...’ ఫల భాగంలో గీతలు కన్పించాయి.

రాధ నవ్వింది. పాదంబోయే సమయపు చివరి చిరునవ్వులాగా నవ్వింది. మృదయంలో ఎక్కువగా నవ్వింది. ఏమీ చెయ్యలేక నవ్వింది. నవ్వలేక నవ్వింది. కృష్ణుడు బయటకు వెళ్ళాడు; రాధను నిద్రపొమ్మని చెప్పాడు.

రాధ మనసులో ఏడ్చింది. తాను అనుకొన్న దానికన్నా విషమంగా పరిస్థితులు సరిగ్గామించాయని వ్యవస్థతో క్రుంగిపోయింది. కర్తవ్యం ఏమిటో అర్థం కాలేదు. ఏమి జరుగుతుంది? ఎంచెయ్యాలి? కర్తవ్యం బోధపడలేదు. చూస్తూ చూపు మనస్సుకు యిద్దంకొని వాన్ని ఎలా ఎన్నుకోవాలి? వాసనలేని పువ్వును ఎలా ఆఘాతించాలి? మృగతృప్తి అని తెలిసి ఎంగుకు పగలుగల్గింది? అతను మానసికంగా మంచినాడు. దేవుడు... కాని కురుషి... తనపాలిటి రక్షకుడు... కాని—ఎలా? అటుకంటివ్యక్తితో ఎలా ప్రరర్తించాలి? జీవితానికి భావిక మధ్యవుండే సమస్య ఎలాపరిష్కరించుకోవాలి?... అని మనసులో సమస్యలు క్రమముకొన్నాయి.

ప్రకాంతమైన సమద్రంలో ఉద్భ్రంక తరంగాల్లాగా, ఆకాశంలో వికసింపిన పూలరేకులు ప్రపంచమైన గాలిలో కలుగుతున్నవిధంగా, మధురమైన గాసంలో అపశ్రుతిలాగా, ఆనందంలో ఆవేశనలాగా మనస్సులో సమస్యలు. చీకటి లోకాన్ని ఆక్రమించు

కొంది. చీకటి రాధ మనసులో చోటుచేసుకుంది. ఆమె రావ్వు చీకటిని ఆహ్వానించాయి. నిద్రాణవత కాగలిగింది. మనస్సు ఘనీభవించింది.

తెల్లవారింది. రాధాకృష్ణులు యింటికి బయలుదేరారు. రాధ ప్రతివస్తువును క్రొత్తగాచూసింది. కృష్ణుడు అన్నిసంగతులవెల్తున్నాడు. కాని రాధ మభావంగావుంది. నొమ్మిది గంభీరం. ఇంటి సమీపానికి వచ్చారు. మామిడిచెట్టు. పొగపెట్టు, వేప చెట్టు, ఎఱెము, నాలం, పూ. మొక్కలు—భావన కళ్ళలో కనిపిస్తూవుంది. అంతా క్రొత్తప్రపంచం... క్రొత్తభావాలు... క్రొత్త ఆభరణాలు... వైద్యం... ఆశ్చర్యం... సమస్యలు.....

ఎరుగుగా ముసలమృత-ఆనందభావనలో క్రొత్త దివ్యంగా భావిస్తున్న ముసలమృత రాధ పేరంగా నడిచింది... ముసలమృత కాళ్ళమీద పడిపోయింది. కన్నుల్లో నీరు పడింది రాధకి ‘మాదిరికి కల్గిందా? మాదిరికి కల్గిందా? ఆనందంలో అంది ముసలమృత. రాధ శరీరాన్ని ప్రేమతో నిమిరింది. రాధ ప్రతిచెట్టు ద్వారా, ప్రతిపల్లవంను నల్లి సుకరించి వచ్చింది. నాగన్న, కృష్ణుడు ఆనందంలో మునిగిపోయారు.

కోసాలు భారంగా గిడుస్తున్నాయి. రాధ పూర్వంలాగా కృష్ణుడితో కలిగివుండటంలేదు. ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్లు వుంటుంది ఎప్పుడూ. అకారణంగా విడుస్తుంది. నిద్రలో కలహిస్తుంది. కృష్ణుడికి ఎరుగుగా వుండిలేకపోతుంది. అలంకరించుకోవడం కూడా లేదు. ముసలమృత ఏమిటో క్రొత్తగా వుంది. మనసులో లోతులు మానేశక్తి ఆమెకు లేదు.

కృష్ణుడు రాధనుపూర్తిగా అర్థంచేసుకొన్నాడు; దానికి అనుగుణ్యంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. అతని మృదయంలో పీలు స్రుచ్చిపట్లుగావుంది. పూర్వంలోంటి ఆనందంలేదు. రాధ మాట్లాడడంలేదు. ఏదో పరాయి మనిషినిదా నినట్లు ప్రవర్తిస్తున్నది. వ్యవస్థతోమాట్లాడడం లేదు. కనీసం ముఖంకూడా చూడడంలేదు. అతను కుమిలిపోయాడు. ప్లూరాకపూర్వం రాధకు, కల్లువచ్చినతిర్వాత రాధకు యెంతో వారికవుందో బోల్పు కున్నాడు ‘రాధ నూరిపోయింది... రాధ కూరిపోయింది. ప్రదర్శనంబోయి నూగితనం వచ్చిందే అన్నట్లు మారిపోయింది’ అని అనుకొన్నాడు.

ఉ త్పే రి తు లు :

గోజులు భారంగా గడుస్తున్నాయి. ఆనాడు పార్వతి. పశ్చిమదిక్కున కొడుమేఘాలు.

‘కృష్ణుడా! రాధ పెండ్లిసంగతి ఏం జేయాలి. నాకు అంతుపట్టడంలేదు. ఏమిటో అదివరకంత చలాకీ లేదురా. నువ్వు ఏం జేవుతా?’ అంది నాగమ్మ.

‘నేనుండుగా నీకెండుకమ్మ బాధ. అన్నిసంగతులు చూడకొనేవాణ్ణి నేనున్నాగా? రాధకు ఏం లోటు వస్తుందమ్మా నీపిచ్చిగానీ? అన్నాడు. అంతలో రాధ ఇంట్లోకి వచ్చింది. కృష్ణుడు బయటకు వెళ్లాడు. రాధ కళ్ళలో ఏదోబాధ వ్యక్తమౌతున్నది.

‘అమ్మమ్మా! నేను కృష్ణుడిని చేసుకోను, అసలు ఈ యింట్లోనే వుండను. నాకు కళ్ళు వచ్చేటట్లు చేసింది యిండుకా అమ్మమ్మా? నాకు యిష్టంలేదు. ఏమాత్రం యిష్టంలేదు అని సుందే పగిలేటట్లు ఏ చేసింది.

నాగమ్మ నోరు తెరిచి అలానే వుండిపోయింది. మాట్లాడలేకపోయింది. ఆ మాటలు విన్నకృష్ణుడు ఇంట్లోకి వచ్చాడు. అతనికంట్లో రక్తపుత్రీలు, చౌదయంలో బాధాతరంగాలు, ముఖంలో చీటిరీటలు తెరిచి తెరిచిగా కొనసాగుతున్నాయి. రాధ బయటకు వెళ్ళిపోయింది.

‘అ...న...రాధా...’

‘ఎందుకు?’

‘మా.....ట’

‘ఏం మాట?’ బయటకు మాన్తూ అంది.

‘రాధా...నువ్వు—నన్ను...అర్థం చేసుకోలేదు. అసలు...నా ప్రక్క నిన్ను కలలో గూడా...జూహించుకోలేదు రాధా...నువ్వు...వన్ను చుద్దరి... నేను...రయిని. నువ్వు మండిదానివి... నేను వికారిని...ఎంగుకూ పనికిరానివాణ్ణి. మొరల్లో అన్ని సంగతులు చెబుతానునాన్నాను కాని...నీకు మనశ్శాంతి లేకుండా చేస్తా నేమిసని చెప్పలేను రాధా.నువ్వు సుఖంగా...వుండాలి—నీ... కన్నుల్లో...తడి కనబడటమేదు.....నువ్వు... ఎక్కడకు...చెళ్ళుకూడదు...నీ...ముఖంలో... ఎప్పుడూ...విచారం... తొంగిచూడకూడదు...నీ... మనశ్శాంతికోసం...యిష్ట...జే...చెల్త. రా..ధా.. అమ్మని...బాగ్రితగా...చూడు...నువ్వు...చాలా..

మంచి దానివి...నీకు...మంచి...భర్త...గస్తాకు... నీ జీవితం...బాగా గడవాలి...అంతే...నాచివరికోరిక రాధా...’ అని నాగమ్మనైపు తిరిగి... ‘నేనువస్తా... నమ్మా... రాధ...బా... గ్ర...త...పూల...మొ... క్కలు.....నాకు...లంతో...సంతోషంగా... వుం...నమ్మా...వస్తా...నమ్మా...వస్తా, రా..ధా., అమ్మా...నన్ను...కలలో...అనుకో...అమ్మా... వస్తా’ ఇల్లు అంతా ఒక్కసారి కలయజూచి బయట ప్రకృతిని సానునయంగా చూసి కన్నీళ్ళు తుడుచుకొన్నాడు. వెనకకు తిరిగిచూడకుండా బయట దేరాడు.

నాగమ్మ సుందేలో తడిలేదు. కళ్ళల్లో నీరు యింకిపోయింది. నోరు పడిపోయింది.

రాధ శిలాప్రతిమలాగా, అచేతంగా, ప్రబంగా, మూగగా, పిచ్చుగా నిలబడిపోయింది. కపోలాలివాద కన్నీరు ప్రవహిస్తున్నది. నిరంతరం ప్రవహించేటట్లు ఉండావతీరు.

ఆకాశం నిండుబొట్టుగా పెట్టుకొన్న చందమామను పశ్చిమదిక్కున నల్లని మేఘాలు క్రమ్ముకొన్నాయి. రాత్రి కొంత నిశ్వాసం ఉద్ధృతిగా వీచింది.

వెన్నెల మబ్బులు చూడన దాగింది. చీకటి వైరుచిహారం చేసింది.

మెగుళతీక ఆకాశవృందయాన్ని పసలగొట్టింది. ఆకాశం చిన్నాభిన్నమైంది.

పిడుగుపాటుకు మావికొమ్మ పెసుకుమ్మంది. పొగపొక్కులు రాజాయి.

మల్లెపాదలు వణికాయి. సూర్యమొక్కలు తలవంచుకొన్నాయి.

రాధ కన్నుల్లో పిడుగు మరుమిట్ట ప్రతిబింబించాయి.

కన్నుల్లో వెలుతురు వృందయంలో వెలిగింది.

‘భగవాన్! నాకు కళ్ళందుకిచ్చావ్...నాకు... కళ్ళందుకిచ్చావ్’ అని రాధ కుప్పగా కూలిపోయింది.

మెగుళతీక వెలుతురు యిచ్చింది.

దూరంగా వణుకుతున్న చుక్కలు మబ్బు దుప్పటి కప్పకొన్నాయి.

వీరబ్రహ్మముగారి కాలము

శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు

శ్రీ కొత్త భావశ్యు చాదరిగారు 1959 సెప్టెంబరు నెల భారతిలో “గోవింద వాక్యాలలోని దరి త్రాంకాలు” అని ఒక వ్యాసమును వ్రాసియున్నారు. చారిత్రకులదృష్టి బ్రహ్మముగారి కాలజ్ఞానము మీదికి, గోవింద వాక్యాలమీదికి ప్రసరించుట ఎంతగానో సంతసింపదగిన విషయము. బ్రహ్మముగారు ఒక అసాధారణాంధ్ర మహాపురుషుడు. ఆంధ్రనేళమునకే గాక యావద్భారతనేళమునకును - ఇంకను వికాలముగా విచారించిన ప్రపంచమునకును - గూడ కలయు సంస్కారములను, సంకేతములను సూచించి ఒకరినొకరు మహాపురుషులు సాధకులుగా పుట్టి తమజీవితమున దేయోగమునో అనుష్ఠించి, తాము తిరించి లోకమునకు తిరిపోయియున్న భోధిం, బోధితులగుదురు. ఈ మహాపురుషు డెట్లుకొక సిద్ధుడుగానే ఆవతరించి ఆగూ సాధనములను ఆత్మము క్షీణిగాక లోక సంక్షోభార్థమై తానాచరించి లోకోద్ధరణము చేసినట్లు గ్రహింపగలుగుచున్నాము. హిందూ మహమ్మదీయైకమత్యమున కొంత దొన్నప్పిన కృషి యేమి, అర్హులైనవారు శూన్యులైనను చందాలులైనను నైందవేతరులైనను వారికి ఉపనిషద్దీపనామయము నందించి తిరింపజేయుట లోనేమి, రజస్వలూసంతర వివాహాది సంస్కారములు, చేతిపనులు, శిల్పము, యోగాభ్యాసము మొదలగువానిని ప్రోత్సహించుటలో నేమి, కులభేద ప్రాధాన్య నిరాసములో నేమి ఈతడు చూపిన బాటలు జగదారాధ్యములు. వీర బ్రహ్మస్వామి జీవితములో వైరుణ్యము లన్నియు నొక యెత్తు; కాలజ్ఞానరూపమున భవిష్యద్విషయములను వక్కాణించుట ఒకయెత్తు. బ్రహ్మముగా రనగ నే కాలజ్ఞాన ప్రవక్తగా నే ఈతడు మనుష్యుల మనస్సులలో ప్రవేశించును. కనుక బ్రహ్మముగారి కాలజ్ఞానమును మనము చిన్న చూపుమాడక అంపలి ప్రత్యక్షమును జాగరూకతతో పరిశీలించవలసి యున్నది. అంతేకాక వాక్యములు గూఢార్థ బంధురములు. బ్రహ్మముగారి తత్వములలోను, కీర్తనలలోను “రూపకాతి కయోక్తియు, వర్ణితకలహితము అన్యదుర్లభములై

యున్నవని శ్రీ వేదాధిపతిరామకృష్ణునిగా నొక వ్రాసియున్నాడు. ఇట్టి మహనీయుని రచనలను చాల త్రికులుగాని, తార్కికులుగాని, రాగద్వేషములకు వశులుగాక సమదారమున దృష్టితో పరిశీలించి యుపయోగించుకొనట సమంజసము. ఈ ప్రయత్నమును ఆంధ్రనేళములో తొలిసారిగా చేసిన శ్రీ భావశ్యు చాదరిగారు ఆంగ్లములకు మార్గదర్శకు లయినారనట సత్యము.

భారతి వ్యాసముగూ శ్రీ భావశ్యు చాదరిగారు గోవిందవాక్యములలోని అనేక చరిత్రాంశములను ప్రస్తావనచేసి సమన్వయము చేసివారు. వారు చూపిన చరిత్రాంశములు పెక్కులు శ్రీ. క. 18 వ శతాబ్దికి సంబంధించినవిగా నున్నవి. ఉండవచ్చును. ఒకవాక్యములో వారు “జరిగిన సంగతులనే భావి విషయములుగా వ్రాసి ఈతడు జనులలో సద్గుణ కాలజ్ఞానిగా చేర్పించెను.” అని వ్రాసివారు. ఈ వాక్యమును బట్టి మాడ వ్యాపక ర్థ బ్రహ్మముగారి కాలమును పాటించినట్లు లేదు. బ్రహ్మముగారి జీవితకాలమును దృష్టిలో నుంచుకొన్న యెడల వారంత సాహసముగా వ్రాయదు. త్రికాలజీవియగు బ్రహ్మముగారి మహిమకు చాదరిగారి వాక్య మపకర్షను గూర్చుచున్నదని తిద్దెట్లు బాధపడవలసికన్పించి, కొవున ఈ వ్యాసమున బ్రహ్మముగారి జీవితకాలమును గూర్చి నా పరిశీలించినంతవఱకు పాఠకులకు నిజమిందులు నా క ర్తవ్యము.

నేను 1949 ప్రాంతమున వీరబ్రహ్మముగారి దరి త్రాంకములను పరిశోధన చేయుటకు పూనుకొని కొంత వఱకు కృషిచేసియుంటిని. తత్ఫలితముగా వీరబ్రహ్మస్వామి శ్రీ. క. 1604 మొదలుకొని 1690 ప్రాంతము వఱకు నుండి తన లీలలను మహిమలను ప్రదర్శించినట్లు కొన్ని ఆధారములను సంపాదించజాలినాడను. కాగా 17 వ శతాబ్ది పూర్తిగా ఈ మహనీయుని చరిత్రోదంతములతో నిండియున్నట్లు తోచుచున్నది.

బ్రహ్మముగారు నేటికి గుమారు యాడువందల యేండ్లకు పూర్వమున్నారని ఆయన శిష్యులును భక్తు

వీరబ్రహ్మముగారి కాలము

అను చెప్పచుండుదు. కందిగుల్ల శుభలైలోని బ్రహ్మము గారిమఠము పరిపాలకులును ఇట్లే చెప్పచుండుదు. మఠములో బ్రహ్మము సమాధిహోదాటు తద్వంటియుల సమాధులును పెక్కులున్నవి. ఒక్క సమాధిమీదగూడ సమాధిచెందినవారి సమాధికాలము కా సవరూపముగా చెక్కబడిలేదు. అట్టి కా సవరూపలే ఆ సమాధులయందున్నచో కాలనిర్ణయమునకు మనము పరిశోధన చేయవలసిననుక్కంటేయే యేర్పడెడిది కాదు. భిక్షాగులు చెప్ప వుక్కిటిపురాణములను బట్టియే మనము కాలనిర్ణయము చేయరాదుగదా! కావున బాహిరమును, ఆంతరములను కొన్ని దృష్టాంతములు నొరకిం గాని సరియగు కాలమును నిర్ణయించుట సంగంజముకాదు. ఇందుకు నాకు దొరికిన యాధారభూతి గ్రంథము లివి:

1. 1987 లో కంకిమల్ల శుభలై నివాసియును శ్రీ చాటుకొండ సుబ్బయ్యగారు రచించి ప్రకటించిన “శ్రీ వీరబ్రహ్మముగారి జీవితచరిత్రము”.

2. 1920 ప్రాంతమున శిల్పనాగరవిగుదాంకితులు శ్రీ తటికొండ వెంకటరావువాచాగ్యులుగారు వ్రాసి ప్రకటించిన “వీరాచార్య చరిత్రము”.

3. “కాలజ్ఞాన తత్త్వములు” అను పుస్తకము.

4. కాగితిములమీద వ్రాయబడిన ‘కాలజ్ఞానము’ అను గ్రంథము.

5. కవిశేఖర వడ్డేపాటి నిరంజనశాస్త్రి గారు రచించిన “కల్యంకకాముని” అను పద్య కావ్యము.

మద్రాసు ప్రాచ్యలీఖిత గ్రంథాలయములో మెకంజీదొరగారు సంపాదించి పెట్టిన గ్రామచరిత్రలు (క్రీశీశుతులు) కొన్ని చూచితిని గాని వానియందు వలసిన యంశములు దొరకలేదు. ఇంకను గాఢముగా పరిశీలించినచో ఏమేని యాధారములు దొరకు సేమా!

కాల నిర్ణయము

మఠములోనున్న ఒక కాలజ్ఞానగ్రంథములో బ్రహ్మముగారి పూత్రియును ఈశ్వరమ్మగారు సమాధియైన కాలము కలియుగాబ్దములు 4871కి పరియైన వికృతి సంవత్సర చైత్రశుక్ల విదియ సోమవారమని వ్రాయబడియున్నది. నేటికి కలికాబ్దములు 5680. కాగా ఈశ్వరమ్మగారు సమాధిపొంది నేటి 189 సంవత్సరములు. ఈశ్వరమ్మగారు 95 సంవత్సరముల పూర్ణజీవితమును గడిపి తత్త్వవిద్యాప్రచారముచేసిన

దని ప్రసిద్ధియున్నది. ఆ మె మహాయోగినియు, బ్రహ్మచారిజీయు గావున 95 సంవత్సరముల పూర్ణజీవితమును గడిపినదను ప్రసిద్ధి అనుభూద్ధముగాదు. అప్పుడా మె జననకాలము కలియుగ సం॥ 4776 అగుచున్నది. బ్రహ్మము జీతసమాధిని ప్రవేశించునప్పటికి ఈశ్వరమ్మగారు 10, 12 సంవత్సరముల వయస్సుగలవారట. ఆపదిరెండు సంవత్సరములు కలుపుకొన్నచో 4788 ప్రాంతము బ్రహ్మముగారి సమాధికాల మగుచున్నది. కాగా నేటికి 272 సంవత్సరములనాడు బ్రహ్మము సమాధియైనవారిని లేలుచున్నది. తరమునకు ముప్పది సంవత్సరములని లెక్కచూచిన నేటికి తొమ్మిదితరముల నాడు బ్రహ్మముగా రున్నారని చెప్పటకు వీలగుచున్నది. దీనికి దగినట్లు బ్రహ్మముగారినుండి నేటివఱకు వారి వంశపరంపరలోనివారి సమాధులు తొమ్మిది బ్రహ్మముగారి మఠములో నేటికి కనపడుచున్నవి. కనుక క్రీ. శ. 1687 ప్రాంతము సమాధికాలము. కాగా అంతకు పూర్వకాలమున బ్రహ్మముగాని జీవించియున్నారన్నమాట. అయినను ఎనుబదియేండ్లకు మించిన జీవితకాలము నూహనీయుచో పమాణవశతాద్విప్రారంభమాయన జననకాలమగును. బ్రహ్మముగా రెనుబది వత్సరముల కెక్కువయే జీవి చినారనుట కనేక సాక్ష్యము లున్నవి.

ఇంకొక ప్రమాణమును బట్టి మాతము. అయిదితములగు కాలజ్ఞానతత్త్వములలోని ఒక మంజరీ ద్విపదలో నిట్లున్నది.

“అనంద గురువుల అనుమతిచేత
భావసంధికివచ్చి భక్తతత్వముకు
ఆదిశేఖరులకు అభయంబు నిచ్చి
ఆదిలక్ష్మీనికూడి అనందముంది
సిద్ధాద్రినామసంవత్సరమందు
బనగానపల్లెలో పరగంగ నిలిచి
రత్నసింహాసనారూఢుడై తాను
కృతయుగ నిర్మలము నడిపించుకొఱకు
వీరవసంకుడై వచ్చియున్నాడు
కౌనకయున్నాము బ్రహ్మగిలు మాయ
కౌరణంబులు ముందు కౌనకచ్చేకును.”

దీనిని బట్టి సిద్ధాద్రినామసంవత్సరములో బ్రహ్మము బనగానపల్లెలో విహరించినట్లు తెలియుచున్నది. బనగానపల్లెలో వీరపుణ్య యను పేర బ్రహ్మముగారు గరిమరెడ్డి అచ్చమ్మగారి యింట

ఆవులు గాయుట, అన్నాజత్యు మొదలగు శిష్యులకు కాలజ్ఞానాదు లపదేశించుచు చరిత్ర ప్రవీణము. నేటికిని బనగానపల్లెలో బ్రహ్మము విహరించిన ఆయాచిహ్నము లగపడుచుండుట, కిక్కులు నెల్లి చూచుచుండుట ప్రత్యక్షము. పై ద్విపదగోత్రమును బ్రహ్మముగారి (పియశిష్యులగు అన్నాజత్యుమో మఱింకెవ్వరో) వాసియుండునని నా అభిప్రాయము.

ఇప్పటి వికారి వర్ణనయతో నాణువికారులను దీసివేయగా ఆయదలుగులు మా వందలగుచున్నది. తుది వికారమునకి విలోమముగా (నెరుకకు) లెక్కించినచో సిద్ధాదినాటికి నలుబది సంవత్సరములగును. కాగా ఇప్పటికి 340 సంవత్సరములనాకు వీరబ్రహ్మముగారు బనగానపల్లెలో నున్నారని చెప్ప వలెనున్నది. పై ద్విపదలోని “భావసంధి”, “వీరవసంతాది” పదములు గూఢార్థము క్రిములు. వసంతము లోకమునకు వికాసకారి గావున నూతన వికాసమును గూర్చు తనను వీరవసంతుడని అయన చెప్పుకొనుట గాని, శిష్యు లక్లినుటగాని ఇరిగియుండువచ్చును. బ్రహ్మము విష్ణుదేవు నవతారమనియు, ఆయన భార్య గోవిందమ్మ ఆదలక్ష్మి అనియు కాలజ్ఞానాది గ్రంథములలో నుపన్దితము. ఆ యంశములు పై ద్విపదలోను సూచితములైనవి.

గరిమరెడ్డి అచ్చమ్మగారి యావుల గాచనప్పటి కాయనకు 12 లేక 15 వత్సరముల కెక్కువయుండువు. దీనింబట్టి చూచినచో నేటికి 355 వింశ నాడు-(క్రీ. శ. 1604 ప్రాంతమున బ్రహ్మముగారు జన్మించి యుండు వచ్చునని తెలియుచున్నది. 1687 ప్రాంతమున జీవ సమాధి గుండు ప్రవేశించినారని పూర్వము చెప్పి కొంటిమి గాన 17 వ శతాబ్దియంతయు ఆ మహనీయుని జీవితశీలతో గడచినట్లు భావింపవచ్చును.

ఇప్పటి కలియుగాది గతాబ్దసంఖ్య ౧౦60 లో 355 తీసివేయగా కల్వ్యాది 4705 బ్రహ్మముగారి జనన కాలమగుచున్నది. కాలజ్ఞానములోని నర్ణవమును బట్టి చూచినచో పై లెక్క సరిపడుచున్నది. కాలజ్ఞానము లోని కర్ణవలు — వాక్యములు పెక్కులు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల యనంతరము జరిగిన కృత్తాంతములను నూచించుచున్నవి. కృష్ణరాయల పిమ్మట నే-అందును తల్లికోట యుద్ధమునకు పిమ్మటనే — విజయనగర ప్రాంతము మహమ్మదీయాక్రంత మరుగుటయు, భారతధర్మము దెబ్బ పడుటయు సంభవించినది

గావునను, హిందూ న హమ్మదీయ విభేద విద్యవములు పాపముపినని గావునను తత్సంస్కరణమునకే తా నవతరించి కృషి చేయుచున్నట్లు కాలజ్ఞానములో బ్రహ్మము విస్తృతముగా లేర్పొనినాడు.

“కలియుగము మహాదు ౧80 సం॥ (సరిగా 3172 సం॥) జగగ గా శివుగ ఘోర భరివాహనుడగుతరించి ధర్మపరిపాలనము చేసెను. శాలివాహన ౩5 సం॥ 1258 గడగగా ఆనెగిందియను రాయసింహాసమునకు వారి వార రాయలు రాజై ధర్మపరిపాలన మొనగ్గుచు విజయ నగరమును నొక పట్టణమును నిర్మించుకొని యాంధ్ర రాజ స్థానముగా ప్రజాపరిపాలనము చేసెను. వారి తరువాతి వారి సంతతి నారు మూడుతరములవారు పాలింిరి. (శి) అటు వీరవ సాళువ నరిసిం రాయలు 13 వింశ్శలెను. అతని కుమారుడు వీరవరసింహరాయలు తమ్మురాయ లను జంపించి అమరువత్సరము లేలేడు. నవనరాయని రెండవకుమారుడు కృష్ణదేవరాయలు 21 వత్సరములు పాలించెను. అచ్యుతరాయలు ఎనిమిది నెలలు రాజ్యమే లేను సదాశివరాయలను ముందుంచుకొని రామరాజు 22 సం॥ విజయనగరపాలనముచేసెను. అతనితో విజయనగర హిందూసామ్రాజ్య మంతరించెను. (తిరునాథ తురకల పరిపాలనలోని దుశ్చర్యల కర్ణవమున్నది. అది యిట ప్రస్తావింపవైతిని.) అప్పటికి కలియుగము 4700 సం వత్సరములు గడచెను.”

ఇది కాలజ్ఞానములోని ఘాతము. తరువాతి భూషిని పాప భారమును మోయలేక విష్ణుమూర్తితో మొఱ పెట్టుకొన్నట్లును, ఆమె మొఱ నాలకించి యాతడు బ్రహ్మముగాను, శింకగు డావంద్యదైవమొగిగాను, బ్రహ్మదేవుడు అన్నాజత్యుగాను భూలోకమున బుట్టి నట్లును కాలజ్ఞానము చెప్పుచున్నది.

ఇంకను బ్రహ్మముగారు బనగానపల్లెలో అన్నా జత్యుకు కాలజ్ఞానము నుపదేశించుచు, విజయనగర రాజు కృత్తాంతమును చిరిపించినపిమ్మట ఇట్లునుడిరి:

“రామం జాతో విజయనగరసామ్రాజ్య మంతరించెను. తరువాతి సారాప్త్రమునకు మహమ్మదీయులు ప్రభువులై ధర్మముల తిరస్కరింపుచు న్యాయమెఱుగక రాజ్యపాలనముచేయుచుండిరి. ఇట్లధర్మములు దేశమున పెచ్చు పెరుగుటచేత వాని నణచుటకై నేనిట్టి యవతారమెత్తితిని. నాయనా! నాకీయవతారమందు వీరబ్రహ్మము సాధారణ నామధేయము. బాల్యమున వీరం

వీరబ్రహ్మముగారి కాలము

భట్లశ్యామనియు, నిపుడు వీరబ్రహ్మశ్యామనియు, నీకముంగు వీరబ్రహ్మశ్యామనియు నామాంతరములు గలవు. ఈ నామాభేదములతో కొందఱికి విజ్ఞానము గలది సమాధి నిష్ఠమహిమము" అనియు, మఱియొకచో "...నిమ్మల అనంతాచలతర మహిమలకుగాను పరమోకంఠవ యవతరమెత్తి బసగానపల్లెలో పంచవింశత్యర్ష ములు తపము చేసి ననుక కొంతకాలము గృహసాశ్రమముననుండి యానక శిష్యులొకటి జ్ఞానోపదేశముచేసి యటవెనుక సమాధినిష్ఠ మహిమము" అని యున్నది.

దీనింబట్టి బ్రహ్మము మహామూర్తియు" గుశ్చేష్టల నకట్ర వారికి మరెసామరస్యమును గోధించుటకును, హిందూభాతిని సంస్కరించుటకును బూనినట్లు తెలియుచున్నది. ఇంకను ఇది పరిశోధన యవతర మనియును తెలియుచున్నది. ఇంకటి అతిలోకములు—దేశత్యాగములు నగు వర్ణవలను ఎల్లరు విశ్వసంపదాలకపోయినప్పటికిని, చారిత్రకాంశములను గుర్తించి వానికి ప్రాధాన్య మిచ్చి, తత్త్వికమును విచారించుట వెనుకంజవేయని తలచినదను.

పై నుదాహరించిన కాలజ్ఞానవాక్యములనుబట్టి చూచు బ్రహ్మముగారు బసగానపల్లెలోనుండి తపస్సు చేసినది ఇగవదియైదేండ్లని తెలియుచున్నది. అదిగను సంశ్లేషించుచే గాని, పగు నేనవయేటగాని బసగాని పల్లెకు వచ్చివాడనుకొన్న దాదాపు నలుబదివత్సరముల ప్రాయమున అయినను వివాహముజరిగినట్లు నిశ్చయింపబడుచును. బసగానిపల్లెనుండి కిందిపల్లె యుపల్లెకు వచ్చిన పిమ్మటనే ఆయన కుద్యాహము జరిగెను. వెంటనే ప్రభుసంతానముగా గోవిందయ్య జన్మించినాడు. ఆయన కుమారికయే ఈశ్వరమృ. బ్రహ్మముగారి జననము క్రీ. శ. 1604. ఆయనకు నలుబదియేట వివాహము జరిగిందనుకొన్న 1644 పెండ్లికాల మగును. వివాహానంతర మొకటి రెండు సంవత్సరములలోనే గోవిందయ్యగారు జన్మించినారన్న 1645, 46 గోవిందయ్య జన్మకాలము కాలగు. ఆయనకు 30 యేండ్ల ప్రాయమున ఈశ్వర జన్మించియుండును. ఆమె పుట్టిన 12 వత్సరములకు బ్రహ్మము సమాధియైనారు కౌలున 1887, 88 ప్రాంతము బ్రహ్మముగారి సమాధికాలమును చూచుచున్నది. ఇదియు మనము మొట్టవేసికొన్న లెక్కకు సరిపోవుచున్నది. కనుక ఇప్పటికి నాకు దొరికిన ఆధార

ములనుబట్టి బ్రహ్మముగారు పగునేడవ శతాబ్దమున నున్నారనియు, దాదాపు 1690 తో ఆయన జీవితము ముగియుచున్నదనియు నిర్ణయింపజాలినాడను. బ్రహ్మముగారి మతములో బ్రహ్మము స్యయముగా వ్రాసిన కాలజ్ఞానమును (యాలము) గూడ నేనై చూచుటకు ప్రయత్నించుచున్నాను. ఆ పరిశీలనమైన పిమ్మట ఇంతకంటెను గునిశితముగా కాల నిర్ణయమును జేయు నగుకాళములు చిక్కైన లోకమునకు నివేదించుకొందును.

మొత్తముమీద బ్రహ్మముగారి యుగము మాత్రము ఆంధ్రదేశచరిత్రలోనే గాక భారతదేశచరిత్రలోగూడ ఒక ప్రత్యేకతగలదని నాయభిప్రాయము. కారణమేమన, భారతదేశములోని వివిధప్రాంతములలో పలువురు మహాపురుషులు అవయించి భారతముసంస్కృతి నుద్ధరించుటకు కృషిచేసిన కాలమది. ఈ 17 వ, శతాబ్ది మధ్యభాగమున నే, మహారాష్ట్రములో శివాజీ చక్రవర్తి మహామూర్తీయుల దాడుల నరికిట్లబూనినాడు. ఆయనకు గురమార్గమై సమర్థిరామదాసన్యాసి—గుకా బ్రహ్మ సంపన్యాసులు ఆధ్యాత్మికదౌర్వ ప్రచారము చేసినారు. ఆ శతాబ్దపు టుత్తరభాగముననే కందర్లగోపన్న రామ దాసుడై భక్తితత్త్వికమును విస్తరింపజేసినాడు. అటు కన్నపదేశములోను పెమ్మరు కైవసిగ్గు అవయించి తత్త్వికప్రచారము నొనర్చియున్నాడు. ఈవిధముగా యావద్భారతదేశము అనాడు ఆధ్యాత్మిక తత్త్వికపరిమళముతో గూడాంధరిపోయినట్లు చరిత్రచక్షువులకు గోచరించజేసి.

ఇట్లు 17 వ శతాబ్దిలోనున్న బ్రహ్మముగారు 18 వ శతాబ్దిలో జగగనున్న చారిత్రకవిశేషమును జెప్పుగా, అవి యాయనకు సమకాలమున జరిగిన వెల్లుగును? ఆయన జరిగిన సంగతులనే భావింపజుములుగా వ్రాసి ఓనులలో అగృహతకాలజ్ఞానిగా చేరొందిన వాడెట్లుగును? కౌలున బ్రహ్మముగారి కాలజ్ఞానాంశములకుగాని, గోవిందవాక్యములకుగాని లీలు, తత్త్వికములు, గీతములు చున్నగువానికి గాని, చరిత్రాంశ సంయోజన—సమాలోచనలు చేయురాని వారికాలమును దృష్టిగా నిడుకొని మఱి చేయునలయునని ప్రార్థించుచున్నాను.

క్రీస్తు జననము

శ్రీ వి. పురుషోత్తం

“క్రన్నె గర్భముం దాలిది కనును బుత్తు)
వాని నామధేయమ్ము ఇమ్మానుయేలు”
అంచు బ్రవచించె నెన్నో శతాబ్దములకు
మునుపె ‘యెషయా’ ప్రవక్త యేసును గుఱించి.

“బెల్లెహేమ! యూదయ ! పుట భేదనముల న్యచేమియుఁ గావు ని న్నరసిచూడ;
ఇశ్రాయేలను నాప్రజ నేలువాఁడు కలుగు నీలోన” ననియె ‘మీకా’ ప్రవక్త.

దండి గలిగిన యాసియాఖండమందుఁ బచ్చిమోత్తర భాగాన వాసింగన్న
దేశములలోన ‘యూదైయ’ దేశ మొకటి ఇందు గాన వచ్చును బెల్లెహేమ పురము.

కైన రాగుస్తు ² నప్రమాట్టు కాలమందు యూదయాదేశమునకు హేరోదు³, రాజు;
సింహస్వన్నము ప్రజలకు నీజరనిన నింక హేరోదుపాలన హేయమాయె.

అఖలలోకాల జనసంఖ్య శిఖితమాట కాన తిచ్చెను నైన రా యవనరమున
‘గాలిలయ’లోని నజరేతు గ్రామ మెడలి వచ్చె యోసేపు దావీదుపట్టణంబు.

తనకు నిర్ణయమైన కన్నెను మరియును వెంటఁ దోడ్కొనిపోయెను బెల్లెహేము;
స్థలము లేదాయె వారికి నత్రమందు అయ్యెఁ బశువులపాక గత్యంతరింబు.

ప్రవచించఁబడిన తీటున నవతారము నొందెను బరమాత్మ నరుండై
లవమగు బెల్లెహేమునఁ బవిత్ర కన్యక కడుపునఁ బశువుల పాకన్.

అది బీ, సీ, నాలుగు; పువ్యదినమ్ములు; చలియు మంచుఁ జాలగ నుండెన్
కదిసి పరుండెను గొట్టెల కడుపులు; కునుకుచు వణకుచుఁ గాచిరి గొల్లల్.

దగ్గునమెరిసి నసంతము దిగ్గున మేల్కొంచి యధిక దీధితి వలనన్
అగ్గలముగ గొల్ల లగర బిగ్గలుగా దూత క్రింది విధమునఁ బలికెన్.

“భయమందఁ బనిలేదు ప్రజలకందఱ కొక్క సంతోషకరమైన శాంతివార్త;
ఉన్నాఁడు పుట్టి మీ కొక రక్షకుఁడు నేడు దావీదుపురోమం దతండె క్రీస్తు;
దాని కియ్యదె మీకు నానవా లొక బిడ్డఁ దొట్టిలోఁ బాత్తులఁ జట్టియుంట
మీరు కాంచెద”రని వారితోఁ బలికిన తత్తణ మాకాశ దళము గూడి

క్రీస్తు జననము

దేవ సంస్తుతుల్ చేసినారీ విధాన :

“కలుగు నర్వోన్నతములైన స్థలములందు
భూరి మహిమ దైవమునకు; భూమి మీఁద
నతని కిష్టులొ నరులకు నమరు శాంతి.”

తదుపరి గొల్లలు రయమున “నిదియేమో చూచి వత్తమిష్పడ” యనుచున్
గదిరి నడిరాతిరిలో చదలున దారాగణంబె సాయము కాగన్.

పోయి బెల్లెహేము పురమున నొక చోటఁ దొట్టునట్టులోని తొట్టిలోన
రాజమెచ్చువాని రతనాల బాలుని ‘యేసు’ఁ జూచి మోకరించినరు.

మరియాంబవదన బింబము అరలునఁ గొప్పికి చివురుటాకులఁ దొడిగెన్
మరియాంబ పుత్తు) వదనము కరుణాన్విత దైవ ప్రేమకాంతులఁ జిమ్మెన్.

వసుధపై శర్యరి వాలియున్నప్పుడు ఆత్మలోఁగల రాత్రియైన యపుడు,
వ్యసనకర్తరి నుండి బైబరాంగఁ మను నాన పూర్తిగ నాశమైన యపుడు,
కృపయేడ గల దీ సకృష్టజీవికి నింక నెవడు నిరాశలో ముఱుగునపుడు,
నీలానింపలు నెత్తిపై బడునట్లు మిత్తు)లే వ్యకములై మ్రొగునపుడు,

పడక కన్నీటి ధారలోఁ దడియునపుడు,
బ్రతుకు భారమై గుండెలు సగులునపుడు,
మృత్యునే చాలమే లనిపించునపుడు,
పిలుచుచున్నాడు ప్రభువు నిన్ బెల్లెహేము.

మన్ను పుట్టక మున్న మిచ్చు పుట్టకమున్న ఒక్కడై ముగ్గురై యున్నవాడ,
బలులు బంగారముల్ పాటింపకయ భుగ్నహృదయార్పణమే స్వీకరించువాడ,
కాటు మబ్బులవేళఁ గటికిచీకటి వేళ నిన్ను సమీపవారి కున్నవాడ,
పశువుల తొట్టిలోఁ బవ్వళించినవాడ, కన్యక మరియాంబ కన్నవాడ,

ఇల్లు కై నేసి పన్నీరు చల్లినాను,
క్రోధ నంపెంగ గండలు గ్రుచ్చినాను,
వెచ్చవెచ్చని క్షీరముల్ పిండినాను,
ఇట్లు దయచేయుమయ్యట యేసురాజ!

1 యూదకు, యూదయ = Jndaea. 2. కై సర్ + జౌగుస్తు = కై సర్గాస్తు : Caesar Augustus.
3. హేరోదు = Herod 4. సీజరు-కై సరుదు సీజరనియు నందురు. 5. గాలిలయ, గలిలయ = Galilee. 6. దావీదు
పురము : బెల్లెహేమున కొంతోక పేరు. గోత్రకర్తయైన దావీదు వంశమువారు నివసించునది కాబట్టి దానికా
పేరు వచ్చినది. యోసేపు దావీదు గోత్రములోనివాడు కావున తన పితరుని పట్టణమునకంటేయి జనాభా
రెక్క యయ్యెదలసి వచ్చినది.

కా క తి శ క్తి ఎ వ రు ?

శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి

శ్రీమద్భక్తము 1050 సంవత్సర ప్రాంతంనుంచి 1825 వరకు హనుమకొండ, బిరుల్లూ రాజధానులుగా పరిపాలించిన రాజవంశమువారిని కాకతీయులంటున్నారు. వారు “కాకతి” అనే నవతమ సంశ్లేషారంపర్యముగా అర్పించినవారు కనుక కాకతీయులైనారు. ఈ ‘కాకతిశక్తి’ ఎవరు అన్న బిడ్డ కొంత కాలానికి సాగించికొని నిచ్చునుమ తెలలేదు. కానములూ సారస్వతమూ, శిల్పమూ ఎంతో కొంత సాక్ష్యాన్ని సమకూర్చినా ఈ సాక్ష్యాలను సమన్వయపరచే యత్నము సాగలేదు. “అసలు ‘కాకతీశక్తి’ అంటూ ఒకటి ఉందా?” అన్నారు వామనరులు పండితులొకరు. ఈ సమన్వయం విద్యాధికుల విమరును తెల్పడానికి చాలు ఈ ప్రశ్న. అయితే, కాకతీయులు అన్న పేరు సీతమై నిలిచింది. దారిని త్రోసివేయలేదు. మరి కాకతి ఎవరు? ముందు ముందు ఇంకా సాక్ష్యము లభించరమ్మను. ఇప్పటికి లభించిన సాక్ష్యము చేరే నూచన విమరీ? అని తేల్చుకోవలెను అవసరమనిపించింది. ఆ యత్న ఫలమే ఈ వ్యాసము.

కాకతీయులకు పూర్వము అని భావించబడుతున్న ‘కాకతీయసంస్కృత’ పేరుగాని ‘కాకతీయ’ అని చిట్టి కచ్చిందో దేర నుబటి వచ్చిందో తెలియలేదు. ఖాజీపేటరాజనము ఒకటి తేతగాజును ‘శ్రీమత్కాకతి పురాధివాసో వేదా’ అని పేర్కొన్నది. ఈ కాకతిపుర మన్న శబ్ద? అని ప్రశ్న. తెలుగు వోళరాజులు రాజ్యము చేసినది కొడిదవలో నైనప్పటికీ “విరుగు నొరయూరి శిథిలము”ల మని చాలాగొప్పలు చెప్పుకొన్నారు. వారివలెనే కాకతీయులు కూడా ‘కాకతీపురాన్ని పాలించిన రాంకెళమువారమని గ్రాయించుకొన్నారేమో ననవచ్చును గదా? ఈ అభిప్రాయముతో చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు, మారీ మంజు రామరావుగారు చాలాబిడ్డల చెకారుకొని ఫలితము ఇదిమిత్తమని తేలలేదు. ‘కాకతీయసంశ్లేషములపునరుప పాలించిన ఉరిదీ’ అని నిశ్చయించడానికి అవకాశము చిక్కలేదు. కావున, కాకాని

సంశ్లేషము చాలాపున్నాయి కాని యీ ప్రశ్న మాత్రము పరిశీలన.

కాకతిశక్తి వేంచేసివున్నపురము కాకతిపురమున పేరుపడలేదు. అయితే, అట్లాగటిపురముకూడా ఏదీ తెలియకపోయింది. కాకతి అన్న పేరులకి ఎక్కడా వున్నట్లు తెలియదు. అయి కాకతి ఎవరు? అన్న ప్రశ్న వేస్తే నిపురుషుని చెప్పుల జవాబులేదు. మరి కాకతివేంచేసివున్న పురమిది అని ఎట్లా తేల్చుచున్నా? కానములమతము కాకతిపురాన్ని చక్కగా పేర్కొంటున్నాయి ఖాజీపేటరాజనం సంశ్లేషము. పెక్కులు కానము “మహామంజుశ్రేష్ఠ కాకతి పురశ్రేష్ఠ మహా జాగి జ గురె నవరాజులు విరుగంటి వేలవీరు” అని చెప్పితూ బిరుల్లూ పేరు, కాకతిపురము పేరు అని మార్చివున్నది. పానుంటి రాజనము “ప్రేమకు కాకతిపురశ్రేష్ఠ గురెనవ మహారాజులకు” అంటూ పెరిగితే కాక గురెనవును కూడా కాకతిపురశ్రేష్ఠగడ అంటున్నది. కాకతి పురము అనచుకొండమే కాగలదా? గురెనవుని రాజధాని అనుచుకొంటే, అనుచుకొండలో కాకతిమ్మనుడి ఉన్నాడు లేదు. కాక అనుచుకొండలో ఒక చెట్టుగలద అప్పటిజనులతో ప్రేతానవాదిమైతయొక శక్తి విగ్రహమూ ఉన్నది, పద్మాక్షమృగడి ఉన్నది.

క్రీడాభిరామములోని “కాక తిమ్మకు వైవాదు వికీర” అన్న పద్యపాదమే సారస్వతిలో కాక తిమ్మ మొదటి ప్రశంస. వికీర అనగా రేణుక. ఈమె తలను నరకమున్న జనుదగ్గి అడ్డుమేరకు పరకరాముడు నరుకగా ఆమెతల యెగిరి మాలవాదలో పడెనట. మాలవారూ, ఇరుకులూ ఆ లలకు యెల్లప్పు అని పేరుపెట్టి ఒక దేవతగా పూజిస్తున్నాడు నేటికీ. ఈమె నగ్ననిగ్రహము కూడ వికీర పేరిట పూజించుచుండెనట్లు క్రీడాభిరామము లోని “వీరకూన్యోటిర మండలము” అన్న పదావళి తెలుపుతుంది. అలం పుంలలో ఈమెయొక్క నగ్నకబంధం లున్నది గాని క్రీడాభిరామవర్ణనము ‘సోమకూర్యానల కేత్రములను

కాకతీయ కీర్తి ఎవరు ?

‘అలిమల నీల వేణీ’ స్తుతి చదువల నన్నకబంధములు కూడా ఈమెదేశీ పూజలగునన్నట్లు చెప్పలేము. సంతానార్థాలై పుత్రులు మాత్రము నన్నకబంధాలను అర్పిస్తున్నారు. ఈమె బ్రహ్మగిష్ఠ మహేశ్వరాలను కన్న అధిక్తి అని మతపురాణమున జానపది గేయకళ చెపుచున్నది. ఈమెకు హైహయరాజు దంతాస్థి పటలము గవహచేగుగా నటుత గలదట. ఈమె కాకతీయులకు సైన్యాధిపతి. ఈ పరాశక్తికి కుషయిన గేతల అన్నమాట కాకతీయు. పుష్టికి తిల్లియైన పరాశక్తికి సైన్య దేవత కాగలదా?

విద్యానాథ కృత ప్రభావముద్రితములలో “కాకతీయకుల గుర్తాక్షి” అనే కాకతీయులు కులదేవతగా కొలిచే దుర్గాదేవి ప్రతింస కందు. కుమారసోమయాజి తన వ్యాఖ్యానములో “కాకతీయులు దుర్గాశక్తి చేకరింపని దేశ్యం జాం కులదేవత, సా శక్తిర్భజనీయా అస్యేతి కాకతీయః” అని వ్రాసి కాకతీయ గుర్తాక్షిగానే వర్ణించాడు. దుర్గాదేవికి కాకతీ అన్నమాట మున్నట్లు కానరాదు. స్థానిక చరిత్రలు త్రిభుజనముల వేతరాజు “కాకతీదేవి వర్ణనపాదమున ఒక్క సుతునింగని కాకతీ ప్రాంతాజు అని నామకరణ మొచ్చి” నాడని చెప్పుతూ కాకతీదేవి అంటే పద్మాక్షి దేవియే నేమా అన్న అనుమానము కలిగిస్తున్నాయి. జైనల ఇరవై మూడో తీర్థంకరుడు పార్శ్వనాథుడు. ఆయన నాక్షిణి పద్మావతి. పార్శ్వనాథుడు సంతాన వర్ణనపాదిగా ఈవాడు శ్రీకృష్ణసుంహలము ధర్మవరములో, కరీంనగరసుంహలము శనిగిరింగో, కడపసుంహలము దానపురిపాడులో పూజలందుకుంటున్నాడు. తీర్థంకరులపత్నియైన కాసినదేవియే వరముః సు దయసేయు ననీ, తీర్థంకరులు కిర్య చేతురనీ జైనుల నమ్మకము. కనుక పార్శ్వనాథుని విరవానముల కీర్తి పద్మావతిదే; భక్తుల మేనే కొలిచేవారని అన్నా విశ్వాపత్తిలేదు. కనుక వేతరాజుకు సంతాన వర్ణనపాదము చేసినదే పద్మాక్షియే కావచ్చును. ప్రాంతాజు వంత్రి భార్య మైలమకూడా పద్మాక్షి కొంఠమిది జైన బసదిని సంతానవరముకొరకే నిర్మింపించి యుండుచున్నాను. స్థానిక చరిత్రలు కాకతీయుల మూలపురుషుడైన హాథ వర్మ పద్మాక్షిదేవిని కొలిచినాడని చెప్పుతూ కాకతీయుల కులదేవతము పద్మాక్షియేనా అన్న అనుమానము కలిగిస్తున్నాయి. సంతాన ప్రవాతిమాత్రము ఈమెయే, దుర్గాశక్తి, చామండీ కానేకారు. గణపతి దేవుడు నిర్మింపించానన్న ఒకగల్లుద్వార తోరణాలలో దక్షిణద్వారతోరణము విరిచైత్ర పద్మాక్షి శిల్పించ

బడింది. కాకతీయులు పూర్తిగా శివభక్తులగు కాసంతవరమా వారి కులదేవతము పద్మాక్షియే నేమా! పద్మాక్షియే కాకతీ కులదేవమైతే, ఆమె వేంచేసి వున్న ఆననుకొంఠయే కాకతీపురము కావచ్చును.

స్వర్గము చేమూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు దొలప పాడుగ్రామపు “కాకతీయులీక” మీది ‘కాకతీయు’ విగ్రహము నొకదానిని ముక్కలు చేర్చించినారు. ఆ విగ్రహము ఘోషో మణిహంజరి వాగు ప్రయోగించిన శ్రీదాభిరామము తల్లిదేవతలగులములూ మనము చూడవచ్చును. ఆ జివి వర్ణనామాలలోనూ త్రికూలమూ, షమరుకమూ, కశ్మీ. గిన్నే సరించి పీఠము మీద కూర్చుని కుడికాలినిమాత్రము కొంత ప్రేమించినది. ఈమె పీఠము దిగుకన నక్కబొమ్మ రేఖామత్రముగా గీయబడినది. నక్క చామండీదేవి చిహ్నము. ఆమె యమనిశక్తి, సప్తమాతృకలలో ఒక్కరే. త్రికూల, షమరుక, శిష్ట, పాత్రలామె ఆయుధాలు. ఆమె 15 వ లేదీ ఆంధ్ర దివ్యత్రైక 17 వ పుటలో కంఠపాక గ్రామములోని ‘విగ్రహము’ విగ్రహాన్ని జి. ఆర్. వర్మగారు ప్రయోగించాడు. ఈ జివి నాలుగు

చేతులలోనూ కశ్మీ, షమరుక, త్రికూలమూ, గిన్నే కలవు. ఈమె కాకతీయుల కాలములోనే కులదేవత

యందునని ఈమెకు గల (నుకర) తోరణము నూచి పోంది. (హనుమకొండ్ల నుగళ్యరాలయంలో, ఒరు గంటి ద్వారావోరణాలమీద, ఈ తోరణము కాన కనుగొంది.) అయితే క్రీడాభిరామవర్ణననుబట్టి ఈమె ఏకవీరమ్మ (ఎల్లమ్మ) కానేకాదు; చాముండియే. ఈమె వాహనము నక్కచక్కగా తెలుస్తోంది బొమ్మలో. (ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారికి క్రిగరికిపాటి వెంకటేశ్వర్లు గారు చెప్పివారన్న దొండ్లపాటి కాకతమ్మకృతం తము నిజమైతే ఈమెకూడ కాకతమ్మయే కావల యును. అయితే ఆమె ఈమె చాముండి రూపములే; సందేహము లేదు.

దేవారు సప్తమాతృకలలోని చాముండి ఓరిగ్గా యిదే రూపము. క్రీడాభిరామ కాలంలో ఒరుగంటి 'చమడేశ్వరి నహాశక్తి నగదు' ఉన్నట్లు మంచేశ్వరకర్ణవర్ణన సాక్ష్యము. ఈ చాముండి శ్వరి, చాడేశ్వరి. ముక్త్యుల (పొంతంలానే కాదు) కాకతీయుల రాజ్యమునందంతటా గోచరిస్తుంది. + త్త రమున మంథెనలో ఈమె పీఠానికి ఉపన రెండు తల లున్నాయి; చాముండికి ప్రేతాసనము చెపుతుంది విష్ణు ధర్మోత్తరము. ఈ తలు ప్రేతానికి చిహ్నము; చాముండిని పరివేష్టించి ఉండే ప్రేత సమాహార చిహ్నము లన్నా అనవచ్చును. దక్షిణాన్ని దోరణాలలో, ననుమ మేళ్ళచెరువులో ఈమెను వై ఆయుధాలే ఉన్నవి గాని వాహనము లేదు. ఉలిండ్ల కొండలోనూ, మదన పల్లిలోనూ, వద్దిపర్లులోనూ, వర్ధమానములోనూకూడా వాహనము కానరాదు. హైదరాబాదు మ్యూజియ ములో నీమెలంబ సైని, విశ్వతాక్షి, ఘోరరూప. అత్తి రాల విడిశిల్పాలలో ఈమెకు వాహనమూ లేదూ పరి వారమూ లేదుగాని పరపరామేశ్వరాలను అర్ధ శిల్పాలలో ఈమె గూటిచుట్టూ ప్రేతి పరివారమున్నది. గోల్కొండ మ్యూజియంలో ఈమె ఆసనానికి దిగువన ఒక తల-ప్రేతాసన చిహ్నము కానకనోంది. ఈమెపేర్లు ఎన్నెవా ఉన్నవి : మేల్ల చెగువులో ముత్యాలమ్మ, ఉలిందకొండలో నుంతులమ్మ, వద్దిపర్లులో ఎల్లమ్మ, మండపాకలో ఎల్లారమ్మ, దొండ్లపాడులో కాకతమ్మ, గోవరడిలో తలకంటమ్మ. ఈ చివరిదోలు నీమెకు త్రినేత్రాలూ, (యముని) మహిమవాహనమూ చేరాయి. హనుమకొండకోటలో నీమె లంబ సైని—

కృశోదర—, అష్టభుజ—, ఘోరరూప—, ప్రేతా సన—, మలతో యోగేశ్వరి లేక జోగులంబ అయి నది. సానికచరిత్రకారులకూడా ఈమెయే కాకతి అనుకుని గార్లశక్తి అన్న సంస్కృతపుపేరీమెకిచ్చి, పద్మాక్షి విగ్ధేశ్వరాలతోపాటు ఈమెనూ గోపాల మూర్తిని ఏకాగ్రహాధుడనే దైవసాగ్రాసి (పరిష్కం చినాడెన్నార. ఈమె గుర్గాశక్తికాదు. త్రిశూల డమరుకము లా అహాహు కలిగించియుండవచ్చును. అలంపునములో ఈమెపేరు జోగులంబ. అక్కడి బ్రహ్మేశ్వరాలయము మొదటిలో ఈమె ఆలయమే కాబోలు, ద్వారబంధము దిగువన ప్రేతి ద్వారపాలి: లున్నారు.

ఈమె రూపశిల్పాలను కాకతీయులే కాదు కందుకూరుచోరులు వర్ధమాననగరంలో, పొత్తిపాడులో అత్తిరాల మదనపల్లినగరాలలో, నెల్లూగచోరులు నెల్లూరిలో నిర్మింపించారు. ఈమె గుర్గాశక్తి కానే కాదు, కొత్త దైవమూకాదు; చాముండి. ఈమె సప్తమాతృకలలో ఒకతే, యమునిశక్తి. అంగకాసుర సంహారకాలములో నీమె ఆ అసురలరక్తము నేలమీద చిందకుండా గిన్నెపటి త్రావినది. కృశోదరికాన ఈమె ఆకలికంతులేదు. చాముండి యమునిశక్తి అనీ, యోగేశ్వరి శివునికంఠపు నెగునుండి సృష్టి అయినదనీ వేరేకథ వున్నది కాని వీరిద్దగు నెరవేర్చిన సమయా ఒక్కటే, వాహనాలు అనే; అవతారాలే భేదము. నేటి ఈమె రూపాలు మందుకు లొంగని గోగలకు అధి నేతిలు. మేల్లచెరువు ముత్యాలమ్మ, మండపాక ఎల్లారమ్మ, నెల్లూరి ఇరుకాళమ్మ, హనుచిరోగానికి అధి దైవతాలు. రాజసంధి శ్యామలంబ, అనకాపల్లి నూకలమ్మవంటి గ్రామదేవతలన్నీ ఈమెరూపభేదాలే. ఈమెను హైదరాబాదులోవరకే కవలమాల యజ్ఞోపవీ తంగా ఉండవచ్చునూ, విష్ణుసగృత్తరము ప్రకారము తోర లుండవచ్చునూ, పూర్వకారణాగమము చెప్పి నట్లు చంద్రకలావతంస ముండవచ్చును. సామాన్య జనలనృప్తిలో సృష్టికి తల్లి అయిన ఏకవీరా, సంచార కారిణి-చాముండి, ఇద్దరి నేతలిలు. ఏకవీరమ్మను లేబుకా డేవి శిరిస్సురూపంలోనూ, చాముండిని చతుర్భాహు డేవిరూపంలోనూ అర్చిస్తున్నారు పాటక జనము నేటికి. "కాకతమ్మకు నైవేదు ఏకవీర."

ఆలాపన!

శ్రీ రామవ

రాజశేఖరం - సుబ్బలు - నదానందం -

కాంతం - భార్య - అప్పన్న...

[సేవ్యంలా ప్రయోక్త—

ఒక అనూవాస్యనాటిరాత్రి కుండపోతగా నిల్చి కురుస్తున్న జడివానలొడ - సుడిసి సుడిసి వీస్తున్న యీదుగుగాలి హోగు-భూమ్యాకాళలు దద్దరిల్లే వరు మలూ-ఖణేర ఖణేర మంటూ మెగుపుతీవల విశాపులూ - అటూ యటూ ఛెడీర ఛెడీర మంటూ వూసుతూ గోడకి తగిలివచ్చే కిటికీ కలుపుల చప్పుడూ - మగ్గయమగ్గయ జెక జెకమంటూ కప్పుల అరుపులూ-కడు రాళ్లగోడ-భూమన్నీ, అందోళనని పురుచేస్తూ వుంటాయి.

రాజశేఖరం గారికి అరవైయేళ్ళుంటాయి. గంభీరమూ - తియ్యదనమూ - మూర్ఖమూ మేళవించుకొని పోయిన కంఠం. ఆగుర్తా-ఆత్మీయతా - మమకారమూ రంగిరించుకొన్న హృదయం. ప్రతిమాటలోనూ దేని కోసమో పరిపశించుతూ - తపనచెండీ లాల్స - అర్థవంతమే వుంటుంది.

ఆ నాటి నాతావళం, శుప్పెనలా ఆరున్నీ చుట్టు ముడుకుంది... చాతాల్తుగా నిద్రను భగ్నపరుస్తుంది... అదోవాతాడు... ఎదో భయం... కం గాగు ఆవరిస్తాయి. ఎవరో పిలవాలనుకుంటాడు... దగ్గరగా యెవరున్నదీ గుర్తుకి రాదు. వ్యాకులపాటు చెందుతాడు. అసలు గొంతుకీ పెళుగు. ప్రయత్నిస్తాడు శక్తికొద్దీ. జరిగిం చెందుకు దీపం కనిపించదు. మూలుగుతూ-“ఇసోస్! అబ్బ!! ఊ...” అంటూ వచ్చి చప్పుడుగా గది తలుపులు తెరుస్తూ.....]

రా. శే : .. (సంద్రద్ధాయితో)... అప్పన్న...

అప్పన్న : (గురక పెడుతూ... నిద్రపోతూ వుంటాడు, గురక శిబ్దం.)

రా. శే : ... (గట్టిగా) ... అప్పన్న ... ఓ...

అప్పన్న : ... (ఉరిక్కి పడుతూ) ... అయ్యో ...

రా. శే : ... ఎమిటిరా అంత మెద్దునిద్ర... మరీనూ...

అప్పన్న : (కింగారుగా) పిలిచారా బాబూ!

రా. శే : ... ఊ... ఇంత చీకటిలో... నుంలేకుండా ఎట్లా నిద్రపోతున్నావురా? లేచి, కాస్త లాంతరు వెలిగించు...

అప్పన్న : ... ఆలాగే బాబూ!... (అగ్గిపెట్టెని ‘చక్’ మని గీసి చప్పుక)

రా. శే : ... కాస్త పెద్దజేతురా దీపాన్ని... ఊ... ఆ నవ్యాగ మంచం వెయ్యి. రక్షంత నడం వాలుస్తాను.

అప్పన్న : ... గొగడిలో సందిరిమంచం మీద బాగా నిద్రపట్టలేదా బాబూ!...

రా. శే : (విసుక్తా) లేకురా. అప్పన్నా... పటివ మంచి నిద్రచేయాలానా-గాలి వచ్చి వెళ్ళింది... శేల్చి పోలేసింది...

అప్పన్న : ... (త్రావణమాపం వర్షాలుగదూ! బాబూ! చెప్పిరావు ... వచ్చామంటే నిల్చికురుస్తాయి కుండపోతగా. వరుదలూ-వారులూ వచ్చి వూళ్ళనీ శాళ్ళనీ యేకంచేసి మంచెత్తుతాయి. ఇక మాళాయ! అక్కణ్ణం ని పంటల నష్టమూ... పసుపుల కష్టమూ... చెప్పతిరంకా దనుకోండి... ఒకటా... వర్షాలు లేపోతే ఒక బాధా-వుంటే మరోబాధ... అసలు బ్రతకటమే ఒక పెద్దబాధ లెండి బాబూ!... తెలియకు గానీ... మనకు... (ఎక్కడో-ంటువైపా తలుపులు కొట్టుకొంటున్నవని అలసాసం గా విననన్నావుంటుంది.)

రా. శే : (నియంత్రో) శువ్రవ సోద చెప్పటం మొదలెడితే యిక అటూ పొంటూ వుండదు... కాస్తాను...

అప్పన్న : (కింగారుగా) ... లేచి బాబూ!...

రా. శే : ఎదో చప్పుడవుతున్నట్లు లేదా!.. (మెల్లిగా) ఎమిటది?

అప్పన్న : ఎక్కడ బాబూ! వినిపించటంలేదే! సరిగ్గా.

రా. శే : ఇంకా గీకు నిద్రమత్తు వదలేదు కాబోలు...

అప్పన్న : వదిలిపోయింది బాబూ!...

(మళ్ళా వై చప్పుడుకొంచెం గట్టిగా అవుతుంది)

రా. శే : (మెల్లిగా) ... యీ సారి సరిగ్గా చెవియొగ్గి విన... ఏం? ... వినిపిస్తోందా?

అప్పన్న : ఏం లేదే! బాబూ!...

రా. శే : అదేరా అప్పన్నా! స్పష్టంగా వినిపిస్తుంటే! ఎవరో తీయలేక తీస్తూ, వెయ్యి లేక వేస్తూన్నట్లుగా కూడా వుంటే!!

అప్పన్న : ఈ వేళప్పుడు ఎవరు బాబూ! ఆజ్ఞపు నుంచి వచ్చే దిక్కు?

రా. శే : 'ఎవరూ?' అంటే 'ఎవరని' చెప్పగలం? గాలి రావచ్చు - ఘోరి రావచ్చు...! ఒకవేళ చచ్చినవానిని యీ విపత్త్యసమయంలో చూడటానికి రావచ్చు... ఒంటరికొంపకి అదుపు అడ్డా వుంటేగా...!!

అప్పన్న : ఒకవేళ, మీరు పడమటిగది సద్దాక తలుపులు వెదక్కుటం మరిచారేమో!

రా. శే : (అనుమానంగా... ఆలోచనగా) వేరేనే!... (చప్పుడు యింకా వినిపిస్తూనే వుంటుంది) వేరుకుండా మర్చిపోనే! అయినా యివ్వా కేమైనా పొరబాటున మర్చిపోయానేమో!... వెళ్ళి చూసరా... అప్పన్నా...

అప్పన్న : (అనుకుల చప్పుడు) అన్ని తలుపులూ గట్టిగానే వేసివున్నాయి బాబూ!

రా. శే : మరేదిటా చప్పుడు ... ఓక్కు ఓక్కుమని పిస్తూ...

అప్పన్న : ఇండాకన్నుంచి నాకేమీ వినిపించటం లేదు ... బాబుగారూ! అదంతా మీ ఆలాపనేమో అనిపిస్తోంది. నిశ్చింతగా వెళ్ళిపడుకోండి. దీపంకూడా మీ గదిలోనే వుంచుకోండి... భయంలేకుండా వుంటుంది.

రా. శే : నువ్వు యంతకటికచీకట్లోనే పడుకుంటావా? భయం వేయదా!...

అప్పన్న : నా కలవాటేగా బాబుగారూ! పొద్దోయింది. వెళ్ళి పడుకోండి... తెల్లారే వచ్చా నీసంకా వుంటారు...

రా. శే : టై మెం తవుతుంది అప్పన్నా!...

అప్పన్న : పడకొండుగంటల నైలు వెళ్ళి చాలాసేపైంది బాబూగారూ!

రా. శే : అంటే సుమారుగా ఎంతయిం దంటావ?

అప్పన్న : పన్నెండు దాదాపుగా అవ్వొచ్చు...

రా. శే : అబ్బా!... సరే... నేను లాంతరు తీసుకుపోయి పడుకుంటాన్నా... పిల్చిపట్టడే! కాస్త దిగ్గరగా పలుకు... మేలకువగా పడుకో! ఏం?

అప్పన్న : అలాగే బాబూ!... పలుకుతా రెండి...

(కొద్దిరారుం... కేవలం లో మరల ప్రయాక్ర-మెడటి శ్రవ్యంలోని వాతావరణమంతా భయనకంగా, రకంకాల వికృత శబ్దాలతో ఆ గది

అంతా ప్రతిస్పందిస్తుంది. బీరువామీద యెన్నడో ఆగిపోయిన గడియారం గణగణమంటూ (మోగుతూ వుంటుంది. దంతరంగా పెట్టిన అలమాల్లోవున్నకూలదభేదనపడుతూవుంటాయి. గోలలకున్న పటాలు నివాళిపాసుంటూ కొట్టుకుంటూవుంటాయి... కుగ్గిపీచుమీది మంచినీళ్ళ చురచెంబు 'సస్' మని గచ్చుకేమివాసపడి వికృతంగా, వెకిలిగా నవ్వుతుంది... ఎవరో వచ్చినట్టు... రాజశేఖరంగారు కలవరం గా లేస్తూ...)

రా. శే : (భయంగా) ఎవరా వనిపి? (గడియారం గణగణ తిగుతుంది. ఆయాసం... రొప్పు... ముక్కుదూ వినిపిస్తూవుంటాయి...)

రా. శే : (తనలో) వెలిగించిన లాంతరీ? ఏమిటి చీకటి? (అచ్చి-స్టంప్) పలకరేం? ఎవరా మనిషని అడుగుకుంటే?

సదానందం : నేనే తాతయ్యా! వచ్చిందీ! దీపం వెలుగుతూనే వుండిగా...

రా. శే : (కంగారుగా) ఎవరూ? ఎవరు నువ్వు 'తాతయ్యా!' అంటాన్నా వు... చెప్ప... ఎవరు నువ్వు? నా ఆస్తికి వారసుడవుదామని వచ్చావా? తాతయ్యా అంటూ... చెప్ప...

సదానందం : నేనే తాతయ్యా!... సదానందాన్ని...

రా. శే : (గొణుగుతూ) సదానందం!... సదానందం... (తనలో) నాకు తెలిసినవాడే! కళ్ళు మసగ్గా వున్నయ్యేమిటి? చూద్దామంటే! యిలారా నాయనా దగ్గరకి...

సదానందం : నేనే తాతయ్యా! సదానందాన్ని. అప్పుడే మర్చిపోయావా?...

రా. శే : (త్రిప్తించేదుతూ) నువ్వా సదానందం! హతాత్తుగావచ్చి పక్కరించేసరికి, మరుపు వచ్చేసి నెట్టయింది... ఎప్పుడోచ్చావురా! ఎలావచ్చావు?

సదానందం : ఇప్పుడే వచ్చాను తాతయ్యా! నీకోసం వర్షాన్నికూడా రెక్క చెయ్యకుండా...

రా. శే : (అపాయంగా) మా నాయనే...! నేనంటే నీకెంత తీపిరా! వర్షమూ-కుండుకూడా కాదనివచ్చావు. అంతా కులాసాగా వున్నారా! నాన్నిప్పుడేంచెప్పన్నాడు? అమ్మకి టియ రోగం నయమైందా? చిట్టి చెల్లాయి చక్కగా ఆడుకుంటుందా? బామ్మ యింకా దగ్గతూ అనస్థపరతూనే వుందిరా? ఏమిటా? దానికి

యొక్కడికిపోయినా సుఖమా—కాంతీ వుండ
కుండా పోతున్నాయి. చెప్పరా! కాసినికమ్మని
కలుగు చెప్పరా! ఎన్నాళ్ళకి చూడగల్గారా!
మానాయనీ! మా బాబే! నువ్వు చాలా చిక్కి
పోయావురా! చెప్పవాన్నా! అంతా పలా
సాగా వున్నారా!

సదానందం : (ఆశ్చర్యంగా) ఏమిటి తాతయ్యా నువ్వు
“అంతా కులాసా?” అని అడుగుతావ్? నాకేం
అర్థం కావటం లేదు. ఎవర్ని సుగించో తెలియటం
లేదు...

రా. శే : (తెల్లబోతున్న కంఠం) అజెమిటిరా! అమ్మనీ-
నాన్ననీ-బామ్మనీ చెల్లాయినీ ఎరగవుట్రా!
నాళ్ళూ నీతోబాటు పలాసాగా లేయా!

సదానందం : నాతోబాటు యెవ్వరూ లేరే! కులా
సాగా వుండటానికి...(నిరంతరం)

రా. శే : నీ మొహం...నీతోబాటు లేకపోవటమేమిటి.
నీదగ్గరకే నీ మొన్నీ మగ్గి వస్తే. నేను గాదూ
పంప లేక అందర్నీ పంపిందీ! ఒంటరిపోటుకి
తప్పనిసరిగా యిట్టపడుతూ...

సదానందం : నువ్వన్నీ వుత్తనాటలే అంటున్నావ్
తాతయ్యా! నాదగ్గర కెవ్వరూ రాలేదు...
నిజంగా...

రా. శే : నాళ్ళొచ్చినప్పుడు నువ్వు లేవేమో! మళ్ళీ
వెళ్ళినప్పుడు చూడ. నీవున్నవోలే వుండి
వుంటారు...

సదానందం : తెలియ కడుగుతాను.....తాతయ్యా!
అసలు వాళ్ళెవరు? నాకు వాళ్లు అమ్మ -
నాన్నా—బామ్మ-చెల్లాయి అవటం ఏమిటి?

రా. శే : ఓరి! నీ తెలివి మండిపోనూ—ఏమిటా పిచ్చి
ప్రశ్న...? వాళ్ళెవరేమిట? నిన్ను కన్నవాళ్ళూ-
పెంచినవాళ్ళూ—నీ తోడిదే లోకమనీ—
పంతోషమనీ—ఆనందమనీ నమ్మినవాళ్ళు...
ఒక చెల్లాయికూత్రం నీతోడబుట్టినది...రక్తచార
...వీళ్ళంతా నీకయినవాళ్ళే!!

సదానందం : నువ్వెన్ని చెప్పినా నాకేమీ బోధపడటం
లేదు. నాకు నేను తప్ప, నావెంట యెవ్వరూ
వుండటం లేదు. కనీసం వాళ్లు నాకు కనిపించటమే
లేదు. యింకా ఏదైతే మంటా?

రా. శే : ఓరి! నీకడుపు బంగారంగానూ! యిన్ని అబ
ద్ధాలు అప్పుడే యెట్లా నేర్చుకున్నావురా! నీ

కోసం తపించి—తపించి, నన్నొంటరివాణ్ణిచేసి,
కన్నీటి సముద్రంలో ముంచిచేసి, నాగుండెలో
కొరుచిచ్చు రిగిల్చి, నీకోసం వాళ్ళు నిద్రాహా
రాలు మానేసి, వెతుక్కుంటూపోతే—“నాకు
వాళ్ళెవ్వరూ కనిపించలేదు! నా కెవ్వరూ
లేదు, నువ్వుచెప్పేది నాకర్థం కావటంలేదు.
అసలు గుర్తుకే లేదు!” అంటావు! యిదేం
పోద్యం రా! ఏమన్నా నమ్మకోవ్వం గావుందా
నీమాట...చెప్పు పోనీ...

సదానందం : నువ్వు ఏమన్నా అనుకో తాతయ్యా!
నువ్వుతప్ప నాకెవ్వరూ కనిపించటంలేదు.
ఏదైతే రావటంలేదు...ఏం చేయమంటావ్?

రా. శే : (బాధగా) పోనీరా! మనవాడే నీకు ఆనవాలు
లేకపోతే, నేనుమాత్రం ఏం చేయగలను?...
సదానందం : నే నిట్లా మారిపోయానని బాధపడుతు
న్నావా తాతయ్యా!...

రా. శే : లేదు...యింకా ఆ తెలివితక్కువతనంలో
పడలేదు...

సదానందం : నువ్వు నిజం చెప్పటంలేదు...ఏమిటో
దాచి దాచి అయిష్టంతో మాట్లాడుతున్నావ్?

రా. శే : లేదు రా సదానందం! నా మనస్సులో
ఏ దాపరికమూ లేదు.

సదానందం : ఉంది...నాకు తెలుసు...నువ్వు తెలియ
నీయటంలేదు...

రా. శే : తెలియపర్చుటందుకు మునుపటిలాగా నే నేమీ
లేదు. బాధతో-దుఃఖంతో—విరక్తితో గుండె
రాయిలాగా మారిపోయింది. ఆవేదనలూ—
అనుభూతులూ—అలా వేదనలూ సమసిపోయినాయి.

మీ మూలంగా ఒంటరితనం ఏర్పడింది. అదీ
నన్ను ఓ విధంగా మొద్దుబారేట్లు చేసింది.

సదానందం : అనీన్నీ వాస్తవానికి నీలో యేమీలేవు.
ఉండేయ్యేమోనని భయపడుతూ, వుండిపోయి
నట్లుగా ప్రవర్తిస్తున్నావు. నువ్వు భయతో
జీవిస్తున్నావ్. అంతే...తాతయ్యా!...

రా. శే : కాదురా సదానందం! నీకన్నా పెద్దవాణ్ణి!
అనుభవజ్ఞుణ్ణి! చెపుతున్నాగా! విను. నేను
యిప్పుడు “మనిషిచేసిన ఒక రాతిబొమ్మను”
తెలిసిందా!!...

సదానందం : (తెచ్చెయ్యని గొంతితో)...కాదులే
తాతయ్యా!

సదానందం : (తెచ్చెయ్యని గొంతితో)...కాదులే
తాతయ్యా!

రా. శే : అవును సదానందం! (నమ్ముతూ) నిజం గానే రా!

సదానందం : (విజయకున్నా) “నవ్వు రాతిబొమ్మరి కాదు” అని నేను అంటున్నాను... ఎవరీరా నమ్మకంటున్నాను... రినిపించుకో...

రా. శే : 29! నీ తెలివి తెల్లారా! నేను చెప్పేది విన వేరా! నాకన్నా రెండాకులు యెక్కువ చిరి చిరి వాడిలాగా మాట్లాడితావేరా! ఇద్ది అరిచా లాగా—

సదానందం : ముహూర్తకే నవ్వు రాతిబొమ్మరి కాదు తాతయ్యా!

రా. శే : నువ్వుట్లా అంటే, నాకు కన్నులుండే కోపం వస్తుంది... నీకో యింకా చాలా విషయాలు మాట్లాడా అనుకుంటున్నాను. అలాంటివి గా కోపం తెప్పించకు... తెలుసా...

సదానందం : ఘోరా లేదులే వస్తే నవ్వుకోపంలాంటిదా చాలాదాగా మాట్లాడుతావుగా!

రా. శే : నవ్వు మరి యింకా మొంకే ఘటానిస్తావోయో వేరా నాకన్నా.

సదానందం : మనవారితో మమ్మ యెక్కడకీ పోయితి మరీ!

రా. శే : అందుకని నన్ను మార్గంగా నమ్మిస్తావుట్రా! ఆరవైయేళ్ళవాడొక్క...

సదానందం : లేదు తాతయ్యా! అంత శ్రమ పెట్టను గా.

రా. శే : నీకేమిటా మేమిటి? నాకా చాలాతోడతూ వుండినాదా...

సదానందం : “నేను మనిషి చేసిన రాతిబొమ్మరి కాదు” అని నమ్ముతూ మాట్లాడు... యీవాదనంత చేనికిగానీ—

రా. శే : నావ్రాచి పోయినా నీకే నేనట్లా ఆనా. నన్ను నేను తిన్నకడేనకుని, చుకనగా వాగి, నీ పెద్దరికాన్ని కాపాడమంటావుట్రా! ఆ వ్యవ పని ఉన్నే చెయ్యను... ఎవనుకుంటున్నావో...

సదానందం : ను వ్యాపారం అనేవరకు, నేను నిన్ను విసిగిస్తూనే వుంటాను... చివరికి... ఎమైనా సరే!...

రా. శే : ఏమిట్రా నీ అగణం? నేను “రాతిబొమ్మ నురా” అంటే నమ్ముకేం...

సదానందం : కాదు... నేను నమ్మును...

రా. శే : అవును... నవ్వు చచ్చిపట్టు నమ్మింపిందీ!!

సదానందం : (స్పృహం గా) కాదు...

రా. శే : (గట్టగా-గంభీరంగా) అవును...

సదానందం : (తెట్టిస్తూ-ద్వీరంగా) కాదు... కాదు... (స్థాయిగా)... కాదు...

రా. శే : (ద్వీరంగా కోపంతో) అవును... అవును... అవును... నన్ను విసిగించకు... సదానందం...

సదానందం : కాదు...

రా. శే : అవును...

సదానందం : నవ్వు రాతిబొమ్మరికాదు (గంభీరం చెందుతూ)

రా. శే : నేను “మనిషి చేసిన రాతిబొమ్మనే... అవును... నేను రాతిబొమ్మనే... నమ్ము... నమ్ము సదా నందం... (గంభీరం చెందుకుంటూ—వొన్న తాడు...)

(భూవ్యక్తకాళాలు పురుషులు—మెగులూరి గంభీరంగా పురుషులు... చూడగలి... వాన రొవ...)

అప్పన్న : (తెలుపులు బాదుతూ) బాబు గారూ! (కం గా గుగా) బాబు గారూ!

రా. శే : (అప్పన్న కేలు వినిపించుకోక) ను వ్యవహార పురుషులచే నమ్మించుకురా యిట్లా విడిచిస్తావు సదానందం?

అప్పన్న : (అగర్హంగా) బాబు గారూ! నీ బాబు గారూ! తెలుపుతి న్యుండీ! ఏమిటా అగుపులు? ఎవతోనండీ! అర్థరాత్రి పూట ఏమిటా గోల... తెలుపు తిన్యండీ!...

రా. శే : (బాధగా) ఏదో నా మీద శ్రేయసురాగాలు వుండి, మానసికంగానీ వచ్చావనకున్నానే గానీ, యిట్లా చిత్రీకరణ చేస్తా వనుకోలేదురా సదానందం... నన్ను అలావసరంగా కలవర ప్పావు. మనస్సుంతా చెరిగిపోతు... గదరా!

అప్పన్న : (నిరాశతో) యీ (కామమూల మొస్తే యిదే గోలగదా యాయన గారితో! తెల్లవారూ వాళ్ళి వాళ్ళతో వాగుతూ ఒకటే రథసచేస్తూ కాల త్రేపం చేస్తూంటారు... ఎవరిమాటా వినిపించు కోరు. ఏమిటో! విచిత్రమైన పనిషి.

(శురుమలూ-మెగులూరి గల్లెవారి తిట్లతాయి)

సదా : నవ్వునవసరంగా మనస్సుని పాడుచేసు కొన్నావో తాతయ్యా!

రా. శే : (అసహ్యంగా) నీ మూలంగానే...

సదా : పాపపాటు. మనిషిమఃషిగా వుండేకే పోయి
నప్పుడు మనస్సుని చెరగొట్టుకుంటాడు...
ఆత్మకందన చేసుకుని బ్రాంతిని అర్థంలేకుండా
చూట్టాడుతాడు... నిత్యనైమిత్తికాలే కాళ్యణ
మని నమ్ముతాడు... బ్రతికేవున్నంతకాలా
తానెవరో తెలుసుకోలేదు...

రా. శే : ఇట్టొచ్చి పిల్లని ఎక్కిరించింది. అట్లావుంది
నీ వ్యవహారం. చాల్లేగానీ, యికనో న్యాయ్...

సదా : నువ్వు యింకా చాలా చూడులో వున్నావ్
తాతగారో!

రా. శే : అక్కడికి నువ్వు లేవట్లు ఏమిటో! ఎవరేపు
వాడికి కంటిపట్టు చూట్టాడుతాడు... చూడులో
లేకుండా ఎక్కడ వుండమంటావురా... నన్ను
యీ అస్త్రీపాస్త్రీ-కొంపాగోతునీ ఏం చేసు
కుంటావురా... దానికొక్కటే తిలకెయ్య
కుంటావురా! యిన్నాన్ను చచ్చేట్లు సంహ
రించినదంతా!... భలేవా ఏరా నువ్వు!

సదా : ఇంతవయస్సు వచ్చాక కూడా, నీలో ఏమన్న
రాకపోకలం చాలా కోరికయిందావుంది
తాతగారో!...

రా. శే : నన్నీక వలెపెట్టిపోవుటా!... దొంతికిపు
యిట్లా వేపుకునంపుతావు? అయినా! నాని
అన్నయ్యగొచ్చినా నాలో నున్న రాతేనూ!
నువ్వేం చూశావనీ-నీకేం తెలుసుననీ...

సదా : నీవన్నీ గలినట్లులే! నీలో ఏ నున్నా
ర లేదు... వెళ్ళంటే వ్యయోహా పోలేదు...
యింకా అవీ-యవీ కావానీ, దిస్తావేజులూ
ప్రామిషీనోట్లూ ప్రసీ యాపాకులుమాట
కవిదామనీ ఆశితో నీ ప్రాణం వ్రాగిపెట్టాడు
తోంది... యింకా నువ్వం గనూ-సుందం గనూ
బ్రతికాలనివుంది. అలావైయేసుకు చచ్చినా,
పొన్నుకొచ్చేతోబట్టుకునీ, పెరిసిన మీసాలకు
రక్తంతి పల్లరంపులానీ, జరిఅంచు గోరించు
పంచెను బిళ్ళగోచీపెట్టి, ఆకు చెప్పులు తొడు
క్కునీ, మైసూరుసీక్కు చొక్కామీద పెద్దా
పురం పట్టుతెరీ గం వేసుకునీ దిశిరపుహ
రాజుకు మల్లే వుండాను నీ కోరిక యింకా నవ
లేదు. యిదంతా 'మామ' అనేవిషయం
తెలుసుకోలేకపోతున్నావ్? యిహపరాలకుగల

తారతన్యం యేమిటో అర్థంచేసుకోలేక
పోతున్నావు...

రా. శే : భలేవా ఏరా! అవన్నీ రోజూ పురాణం
కాస్త్రీబుగగా సత్రంలో, పురాణం చెబుతూ
చెప్పటంతా... నేనూ వింటూనే వున్నాను...

సదానందం : అన్న అబద్ధాలే!... నువ్వు వివరించేను.
వివరించి కాదు చెప్పేవి?

రా. శే : మరేం చేస్తున్నానంటావ్?..... అంత
చూడమో కదో?

సదానందం : పురాణానికిని పోకటమూ — మరొక
కంటూ అత్తికపూసుకుని నర్మిటమూ కేవలం
అవేవార్లవంక మాస్తూ కూర్చోబానికీ... కావా!
ఏమిటి నీలోవచ్చిన మాన్య యింకా... నువ్వు
మనిషిచేసిన రాతిపోయ్యువా? ఎవ్వరూ నమ్మకు?
అనలేట్లా నమ్మేది... అన్న అబద్ధాలే అయితే!!
రా. శే : (కోపం—చక్కగోవం) ఛీ!! పెరివారుకు
నాకుతావ్. నోన్యాయ్. మానసికబానికని
వచ్చి, లేనిపోని అరాండాలువేసి, రిచ్చి కేతుద్దా
మని చూస్తున్నావా! షో... ఆనతిలికి... చూడ
వలెనవా, అపవ్యాసం గా వచ్చావనీ, యింత
సేపూ బిచ్చిగా పూసుకుని, పోస్తూ చూట్టాడను.
మానసిక నువ్వు యేవో కలకాదానోకే వచ్చి
నట్లున్నావు... ఏమిచెయ్యి... నీ పరామర్శకో
నమస్కారం... వెళ్లిరా సదానందం...
వెళ్లిరా... షో... వచ్చిరా నా మనస్సుని
యిప్పుడేకే చెప్పగోలేవావ్... ఇట్లు.....
(బాగ్ గా... కొంతుకూ మైసూరూ... వుంటుంది)

సదానందం : (గట్టిగా) నేను నర్మిట... నువ్వోగి తయూ
రయ్యావో తెలుసుకోనలి యింకా...

రా. శే : ఎందుకు నర్మిటరా?

సదానందం : ఎందుకు నర్మిట?

రా. శే : నేను చోయిగా బ్రతికటం నీకెప్పుడో లేదురా
సదానందం...

సదానందం : వుంది... లేకం... నిశ్చయంగా వుంది. లేక
పోలే చూడవంకం నిర్మూలమైపోయా! నువ్వు
కలకాలమూ బ్రతికే వుండాలి...

రా. శే : నేనుండును...

సదానందం : వుండాలిందే... నీయిష్టమేనా ఏమిటి?

రా. శే : ఆ... నాయుష్టమే... నేనుండును...

(మూలముగా ఒక కంఠం కంఠం గమ్మనిదపడి నట్లు కట్టం అవుతుంది.. గెండు తలుపులు దళిల్లు మూసుకొన్నవని)

సదానందం : (త్వరగా) వుండాలింది తాతయ్య!

రా. శే : (విమర్శ) సన్న అడవిగా విసిరినకు... శేనుండు... వుండలేను...

సదానందం : (గట్టిగా) ఉండాలి... ఉండాలిందే!

ఒకమగ్గుండు : నాన్నా! తలుపుతయ్యి... ఎవరితో పోటీకడున్నావ్? (తలుపులు బాగుతూ)

రా. శే : (తలుపు తెగస్తూ) ఎవరు మీరు? అడవికండా లోపలి కంఠుకొచ్చావ్...?

మ. గం : శేనీ నాన్నా! నా యింట్లోకి శేను రావటానికి ఒకశ్చ ఎడవికం డేకీ... అంత మన వాళ్ళే!...

రా. శే : ఒకే సుబ్బురా! మేమిటా అలా వున్నావ్? బాగా చిక్కిపోయి... వాళ్ళెవరు?... కనిపించటంలేదుగా సరిగా...

భార్య : (దగ్గరూ... మూలరూ) శేనీందీ!... యెలా వున్నారో చూసిపోదామని వచ్చాను...

రా. శే : నీకు యింకా దగ్గరయింకాలా? వ్చే!!... ఉమా...

భార్య : ఏం చేశాను... వన్నీ దగ్గర... పీల్చి పీల్చి... పిప్పిచేస్తోంది. (మూలలు)

సుబ్బులు : మానాన్నని పక్కరించవేమే కాంతం!

కాంతం : ఏమండీ కులాసా... శేను... మీకోడలి...

రా. శే : సుప్రసాదాలా ఎండిపోయావు... కాంతం...

కాంతం : ఇందాకమ్మించి చూస్తున్నాను... అచీకట్లో నిల్చున్నవాడు మన సదానందం కాదా!...

యిలారారా! కాస్త చెల్లాయిని ఎత్తకోరా! నీ కోసం చెంకపెట్టకొని వుంది...

రా. శే : యిందాకమ్మించి నామచ్చ మాపుకున్నాడనుకో!

సుబ్బులు : ఏరా సదానందం... నీకోసం మేమంతా వెనకలేక అనన్యపథకుంటే నువ్వుక్కడికి మళ్ళా వచ్చావా?

సదానందం : శ్రావణమాసం కదూ! తాతయ్య ఎలా వున్నాడోనని చూసిపోదామని వచ్చాను...

రా. శే : వాడికి మీరంతా సురుక్షే రేణుబి!! కనిపించటమేలేకబట్టి... నే నొక్కణ్ణి బాగా కని పిస్తున్నావట...

భార్య : (దగ్గరూ) మాకారా! మీరంటే వాడికంత మమకారమా!

రా. శే : అ... వాడి మమకారమూ, నీమమకారమూ ముడికొట్టివట్టే వుందిలే! నీ మూలంగా కాదూ!

వాడిని మాటలు శేర్యకరిగి, నన్ను యిందాకమ్మించి దంపుకు తింటున్నాడు...

కాంతం : ఏంచేశావురా సదానందం?...

సదానందం : శేనీమీ చెబుతున్నాను...

సుబ్బులు : నువ్వేమీ చెబుకోవోలే, తాతయ్య నొండు కలా బాధపడతాడు...

సదానందం : తన్ను దాను తెలుసుకోలేక పోయినప్పుడు ప్రతిమానవుడూ అలాగే బాధపడతాడు... వింత యేమిలేను.

రా. శే : చూశావా! బాగు వన్నెల్లా పొడిచి— పొడిచి అంటున్నాడో!

సుబ్బులు : ఇక వాళ్ళేగానీ పూగకో!...

రా. శే : పోనేగానీ సుబ్బులూ!! కుర్రసవ్యాసీ... ఏనో వాగనియితే!... మీరంతా యిప్పు డొక్క

కుంటున్నారా? ఏం చేస్తున్నారా?

సుబ్బులు : ఏం చేస్తాం... పూరికే వుంటున్నాం...

రా. శే : ఏం తోస్తోందిరా!...

సదానందం : నీకంటే తోయకుగానీ, మాకెంకవ తోచమా! తాతయ్య!

సుబ్బులు : ఇంతకాలమూ పీడికోసం వెతికలేక అనన్య పథాం... యింతలో శ్రావణమాసం వచ్చింది.

ఒకేళ్ల నీవగ్గర కొన్నాడేమనని కట్టిగట్టుకుని వచ్చాం...

రా. శే : వాడు రావటమూ అయిందీ... శిశు చెబుటమూ అయింది... పూరికే వుంటాడా— వుంప నిస్తాడా! అమ్మా!...

సుబ్బులు : ఒంటరిగా వుంటుంటే ఏం తోస్తోంది నాన్నా!...

రా. శే : ఏం తోచట మేమిటా! హాయిగా వుంటుంటేనూ! కమ్మగా లంకపాగాకు పట్టుకొల్పుకుంటున్నాను.

తన్న అన్నం సరిగానే అరిగిపోతోంది. శోభాకో రూపాయి కూరగా మహాగుల మీద మాటకడుతున్నాను... యిల్లనీ - ఆర్తినీ కళ్ళిల్లా పెట్టుకుని, అవ్యాకాంతం గాకుండా కొపాడుకొస్తున్నాను..... ఏటేటా గోడలకి

సున్నం వేయిస్తున్నాను... మొ న్నీ నున్నానే, వేసవిలో యిల్లు తిరగ తీయించాను. ఈయేడు

తొండిపంపు పొలంలో పన్నెండో పెంబూ,
మురిక్కికుపొలంలో ఆ ట్లూక్కు పూడ్చిం
చాను. మన నిక బావిలో పూడితీయించాను..
ఒక పెద్దబీరవా కొన్నాను...యీ మధ్యే చన
రంగంకూడా నేడ్చుకున్నాను...మీరు లేక
పోయినా, నాకిది ప్రతిపున్నంత కాలయా తప్ప
వుగా! చేతుటానికీ...

సుబ్బులు : అనవసరంగా క్రమపథకున్నావు.....
హాయిగా కృష్ణ రామా అనకొంటావుండక—

సదానందం : నేరూ ఆదే చెప్పుకున్నా నాన్నా! విస
టంలేదు. నైగా 'మనిషి చేసిన రాతిబొమ్మ'ని
ఒట్టిస్తున్నాడు తాతయ్య...

రా. శే : కానుట్రా సుబ్బులూ!...

సుబ్బులు : కాదు నాన్నా! నవ్వు రాతిబొమ్మని
కావేకాదు...

రా. శే : నీ ముఖం. కాకపోవటమేమిటి? మీరంతా
ఎవరిదానిన వాళ్ళు పెరిపాడూక నేను ఎగర్చి?
ఒంటరివాణ్ణిగా! రాతిబొమ్మ పెంబుగ్గానూ
అంటా...

సుబ్బులు : కాదులే నాన్నా!...

రా. శే : అవునే! నీవు తెలియకుగానీ పూడూ!

భార్య : (దగ్గరూ) వాడు కాదూ అంటుంటే...మీరు
అవునూ అంటారేమిటి! తిక్కమేళంగా...
బుచ్చెన్నుచేతి వంట, నేను పెల్లిన దగ్గర్నంచీ
బాగా వంటబట్టినట్లుంది.

రా. శే : ముప్పయ్యేళ్లు కాపురంచేసినా, నవ్వు, నా
విషయంలో అలాగే, తీర్మానిస్తున్నావు...ఎం
చేతున? రామదండప్రభా! ఎలాంటిభార్యను
కుదిర్చి పెట్టావురా!

సుబ్బులు : కాదు నాన్నా! నవ్వు ఒంటరి మనిషి నే
గాని, రాతిబొమ్మనిమాత్రం కాదు...

రా. శే : (విసుగ్గా) మీరంతా ఎన్నీవేళ ఒక్కసారిగా
విద్వేషించాలని వచ్చారా విమిటి? ఒక మాటమీద
పట్టుకున్నాడు...

సదానందం : లేదు తాతయ్య!

రా. శే : ను వ్రాసుకోరా బాబూ! నవ్వునోరుతెరిస్తే,
నాగుండె చీలుకుపోతుంది...

భార్య : ఉన్నమాటనే అంటుంటే, ఎందుకలా వురిక్కి
పడతాడు...

రా. శే : (కీటువుగా) అసలు మీరంతా ఎందు
కొచ్చారు? ఇవ్వారే.

భార్య : ఎలావున్నాలో మానీపోదామని...

రా. శే : ప్రతికే వున్నావా...

కాంతం : కాబట్టే, మానీపోవాలని వచ్చింది...

రా. శే : పెకేమా చూట్టానికీ వచ్చావనటం...నా
ప్రాణాల్ని విసిగించటం...నన్ను కలవరపర్చ
టం...విద్వేషించటం ... యిర్వి లోపల్లోపల
చేస్తూవున్నాడు...

సుబ్బులు : పోనీ, నీ కంఠ కష్టమేలే పోతాం...ఒంట
రిగానే వుండు...ఎవరు కొదవ్వాడు?

రా. శే : అప్పుడే అంత అలకలాస్తే ఎట్లాగరా.

సదా : మేముండటం యిద్దం లేదుగా...

సుబ్బులు : ఎందుకూ? అనవసరంగా బాధను కలగ
చేయటం...

భార్య : ఒంటిరికనానికీ - పెంబువాట్లు తోడైపప్పుకు
మీకు మేమంతా అనవ్యంగానే కనిపిస్తాం...

కాంతం : సంవత్సరాని కోసారి వచ్చిరా ... మీలో
మార్చేమీ కనిపించటంలేదు ... వెళ్ళొస్తాం
మామగారూ!... (అడుగుల చప్పుళ్ళు)

రా. శే : అంతా నన్ను ఒంటిరివాణ్ణిగా తెక్కట్టి
పోతున్నారాగదూ! పొండి... (కావగనూసంకస్తే
మళ్ళా మీరే వస్తాడు...

(ఇంతలో గడియారం గణగణమని స్వనిచేస్తూ
వుంటుంది...ఉగమలూ మెగులులా - భిరుంక
రింగా ఉగ్గుతమై తినుతూ వుంటాయి...తిరుపు
చప్పుళ్ళు వీధిల్లినంగాకరి. (మేపీ తిర్గతాయి)

=కొంకెం విరామం=

రా. శే : (చూతావుగా, బొంబుకగొంతుకో) - పున్నా
అప్పన్న : (నిద్రలో వుంటాడు)...

రా. శే : అప్పన్నా...ఒక అప్పన్నా...ఎవరూ మొద్దు
నిద్ర...కొత్త మెగులకగా పడుకోమని చెప్ప
లేదు!...

అప్పన్న : పిలిచానా బాబూ (కొంగడు)...

రా. శే : (బాధగా) మననా వొచ్చావు...

అప్పన్న : (ఆశ్చర్యంగా) ఎవరూ?

రా. శే : (విసుగ్గా) నీ బొంబ ఎవరేమిటి? సుబ్బులూ-
సదానందం-కాంతయ్య, మీ ముసలయ్య...అంతా
వచ్చారు...

అప్పన్న : ఎప్పుడూ...ఏరీ?

రా. శే : యింకొకానికు నిద్రమస్తు వుండలేదు...

అప్పన్న : (గట్టిగా...యూనీ)పో... చెప్పండి...మన
వాళ్ళు వచ్చారా!...

రా. శే : ఇప్పటివరకూ యిక్కడే వున్నారా!

అప్పన్న : మీరు చాలా ప్రమేషకుతున్నాడు బాబూ
గారూ!

రా. శే : లేను ఆప్తున్నా! అంతా వచ్చారు...నన్నీ మిత్రా అశిగా...విసిగించారు...వానా గోల చేశారు, పోతానుని తెలిపించారు...పోవామన్నా... కోపంవచ్చి... వెళ్ళిపోయాను... వుండవున్నా చాగుండే... తెల్లలెవక వుండే వాళ్ళు... (నిరాశగా) ...అందరికీ కష్టం కలిగించాను...

ఆప్తున్న : నాకు, యిలా శ్రావణమాసం-ఆమావాస్య, కలిసిక నేచారు-మిరిలా ఆలాసిస్తారని...కంగారు పడతానీ తెలుసు.

రా. శే : ఇంతా నా ఆరాపనే సంతానా? వాళ్ళెవ్వరూ రాలేదా?

ఆప్తున్న : ఎలా వస్తారు బాబూ! వచ్చి,మట్టిలో కలిసిన వాళ్ళు మళ్ళా ఎలా వస్తారు చెప్పండి...

రా. శే : విమలతాగురీ!

ఆప్తున్న : ఏ గాలిలోనో-ఏ భూమిలోనో-దయ్యలుగా మారి కలిసిపోతారు...

రా. శే : అదంతా పురికేరా ఆప్తున్నా! వాళ్ళంతా రాత్రి మామూలు మనుష్యుల్లాగా వచ్చి పక్కరించారు...లక్షకబుద్ధితో నన్ను కలవరపెట్టి, గోలచేశారు... అందరినీ మడగమడగా కూడా చూశాను! కుక్కపట్టాను. కూడా!...

ఆప్తున్న : అంతా సంవత్సరాల నేడంతో. శ్రావణ మాసంలోనే గదా! పోయింది. అంతుకని శ్రావణమేమూలు పూమి మెరిసిపోయింది-మీగుండెలు జడరిస్తాయి...వాళ్ళరచ్చి మట్లాడి పోయిపోయి భ్రమపడతారు...

రా. శే : అంతేసంతానా ఆప్తున్నా!...

ఆప్తున్న : అంతేబాబూ! అంతే...

రా. శే : నీనిలా బ్రతకటం బాగుండలేదని ఆక్షేపించారు రా! నేను మనిషిచేసిన రాతిబొమ్మని కాదని వాదించారు రా! నాలో కోరికలూ-ఆభిరుచులూ - ఆసంబరాలూ - ఆశలూ చావలేదని కచ్చితంగా మొహాన అనేశ్రా... నేను బుచ్చెమ్మచేతికాదు తిన్నాక బాగా మారి పోయాట్రా...ఒంటరివాడిని నీ కీ బాదరబంది ఎంకుని అంతా అన్నారా...

ఆప్తున్న : మీరక్తం నుండి పుట్టి, మీకన్నా ముందు కాలం చేశారు కెబట్టి, మళ్ళా మీవద్దకే వచ్చి, మనస్సుని కలవరపెట్టారు- మీ వంశీయులు మిమ్మల్ని కోరితారుగాని, పరాయి వాళ్ళ నెందుకు పీడిస్తారు?...

రా. శే : సరేకానీ...ఏంచేస్తాను...పై మెంఠయిందో చూడు...

ఆప్తున్న : మాకు వాటింకి బాబుగారు!...

రా. శే : అంతుకే వచ్చిపోయాను. వానవచ్చివా-వరక వచ్చిరా-బంధువు లాచ్చివా-మృత్యువొచ్చివా యెక్కువకాలం ఆగవు. అంతలో వస్తాయి... మరెంతలోనే పోతాయి...ఏమిటో వెళ్ళకూడం! అన్నీ తెరపడే నాటకాలే!! ఒక్కజీవితమా పరిగ్గావుండను. అన్నీ భయాలే! అన్నీ ఆనందమాత్రే!! భ్రాంతులే!! వృ!!...

ఆప్తున్న : కష్టం ఎలివినబుంది బాబూ! యాదుగురూ కూడా తిగిం...ఆకాశం కూడా వురుగుటం లేదు!!...

రా. శే : నాగుండెలు బ్రహ్మచేసి కలవరపెట్టగానికే యీ శ్రావణమాసం-యీ ఆమావాస్య-యే శేటా వచ్చిపోతూ వుంటాయి...ఏంచేయను?

ఆప్తున్న : కాలాన్నీ - మానవుని కయస్సునీ - సముద్ర తీరంగాన్నీ-ఆపగలమా బాబూ! అనుభవినూ వుండాలింతే!...

రా. శే : అంతే ఆప్తున్నా! అంతే!! యీలోకమే అనేక బా:లతో నిండినగానె. అలాంటప్పుడు మన నో తెలి-జూ!...

ఆప్తున్న : చక్కగా నెలవిచ్చాను బాబూ!...

రా. శే : (తాత్వికంగా) అసలు యీ బాధ అనుకున్నంత బాధగదా...బాధపడతా వేమోనని, అహగడక్కి బాగ్ర తిప్పటం ఒక పెద్దబాధ... అదే మానవుణ్ణి అనేకసమస్యల రూపంగా తారసిల్లి (కుంగిలీస్తాం...) తనువు శాశ్వతం కాదని తెలిసికనున్నా - యీ లోకంవిద యింకా ఆశి, భ్రమ పట్టుకుని (వేళ్ళా)కాతూనే వున్నాయి. నా తిగునాత యాయిల్లా-వాకిలి-ఆస్తిపాస్తులు-పాలమూ-పుట్టా విమలతయ్యా తెలియదు. వున్నంతికాలమూ అనుభవించటానికి మనస్సొప్పుటంలేదు...కాంతా - కనకాల్ని విస్తరించలేని బలహీనత మానవునిలో ఎందుకు ఏర్పడివుందో, ఎంత నీతిసారాంశం విన్నా, ఎన్నిపురణాలు విన్నా తెలిసిరావటంలేదు ... యింకా యీ పాశులోకంలో యీ పాపిష్టి జీవితం యెన్నాళ్ళు యిలా సాగకలసివుందో—

ఆప్తున్న : ఎరుగు చెప్పగలగు బాబూ:...యీ జీవిత యాత్ర గూర్చి-పెద్దలన్నట్లు, యీ మానవుని బ్రతుకు-"దినదినగండం నూరేళ్ళు ఆయుష్షు"గా వుంది...

రా. శే : అంతే ఆప్తున్నా...అంతే....

(నేపథ్యంలో కోడికూత. విశేష భూపాలరాగపు గీట్లు, ఉపగన్నును నూచించే సంగీతం...)

అన్యోపదేశము: భక్తయుడు

శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

“సప్తకోదరః కుంకుమ శీసరాజామ్
భివంతి నూనం కపితామిలాసః,
న తారవాణీశ మహాస్యి వృషః
లేహం య దన్యత్ర మయా ప్రహాహః.”

కొంఘను కేసరములో పాటు కవితావిలాసముకు గూడ తారదాదేశమే (కాశ్మీరము) జన్మ ధూమి అన్నాడు దీర్ఘరాజు—తన విక్రమాంక దేవి చరిత్రములో. దీర్ఘరాజు, మల్లాదాది కవితలందులే కాక, ఆనందవర్ధన, అభినవరూపాని ప్రసంగాంకారములను గూడ ప్రసవించి, తారదాదేశముని అన్వర్థనానుము పొందిన పవిత్రధూమి కాశ్మీరము. అక్కడ జన్మించిన ఉత్తమ సంస్కృతికవుల పరంపరలోనివాడు భల్లటుడు.

కాశ్మీరరాజవన్య చరిత్ర రాజతరంగిణిలో అవంతి వర్మ తరువాతి క్రీ. శ. 888 నుంచి 902 వరకు ఆదేశము నేలిన శింకరవర్మ పరిపాలనను కల్పణ కవి ఇట్లు వర్ణించెను :

‘త్యాగభీతురూ తస్మిన్
 గుణిసంగ పరాఙ్ముఖే,
 అనేవం తావరావృత్తిః
 కవయో భిల్లతాదయః.”

ఇన మియ్యదలసివచ్చినను భయముతో చుగవంతుల
యొడ శంకరవర్మ పరాజుక్కులు డచటవలన భల్లటాది
సత్కవుల నేకులు రాజబాపవలెక, ఉదరబాపగకు
హీనశృంగులరంబింపవనివచ్చినది! భల్లటకవి శంకర
వర్మ సమకాలికుడని, 9 వ శతాబ్ది చిరను, 10 వ
శతాబ్ది మొదటను ఆయన జీవించెనని దీనినిబట్టి స్పష్ట
మగుచున్నది.

భిల్లటును వ్రాసినది భిల్లటశతక మొక్కటి కనిపించుచున్నది. ఇది అన్యోపదేశ శతకము. మనస్తత్త్వ సంబంధములైన నిత్యవృత్తియలను, సర్వజనోపాదేయములైన ఉత్తమనీతులను అన్యోపదేశముగా, హృదయంగమముగా ఈ శతకము బోధించును. మానవుల ప్రవర్తనలోని వక్రతలను వ్యంగ్యముగా పరహాసించు ఈ

కావ్యమే భావతీయ సాహిత్యములో మొట్టమొదటి
'వ్యంగ్యపరివేశరచన (Satire)' అని చెప్పవచ్చును.

కృపాబడినెవ నిర్దుకమును సజ్జమును, బాహ్య
కర్మము మోసపోయి కృపణులను సేవింపరాదను ఉప
దేశమును చువత్కారముగా ఒక 'చిరుక—బూరుగు
చెట్టు' వృత్తాంత వ్యవహారముతో ఈ శతక మిట్లు బోధిం
చును.

“విశాలం గాల్పిత్యై
 నయనసుధం పీక్ష్వ కుసుమమ్
 కైకస్యానీ గుచ్ఛిః
 ఫలమపి ధీశో దివ్య సదృశమ్,
 ఇతి ధ్యాతోష్టాప్తం
 ఫల మపి చ దైవాత్ పరిణతిమ్
 విహాకే తూల్యాఽస్యః
 సపది మగతా సోఽప్యృపహృతః.”
 (బూరుగుచ్చేష్టుతూలు మన
 మున్ హరియించుచు, చిత్రవర్ణ త
 మిర, ఫలముల్కున్ తనను
 మేముములొచు, మనోహరముల్కు
 తీరు నటించు దాన వస
 తిం గొనె చిల్కియొకిండు; పండ్ల
 నారయ దూది యయ్యె తుది;
 సద్దీయు హ! హృతమయ్యె గాలి

పూలసాగసు మాచి బూరుగు పట్టు నాశ్రయించి; తుపకు విఫలమనోరథ అయిన చిలుక వృత్రాంతమే ఇవట వాద్యమైనను, ఈ అప్రస్తుతవస్తువర్ణనముద్వారా, సామాన్యజిహ్వున — బింబప్రతిబింబభావముతో — ప్రస్తుతిమైన ‘కృపాజనాశ్రయణము నిరర్థకము’ అను సత్యము గమ్యమానమగుచున్నది. అయినను—ఇక్కడ వ్యంగ్యార్థముకన్న వాచ్యార్థమే ఎక్కువ ఆకర్షకముగా తోచుచుండుటవలన ఇది అప్రస్తుతప్రశంసాలంకారమే యగునుగాని, వస్తువ్యని కుదాహరణముకొజాలను. వ్యంగ్యార్థము వాద్యార్థమును మించి చమత్కారమైనప్పుడే ఒక కావ్యము ధ్వనికొటిసందునని

అలంకారికముతము. వస్తువునికి లక్ష్యధూతములైన శ్లోకములుగూడ భల్లట శతకములో అనేక మున్నవి. ఉదాహరణమునకు :

“అంతః పూష్టో భోతి మహాతే
నోపతాపాయ యస్మాత్
కాలే ప్రాప్తే క ఐవ న యాయ
ర్యాంతి యాస్యంతి వాఽఽస్తమ్,
వితావత్తు వ్యసయతి తరామ్
లోకభాస్యైస్తమాభిః
తస్మిన్నేవ ప్రకృతి మహతి
వ్యోమ్ని లభోఽనకాళః”
(భానుడు క్రుంక బిట్టు వగ
వన్ పనిలేడు; జగముల్లోన కా
లావతు యెచు అస్తయ
మందని వా డొకరుండు కల్లునే?
కాని, రవిప్రకాశి సువి
కన్యర మా వియదంగణమృటుల్
హీన తమస్సమాక్రమణ
కీచటయే వ్యథగూర్చు మాటికికా!)

ఇక్కడకూడ సారూప్యవక్రముననే అప్రస్తుత మైన నూర్వనకు, చీకట్లకు సంబంధించిన వాచ్యా ర్థమునందీ ‘ధర్మపద’దైన ఒక మహాపురుషుడవతరించి, అతని స్థానే జనకంబకుడైనవ్యక్తి అధికారమునకు వచ్చుట శోచ్యము’ అను ప్రస్తుతార్థము గమ్యమానమగు చున్నది. ఇక్కడ వాచ్యార్థముచే విభూషితగుడుమ వ్యంగ్యార్థమే అధిక చమత్కారముగ స్ఫురించుచుండుటచే దీనిని ధ్వనిస్థలముగ గణింపవచ్చును.

ఉత్తమనీతులను, కాశ్యోతసత్యములను ఒక వంక వ్యంగ్యముచేయుచు, మరొకవంక తనకాలమునాటి సాంఘిక, రాజకీయ పరిస్థితులనుగూడ భల్లటకవి తన శ్లోకాలలో ధ్వనింపచేసెను. ‘అంతః పూష్టః’ అను పై శ్లోకములో—‘ధర్మప్రభువు అవంతివర్మ పరమపదించి, అతని స్థానములో క్రూరుడు, కుటిలుడు అయిన శంకర వర్మ రాజయినకథయే కవి సమకాలికులకు స్ఫురించు యుండును. ‘నూర్వడు—చీకటి’, ‘నూర్వడు—విలుగురుపురుగు’ వంటి ఇట్టి అప్రస్తుతాంశముల కర్తవ్య ద్వారా అవంతివర్మ, శంకరవర్మల తారతమ్యమును మరి 7, 8 శ్లోకాలలోకూడ ఈకవి వ్యంగ్యముచేసెను.

అవంతివర్మ జనరంజకుడైన మహారాజు. రాజ తరంగిణి కర్త కల్లణు డాయనను మాంధాతీయోను,

ఆయన పరిపాలనకాలమున కృతయుగముగ్ధుడను బోర్నివాడు. అనందవర్ధన, రత్నాకర, శివస్వామి, ముక్తాకణాది ఉద్బంధకవిపండితుల నెందరినో పాక్షి చిని రిన్వో ప్రభువాయన. క్రీ. శ. 888 లో ఆయన పరమపదించగానే సింహాసనము కొండు రాజకుమారుల మగ్ధ్య కలహ మర భమయినది. కుత్సితులలో కుత్సి తుకు శంకరవర్మ అవరిని నిర్జించి. తాను గద్దె ఎక్కి నాడు. అతడు చేయని దుష్కృత్యములేదు. జీవాల యాల ఆస్తులను కలుపుకొన్నాడు, తన విలాసముల కోసమై ప్రజలను పీడించి పన్నులు వసూలుచేసినాడు, అయోగ్యుల నందరిని తన మట్టును నేర్పుకొని, యోగ్యు లకు, ధర్మపరులకు జీవితము దుర్భరముచేసినాడు. అతని పాలనను రాజతరంగిణిలో కల్లణు డిట్లు వర్ణించెను :

“నిర్వృతినా స్సుకణయః
భాటికో లవట స్వధూత్,
ప్రసాదాత్రిష్య దివర
సహస్రద్యుత వేతనః,
కల్పపాలకులే జన్మ
తత్రైవైవ ప్రమాణిమి,
క్షీణోచితాపధింకోక్తః
దైవి వా గ్యస్య వాధవత్”

సుకవులకు వేతనాలు లేవు. లవటాడను అల్పు డొకడు రాజానుగ్రహము పొంది, నెలకు రెండువేల దీవారముల తీతముమీద శోకాధికారిగా నియుక్తు డయ్యెను. వాడు పుట్టింది కల్లగిసికొని జీవించు గొల్ల కులములో. అపధింక భావనకు అలవాటుపడిన ఆ లవ టునికి సంస్కృతియు అంటక పోవుటే వాని కులమును వ్యక్తముచేయుచున్నది.

అర్హతలన కాళ, కేవలము అదృష్టమువలన ఉన్నతపదవులు పొందిన లవటునివంటి అల్పులను పరి మానించుచు 10, 15 శ్లోకములు భల్లటశతకములో ఉన్నవి. ఒకటి :

“యే జాత్యా లభునః సదైవ గణనం
యాతా నయే కుత్రచిత్
పద్యామేవ విమర్శితాః ప్రతిదినం
ధూమా నిలీనా శ్చయే,
ఉత్క్షిప్తా శ్చవలాకాయేన మరుతా
పశ్యాంతిరిక్షైఽనునా
శ్చింగానా ముపరిస్థితిం క్షీణిభృతాం
కుర్వ స్త్యూరీ పాంసవః.”

అన్యోపదేశము : భల్లటుడు

(ఘోషులు జాతిచే, గణన
రాజీ రా వొక నాడు నెందు; పా
దఘన విమృతములయి
ధాత్రి నిలినత నంకు నిత్య; మా
విఘటిత పాంసులే దపల
వృత్తి సదాగతి కేత మింటి క
త్రిబడి నేడు మాడుపడె-

తవ క్షితిధృత్ శిఖరాది ప్రాకృతిన!)

భూమిలో అగి ఉండకపోయిన భూభిక్షములు, చపలాశయమైన ఒక గారి సాహాయ్యమున అంతరిక్షమున కెగిరి, గిరిశిఖరముల సభిగోహించిన ట్లన్న చటలవటునివంటి అనగ్గుల ఉన్న తోద్యోగ ప్రాప్తి! మరొక శ్లోకములో—నిర్జనమైన ఒక పుంతలో మూలలేకుండా పడిఉన్న పెరుగుతులను మాచి, తల నిక్కించుట మొదలైన వికారచేష్టలు చేయు ఏకాక్షి అం కాని వర్ణించి లవటునివంటి వారిని భల్లటుడు పరిహసించెను. ఆ లవటుడు కూడా బహుశః ఏకాక్షియే నేమో! ఇంకొక శ్లోకములో—“కుక్కురు జాలు అంటంచగముగాని, అది సింహమువలె గర్జించునట్లు చేయగలమా?” అనెను.

రాజశరంగణిలో ఉన్న కొద్ది అంశములు తప్ప అనాటి కాశ్మీర దేశపు పరిస్థితులు వివరముగా మనకు తెలియవు. తెలిసినదో భల్లటుని ప్రతిష్ఠోక్తము వెనుక నాటి కాశ్మీర దేశపు సాంఘిక, రాజకీయ జీవితములోని ప్రముఖాంశ మేదో ఇవిడి ఉన్నట్లు స్పష్టము కాగలదని నా నమ్మకము. కేవలము ఏవో నీతులను బోధించుటకై వ్రాసినట్లు కాక, భల్లటశతకములోని ప్రతిష్ఠోక్తము అనాటి దుర్భరపరిస్థితులలో విరాళోపహతుడై క్రుంగిపోయిన ఒక ప్రాథమిక గుండెదూసికొనివచ్చిన ఒక వేడి నిట్టూర్పువలె అనిపించును. అంతటి కటువైన జీవితానుభవములో ప్రేమపాతుకొని ఉండకపోయినదో భల్లటుని భావనలలోగాని, భావప్రకటనములోగాని అంతటి క్రవ్యక్తముగల అసంభవము!

అభినవగుప్తకు, మహిమభట్టు, క్షేమేంద్రుడు, మమ్ముటాడు మొదలైన ప్రసిద్ధులంకారికు లెందరో భల్లటుని శ్లోకములను లక్ష్యములుగా ఇచ్చినారు. ధ్వన్యాలోకకర్త ఆనందవర్ధనుడుకూడా ‘పరాధ్యయః పీడా మనుభవతి’ అను భల్లట శ్లోకమును రెండువోల్ల ఉదాహరించెను. కాని, అది భల్లటుని శ్లోకమని ఆయన పేర్కొనలేదు. అంతేకాక “అమీ యే దృశ్యస్తే” అను

మరొక శ్లోకమును స్వకీయముగ కూడా ఆయన ఉదాహరించెను. కాష్ఠగరపద్ధతి, నూత్రిముక్తావలి అను ముక్తక పద్య సంపుటములు ‘పరాధ్యయః పీడా మనుభవతి’ అను శ్లోకము ఇంగురాజరచిత్ర మన్నవి. సుభాషితావలి, సాహిత్యరత్నామృతము వేరవశోకపుల కీ శ్లోకము సంబంధించి, ఈ విధముగ భల్లటశతకములోని 10, 12 శ్లోకములు సంకలితగ్రంథాలలోను, అలంకార గ్రంథాలలోను అన్యోక్తములుగా పేర్కొనబడుట జరిగినది. సుమారు 50 శ్లోకాలు వివిధగ్రంథాలలో స్పష్టముగా భల్లటుని పేరుతోనే ఉదాహరింపబడినవి. కవిశేరు లేకుండా ఉదాహృతములయినవి 20 శ్లోకాల వరకు ఉన్నవి. భల్లటశతకములోని కొన్ని శ్లోకముల కర్తృత్వము విషయమై ఇట్టి సంక్లిష్టస్థితి ఏర్పడుట చూడగా-చాటుపులుగా ఈ కవి చెప్పిన శ్లోకములు అతని జీవితకాలములో గ్రంథస్థము కాక, అతని అనంతరము ఒకటి రెండు శతాబ్దములు గడచిన తరువాతనే గ్రంథస్థము లయినట్లు తోచుచున్నది.

భల్లటుని కవిత్వావైరి సరళమైనదికాదు. కనీసము 20 శ్లోకములలో ఆయనను అన్వయిస్తే ప్రతీ కవి పించుచున్నది. ఆయనను, సువ్యంజయములయిన పదములువాడి, తానుద్దేశించిన వ్యంగ్యమును స్ఫుటముగ స్ఫురింపజేయు నేర్పు భల్లటునికి గలదు. కృత్యాదిలో అట్టి నేర్పుపట్ల తనకుగల విశేషాదరమును ఆయన ప్రకటించెను.

“బద్ధానుదర్పణ రసిన విమర్శపూర్వ
మర్థాన్ కథం యుటితి తాన్ ప్రకృతాన్ శదయ్యః,
తోరా ఇవాతిమృదవో మహతాం కవీనామ్
అర్థాంతరా ణ్యపి హతా ద్వితరన్తి శిబ్దాః.”

(అతిమృదువున్ ప్రకృతము మ

హాకవి వాక్కి చదుమ్ము చోరసం

తతివలె వేర అర్థసము

దాయము నైతము బల్కి వ్యక్తమా

గతి నొనరించునన్న, మను

గాప్రయతించి యదర్థబోధనా

మతి కవివాడునో ప్రకృత

మైన తదర్థ మొసంగుట బ్రమే?

వోరులవలె మహాకవి ప్రయుక్తశబ్దములు కూడా బాగుగ మర్చితములైనదో ప్రకృతార్థములనే కాక అర్థాంతరములను గూడా సమర్పించునని శ్లేషించి, తన

కవిత అంతయు క్యంగార్థపరమగుటను ఈ శ్లోకములో
భల్లటును నూచించెను. అతిశయోక్తి ఈ కవికి గిట్టదు.
లేనివాని కల్పనలతో వస్తు నిజస్థితి నెఱగలేని అవి
వేసుల నితన పరిపాసించెను.

“కాచోమణి ర్మణిః కాచో

యేహం తేఽన్యేహి దహినః,

సన్తి తే సుఖియో యేహం

కాచః కాచో మణి ర్మణిః.”

(రాలు రతనములుగ మేలీ రతనములను

రాలుగా నెంచువానికి ప్రతితిశము,

రాలు రాలుగ రతనముల రతనములుగ

గాంచు నతడె సుకృతి కు జగముల్లోన!)

భల్లట శితికములోని శ్లోకములన్నియు అన్యథా
దేశములు కావు. పై శ్లోకములో అన్యథాదేశము చెప్ప
వక్కరలేదు. ఇట్టివి మరికొన్ని శ్లోకములు కూడ
ఉన్నవి. శృంగారపరములయిన శ్లోకములు కూడ ఒకటి
రెండు ఈ శితికమున చేరినవి. ఒక విరహిణి విరహ
వేదనను వర్ణించు ఈ శ్లోకము ఆస్వాదింపదగినది.

“వాతా వాస్తుః కింబరణశిలీ

స్పృత్యంతు సస్పృద్విదః

సోత్సాహో నవవారిభాంసురణో

మందంతు నాదం ఘనాః,

మగ్నాం కాంతివియోగదుఃఖజఙ్గా

మాం పీక్ష్వ దీనాననాం

విగ్ర్యుత్! కిం స్ఫురసి త్వమ ప్యకరణా

స్త్రీ తేఽన్యేహి తులేపతి.”

(పాలయునుగాక మేలీ కడివి

పుష్పాడితో పరమండు; నాట్యముల

సలుపునుగాక బహిష్కరి;

సాగునుగాక పయోదరాజగ

ర్జులు; తటిచంగనా! విరహ

సాగర మగ్నను నన్నుజూచి సా

టి లలనవయ్య ఈ మెరయు

తేలన నీవును నిర్దియాత్మవై?)

‘వాత’, ‘సస్పృద్విత్’, ‘ఘన’ శబ్దముల పుంలింగ
మును, ‘విగ్ర్యుత్’ శబ్ద స్త్రీలింగమును ఆధారముగ
గాని విరహిణి మనస్థితిని భల్లటు డీశ్లోకములో పరప
ముగ చిత్రించెను.

వాక్ స్వాతంత్ర్యము కరునై, నూటిగా మణిని
మణి అని, గాజుపెంకును గాజుపెంకు అని చెప్పి నిభా
యించుకొనినవచ్చుటకు వీలులేని గోజులలో పుట్టిన ఒక
దురదృష్టవంతుడైన కవి భల్లటుడు. అన్యథాదేశముగ
చాటువు లల్లకొనుట తప్ప అతనికి గత్యంతరము లేక
పోయినది. ఆ నాడును సందర్భానుసారముగ అభి
కాంక్షకు, బలవంతుఁడు వంతపాటపాడిన కవిబ్రువు
లనేకు లుండవచ్చును. కాని, వారి ఊహన, ఊహను
మనకు తెలియవు. అట్లవారితో గొంతుకులపక, ఆత్మ
గౌరవముతో అజ్ఞానవాసముచేసి, అత్యైశ్వర్యముగ నే
శ్లోకములు తన తనవాదితరములవారికి దిగవిడిచి
పోయిన భల్లటకవిమాత్రము సంస్కృతసాహిత్య
చరిత్రలో శాశ్వతమైన స్థానము పొందినాడు. అన్యథా
దేశకావ్యరచనకు అంకురాద్యుదయములయే కాక,
ఆరచనామార్గములో పరాకోటిని ప్రాపించిన వాడగు
టచే భల్లటుని కీర్తి చిరస్థాయి అయినది.

చాతకములు, కొంగూ, మాంసలు, సరస్సులు,
మేఘములు, సముద్రము, ఒండె, చెరుకుగడ్డ, శింఖము,
సింహము, కక్క, పాము, ఘోర, గాలి-ఇట్టి సాధా
రణవిషయములతోమహాదాత్రిసత్యములనుద్బోధించిన
మహాకవి భల్లటుడు. అందుచేతనే కాళిదాస, భర
ణూత్యాది ప్రథమశ్రేణి కవుల పరంపరలో ఇతడు
స్థిరంపబడినాడు.

“మాఘ, శ్రౌగో, మయాగో, మురరిపు, రపగో

భారవి స్సారవిద్యః

క్రి హర్షః, కాళిదాసః, కవి, రథ భరణూ

త్యాదయో, భోజరాజః,

క్రి దండీ, దిండిమాఖ్యః, శ్రుతిమకుటగురు

ర్భల్లటో, భట్టరాజః,

ఖ్యాతాశ్చ శ్రే గుబంధ్యాదయ ఇమా కృతిభి

ర్వశ్య మాహ్లాదయాన్తి.”

శ్రీ సత్యసాయి బాబా

శ్రీ వేలూరి శివరామకృష్ణ

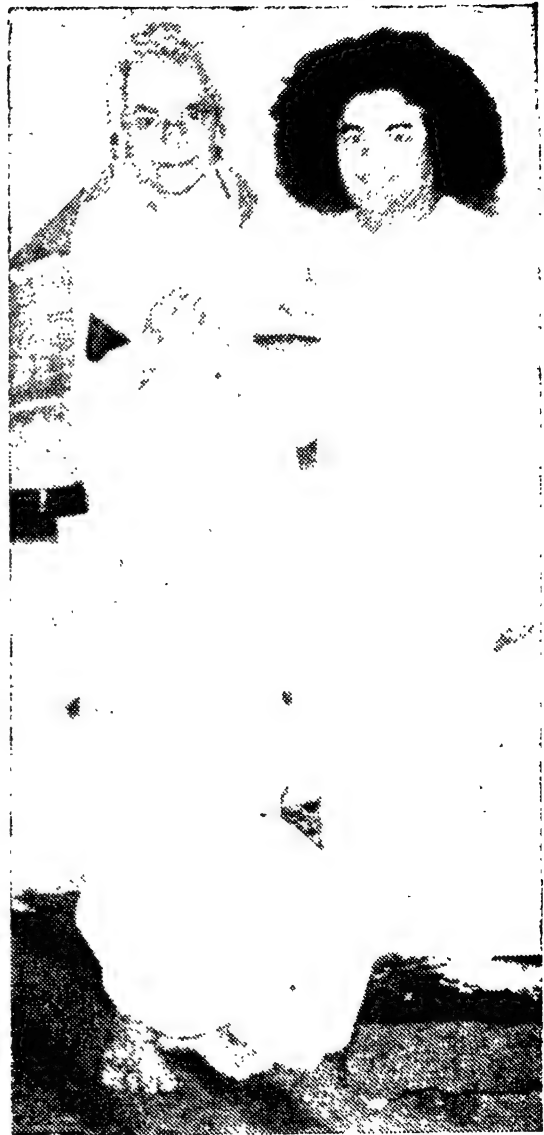
శ్రీ సత్య సాయిబాబాగారిని మీ అభిప్రాయం ఏమిటి? - అని పలువురు ప్రశ్నిస్తారు; నేను తెల్లపోతా కాని అంతలోనే సంభాషించుకొని — “స్వయంగా దర్శనం చేసుకోండి, మీకు మీరే అర్థం చేసుకోండి” అని వారికి విన్నవిస్తాను.

“పరగుహంసనంటివారా? లేక రమణమహర్షి వంటివారా?” అని మరి కొందరు అడుగుతారు. “సత్య సాయిబాబా సత్యసాయివంటివారు” అని వారికి ప్రత్యుత్తరం చెప్పాను.

పుట్టపర్తిలో - ఇది అసంతపురంజిల్లా పెనకొండ తాలూకాలో ఉన్నది - శ్రీ సత్యనారాయణ అనే బాలుడు అపుతపు దానలిందినపుడు శ్రీ కృష్ణుని వసన కుహరంలో యశోదాగలు బ్రహ్మాండాలు చూచి నలులు కొండలు రామకృష్ణాద్యకథారాలు చూచి - రీతికు దేవబాలుడు అని అనుకొన్నాడు! కొందరికి పిశాచగ్రస్తుడు అని అనుకొన్నాడు. అపు డీతడు తోడి బాలరచేత సంకీర్తనం చేయించట మారంభించాడు. అపుడు తోడివారికి పుష్ప ఫల భాద్యాదులు సృష్టించి ఇన్నా వుండేవాడు. “ఇవన్నీ ఎట్లా వస్తన్నవి?” అని అడిగితే - “నాలో ఒక ముసలాయన కన్నాడు, ఆమెను ఇస్తున్నాడు” అని చెప్పేవాడు. ఈ రీతిగా రీలు చూపుతూ చూపుతూ బలవంతం ఉరవకొండలో ఫోరీ త ఫారం చగువుతూ చగువుతూ సుమారు పన్నెండు ఏండ్లప్పుడు (20 ఆక్టో—'40) చిల్లకులచ్చి ముంతి దాచడం ఎందుకనీ - “నేను సాయిని, నేను సాయిని; నే నచ్చిన పనికి నే పోతాను” అని బడి తో పాటు ఇల్లుకూడా వదిలి—

మానస భజరే గురుచరణమ్,
దుస్తర భవసాగర తిరిగెమ్.

అనే సంకీర్తనతో ఈ సాయి తన మహిమలు సహస్రముఖాల చూపడం మొదలు పెట్టాడు. పూర్వ సాయిదరిత్ర (విని వ్రాసినది కొబ్బటి పూర్ణప్రమాణం కాకపోయినా) చదివినవారు, మరి సాక్షాత్తు ఎగిస

వారు, ఈ సాయి మహిమలు చూస్తే ఈ ఉభయరూపం సాధారణ తాత్రయం పోగొట్టడానికి వచ్చిన ఏక తత్త్వ మని గ్రహిస్తున్నారు.

అందరూ అంగురాలులోని చనినీళ్ళ భక్తిని బోధిస్తారు. ఆబాగోసాలమూ భజన చేయిస్తారు. పుస్తకాలు చదివినట్లు ఆంధోహృదయాలూ చదివేస్తారు. అధినీ వ్యాధినీ బోగొట్టుకున్నాడు. ఇష్టకేవల విగ్రహాలను నిజమైనదూగ్యానులను అమృతాది రసాయనాలను స్వాస్థ్యములైన ఖావ్యాలను దివ్యములైన బౌద్ధ ధామ, — ఒక టేమిటి — సోమ్యనూతన తాను తిరు శని తొలిన సమస్తాన్ని సృజించి యీయడమేకాదు — మరి తిమ్మని బమ్మనిగాను బమ్మని తిమ్మనిగాను చేసి వేయడం కలగు. నిగ్మాకాంగాలొ ఏకకాలం అనేకదేశాలలో ఆపద్ధిస్తులగు భక్తుల ముగ్ధిస్తున్నాడు. దూరక్రమణానాది యోగవిధానాలు వీరికి వెన్నలో పెట్టినవి. వీరిమహిమను చెప్పకలిగినదీ

వ్యాకుఃవారిశోకు కాదుకుడా పనికిరాదు. ఈ తత్త్వము మహిమలకు కుతేరినిధి.

ఇది అందరూ అంగురాలులోనూ అందరూని తత్త్వం. వీను మిగిలిన భక్తులయూ జ్ఞానులయూ పరిపాకం ఇందున్నా ఇది అందరికన్నా విజాతీయం. దీనికి సమానముఖాలు ఉన్నవి. నీలో ముఖం కనుగొనే వాలోముఖం కనుగొనుం. దీనికి కనిపించ వాలు; మరి చాచు. ఇది ఎంతిపనిమో అంత ఆత్మీయం. జగత్తులో తిలులందర ప్రేమా కలిగినా ప్రేమనుయమైన తాత్త్వం నీకి పరిచాసు.

ఈ తత్త్వం పుట్టపర్తిలో పుట్టినా పుట్టకలేదు. తెలుగు వాడులో అనతిం చినా ప్రపంచానికి వెళును. మానవమో మరి అమానవమో! ఇది నగుననినయినా చదువు, మధ్యధ్యక్షికి సులభం. పాండితికి పరీక్ష. అందరూ క్రూరామంక్షి.

కవీశ్వర హృదీశ్వరో విబుధ పంకజాహస్కరో
మునీశ్వర మరోవార స్సకల హృద్య-హాభాస్కరః,
పనీపత దక్షిణీ సురధునీ మహామోహినీ
ఫణీశ్వర వచోభరో జయతి సాయివాగీశ్వరః.

సాయి మహానుభావుఁ డను నంగతి పల్కు రెఱింగియున్న దా
సాయియె సత్యసాయి యన చల్లని మూర్తిగ పుట్టనర్థి
తాయము దాల్చె నన్నదియు ఖాయము, కాని, యెఱుంగువాగు నా
రాయఁబుడో మహేశుఁడో హిరణ్మయపూరుషుఁడో వదంతురే !

కరుణామూర్తి యటండ్రు కొందఱు నినున్, గాలించి లోలో నహం
స్ఫురణామూర్తి యటంచుఁ గొందఱు మదిం బూజింతు, రింకొందఱు
దురు యోగీశ్వరుఁ డంచు నిందు నిజ మేదో యన్నియున్నిక్కమో
యెఱుంగ నేర్పరము నీవ చెప్పవలె సాయీ ! శ్వాసరూపత్రయ !

ఏ యద్వైత సుఖానుభూతికయి నే నీక్షింతునో దానికిన్
మామోపాయము లెన్నియో తెలిసియుండంబోలు నాఁగక, యీ
నీయం దారసి విశ్వరూపము నొగి న్నిభక్తు లొందంగలా
రా యద్వైత మొ ద్వైతమో మఱి విశిష్టాద్వైతమో తెల్పుచే ?

కనులార నిన్నుఁ గాంచం
గనినంతన శరణు జెంది కనుదోయి! నిం

శ్రీ సత్యసాయి బాబా

గనరాక నీ వెలుంగా

వననిధి మునుఁగుదును నీదు భక్తశ్రేణుల్.

పిలిచినఁ బలికెడి దైవము

కలదా యని నందియంబు కలిగినయెడలన్

బిలిచి పరీక్షింపుఁడు ! మీ

పిలుపు హృదంతరమునుండి పెకలఁగవలయుకే.

ఉఱిమి చుట్టులు వర్షింప నోలలాడు

చేటు లన్నియుఁ బ్రాదేఱు చేరునటులు

కప్రల మడిచునుండి పొంగు నత్కావ్యరసము

లల్ల రసరూపుఁడగు సాయియందు కలియు.

చివరకు నాకవిత్య మది చెల్లరె నాలుగె యక్షరాలుగా

మిచితె, రసంబు లన్నిటను వేలి రసంబున కాలవాల మ

య్యచి యెచి? 'సత్యసాయి'యను నట్టివి, అయ్యచిగూడ రెండై

మిచితెడి 'సాయి, సాయి'యని; మిక్కిలి వర్ణము లెల్ల చూర్ణముల్.

‘రసో వై న’ ఇతి బ్రూతే తిత్తిరి శ్చందసాం గిరిః,

శివరామ స్త్వనుబ్రూతే సాయినం తన్య విగ్రహమ్.*

* ఇవి ఇటీవల దురాపండుగలో జరిగిన కవిసమ్మేళనంలో శేను బాబాగారికి పఠుర్పించినవి.

విడిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు

శ్రీ మైకేల్ పొలాన్సీ

సర్ ఛార్లెస్ స్పౌ కాస్త్రాని! సంస్కృతికి మధ్య నున్న విభేదం కోచనీయమని భావిస్తున్నాను. నేనూ ఒప్పుకుంటాను. కాని ఈ సమస్య విషయంలో నా దృక్పథమే వేరు. మన తక్కిన మనోవ్యాపారాలైన కాస్త్రప్రభావం తక్కువకాదని నా అభిప్రాయం. నిజం చెప్పాలంటే, నేను మానవుల బుద్ధిపైని కాస్త్రానికంటే అధికాంశం సమగ్రమయినది. నేటి సంస్కృతిలో (ఫ్రాయిడ్, మార్క్స్ ల ప్రభావంలేని భాగాలు చాలాతక్కువ. వారిద్దరి ప్రభావం నూతన కాస్త్రంపై ఆధారపడినవి. కాని ఈ ప్రభావం నూతన "రొమాంటిక్" (కాల్పనిక), "యూటిలిటేరియన్" (ప్రయోజనవాదు)లు అనే పెద్ద ప్రవాహంలో జన్మించిన రెండు చిన్న పాయలు. అసలు ఈ "రొమాంటిక్"లకు, "యూటిలిటేరియన్"లకు కూడా కారణమైనవారు న్యూటన్ ప్రతిపాదనలకు ఉద్దేశితులైన విజ్ఞాన వికాసకాలపు చింతకులే.

కాస్త్రము ప్రాముఖ్యము కపింపక మునుపే గ్రీకుల సమాలించిన హేతు ప్రాధాన్యంగానే ఉండేది. ఈ సంప్రదాయం శతశతాబ్దాలుగా పరిపరగా వస్తూనే ఉన్నది. కాని 17 వ శతాబ్దపు కాస్త్రమే ఆధునిక హేతుప్రాధాన్యవాదానికి హేతుధూతము. "ఛైంచి ప్రజలందరూ ఒకటే భావము లాగ ఆలోచించేవారు. ఆ మర్నాడు వోల్ ఫైర్ లాగ ఆలోచించారు." అని పాల్ హబార్డ్ వాళాడు.

ఇది అతిశయోక్తి అయినప్పటికీ మొత్తానికి సత్యదూరం మాత్రం కాదు. క్రీస్తు ముఖ్యశిష్యుల తరువాతి యూదు శతశతాబ్దాలలోనూ క్రైస్తవమతం వివిధంగా పెంపొందిందో అదేవిధంగా 'రాయల్ సాసైటీ' స్థాపించిన యూదువందల ఏళ్ళలో విజ్ఞాన కాస్త్రమే (కూకనీకంగా) అగ్రస్థానం ఆక్రమించింది. 17 వ శతాబ్దంలో, "ఇది మతానికి వ్యతిరేకం!" అంటే, 20 వ శతాబ్దంలో, "ఇది కాస్త్రీయంగా లేదు!" అంటారు.

మన సంస్కృతిమధ్య కాస్త్రముధ్య పెద్ద ఎడం ఏర్పడినదని ఒప్పుకున్నప్పటికీ ఈ ఎడం కేవలం

కొంతమంది సాహిత్యక్షేత్రంలో కాస్త్ర విషయాలకు సంబంధించిన అజ్ఞానంకల్ల ఏర్పడినదని నేను నమ్ముటం లేదు. ఎంతమంది కాస్త్రజ్ఞులకు తాము ప్రశ్నోక్తంగా కృషి చేస్తున్న కాస్త్రంలోతప్ప తక్కినవాటిలోని విషయాలు తెలుసుకీ ఇటువంటి అజ్ఞానం మన కాస్త్రాభివృద్ధికి ముఖ్య కారణమయిన 'నీకీపని నాకీపని' అనే వివాదానికి స్వాభావికమయినది.

ఈ విభజన నాన విస్మయితి అభివృద్ధికి కూడ చాలా అవరోధం. మన సంస్కృతి అభివృద్ధి మయినది; ఒక్క మహామ్యుని మొదలుకొని ఇప్పుడే. అందుచేతనే ఆయా కాస్త్రవిభాగాల్లో నిష్ణాతులైన అనేకులు (దానిని ప్రవరింపజేస్తున్నాడని!) కొనాలి. ఈ నిష్ణాతులందరూ లేకపోతే పాశుర్యభలను వివేచిస్తే వారె పండితులవుతారు. మన సంస్కృతి నాశనమయిపోయి దానిబాగులు లోకమంతా ప్రాథమిక పండిత్యం ఏర్పడుతుంది.

మన కర్తవ్యము ఆయా కాస్త్రవిభాగాల్లో నిష్ణాతులయ్యేంతిది ఆపదం కాదు; జ్ఞానపరీణానాకరణం మధ్య సమీకరణము సంపాదించటం. ఇక్కడే నాలోక అనుమానం కలుగుతోంది. ఇక్కడే కాస్త్ర సంస్కృతుల మధ్య కల్లోలము మొదలుపెడుతోందని అనిపిస్తోంది. ఈ కల్లోలానికి కారణ మేమిటో పరీక్షించి చూడాలి.

మధ్యకాల సిద్ధాంతాలైన (Medieval thought) ఆధునిక కాస్త్రప్రభావమే ఈ కారణమని నా అభిప్రాయం. కాస్త్రము అధికారాన్ని సహించలేదు. కార్యకారణసంబంధములేని సిద్ధాంతాలను (త్రోసివేసి అనుభవైక ప్రామాణ్యాలనే పీరించించి. చిట్టచివరకు ఈ విశ్వవిగ్నానాని లోక యాంత్రికమైన సిద్ధాంతాన్ని సాధించాలని నిశ్చయించింది. కాని మానవుల సాంఘిక, నైతిక, సర్వాల విషయంలో మాత్రం నైస్సర్గికమైన వివరణకే ప్రయత్నించింది.

ఈ న్యాయాలకల్ల కాస్త్రానికి ప్రకృతిపైన ఏర్పడిన అధికారము విపరీతంగా పెరిగిపోయింది. నైతికమైన ఉద్రేకాలను మరి ప్రభావంనుంచి తప్పించి దాదాపు ప్రతి మానవసంబంధాన్నీ బాగుచేసింది. సర్వోదయసర్గాలు

విడిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు

అంతకుముందు తాము ఒంటరివారమని గాని, అవామ కులముగాని భావించిన ప్రజలలో పరస్పరాభివృద్ధి వైన ఆపత్తి కలిగించాయి. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే శాస్త్రీయమైన హేతుప్రాధాన్యవాదం మన ప్రస్తుతిస్తు మానసిక, నైతిక, సాంఘిక పురోగమవానికి కారణం.

కాని హేతుప్రాధాన్యవాదం అర్థంలేనిదని దాజుచేయుట చాలా సులభం. సంప్రదాయం ఇవ్వ గలిగిన అధికారం లేకపోతే మన బుద్ధి పనిచేయనేలేదు. అసలు భావ వాసుకకు సంప్రదాయమే ఆధారం. అనుభవసిద్ధిగల అధ్యాపకమునం జ్ఞానం సంపాదించలేము. ఈవిశ్వ నిర్మాణాని కొక యాం తికమైన సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించాలనుకోవడం అర్థమై లేనది. అంటే అనియతి సిద్ధాంత సూత్రంతో దీనికో సంబంధం ఉందనికాదు. ఈ విశ్వ లోని పరమాణు స్థానాలన్నిటినీ తెలుసుకోవాలని ఎవ్వరూ ఆశించరు. నీతిని నైతికంగా వివరిస్తే మానవులకు అసలు బాధ్యతే ఉండదు. ఇదికూడా అర్థంలేనది. మిథ్యా దర్శనపు దూరంనుంచి మళ్ళివచ్చి కాం శాస్త్రీయమైన హేతుప్రాధాన్యవాదం ఉపయోగ పడింది. కాని ఇది ఎంతోకాలం ఉండలేదు. చివరకు తన ఆశయాలలోని సత్యం సన్నగిల్లి పోయేటప్పటికి స్వభావసిద్ధమైన అసంగతి, అనుపపత్తి వైచిమయముకోక తప్పిందికాదు. 20 వ శతాబ్దంలో ఇదే జరిగింది. శాస్త్రీయమైన ప్రకృతి విశ్వాసము మన సంస్కృతిని ఆక్రమించటమేకాక అసత్యమైన దిన ఆశయాను బలవంతంగా శాస్త్రానికి అంటగట్టబడింది. ఇంద్రియాలను శుర్రించిగాని, వాటి వ్యాపారాలను శుర్రించి గాని మట్లాడినప్పుడు హేతువిద్య (Teleology) బారి పడిపోతామో అన్నట్లు ప్రస్తుతాన ఇటువంటి భావాల ప్రభావంకంటే తప్పించుకోనేగుకు చివరకు అన్నీ భౌతిక, రసాయన, శాస్త్రాలకు లొంగుతాయని అంటారు. చైతన్యమనే భావనకల్ల విర్పడ్డ సమస్యలన్నిటినీ ఈవిధంగా పరిష్కరిస్తారు.

“చైతన్యమనేది కేవలం అనమానం, ప్రత్యక్షమైనదికాదు” (Helb) “చైతన్యమనే భావన లేకుండా ఉండగల కాని నిజంగా అటువంటిది ఏమీలేదు.” (Kubie) “ప్రకృత ఉన్నాడనుకొంటే కేవలం అనన సరమైన ప్రతిపాదన.” (Lashley)

శాస్త్రమృత్యుతిగా భావించి యిటువంటి ప్రతిపాదన అంగీకరించడం వారి వృత్తికి అత్యవసరమైన

దిగా ఒప్పుకుంటాను. సిరాకాస్ట్రాజులకు (Neruo logist) చైతన్యాచైతన్యాలయస్య విశేషము తెలుసు — ఈ విశేషంలేదని వారవదానికి కారణం ఉన్నది. వారి ప్రస్తుతిజ్ఞానాతో దీనిని వివరించలేదు కనుక లేనట్లు ప్రస్తుతంబుమే నుంచి దనుకంటాను. నిజం చెప్పాలంటే ఈ మూఢవిశ్వాసాన్ని కొదవనీ శాస్త్రజ్ఞుల్ని అందరు హేయభావంతో చూస్తారు. ఈ మూఢవిశ్వాసాలప్రభావం పరిణామ సిద్ధాంతం వైన చాలావరకు ఉన్నది. పరిణామ సిద్ధాంతవాది సాధారణంగా ఇలా వాదిస్తాడు — చైతన్యం ఉపయోగకరమై యుండాలి. లేకపోతే ఇన్నాకు ఎండుకో నశించుకుండా ఉంటుంది. కాని ప్రతి అనానుభవాపారము భౌతిక, రసాయన శాస్త్రాలకు లోబడియుంటుంది కొబట్టి చైతన్యమనే సత్యమైన దేవాన్ని కదిలించలేదని తీర్మానిస్తాడు. అంటే యిది నిరర్థకమైనదంటూ రన్నుమాట. ఈ సమస్య పరిష్కారం కోసం చాలా గ్రంథాలు తిరగవేశాయి. కాని లాభం లేకపోయింది. ఇటువంటి సమస్యలను ఎగుర్కొనడానికి ప్రయత్నిస్తే శాస్త్రజ్ఞులనే తిమపగవు పోతుందిని వారికి తెలుసు.

ఇటువంటి ఉదాహరణల నన్నో వివరించవచ్చు. కాని యింతవరకు శాస్త్రప్రయోజనాలకోసం సత్యాన్ని నిరసించుంచేత శాస్త్రాని కేవలం యికా కలకలేదని నేను నమ్ముతున్నాను. ఏదెట్లా ఉన్నా ఈ వ్యాసంగా నా ఉద్దేశ్యం, సంస్కృతివైవిధ్య శాస్త్రప్రభావాన్ని వివరించటం, కొన్ని శాస్త్రీయమైన ఆశయాలకోసం నిజాన్ని నిర్లక్ష్యం చేయడం వలన కలిగిన హానిని క్షణించటం.

ఈ పరిణామక్రమం చాలా దాగులు త్రొక్కింది. మర్లీ ఫ్రాయడ్, మార్క్స్లను ఉదాహరణాలుగా తీసుకొందాం. వారి సిద్ధాంతాలు 18 వ శతాబ్దపు సంప్రదాయాను సమాంతరంగా మార్చివేశాయి. విజ్ఞానవికాసయుగం ప్రకారం మానవుని నైతికవిధి ప్రకృతిలోనే యిమిడివుంటుంది, ‘యాహా’ అనాగరిక మానవుడే ఉత్తముడని భావించాడు. ఉత్కృష్టమైన భావాలు స్వతస్సిద్ధంగా గొప్పవని ప్రతిపాదించాడు. సర్వవికృతి, అనశ్చింత, విశేషమైన కృత్రిమ్యం, గౌరవింపదగిన వన్నాడు. ఇంతకంటే యాంత్రికమైన సిద్ధాంతాన్ని బెంత్ హాం (Bentham) పాల్గొన్న

స్ (Helvetius) లు బోధించారు. మనుష్యుడు కలము వాంఛాపూరితులుగా చిత్రించారు.

యాసో అనాగరిక మానవుడివలన ప్రేరేపించబడిన కామభివృద్ధిని (Libido) సమాజం అదుపులో ఉంచుతోంది. కాని దానికి ఉత్కృష్టమైన రుణాలేవీ లేవు. కపోగా నీతిబాహ్యంగా కామప్రకృతిని అణగార్చుకుంటుంది. ఈనిగ్రహం అనాగోగ్యకరమనది కనుక గర్హనీయమైనదని వారి అభిప్రాయం. ప్రతిపాదనలలో ధర్మాధర్మాలకు తావులేదు. శోగాగ్యనాగోగ్యలయి ఉంటాయి. కెంట్ హామ్ నించి మార్క్సిస్టులకు ఉన్న సమాంతర గమనము కంటే భిన్నమైన సాంఘికవర్గాలనల్ల నిర్ణయింపబడింది. ధర్మము ఇష్టానిష్టాలపైన ఉపయోగము ముక్కు విజయమునల్ల వాధింపబడుతుంది. ఒకవర్గంపైన మరొకవర్గం జయించబడుతుంది ధర్మసాధన-అనే ఉపాధులయివుంటోంది. కార్మికవర్గ విజయమే ధర్మం. అంటే అంతరించు ఒక నైతిక నియమంగా ఉన్న నిసర్గ వాదమునైతికమైన నా నైతికసిద్ధాంతంగా మారిపోయింది.

అయినా, ఈ అవిశ్వాసము ఆధునిక వైఖరియొక్క ముఖ్యరూపమాత్రం కాదు. ఎందుచేతనంటే పూర్వయుగంనుంచి అవిశ్వాసము, దానినల్ల ఏర్పడే ముఖ్య పునాదులవాదం (Hedonism) దురాచారము (Liber-tinism) మొదలైనవి ఇప్పుడంత ప్రబలంగా వ్యాపించి యున్నాయో అప్పుడూ ఉన్నాయి. ముఖ్యమైన మాన్యు విలువలంటే ఈ నైతికవిశ్వాసము నైతికమైన ప్రోహంకో కలనటం. అసంతోషమైన ఈ రెండు వైఖరులు కలనటంనల్లనే ఆధునిక శూన్యవాదం ఏర్పడుతుంది. 19 వ శతాబ్దము మధ్యలోని రిచర్డ్స్ విప్లవకారులు ఆధునిక శూన్యవాదం స్థాపించారు. వీరు వోల్ఫెప్రె నిశ్చలమైన పారమార్థిక తత్వనిరూపకవాదులైనా వీరిలోనే మరొక వైఖరి ధర్మనిష్ఠ, క్రాంతికామిని పాతంకల ఆచారాలు ప్రవృత్తిని ఉండేవి. వారశూన్యవాదానికి, నైతికమైన అవిశ్వాసానికి సంబంధములేదు. అన్యాయాన్ని ఖండించడానికి అవిశ్వాసాన్ని ఉపయోగించుకొన్నారు. హేతువాదంనల్ల ఏర్పడిన రెండు మానసిక కళ్లును ఒకం చెగాను. ఈ కళ్లు లేమిటంటే క్రాస్త్రీయమైన వాస్తవికత, సాంఘిక పునర్నిర్మాణానైతికత. మన ఆధునికతీత-అవిశ్వాసవాదం (Sceptico-fanaticism) ఈ విధంగా ఏర్పడింది. ఇది నిరాశ చెందిన ఆదర్శవాదంనల్ల మతిధృష్టి పొందిన క్రాస్త్రీ

మమకార యాంత్రికవృత్తులనల్ల నిర్ణీతమైన ఆదర్శవాదం.

ఈ కేతాబ్దములో జరిగిన అమానుషదర్శన అప్రేరేపించినవి కావు. వీటికారణం అవిశ్వాసంనల్ల బలపడినమైన నీతికాదు ఈనీతికవృత్తులకు కారణమైనకీకీలేదు. అవిశ్వాసమునల్ల నిర్దాక్షిణ్యమైన బలముకంటే సోదైన రాజకీయనీతి అని నమ్మిన నైతికఆచారాలే ఈ కళ్లు.

నాట్సిజమ్ విషయంలోనూ ఈవాదం ప్రబలిస్తుంది. ఎందుచేతనంటే నాట్సిజమ్, జర్మన్ కాలానిక శూన్యవాదంలోనుంచి జన్మించింది. ఈ శూన్యవాదం జర్మన్ యువోన్యాయము (Jugend bewegung)లో ప్రబలింది. మంచితనం కపటమైనదని, నిర్దాక్షిణ్యమే నివృత్తమైనదని ఈవాదం స్వీకరించిన వారు నమ్మేవారు. మార్క్సిస్టు పామ్యవాదపు ఉపాధుల ప్రపంచాన్ని (Socialist Utopia) విధించి క్రాస్త్రీయం చెగాడో అణివిధంగా జాతీయభిమానాన్ని నాట్సిజమ్ నిర్దాక్షిణ్యంగా చేసివేసింది.

మానవాధిపత్య పాపకృత్యాల శంతకరకు చేతులు గలుగుతామి, ఎంతరించు ఖండించుకుంటామి అంత ధర్మాభిమానం కలవారమని ఆధునికవిప్లవకారులు నమ్ముతున్నారు. అంతరించునైతిక (Immanent) ధర్మానికి ప్రత్యక్షమైన అన్యాయప్రకృతి ప్రమాణంగా స్వీకరించారు. కాని ఈనైతిక విపర్యయం ఎంతో కాలం ఆగదు. ఎప్పుడో ఒకసారి దానిధాటికి తట్టికోలేక సత్యధారలు కాని మానవాళియాల పునర్య్వస్థీకరణానికి ప్రయత్నిస్తారు. అప్పుడే వరమియని వేల్పుతుంటుంది వింటాము.

కాని విప్లవమైన ధర్మాన్ని కదిలి సాధారణ ధర్మాన్ని ఆక్రమించేవారు ఇంకా తనవిప్లవయంలోనే అధికమైన ధర్మాభిమానం ఉన్నదనుకొంటారు. ఒకవిధంగా ఇది పరిమితనయ్యం. కార్యసాధనము కోరికలంత ఉత్సాహములేనివారే ఈ విపర్యయానికి సరికొట్టుకుంటా ఉండిపోతారు.

అందునల్ల మనము మనుష్యుడు ఉదారస్వభావము కలవారనికాని, నీడస్వభావము కలవారనికాని స్పష్టంగా చెప్పలేము. స్మార్తరచిత్రోపనం పనిచేయడం (Jamtomorrow) మనుష్యులలోని ఉదారస్వభావాన్ని కదిలించుకుంటుంది వ్రాసినపుడు అతనే ధర్మాన్ని ఉద్దేశించాడో తెలుసుకోవాలి-అంటే “అంతరించునైతికవాదం”

విదిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు

లేక “ద్రవ్యక్షయమేనా” అని. ఒకదాని ప్రమాణాల దృష్టిలో అత్యంత ప్రవృత్తి మైనది రెండవదాని ప్రమాణాలదృష్టిలో అసహ్యకరంగా ఉంటుంది.

మానవ సమాజాన్ని భేదించటంలో, కుటుంబాలను విడగొట్టడంలో, స్నేహాలను చెడగొట్టటంలో ఈ ప్రమాణాలకు సంబంధించిన అసమ్యక్తిని మించినది ఏదీ లేదు. “అసలు చరిత్రలో ఎప్పుడైనా సమర్థతావల్ల మాని కలిపడం లేదు అని 20 వ శతాబ్దములోనే” అని లెలిక వ్రాశాడు. కాని యింకా మనం ప్రమాదాన్నుంచి తప్పకోలేదు. పరిస్థితులు ఎంత బాగుపడినా సాంఘిక దాడుల విప్లవ శక్తుల మధ్య ఒడంబడిక కుదరలేదు. ఎటు బాంబు లున్నంత కాలం ప్రమాదం ఉన్నదనే చెప్పాలి.

ఈ శతాబ్దములో శాస్త్రీయమైన హేతువాదం ఒక వైపు ప్రమాణీకృతాన్ని చెడగొట్టి వాటిని విమర్శించే మరొక వైపు ప్రమాణీకృత దాడులను చూపించింది. డోస్టాయేవ్ స్క్రీసించి ప్రారంభమైన ఆధునిక రచయితల పరంపర ధర్మభూయిష్టమైన సత్యాన్వేషణలో కూర్చున్నాడని అంతులకు వెళ్ళింది. కొన్ని సమయాలలో ఈ అన్వేషణ సరాళమైన కారణమైనప్పటికీ మొత్తానికి మన శతాబ్దపు ధర్మవైఖరిని యింకా ఉద్బోధిస్తున్నాడనే శ్రోత్రి ధర్మానికి పునాదులు వేసింది.

దీనికి సమాంతరమైన అన్వేషణ ఇంకొకటున్నది. ఇది కలలోని శిష్టప్రమాణాల మధ్య ఏర్పడిన కలలోలాన్ని పరీక్షించింది. ఇది కొన్ని సమయాలలో పిచ్చి పిచ్చి వైఖరులకు తెన్నులకు దారితీసింది, మొత్తానికి ఎదుగుతూఉన్నవాటి నే కనిపెట్టింది. మనలోనే అదగియున్న స్వంతనాలను బెటకు తీసింది. కదానివేనాన్ని అసంగతంగా చేసుటంచేత సరే రియలిజమ్ ఏమిటో తెలిసింది.

అసలంతకనుక అంత తీవ్రంగాని ఉద్యమము ఒకటి ప్రారంభమైంది. ప్రస్తుతము మనం చూస్తున్నది దాని పరిపరలలోనిదే. ఇంప్రమిజమ్ అనే ఉద్యమము 1860 ప్రాంతాలలో ప్రారంభమైంది. ఈ ఉద్యమముయొక్క ఉద్దేశ్యము అప్పుడు ప్రబలంగా ఉన్న రిగిలిజమ్, సెంటిమెంటలిజమ్ల బారినుండి కళ్ళను రక్షించి సత్యంగా చేసుకొనుట. ఇంతకుముందు ఇటువంటి ఉద్యమా లెప్పుడూ ఒక చీకటియుగం లేకుండా జన్మించలేదని నా అభిప్రాయం.

ఇటీవల యూజిన్, అమెరికాలో పెద్ద మాన్యుగమనించడమృ. 1950 నుంచి సాంఘికమైన ఉత్సాహము (Social zeal) వశించిపోయింది. పాశ్చాత్య దేశాలలో ఈ మాన్యుగలన ఆశయాలు

చల్లబడి సాగ్యమైన ఉపాయాల విషయకు దృష్టి పోయింది. రిమ్యులలోను, కొన్ని కమ్యూనిస్టు దేశాలలోను సైనిక విప్లవంపై అసహ్యం కలిగింది. పోలాండ్ లో కమ్యూనిస్టు మేధావులలో ఈ తగున బాటు చాలావరకు వెళ్ళింది. వీలుంటే ‘మాం కిరి’లో కవరకరకు వెళ్ళేదే. ఈ రెండు దేశాలలోను సైనికంగా తలక్రిందులులైనవారు తిరిగి పరిగ్గా నుంచున్నారు. చరిత్రలో ఇటువంటి దివ్యదూ జరిగలేదు.

దీనికి సంబంధించిన ఉద్యమము మేధావులలో ఒకటి జన్మించింది. దీనినే సోవియట్ ప్రభుత్వం “రివివనలిజమ్” అని అంటుంది. దీనివల్ల ఆంతరికమ కూర్చున్న పరిశోధకు దారచూపి విజ్ఞాన ఇంకొక రకంగా వ్యాఖ్యానించటం పరిపాలించింది. అందుకే తన “The sane society” అనే గ్రంథంలో ఎరిక్ ఫ్రామ్ వ్రాయడం. మర్క్యులను గురించి ప్రస్తావించిన ఇలా వ్రాశాడు: “మాంకింగ ఆగ్నీయ వంతులైన మనమధ్యని కళాకారులు, శిల్పి, విజేతం; అటువంటివాడు తన ప్రాణాన్నే కాక తన ప్రాణి మానవుల ప్రాణాలకూ గొంతుభావంతో చూస్తాడు.” ఇటువంటి పరిస్థితి ఒక విధమైన మానవతావాదంపై ఆధారపడిన గ్రానసోషలిజం (Humanistick Communitarian Socialism) విప్లవమని ఈయన నమ్మకం.

పుష్టమైన వాదమేది లేనిపోయిన పాశ్చాత్య దేశాలలో జరుగుతున్న పునర్విమర్శనావాదం (రివివనలిజమ్) సోవియట్ దేశాలలో జరుగుతున్న వానివంటిదే. ఎదురుతిరిగిన కమ్యూనిస్టులు వాటిని వాడుకలైనట్లు ప్రేంచినట్లు డీగర్ వైపు మొగ్గారు.

శాస్త్రానికి, సంస్కృతికి మధ్యనున్న సంబంధాన్ని ఈ సంస్కృతి పరీక్షించాలని నా దృఢ విశ్వాసము. ఇంకా శాస్త్రానికి బుద్ధిమైన అధికారము ఉన్నది. కాని దేశభక్తి, మతము, నీతి మొదలైన వాటిని వివిధముగాను మునుపటికంటే బలపరచేను. రసాయనశాస్త్రపరీక్షాద్వారా గాని మైక్రోస్కోప్ ద్వారా పరీక్షించిగాని అబద్ధం చెప్పిన సునిషిని దుష్టునిగా నిరూపించలేము. అందుకే శాస్త్రీయమైన హేతువాదప్రభావాన్ని రద్దుచేయలేము. శ్రోత్రి దృక్పథం ఏర్పడుతున్నాడంటే అధికారం ఎంతవరకు ఉన్నదో పరీక్షించి చూడాలి. మన మొదటి కర్తవ్యం తీవ్రశాస్త్రాలను, సిరాశాస్త్రాన్ని, భౌతికశాస్త్రాధికారిమంచి తోలించాలి. ప్రస్తుతం ఈ శాస్త్రంపైన అంటగట్టిన అవకతకంను ఖండించాలి.

(ఎన్ కాంటర్ నుంచి)

భారతంలోని స్త్రీ పాత్రలు: అంబ

శ్రీమతి పి. సత్యవతి దేవి

పరమపీఠంగా ప్రఖ్యాతి చెందిన మహాభారతం. అట్టి భారత బృహత్కావ్యమే నడిపి, ఆ రచనకు పటిమ చేకూర్చిన పురావస్తులతో తులనాగలవాడు అంబ స్త్రీ పాత్రలు. వారిలో విలక్షణం, విశిష్టం అయిన పాత్రను నిర్వహించిన మహిళ అంబ. ఆమె జీవితం భారతకావ్యాలనాకు సాంఘిక జీవనంలో స్త్రీకుల స్థానాన్ని సుప్రసంగం చేస్తున్న మణిదీపం.

అంబ కాశీరాజు జ్యేష్ఠతనలు. కాశీరాజు తన కుమార్తెలైన అంబ, అంబిక, అంబాలికలకు యుక్త వయసురాగానే దేశ కాలానుసారంగా, క్షత్రియ కులాలలోని 'స్వయంవరం' ప్రకటిస్తాడు. ఆ వార్త విని నేల నాలుగుచెరువులనుండి రాజాధిరాజులంతా చతురంగబలసమేతంగా తిరిగివస్తారు సంప్రాప్త యానమడైన విచిత్ర విగ్రహానికి వివాహం చేయగోరి, తమ ఆజన్య బ్రహ్మచర్య క్రతభరి అయినప్పటికీ తల్లి ఆమెనుతల్లి స్వయంవర మహాత్మ్యానికి గురైనట్లు, ఏకంగానే వస్తాడు భీష్ముడు. భారతదేశంలోని రాజవంశాల మూలమృత్యుగా కీర్తించిన భీష్మని రాక వీర్యకుల్లై సకలవలసలను పరీక్షించి వీరులందరికీ ఆకాభింగం కల్గిస్తుంది. ఆజన్య బ్రహ్మచర్య క్రత భరి అని చేసిన ప్రతిజ్ఞను వారించక పెండ్లికొడుకు కాబోతున్నాడని కొందరు గాజులు పోనాసిస్తే, వరు సూత్రమైనా పాటించలేదు మరీకొందరు హేళన చేస్తారు. ఆ పరిహాసానికి క్రుధుడైన భీష్ముడు పట్టు దలగా తానే స్వయంగా ఆ కన్యలను వస్తాడు. సరా క్రమ విశేషాలైన ఆ కన్యలను తన దళాసీల గావించి, పోషకభావంతో, పుత్రికా వత్సల్యంతో వోడ్చానని తల్లికి అప్పగిస్తాడు.

మనీషాపులో ఆ కన్యను విచిత్రవిగ్రహానికిచ్చి అతివైభవంగా వివాహం జరుగనున్న సమయంలో అంబ దానికి శవ అర్పణంగా వెలియచేయంగా తను ఇదిగోకే సాంధిపువ్వులుగా పాపవర్తిని తరించానని, ఆతిమహా తత్వ వరించినవాడని తన రాకకై గర్వీకృతా శంకూడనీ. సర్వజ్ఞుడైన నీవు సాల్యరాజు సన్నిధికి నన్ను పంపించునని వేడుకుంటుంది. ఆమె అభిప్రాయాన్ని భీష్ముని తల్లి సత్కరితనా, తనమంత్రి పురోహిత ఋషిజాదులతోను చెప్పి, విచిత్ర

వీర్యవకు మాత్రం ఆమె అన్యాయ కృత అనే విషయం స్పష్టపరుస్తాడు. సర్వజ్ఞుల నిర్ణయాన్ననుసరించి, తనవారి అనుమతిపొంది అంబను గౌరవపురస్కారంగా సాల్యుని కడకు పంపుతాడు ధర్మపరతంత్రుడైన భీష్ముడు.

అంబ భీష్మ పాపాలితయే సాల్యరాజు సన్నిధికి చేరి ఆభినందనలను గానన సహా ప్రియంగా తీరతామే అంటుంది; తిరగివచ్చిగా నిన్నే వచ్చి వచ్చానంటుంది. స్వయంవరానికి పూర్వమే నిన్ను వచ్చించినాన నలుగురు భీష్మునికడనుండి నీ సన్నిధికి చేరుకున్నానంటుంది. ఆమె విన్నవాలను సాల్యుడు పెంచెవిరి పెట్టి, ఆమెను స్వీకరించలేనంటాడు. పునః పరులందరి సమక్షాన భీష్మ పరగృహీతడైన నిన్ను స్వీకరించడంకంటే నాకు అగమానం ఉండబోదంటాడు. దైవకృపల నీగ్ధుకు వచ్చిన నన్ను ధర్మ దృష్టితో అనుగ్రహించమని అంబ అతిగిపట్ట నకుల గాఢానురాగం వ్యక్తంచేస్తుంది. కాని, వీరుడైన భీష్మునికి భయపడుతున్నానని, నీవు అతనినే ఆశ్రయించడం నీకు, నాకు శ్రేయోవాదుకడన సాల్యుడు అంటాడు.

‘భీష్మ మం వికలాక్ష
స్వయం కన్యా మపస్థితం,
అవస్థితాన్యం రాజేంద్ర
త్విత్ప్రసాదాభికాంక్షితం.’

అంటూ అంబ తన విష్కరం మైన ప్రేమను గౌరవించి, నానాసాపేతిమైన తన ఆగమనాన్ని అవస్థితా భావించకనే భక్తులైన నన్ను పరీక్షించడం ధర్మంకాదని ప్రార్థిస్తుంది. కాని ప్రజాపాలకుడైన నేను నిన్ను స్వీకరించడమే ధర్మవిరుద్ధమని సాల్యుడు అంబను తిరస్కరిస్తాడు. సాల్యుని ప్రేమకోసం అంబ వి సంఘాన్ని అలక్ష్యంచేసిందో ఆ సంఘంకోసమే సాల్యుడు అంబ ప్రేమను తిరస్కరిస్తాడు. ఒక నాకు అంబను ప్రేమించి ఆమెను వివాహ మాడగారి స్వయంవరానికి వెళ్ళిన సాల్యుడు ఆమె తనుగావచ్చి అని ప్రేమను అర్పించి నలుగురు అంగీకరించడకే వారాడు. ఆనాడు స్వయంవర యుద్ధంగా భాగిధి కొడుకునేక విమనోధుడైన సాల్యుడు మేను స్వీకరించి సంఘంలో నలభైలు పాలు కోవడంకంటే ఆమెను వదిలించు కోవడమే

భారతంలోని స్త్రీ పాత్రలు : అంబ

మంచిదని భావించి, ఆమెను చాలకనలేనే పొంగుంటాడు. అవమానభారాలు, భిక్షాపూరకాలు అంబ తిరిగి భిక్షుని సన్నిధికి వస్తుంది. సామాన్యంలో నన్ను వరించావు కనుక నీవే నాకు భర్తవు కమ్మంటుంది. తాను వివాహానికి విముఖుణ్ణి, అన్యైవక్త అయిన కన్యకు తన తమ్ముడుకు భార్యను చేయవలెనని అనుభవమని భిక్షుడంటాడు. తాను వలచిన పాల్వనకు, తమ్ముగర్వించి భిక్షుకు ఇద్దరకూ దూమైన అంబను 'నిశ్చిత్ర'కాసు పురాణీవాదులతో కుదిరినవా అని వర్ణిస్తాడు వ్యాసస్వీ.

పుణినిలో మరీ యే యవతి కనీ యీ యోగవస్త్ర వివాహస్థితిని అంబ నాటి సంఘ జీవితంలో అనుభవిస్తుంది. ఆన గుడ్డి తనతండ్రి, భిక్షుకు, పాల్వనకు, 'పరిశీలన'స్థితికి గురిలేదని నాటి సంఘం కాంక్షమని అంబ భావిస్తుంది. తన అభిమానికి విలవ నివ్వక వీర్య కుల్కగా ప్రకటించిన తండ్రి, తన తమ్మునికే తనను స్వయంవరంలో జయించిన బ్రహ్మచారి భిక్షుకు, ప్రేమినిలువ గుర్తించలేని పాల్వనకు, నాటి సంఘ జీవితంలో తన స్త్రీ గౌరవాన్ని కొపాడలేని ఆప్తులు బంధువులు అంతా సామూహిక ఆమె మనో నేత్రం ముందు గోచరిస్తాను. స్వయంవర సమయంలోనే భిక్షుని ఒప్పించి, తాను పాల్వని చెరకపోవడం తన తప్పిదంగా ఆత్మమాపణ చేసుకుంటుంది. ఉత్తము రాలినైన నాకిట్టి విపరీతపరిస్థితికి విని వైపరీత్యమే కారణమని ధాతిను నిండుస్తుంది.

'సర్వధా భాగధేయూని స్వాని ప్రాప్నోతి మానవః' అనేది పెద్దలమాట. కాని తానుమాత్రం ఇతరులు తన జీవితంలో ప్రవేశించి చేస్తున్న గుమ్మరాలకు దుప్పరితా న్నునభివస్తున్నట్లు వ్యధించి విలపిస్తుంది. తన అకాంత చిత్తానికి, అవమాన పాత పూర్వయానికి కొంత ప్రకాంతిని చేకూర్చుకొనగోరే హిమాలయ పర్వతప్రాంతం చేరి, బాహువానదీతీరాన తాపసజీవనం కొనసాగిస్తుంది. తన తివామహిమల కొంతకాలానికి ఆమంసేనాపతి కుమారస్వామి అను గ్రహాన్ని సంపాదించ గల్గుతుంది. కుమారస్వామి ప్రత్యక్షమై ఒకమాలను అనుగ్రహించి, దీనిని ఫరించిన నీవు భిక్షుని జయించగలవని వరమిస్తాడు. అంతటితో కొంత ఊరటచెంది తన ఆశ్రమస్థితికి తిగిన రాజాశ్రయానికై అన్వేషణ సాగిస్తుంది. తుంకు పర్వతగర్భ పరాయణుడు, పాంచాలరాజవరేణ్యుడు అయిన సోమకుని కిరణువేడుతుంది. ఆ రాజేంద్రునికి తనకథ వినిపించి, తన స్థితికి భిక్షుడే కారణమని, నీ ఆశ్రమం లభించిన నాకు శత్రుభీతిగాని, పరాజయంకాని ఉండదు కనుక ప్రసన్నుడై నాకు రక్షితుడవు కమ్మని ప్రార్థి

స్తుంది. సహృదయుడు సోమకుడు యధాశక్తిని ధర్మ పాలనం చేస్తానంటాడు. త్రిశ్రీములకు ప్రభుత, బలము ధర్మాచరణవల్ల నే లభిస్తాయి కనుక ధర్మవాదిని నయిన నీవు భిక్షునికి భయమండవలదని అభయమిస్తాడు. తర్వాత సోమకుడు అంబను భిక్షునిపల్ల ప్రసన్నుడు చేయడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. భిక్షుకు సాధు పుంశుడు. సజ్జనుడు. అతనినో నీకు వైరంతిగవని హితవు చెబుతాడు. అంబ తన వర ప్రసాదమైన మాలను ఫరించి భిక్షుని సమరంలో జయిస్తానంటుంది. భిక్షు పరాజయమేక ర్త్యంకగా ఆరణ్యము గడిచి తాపనుల ఆశ్రమ ప్రాంతాలకు చేరి వారి ఆశ్రయం అర్జిస్తుంది. గుఱుభాంధో ఆర్తయోచించిన అండు పరగ్యక గురువు శైఖావస్థుకు ఆశ్రయ మిస్తాడు. అంబ అక్కడ జన్మాంతర సంపాదిత పాపఫలితాలను పూహించుకోడానికి; మరొక జన్మలో ఇట్టి దుస్థితికి తావులేకుండా చేసుకోడానికి తన మాచూస్తా నంటుంది. అక్కడ సమయంగా అక్కడకు విచ్చేసిన అంబ మాతామహుడు హోత్రవాహన ముచ్చాది ఆమె ద్విత్ర విని పరితపించి, తల్లిదండ్రుల భాగ్యత తానే స్వీకరించి, ఆమెకు రక్షిగా ఉంటానంటూ ఆమెకు ధైర్యం చెబుతాడు. ఆమె ఏమయంగా పురుషరాముని అనుచరుడైన అకృత్రుగా మహాస్తతో సంప్రదిస్తాడు. అంతా భిక్షుడే శిష్యుడని నిర్ణయించి, శేఖోమూర్తి అయిన పురుషరామునితో కూడా అంబ విషయం చెప్పిస్తారు. అంబ అంజలి ఘటించి పురుషరామునికి పాదాభిరందనం చేసి తన గుఱుభాగధ వినిపిస్తుంది. బాప్తవ్యాకుల లోననయే కిరణు పొందన అంబ గుఱుభానికి కర్ణజాతరంగిత వృద్ధ యుడై అభయమిస్తాడు పురుషరాముకు. కాని భిక్షు నితో వైరం తగవని ఆమెకు వచ్చు చెప్ప ప్రయత్నిస్తాడు. అంబ తన లక్ష్యం విడువ. పురుషరాముని ప్రార్థించి, ప్రాణేయపక్షి, ప్రాత్యహించి యుద్ధానికి ప్రేరేపిస్తుంది. అకృత్రుణ, హోత్రవాహనాదులు ఆమె మనోరథం సెరవేపుమని పురుషరామునికి విజ్ఞప్తి చేస్తారు. అంతట పురుషరాముడు అంతోను, తిదతిర శిష్యబృందంతోను కురుక్షేత్రం చేకొని, భిక్షునికి తన ఆగమనవార్త తెలియచేస్తాడు. భిక్షుకు కరుణ జేవున కనురేగి అభ్యర్థనాదీకం సెరవేస్తాడు. ఆ తరుణంలో భార్గవుడు అంబను స్వీకరించమని భిక్షునికి ఆజ్ఞిస్తాడు. భిక్షుకు సవినయంగా అంతా పరీత్యగానికి గల కాంక్షాలను గురువుకు వివేదిస్తాడు. క్రమంగా గురు శిష్యులిద్దరూ అంబ కారణంగా వివాదం పెంచుకొని, యుద్ధానికి సిద్ధపడతారు. వీరి మధ్య యుద్ధం నివారించడానికి గంగచేసిన యత్నం విఫలమై భీకర యుద్ధం చెలరేగుతుంది. ఇనువడి

నాలుగురోజుల పాటు జరిగిన యుద్ధాన్ని తిలకించి, ఆక్రమణ చేసిన తాపసులంతా గ్రోవున సమయము, అతేయులు అని గ్రహించి వారిని యుద్ధవిరుదులకు ఒప్పిస్తారు. "అగధ్యో నైత్యయా భిష్య ప్రసంచ భిష్యవ్య భావత!" అని ఇద్దరికీ సామరస్యం కూర్చి యుద్ధ విముఖులను చేస్తారు. యుద్ధానంతరం భక్తి వివరము దైన భిష్యునితో "యుక్తస్యైవ తోషితోహం భృశం త్వయా" అని పేగుడైన భిష్యుని ఆభివందిస్తాడు తుకు రాముడు. అంతలో "భిష్య మేత ప్రసవ్యవ్య నలే వ్యా విద్యలే గతి." అంటూ భిష్యునిని బాగాతి పాంఠముంటాడు.

రాజసం, ఔతం రాశిగా కూర్చిన స్త్రీ అంబ పశురాముని అతి క్రితకు నొచ్చుకుంటూనే, అంత వరకు తనపట్ల చూపిన శ్రద్ధాస్థులగు కృత్తిక కన్యకం చేసుకుంటుంది. కాని భిష్యుని ఆశ్రయించడం అనేది ఎప్పుడూ జరగటానీ, అతనిని యుద్ధంలో నేనే పరాజితుణ్ణి చేస్తానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తుంది. గోప బాహువ్యాకుల తోచుకుంటూ ఆ చోటు విడిచాడు.

తన సంస్కృతికి అంబ ఆచరించిన తపస్సు అతిమానవ మైనది. పన్నెండు సంవత్సరాల దీర్ఘ కాలం తపమానరించి, అనేక మువ్వాశ్రమాలు సందర్శించి, అనేక పుణ్యస్థలాలు సేవించి తమవు ప్రసితం చేసుకుంటుంది. ఆ పనులుగూ గంగ అంబను ఆమె తపోదీక్షకు కారణం ఏమిటని ప్రశ్నిస్తుంది. 'భిష్యునివాళం కోరి తపమాచరిస్తూన్నాను. తమమగ్రహించేమంటుంది అంబ తన తోనే తపనగా. ఆమె మూర్ఖతకు విచారించి, కుటిల, దుష్టీ అయిన నదివి కన్యకుని అంబను కలిస్తుంది గంగ. ఆ మామూలు కౌప భరితంగా తత్సమూలు లలో అంబ తన పేరే నదియై ప్రసవించేందుకుంటే. తన తపః ప్రభావంకల అర్చనతోనో నడయై, మిగిలిన నేహార్థంతో కన్యగా తపోదీక్ష కొనసాగించగలుగుతుంది. అనేకమంది తాపసులు ఆమెను తపశ్చర్యనుండి మరల్చి దానికి కన్య ప్రయత్నాలు చేస్తారు. వారికి జవాబుగా 'భిష్య తిరస్కృతి' అంది, పరిసర్లన్నిటికీ దూరమై కాశ్యప దుఃఖాన్న నభివిస్తున్న నాకు భిష్యపరాజయమే జీవిత లక్ష్యం. అది నా దీక్ష. అది నా తపస్సులోగల స్వార్థం' అంటుంది. "పతిలో కాద్విహే నాద నైక స్త్రీ న పుత్రా నిహ" అంటూ తన వ్యర్థజీవితాన్ని తలుచుకొని పొందే మానసికక్షోభమ కన్యకం చేస్తుంది. సంఘ నియమాలనే బంధనాలలో బ్రుగ్గే స్త్రీజీవితమంటేనే అసహ్యించుకుంటుంది; స్వేచ్ఛాయంతమైన పురుష జీవితాన్ని కోరుకుంటుంది.

అంబ తపస్సుతో పరమశివుని మెప్పించి, ప్రత్యక్షం చేసుకుంటుంది. అతనినుండి భిష్యపరాజయం

వరంగా కోరుకుంటుంది. ద్రుపదునింట కనిపించి నానంతో విభ్రాంతిచెంది విజయం పొందగలవని గమిస్తాడు శివుడు. తక్షణమే తోవదీప్త చేతిస్సుతో అంబ అగ్నిప్రవేశం చేస్తుంది.

అంబక పూనితచ్చి, బలాధికుడైన పరశురాముడు సాధించలేనిభిష్యుని, "అకార్యం బా సత్యం బా శిలం బా పరాక్రమభీత్యం బా శుద్ధవ్రతము అనాశముల"ని కొరవలంఘించు భిష్యుని శిఖండిగా జన్మించి, చంపక కిత్తో ఎదిగి సాధించిన క్షిప్ర ధృతుపిణి అంబ; తన జీవిత చరిత్రతో మహాభారతేతహానానికి తాచిని కూర్చిన భారతీయ కన్య అంబ.

సాంఘిక చైతన్యానికి, మానవ సంస్కృతికి కాస్త్రంలా శత్రుపవాదాలు చెయ్యడం కంటే కాన్యస్పృహ కి కిగింతమైనది నమ్మననాడు వ్యాసస్వ. సంఘంలో అసర్వం, అక్రమం చెప్పుపెరిగినపుడు దానిని నిర్మోహమాటంగా, నిష్పక్షపాతిగా బట్టి బయలుచేసి, ఆ సంఘంచేతే 'ఓహో!' అనిపించి, మానవసంఘాన్ని స్వార్థంతో నడపాల మహా తిర క్షి కవితకు ఉంది. తనకే సాంఘిక దౌర్జన్యానికి గురియైన అంబ ప్రేమను అనుర ప్రేమగా చిత్రించి, ఆమె కన్యకత్వమైన ద్వేషానికి, ప్రతికారానికి సాంఘిక సర్వసంసాపవమే పవ్యనవాదంగా నిరూపించి, ఆమె కన్నీటి గాఢకు విశ్వజనిత నాపాదించాడు వ్యాసస్వ.

తన సాకల్యంతో గుర్తింపిగల్గి, దైవాన్ని వశంచేసుకొని, భగవత్పాద నిర్భి, "భగవాన్" ఎదిరించిన అంబను వ్యాసుడు తా నాశించి విశ్వకాంతికి ఒక నానంగా ఉపయోగించుకుంటాడు. స్త్రీ పట్ల తనకు గల గౌరవ ప్రపత్తాను వెల్లడిస్తాడు.

అంబకంటి ప్రేమ తపస్వికి నాటి సంఘ మిచ్చిన ప్రతిఫలం 'భగ్నహృదయం.' ఇది కలి హృదయాన్ని కరిగిస్తుంది. నిజానికి అంబ 'నాకు జన్మ జన్మాలుకు హృదయే పతి కావాలని' తపస్సుచేసి, వరాన్ని పొందినట్లు, వ్యాసుడు ఆమె స్వార్థవిరతిని ప్రదర్శించవచ్చు. కాని వ్యాసు దాశించింది ఆమె ప్రేమ సాఫల్యం కాదు. హృదయవిదారకమైనది. ఆమె భగ్నజీవితం. దానికి హేతుకయిన అక్రమాన్ని, అవ్యాయాన్ని, ఎదుర్కోగల మహాజ్వల మూర్తిగా అంబను చిత్రించడం.

అంబ వివాద జీవితం భగ్నహృదయలు ఆత్మ హత్యలకు హల్లున నక్కరలేదనీ, తమ అమూల్య మయిన మానవజీవితాన్ని సత్కార్యాచరణలో వినియోగించి, సంఘానికి, దేశానికి వన్నె తెచ్చి, సర్వ జీవులు కావచ్చునని ప్రబోధం చేస్తుంది. అది అంబ వివాద గాఢలోని విశిష్టత!

సు మిత్ర సౌ జన్య ము

శ్రీమతి విక్రాల శ్రీదేవమ్మ

ధరణి రాజ్యము నేలగా భరతు నుద్దండబడిన రాముని
దిరుగాడన్ ఘటియింపు మంచు పతితో ధీయుక్తిగై కేయి తా
వరముల్ గోరట సాజమేగద ? ధర న్వాత్సల్య మేపార నె
వ్వరు ప్రీతిన్ దముకన్నవారికొఱకై వాంఛింపరే సంపదల్ ?

రాముడు పెద్దవాడగుట రాజ్యము నేలగ నర్హుడాను, నే
నేమని యిచ్చువాడ వర మీ విధినంచు వదించు రాజుతో
నామె వనంబు కంపుమని నా క్రియ రాము; సుమిత్ర పుత్రు డా
నేమిటి కంపగావలయు ? నేమి యగత్యము వచ్చెనామెకున్ ?

భువి నటయంగనేటు తమ పుత్రుని “కానల కేగి యన్నతో
నవహితబుద్ధితో మెలగుమయ్య !” యటంచని పంపువార, లా
కువలయనేత్రి కోనలునికూతురు సైతము రాము నంపువే
ళ వనటజెంది దుఃఖవిధులన్ దపియింపగలేదె దీనతన్ ?

అకటా ? రాముని బాసి యే విధిని నీ యంతఃపురి న్నిల్లు, వా
నికి దిక్కెవ్వరు ? ఘోర కాననములో నిల్వంగ నెట్లోపు ? సం
చు కలంగంబడు నా నపత్నికి మహాశోకమ్ము జల్లార్చ డా
న కలంకస్థితి సంపె నాత్మసుతు దోడై కొల్వగా రామునిన్.

నరవొందన్ సుతు లిర్దు రుంపిరిగదా ? నేర్వొప్పగా నంచు నొ
క్కటునిం బంపుద మండగా ననుచు వీకన్ బంపెనోయేమి, నా
తరుణీగత్యము రాఘవేంద్రునితో, యే తన్వంగియైనన్ ధరన్
వరపుత్రుల్ శతమున్న బంపునొకా ? నెప్పాటన్ విచారించినన్.

ఒక రోజు ? మఱి రెండురోజుల ? కటా ఒచ్చర వాహ్యులి కు
త్సుకతన్ బోవుటమా ? యదేమి, సుతు సంతోషంబుతో సంపగా
వికట క్రూర పిశాచరాక్షసచమూ బేతాళ యాత్రా భయా
నకమా కానకుఁ బంపనోర్చినటు పద్మాశ్రేంధ్రు నొక్కొమ్ముడిన్.

“అమ్మా! యన్న వధూనిక స్థలసి ప్రితాజ్ఞ స్వసీవీధిన్
నమ్మోదంబున నేగుచుండెడిదె, నన్ నంతోపచిత్తంబుతో
నమ్మా! పంపు”మటంచు లక్ష్మణుఁ డనెన్ “నాయన్న! పుత్రైంచు” మం
చెమ్మాక్కీ స్వచియించెన్! తెలియ మ య్యోగాక్షి సౌజన్యమున్.

“దశరథు మాడ్కి రాఘవుని, ధారుణిజాతను మాకు దీటుగన్,
దశరథు రాజధానివలె దండకసీమనుఁ గాంచుచుండి న
ద్యశము ప్రవర్ధింన్ బుధు లహో యన రమ్ము కుమార! నీ పయిన్
వశమగుఁగాత శ్రీశుక్లప వారక నం”చనెనంట ధీరతన్.

అలరగ భర్త యజ్ఞ పురుషార్చితాయన మల్లనామ కో
నల సుశకున్ నగం బానగి చయ్యన వైకకు శేష మివ్వ వా
రలు చెరి కొంత నిచ్చిన నరానరి వైకొనెనంట చిత్త మం
దలరి, మత్తెవ్వరైన నిల నల్లరె? నాయకు డట్లొనర్చినన్ ?

మొదలనుండియు గనగ నీముదిత భేద
మనుట నెఱుగక నర్వజనాళి కెపుడు
హితములే కూర్చు దయతో నమ్మోము జూడ
నెపుడు నర్వత్ర హితమాచు నెగడు కరణి.

స్వార్థదృష్టిలేక సాధు స్వభావ సౌ
జన్యములును గలిగి చెలగుచుంట
పెద్దవారలిడిన పేరు సార్థక మయ్యె
మిత్రవంశమణి సుమిత్ర కవహా!

తంత్రిశాస్త్ర రహస్యాలు

శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి

సుధాసింధో ర్మధ్యే కురదిటపివాటిపరివృతే
సుజీర్ణీపే, నీహాపవనవతి, చింతామణిగృహే,
శివాకారే, మంచే, పరమశివపర్యంకినిలయాం
భజంతి త్వం, ధన్యాః కలిదన చిదానందలహరీం!

కాన్నివిషయాలలో భారతదేశం తంత్ర శాస్త్రమునకు ఎంతో ఋణపడివున్నదని సర్ జాన్ ఫ్రైడ్ రాఫ్ వ్రాశారు. వీరు హేతువాదం ప్రధానంగా గల ఆంగ్ల దేశంలో పుట్టి పెరిగాడు. తంత్రిశాస్త్రం వైఖోద్భుత ప్రధాన శాస్త్రముయ్యూర్తి పవరిచేసిన గొప్ప శాస్త్రము శాస్త్రజ్ఞులు. పాశ్చాత్యులలో, వేదములకు మాకుముల్లరు ఎట్టి సేవ చేశారో, అట్టి సేవను వీరు తంత్ర శాస్త్రములకు చేశారు. ఘనవైగ్యులకు కూడా నయం కాని వ్యాధి మంత్రమునకు నయమాల వీరు చూశారు. అప్పటినుంచి సంస్కృతభాషను చదివి, తంత్రశాస్త్ర సుధాసింధువును తరిచారు. తంత్రశాస్త్ర గ్రంథములు రచాస్యములనియెంచి కొందరు కొన్ని గ్రంథాలను వీరికి చూపనుకూడా లేను. “మహానిర్వాణ తంత్ర గ్రంథము” ను నేపాలు స్నేహితునివద్ద సంపాదించారు. కాని ఈ గ్రంథంలోని మంత్రములను అమృతేయమగు ఒప్పుకో న దా మిత్రుడు. మంత్రాక్షరము ను మాత్రం అమృతేయమట్లు చెప్పి ఆ గ్రంథమును సంపాదించారు అనేక కష్టముల కొర్చి వారికాలమును, ధనమును, శ్రమను తంత్రశాస్త్రపరిశోధనకు ఉపయోగించేగాక, కొన్ని గ్రంథములను వారిపేరులేకనే ‘ఎథలాన్’ అనగా ‘ఒకరు’, అనే నామంతో ప్రచురించారు. వీరు తంత్ర శాస్త్రమును పునరుద్ధరింపచేశారని హిందూ మొదలైన ప్రతికలు వ్రాసినవి. తంత్రశాస్త్రము కిరీర, ప్రాణ, మనో, బుద్ధి, నాడీ, జ్యోతిష, చైద్య, రసాయన శాస్త్రముల కెంతో దోహదం చేసి, మహత్తరసేవచేసిన దని వీరి అభిప్రాయం.

తంత్రసాహిత్యంలో కొన్ని భయంకరాచారములు ప్రబలివని. ఇంగువలన వాటికి కొంత కఠింకంపెర్పడ్డది. కాని ఇంగువల తంత్రశాస్త్రోపయోగమును మనం కాదనలేము. ఏ విషయమునైనా దాని ఫలితముల ననుసరించి

మంచి చెడులను నిర్ణయిస్తాము. మహావి కాళిదాసు, జగద్గురువు శింశరాచార్యులు, మహారాష్ట్రీ పామ్రాజ్య స్థాపకుడు శివాజీ మహారాజు, యోగప్రవక్త రామకృష్ణ పరమహంస, అరవిందముని తంత్రసాధకులే. మనం ఎరిగినవారిలో 18 పరమముల భారతమును, భాగవత రామాయణాది అనేక గ్రంథముల వ్రాసిన శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు, వాళిరెడ్డి వెంకటాద్రి నాయుడుగారి ఆస్థానవిశేషమగు, మంత్రవేత్త, దేవిభాగవతాద్యనేక గ్రంథకర్త, అభినవకాలినాస దిరుదాంకితుడు, “మక్తిద్వారము తప్పదీ గుగడ చాముడీ, ” అని చెప్పి ఆలయపాకాము తిలుపును తిలించిన ములగు పాపయా రాధులకు శిక్ష్యులౌవారు.

తంత్రశాస్త్రముయొక్క గమ్యం జగత్సమస్తా క్యం. ఉపనిషత్తుల సిద్ధాంతమే ఇది. కాని ఉపనిషత్తులు ఎక్కువగా జ్ఞానమును ఆధారించేవున్నవి. శక్తిని ఆధారంచేసేవన్నవి తంత్రశాస్త్రములు. ఆత్మజ్ఞాన గ్రంథాలు రచాస్యగ్రంథములన్నాగు పెద్దలు దీనినే గీతాకారుడు ‘జ్ఞాన మాఖ్యాతం సహ్యే ద్దవ్యారం’ అన్నాడు. కనుక తంత్రశాస్త్రమును రచాస్యభాషలో వ్రాశారు. ఈభాషను సంధ్యాభాష అంటారు. సంధ్యా వేయంగు చీకటి, వెలుగులు రెండున్నట్లు, సంధ్యా భాషకు గెంపర్లున్నవి. తెలిసినవారు చదివితే ఒక అర్థం, తెలియనివారు చదివితే ఇంకొక అర్థం వస్తుంది. ఇటువంటిభాషనల్ల ఎవరికి అవసరమైన అర్థంను వారు తీసికున్నాడు. తంత్రశాస్త్రంలో అనేకశక్తులు, వీటిని పొందుటకు శ్రమప్రదములైన ఉపాయము లెన్నో వున్నవి. వాటినిసరించి క్లుప్తంగా మనవిచేస్తాను.

భారతీయులకు ముఖ్యమైనవి వేదములు. వేదము లుండగా తంత్రశాస్త్రము లెందుకు వ్రాయబడ్డవి? ఈ ప్రశ్నికు జవాబునల్ల తంత్రశాస్త్రమును కొంతవరకు అర్థం చేసుకోవచ్చు. ‘అథలాన్’ వ్రాసిన తంత్ర గ్రంథములు మహానిర్వాణ తంత్ర గ్రంథం, కుల్లార్లతంత్ర గ్రంథములమీద ఆధారపడివున్నవి. ఇవి వామచార మనకు సన్నిహితములు. మహానిర్వాణ తంత్రశాస్త్ర

మును క్రీలాసవర్వతంబిద పరమేశ్వరుడు దేవికి చెప్పాడు. తంత్రితాస్త్రములు పుట్టింది హిమవత్సర్వత ములలోనని కొందరు అభిప్రాయపడ్డారు. ఇక్కడే టిబెట్టువుంది. దీనిని మనవారు మహానీన మన్నాను. మనలో నీనాచారంవుంది. ఇదే మన ఋషులు తపస్సుచేసుకున్న పవిత్రభూమి. మహానిర్వాణతంత్రం ఆరంభంలోనే ఈ క్రిందివిధంగా పార్యతీశీవికి పరమేశ్వరుడు చెప్పాడు. “కలికాలంలో మానవులకు ఆహార వ్యవహారములు మారతవి. వారు బలహీనులు, దురాచారులై వుంటారు. వేదకర్మలను ఆదరించే శక్తి వంతులు కారు వారు. ఎప్పుడైతే వేదకర్మలు అగుకో, అప్పుడు కలిప్రవేశించినట్లు సుర్దు. కలిమానవులకు ఆచరణయోగ్య ములైన సాధనలు ఏర్పాటుచేయవలసివచ్చింది. ఇవే తంత్రసాధనలు. ఇవి కలియుగంలో వేదకర్మలకన్న శక్తిప్రదములు, శీఘ్రగాములు.” మనఋషులు తిరికాల వేదములు, ఏ యుగంలో ఎట్టిపరిస్థితులు ప్రబలుతుందో ముందుగా ఊహించగల దూరదర్శులు. వేదములు స్త్రీ శూద్రులు వేదకర్మలను ఆదరించకుండవని బహిష్కరించినవి. దీనివల్ల కలియుగంలో హిందూ మత మునకు ఆపాయం ఏర్పడింది. స్త్రీ శూద్రులు ఆత్మజ్ఞానమునకు, విమలముల వాక్రియించగలగినవచ్చింది. ఇట్టి స్థితిలో తంత్రతాస్త్రం వెలిసింది. కులార్థతంత్రం యుగమున కొకకాస్త్రం విధించబడింది చెపుతుంది. కృతయుగమునకు వేదములు, త్రేతాయుగమునకు స్మృతులు, ద్వాపరయుగమునకు పురాణములు, కలియుగమునకు తంత్రతాస్త్రము ఆవరించగలగినవని చెబుతుంది.

ఉపనిషత్తులు తత్త్వసిద్ధాంత నిర్వాచకములు. తంత్రతాస్త్రము సాధనగంగము. తంత్రమునకు ఉపాయం అని కూడా అర్థం వుంది. ముఖ్యవిషయము లను వేదములనుండే తంత్రతాస్త్రము తీసుకున్నది, ఆ తీసుకున్నదానిని విశిష్టపరిచి వ్రాసింది. తను అనగా విస్తరించును. తనువిస్తారే. త్ర అనగా తరింప చేయుజ్ఞానము. తరింపచేయుజ్ఞానమును విస్తరించి చెప్పినది తంత్రతాస్త్రం. తంత్రతాస్త్రములో శక్తి (స్త్రీ) ఆరాధనముఖ్యం. స్త్రీపూజ వేదములలో శ్రీ సూక్తిం మొదలైన వాటిలోవుంది. గాయత్రికూడా స్త్రీయే. యజ్ఞమంగు పశుబలులు, సోమపానములు ఉన్నవి. తంత్రతాస్త్రములు దేవచారముల ననుసరించి అనేక రూపాలుగా వున్నవి. ఈ సంప్రదాయములుగల రాష్ట్ర

ములను క్రాంతము లంటారు. వింగ్యకు పుత్రరానవున్న భూమిని రాధా క్రాంతిమంటారు. ఇక్కడ కాశ్మీర సంప్రదాయం వుంది. తూర్పునవున్న దేశమును విష్ణు క్రాంతి మంటారు. ఇక్కడ గౌడ (వంగ) సంప్రదాయంవుంది. దక్షిణదేశమును అశ్వక్రాంతం అంటారు, ఇక్కడ శేరళి సంప్రదాయంవుంది. ఎవరి ఆచార వ్యవహారముల ననుసరించి ఆసాధనలు ప్రబలినవి. వంగీయులు మత్స్య మాంసప్రియులు—వీరు వీటిని విశేషంగా ఉపయోగించారు.

తంత్రపూజలు ఐదు విధాలు: (1) నూర్య, (2) గణ పతి, (3) విష్ణు, (4) శివ, (5) శక్తి. ఇవి ఒక్క శక్తికి ఐదురూపాలు. సాధనలు: సాధకుభావము, సమర్థత ననుసరించి సాధనలు వాల్గవిధాలుగా విభజించారు. (1) పూజ, (2) జపం, (3) ధ్యానము, (4) బ్రహ్మ త్యం. సాధకునిభావములు మూడు: (1) పశుభావం, (2) వీరభావం, (3) దివ్యభావం. (1) జ్ఞానానాకామక్రోధాదుల నే పాశములతో కట్టుబడివున్న వానిని పశ్వాచారుడంటారు. (2) పశుబంధమును తెంచుకుని, జలేంద్రియ డైనవానిని వీరాచారుడంటారు. (3) బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుడైనవానిని దివ్యాచారుడంటారు. కులార్థత తంత్రము విశురకాల ఆచారమును చెప్పింది. (1) వేదాచారము, (2) వైష్ణవాచారము, (3) శైవాచారము, (4) దక్షిణాచారము, (5) వామాచారము, (6) సిద్ధాంతాచారము, (7) కాలాచారము. ఆచారమునగా సాధనా విధానము, గమ్యం చేరు మెట్లు. (1) వేదాచారం: ఇది ఆచారములకు స్థూలరూపంవంటిది. బహిఃపూజలు చేయువిధాన మిది. ఇది క్రియామార్గం. (2) వైష్ణవాచారము. ఇది భక్తియోగము. హృదయసాధన. (3) శైవాచారము. జపయోగం, ధర్మస్తాపన చేయువంటిది. త్మియంగ్యం వంటిది. (4) దక్షిణాచారము. దక్షిణకాలి కనుపూజించుటవల్ల దక్షిణాచారం అంటారు. వీరిని సమయంలంటారు. కొందరు దక్షిణ, వామ ఆచారములు రెండే చెప్పుతారు. వీరికి దేవిగాయత్రియంత్రోపకేశం చేసుబడుతుంది. గాయత్రి తిక్తులకు ఆద్యశక్తి, బ్రహ్మ శక్తి, ఇతిబ్రహ్మత్యాగినిసాధన. శక్తిపూజాద్వైతాదు. ధ్యానయోగం ఇక్కడనుండి ఆరంభమాతుంది. ప్రవృత్తి నుండి, నివృత్తిమార్గంలోనికి ప్రవేశింకలుగును. (5) వామాచారము: జన్మతః మానవుడు దక్షిణాచారంలో వుట్టును. గురువువల్ల తంత్రతీక్షి పొందినతర్వాత వామాచారసంపన్నుడౌను. వామదేవిని పూజించుటవల్ల ఈ

తంత్రశాస్త్ర రహస్యాలు

పేజీలలిగింది. స్త్రీ వామపార్శ్వంలోవుండు స్త్రీపూజ దీనితో ప్రారంభమైన కనుక వామచారి అనవచ్చు. వామ అనగా వ్యతిరేకపక్షం, అనగా విప్లవకూర్చు. ప్రకృతికూర్చును వదిలి, నిష్కృతిలో ప్రవేశించుటే ఇది. ఇతిశు పశుభావంలోవుండే దయ, జ్ఞ, మోహ, కులశీలాల కట్టుబాటులకు అతీతుడౌతాడు. కృష్ణుడుగోపీ కల వస్త్రములను అవహరించి, గోపీల జ్ఞను పొగొట్టాడు. ఇప్పుడు సంసారబంధవిముక్తుడైన. వామచారిని పీఠచారి అని, హఠయోగి అని అంటారు. వామచారి ములలో కూడా భేదాలున్నవి. (6) సిద్ధాంతచారిము : లజ్జాభయ మోహములు విరిగి ఉండవు. పీఠశృంగానలో వుండును. శృంగాన వాసియైన శివునిస్థితిలోవుంటారు. వీరిలో అఘోరియోగా చారులుండరు. యోగరహస్యములు తెలిసికుంటూ వుండును. దేహంలోని నాయుసంచారములను, మనో వృత్తుల నిగ్రహములను తెలిసికొందును. పిండంప బ్రహ్మాండములను విదివ్యశక్తి పరిపాలనచేస్తుందో గ్రహిస్తారు. వేదాచారములో వున్న రహస్యమును గురువు ఇతినికి తెలియ చెప్పతారు. గురువు వీరికి దీక్ష ఇస్తాడు. అష్టాంగయోగమును సాధించి, తురీయాచారమైన కాలాచారమునకు అర్హులౌతున్నారు. ఇలాంటివారిని దివ్యాచారు అంటారు. (7) కాలాచారము. ఇది భగవద్గీతలో చెప్పబడ్డ బ్రాహ్మీభావం. ఇతినికి శక్తుమిత్రులు, లాభనష్టాలు, శీతోష్ణములు మట్టిబాగారము అనే భేదం లేదు. అన్నీ ఒకటే. గీతలోని సమతయోగము. ఇతిశు కొన్ని సార్లు ధిష్టునివలె, కొన్ని సార్లు పిచ్చివానివలె, కొన్ని సార్లు శకువువలె, కొన్ని సార్లు భూతప్రేతపితృవ ములవలె వుండును. ఏకాంతంగా శృంగానభూములందు వుంటూ నిర్వకల్పపమాధిస్థితిలో వుండును. ఇతినిహృదయం ఇప్పుడు శృంగానవాటిక అక్కడ కామక్రోధాదు లన్నీ తగుల పెట్టబడ్డవి. ఇతిను తీవ్రమృదుకు, పూర్ణ మానవుడు, పరమహంస, అనికూడ అంటారు.

సామాన్యులు మొదటి వేదాచారంనుండి సాధనలు చేస్తూ గమ్యం చేరాలి. పూర్వజన్మంలో సాధించినవారు, కురదిలా ఆచారం నుండి సాధన చేయుదురు. రామకృష్ణపరమహంస తురీయాచారములను సాధన చేశారు. వీరికి పిలిస్తే జగజ్జుని కనుపించేది. మహాభావం వారికి కలిగినందున వామచారం వారు ఆదరించదగినవారం లేకపోయింది.

యంత్ర, మంత్ర రహస్యాలు

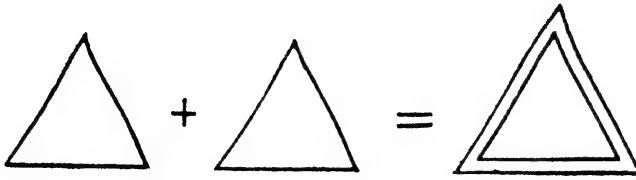
తంత్రసిద్ధికి సాధనలు మంత్రయంత్ర పూజలూ, హఠ, రాజయోగములు. మంత్రయంత్రపూజలు బహిష్కారములు, హఠరాజయోగములు అంతిస్కానములు. బహిష్కారములవల్ల అంతిస్కాన సుభవతయి. సూత్రసంహితలో దేవిపూజలు చేసినవారే, అంతిస్కానం అర్హులని చెప్పబడ్డది. మంత్రయంత్రములు శక్తిసమన్వితములైనవి. మంత్రము శబ్దబ్రహ్మకంఠే వుట్టింది. కనుక మంత్రము బ్రహ్మశక్తి. దీనివల్ల అంతిస్కానమైన కంఠలినీసిద్ధి కలుగుతుంది.

మంత్రము శబ్దశక్తి, యంత్రము చిత్రశక్తి. యంత్రము శరీరము. మంత్రం ప్రాణము. శరీరమందు ప్రాణం వున్నప్పుడే వైతన్యగంతమానట్లు, యంత్రమందు మంత్రం చెప్పినప్పుడు కీలంకృతమౌను. కామక్రోధాదులు నియంత్రమయ్యేయనిది యంత్రము. ఒక స్థితినిపొందినవాడే యంత్రపూజార్హుడు; అందరూకొడు. మనసందేత తోపచేయునది మంత్రం. మంత్రయంత్రములు రెండూ రహస్యంగా వుండగలవే.

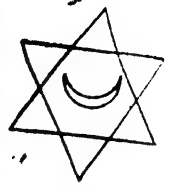
యంత్రము సాంకేతికశక్తి. శివునికిగాని, శక్తికిగాని త్రికోణము యంత్రిక సంకేతము, మూడు గీతలు ఒక్క అకారంగాచేసిన త్రికోణము. ఒక్క రూపంలో మూడువస్తువులున్నవి. ఒకటే మూడు ఆకారాలుగా వున్నది. క్రింది అడ్డగీతమీద నిలిచిన త్రికోణమిది. ఒక్కశక్తియే త్రికోణమగును, త్రిగుణాలుగాను, త్రి అవస్థలుగాను, భాసించుచున్నది. ఒక్క మూర్తయందు త్రిమూర్తులు భాసిస్తున్నాయి. కనుక త్రికోణము అదిశక్తిగాని, అది శంభునికగాని సంకేతమైన యంత్రము. త్రికోణము శక్తికి సంకేతమన్నాము. శక్తిసమస్తప్రపంచమును ఉత్పత్తి చేయుయోని. కనుక ఈ త్రికోణాకారమును యోని అని కూడా అంటారు. శివశక్తులు తీవుడు బ్రహ్మమూ ఒకటే. విడిదీసి నప్పుడు రెండు రూపాలుగా కనుపించును, ఇదీ సోహం. సోహం ఒక్కటే మాట. దీని అర్థం అదే నేను, సోహం విడిదీసినప్పుడు స+హం, అదిఒకరు, నేను ఒకరు అని అర్థం. అది, నేను ఒకటేరూపం కనుక, శివునియొక్క శక్తి సంకేతాలూ ఒకటే. అది త్రికోణాకారము. శివునిశక్తిని ఒకటే రూపంగా చూపించుటకు, రెండు త్రికోణా

కొండును ఈ దానిపై ఇంకొకదానిని మార్చుకొని ఈ క్రిందివిధంగా వుంచెదరు.

త్పత్తిని ఈ విధంగా చూపించుతారు. నాచుమీదకు వుగా పరిణమించును. బిందువులు

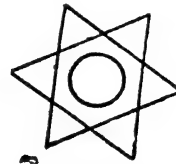

○ భార్యదండ్రుని తంటి కొంబం ఎంక తము. సృష్టిలో బీజోత్పత్తి యం త్రిం లో ఈవిధంగా

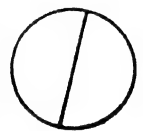

సృష్టియనగా శివశక్తుల సంయోగము. శివుడు శక్తితో కలిసినప్పుడు బిందుత్పత్తియై, అది సృష్టిగా పరిణమించును. ఈ బిందువునుండి పంచభూతాలు పుట్టి, అది ప్రపంచరూపంగా మారును. ప్రపంచశబ్దంలో, ప్ర అవగా వికపించుట పంచ అనగా అయిదు భూతములు. దీని ఆర్థం పంచభూతముల వికాసమే ప్రపంచము. బీజమైన బిందువుకు, శివశక్తుల సంయోగము ప్రధానకారణము. దీనిని యంత్రములలో ఈ క్రింది విధంగా చూపించెదరు. అది శివునిపంకేతమైన త్రికోణాకారమిది శక్తిసంకేతమైన త్రికోణాకారమున, తలక్రింగులుగా మార్చి వుంచెదరు. ఇప్పుడు శక్తిసంకేతమైన ఈ మార్చి చూపించబడిన దానిని యోని అంటారు. ఈ శివశక్తుల సంయోగము ఈ విధంగా వుంటుంది.

చిలిస్తారు. ఈయంత్రంలోని బిందువునుండి పంచభూతాలు పుట్టి ప్రపంచరూపం తాల్చును. క్రితక్రమము ఈ విధంగా వుంటుంది. ఈ బిందువులో శివశక్తులు రెండుకలిసి ఒక్కరూపంగా కనుపిస్తున్నవి. ఈబిందు మధ్యలో వానిలువుగీతము ఈ విధంగా గీసినప్పుడు, ఇది రెండు భాగములుగా కనుపిస్తుంది. శివగిరింజ

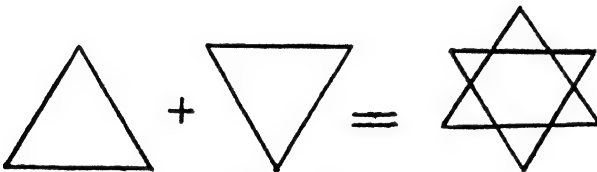

మాచుటకు మధ్య గీతలేని బిందువుగల కనుపించును. కాని దానిపై చాట్టును తీసివేసినయెడల మధ్య నిలువు గీత గీయబడిన బిందువుగల కనుపించును.

ఇప్పుడు ఈ శివగిరింజలో రెండుభాగాలు కలిసినగిరింజ

వుంది. దీనిని వివరిస్తే, రెండుచెక్కలు వచ్చును. ఇదే శివశక్తులు. ఈ చెక్కలు కలిసి, శివ మాయాలుగా ఉండు గాలు కప్పబడివున్నప్పుడు, అది విత్తుగా బీజోత్పత్తికి పనికివచ్చును. ఈ విత్తులో చాట్టు ఇమిడివున్నట్లు, బిందువు

ఈ ఆకారణాలు తాగ్చిన ఈ గుంత్రమే శివశక్తుల సంయోగము. ఇది సృష్టిక్రీడ. తంత్రాస్త్రం దీనిని సదాశివ మంటుంది. మంత్రాస్త్రం సృష్టిరంధ్రం అంటుంది.

బ్రహ్మకు, రెండుకళ్ళు. (1) పాకళ్ళి, (2) నిమ్మళ్ళి. బ్రహ్మ మూలప్రకృతిలో కలిసిన్నప్పుడు పాకళ్ళి, కలవాడన్నప్పుడు నిమ్మళ్ళి. మూలప్రకృతిలో బ్రహ్మ కలిసినప్పుడు, ప్రకృతి గర్భనగు బీజోత్పత్తియౌను. అప్పుడు ఒక పుంసం ఏర్పడును. ఈ పుంసమే నాదం. నాదంనుండి బిందువు ఏర్పడును. నాదమునకు సంకేతము

తంటి చాలదండ్రు కారము. యంత్రంలో నాదో

వుగా ప్రపంచం ఇమిడివుంది. వికాసమునకు నవచక్రములున్న శ్రీ చక్రమును రచించురు. పైబింబము నుండి ప్రావం, దీనినుండి అ, ఉ, మ లు పుట్టి ప్రపంచమునకు కారణమై నవి. ప్రణవంలో వున్న ఈ మూడే త్రిమూర్తులు, త్రిశక్తులు, త్రిపురములు, త్రిలోకములు, త్రిగుణాలు, త్రి అవస్థలు. ఈవిధంగా వస్తుత్పత్తికి శివశక్తులు కారణి. ఇది మంత్ర, యంత్ర, యోగరహితమైన గూఢస్థం. వాస్తవీ పరమేశ్వరుల రక్షో బీజములే రసహృదములు. వై యంత్రంలో శివశక్తి సంయోగం చేసినట్లుగా, యోగములో కూడా కుండలినీ శక్తిని, సహస్రారంలోని పరమేశ్వరునితో సంయోగముచేతురు. ఇదే యోగసిద్ధి. (సశేషము)

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

అబ్బ! ఇటీవల విశ్వవిద్యాలయం తాగమన అయింది. అయినా మరీ ఎంకుకీ విపరీతం! భారతదేశాని కంతా ధాన్యగారమైన నానాదేశాల్లోనూ ఈ వైప రీత్యం? రెండువేలయేళ్ల వాటినుంచి విశ్వప్రభులూ మనదేశాన్ని పాపం మనకవులు విశ్వాన్ని, విశ్వ ప్పించింది ఎంతగానో బట్టించారే!

మన గ్రామీణతాని తొలిరికారవదగిన గాధా సప్తతిలో వరిచేయ, వరిములు, కాలిదాస్యం. విశ్వం పిండికొట్టడం మున్నగునాటిని గురించిన ముక్తికాంక్ష కొల్లలు. పాపం ఒకావిడకు కాలిక్షేత్రం ప్రియసమా గమ సంకీర్తనానం. కాలిక్షేత్రం పండి తెల్లబడుతుంది. త్వరలో కొంత జగముతాయి. మరి ఎక్కడ కలుసు కోపం ప్రియశ్శి? హరితాళం—అనందం—పూను కున్న నటికలె జనపచేను ఎదురుతూన్నదిలే—అని ఆవిడ చెరికలై ఉండివున్నది :

కిం గురించి ఓణిఅమహీ
ధవలాంశు సూర్యేంద్రమ్,
హరితల మండితముహీ
గదివ్య సదావాటిక జాత. 1—9.
(కిం రోది వ్యవసరముఖ
ధవలాయమా నేమ కాలిక్షేత్రేమ,
హరితాళమండితముఖ
నటిక కణవాటికా వాత.)

మరొకచోట పండిన వరిచేను చరికాలంతో తనకు ముదిమిలో ఖలసంగం (కళ్ళంతో సహవాసం) అవు తుందనే చింతతో తల(కంకి) వేలవేసుకొని, ఎదురు న్నదట—మంచుబొట్టు కిందికి జారిపోతుంటామాస్తే.

కహం మే పరిణిజితే
ఖలసంగో హాహి ఇత్తి చింతంతో,
ఓణిఅమహో సమాహి
యతఇత సారీ కునారేణ. 6—88
(కహం మే పరిణికారే
ఖలసంగో భవిష్యతి చింతయన్.
అవసరముఖ: సకూళో
రోదతీత కాలి స్తుమారేణ.)

ఇలా చెప్పకొంటూపోతే ఎంతో గ్రంథం అవు తుంది. కాననాలలోను, తెలుగుసాహిత్యంలోను విశ్వం ప్రసక్తి కొడుకులేదు. “పెరుగు తడు కలిసినట్లు” అనే సామెత నే సృష్టించాడు నన్నెచోడకు.

విశ్వంమూల తడిమితే భూగోళం భూగోళం నుంచి పడమటికొసగకు యాత్రచేయక శిశువు మరి మనం. తీగ కడిపితే దొంగంతా కనులుకుంచుంటారు కదూ మరి!

వరి దక్షిణ భూభాగంలోని పంటవని వృక్షశా స్త్రజ్ఞుల నిర్ణయం ఇది దక్షిణాపథంనుంచి కొచ్చిన చీనాకు, చీనాకు వెల్పించబ. అక్కడినుంచి ఉత్తరా పథానికి తిరిగినచ్చి అక్కడియా. ఈశాపులమీదుగా గ్రీసుకువెల్పి, పాశ్చాత్యదేశాలకు వ్యాపించిందట.

చీనాలోనే మొదట వరిపంట ఉండేదని, క్రీస్తుకు మూడు వేలసంవత్సరాలకు ముందునుంచే చీనావారికి వరిపంట సంగతి తెలుసునని స్ట్రేన్ లెస్ జూలియన్ అనే శాస్త్రజ్ఞుడు తెలిపాడు. క్రీస్తుకు పూర్వం 2,800 సంవత్సరాలనాకున్న చీనా చక్రవర్తి చిన్ నుంగ్ పంచదాన్యాలు ప్రదర్శించే ఉత్సవముకటి ఏర్పాటు చేసేవాడట. వరిని చక్రవర్తి స్వయంగా దర్బారులో ప్రజలకు చూపేవాడట. కనుక యిది చీనానుంచే ప్రపంచానికి వ్యాపించింది - అని ఈయనవాదం.

ఎమైనా వరివ్యాప్తిని గురించి మూడు వాదా లున్నాయి. (1) ఇది చీనానుంచి వ్యాపించింది. (2) భారతదేశంలోనే అనాదిగా ఉండి, ఇతర పాశ్చాత్య దేశాలకు వ్యాపించింది. (3) దక్షిణాపథంనుంచి—ముఖ్యంగా తిమిళ దేశంనుంచి పర్షియా, అరబియా, గ్రీసులమీదుగా పాశ్చాత్యదేశాలకు ప్రాకింది.

చీనాదేశం నే వాదించుకుంటున్నా చది వాడుకదా? రెండవవాదం వినండి: సంస్కృతంలో వరికి ముఖ్యంగా వాడేమాట (ప్రహి: (ప్రహతి దేహ మితి=ప్రహి: (దేహాన్ని భరిస్తుంది) అని, (ప్ర భరణే అనే ధాతువునుంచి ప్రహిశబ్దం పుట్టిందని సంస్కృతవిద్వాం సులుచేప్పేవున్నట్టి. వృణోతి దేహం ప్రహి: (దేహాన్ని అభివృద్ధికోసం వరిస్తుంది.) అని కూడా సాధించవచ్చు నంటారు. అనాదిగా ఇది భారతదేశంలో పండుకున్నది. వివాదాది వైదిక కార్యాలలో దీని ప్రాధాన్యం ఉండే దమే దీని ప్రాచీనతను నిదర్శనం. వివాహంలో పెండ్లి కూతురు సోదరుడు పెండ్లికొడుకుకు కాలిదాన్యం పేలాలు అందివ్వడంవల్లనే శ్యాం: (బావ) అనేమాట పుట్టింది. పాతపూరనీ భావలో దీనికి సమానపదం కనిపించక పోయినా, నేటిపూరనీమాట బిరింగ్. పుష్లో (బిజ్జా. బహువచనం (బిజ్జే. వజీరస్తాన్ లోని బరకాయి తెగలో

విజ్ఞా. ఆశ్రమియన్ లో డింక్. హిందూకుష్ భావల
లోని గిరిక్ భావలో బ్రాన్, బ్రెయన్. నేటి పాకి
స్తాన్ లోని చిల్ల భావలో గ్రీన్. సంస్కృతంలోని
హకారం పారసీక్ భావలో జకారమారుంది. సహస్ర-
హజార, హిమ—జమ, హృదయ—జరెవ. కనుక
ఇండ్లో—పర్షియన్ శాఖకు చెందిన ఈమాట బాబి
లోనియానుంచి గ్రీసులో ప్రాకి బిరుజా అయింది. ఇది
ఇటాలియన్ లో రిసో అయి, ఫ్రెంచిలో రిజ్ అయి,
ఇంగ్లీషులో రెస్ అయింది. కనుక రెస్ అనేది బ్రహ్మ
నుంచి వచ్చిందని భారతీయతత్వంనుంచే హక్వాత్యదేశాకు
వ్యాకించిందని శ్రీ సి. కే. లింగాల పండితులన్నాడు.

మూలకవనామిది: వరిని తెలిపే ఏ పదమూ
ఋగ్వేదంలో లేదు. అనన్యవేదంలో మాత్రం యవ
మావలిలాతో కలిపి చెప్పబడి ఉంది. ఒగిస్సాలో
బియ్యం విశ్వామిత్రప్పై అనే వ్యవహారం ఉంది.
ప్రాచీనకావ్యం ఈజిప్ట్ దాననం చిత్రాలలో వరి
బియ్యం చిత్రాలులేవు మధ్య ఆసియాలో ఇదిపూర్వం
కనిపించలేదు. దక్షిణ ఆసియాలో ఇది పాతపంట కాద
నదానికి అనకాళించేదు. ఋగ్వేదంలో దీని ప్రసక్తి
లేకపోవడమే ఈ అనుమానానికి కారణం—అని ఆధు
నిక వృక్షశాస్త్రజ్ఞులంటున్నారు.

తమిళులకు. ఇతర దక్షిణాక్షులకు వరిసంకలి
చాలకాలిందివలె తెలుసుననడానికి అరి. అరిసి,
ఉగి అనేమాటలు ప్రమాణమని మొయిర్స్ షెరీఫ్ అనే
శాస్త్రజ్ఞుడన్నాడు. కనుక దక్షిణాపథంనుంచే ఇది
ప్రపంచానికి వ్యాపించి ఉంటుందని ఈయనవాదం.

తమిళులో బియ్యానికి సమానపదాలైన అరి, అరిసి;
కన్నడంలోని అర్కి. అరి, తుళుమలయాలలోని అరి
అనే పదాలలోను, తెలుగులో ధాన్యవాచకమైన వరి,
వరు, వరు, ఉర్దూ (కొన్ని ప్రాంతాల మాండలికం) అనే
పదాలలోను; అనాది జాతులలో ఒక్కటైన సంతర్
తెలుగులో ఉరీ, ఉరీ హూరీ అనేపదాలలోను తరచు
కనిపిస్తున్న మూలశబ్దం అరి, అరిసి. అరి వేరుచెయ్య
(ఉక్కునుంచి వేరుచేయబడింది) అనే అర్థంలో అరి,
అరిసి (బియ్యం) అనేమాటలు ఏర్పడ్డాయి. అరి అనే
పదానికి కన్నడంలో బహుళ బహువచన ప్రత్యయం
కాలక్రమాన చెరపడవల్ల అరికర్, అర్కి అయి,
బహువచన ప్రత్యయం మరికొంత కాలానికి జాబామి,
అర్కి-అర్కి అనే నేటిరూపం ఏర్పడిఉంటుంది.
తెలుగులో ఆ అర్కి అనేపదం మరొక బహువచన
ప్రత్యయంతో అర్కులు అనేరూపంలోనిలిచి ఒక
తెగ ధాన్యం తెలిపేమాటయింది. అరిసి అనేపదం అరిన
అనేపదంలో తొంగిమాస్తూ ధిక్వరిశేవ వాచకంగా
నిలబడింది. అరినలు బియ్యప్పిండితో కలిపే గురుక
అనుమానానికి ఆస్కారంలేదు.

తంతులం అనే సంస్కృతం మాటలోను
ద్రావిడభాషాచ్చాయలు ఉన్నాయని మొయిర్స్
షెరీఫ్ అన్నాడు. అజంగడ (ఉత్తరప్రదేశ్) ప్రాంతం
లో నివ్వరిదానాన్ని తెన్నీ అని వాడుతానని, తెన్
అనవడమే దక్షిణాది సంబంధం తెలుపుతున్నదని ఆయన
అన్నాడు.

ఈవాదంలో కొంత సత్యంఉంది. తంతుల
శబ్దాన్ని బియ్యం అన్న అర్థంలో అమరకారుడు
ప్రహించలేదు. తతితాడనే (కొట్టు) అనే భావు
నుంచి (వడ్డను దండపంవల కలిగింది) అని తర్వాతి
సంస్కృత పండితులు సాధించాడు. అమరకారు
వాయవిరంగాల పర్యాయాలలో కనిపించే చిత్ర
తంతుల శబ్దాన్ని బటి తంతుల పదానికి గింజ అనే అర్థం
వస్తుంది. ఇంతిహా బ్రహ్మశబ్దమే ప్రాచీనం కానప్పుడు
తంతులపద ప్రాచీనత్య విచారం ఎందుకూ?

ఈ అరిసి చీవా భారత పారసీకాల మిగుగా
అరేబియాచెరి, అరబ్బీ భాషాలో అరీరుజ్, అగ్రిజ్
అని, ఈజిప్ట్ భాషాలో అరూస్, రూజ్, రూస్ అని,
గ్రీక్ లో ఒరుజా అని మార్పుచెందింది. ఇది ప్రాచీన
కాలంలో మధ్యప్రాచ్య దేశాలలో కనిపించడంలేదనే
వృక్షశాస్త్రజ్ఞుల మాటలే మనం ప్రామాణికంగా తిసు
కొందాం. బ్రహ్మ శబ్దానికి వ్యుత్పత్తి తర్వాత కల్పించ
బడి ఉంటుంది.

ప్రపంచమంతటా వ్యాపించిన ఈ అరిసి మన తెలుగు
వారి నిత్య వ్యవహారంనుంచి జారిపోవడం అత్యాశ్చర్య
కరం. దానికి మారు బియ్యమనే పదం వాడుకోవా
వచ్చింది. ఇది ఇతర ద్రావిడభాషలలో లేనిమాట;
సంస్కృత ప్రభావంవల్ల నడచుంట్రింగా వచ్చినమాట.
దీని వ్యుత్పత్తి బ్రహ్మధనం=బ్రహ్మం అని. ఈ బ్రహ్మం
బియ్యం, బియ్యం, బీయం అని మూడురూపా
లయింది. బియ్యం అని కొన్ని అనాది జాతులలో
నేటికీ వాడుకోలోఉంది.

సంస్కృతంలోని యకారం జకారం కావాలి
తద్వచనాలలో - కైద్యః - కెజ్జ, కాగ్యం - కజ్జం
అనేవిధంగా - అని మనకు అనుమానం కలగడం సహ
జమే. కాని, కొన్ని తత్వమపదాలలో యకారం
ప్రాశస్త్యంలో అట్టే నిలిచిపోవడంకూడా కద్ద; ఆర్య
పుత్ర-అశ్వఉత్త. స్నేహం-నెయ్యం ఉండవలసిఉంది.

బీజం అనేమాట బియ్యం అని అయిందని కొందరు
అంటారు. వారు బియ్యం, బియ్యలు అని కొన్ని
అనాది జాతులలో ఉన్న వ్యవహారానికి ఉపపత్తి చెప్ప
వలసి ఉంటుంది.

మరి ఏమిటి ఘోరం! నేను బియ్యానికి - మన
దేశంనుంచి విశ్వమంతా వ్యాపించిందన్న దానికి—
అంగలార్డు!
—రామచంద్ర.

కష్టాలలో కాలగమనం

శ్రీ పోరంకి ఆనందం

హాశపుడిగ నమస్తాంబ బాటననేలిగోరికి ఎదురుదెబ్బ
తగుల్చుకున్న నిర్భాగ్యుడి నడకలా
బలవంతుడు ఏవో బలవత్తర కారణంతో 'ఛైన్' లాగితే
ఆగబోతున్న 'ట్రెయిన్' నడకలా
మంచిలోంచి చెడుకైనా, చెడులోంచి మంచికైనా పరివర్తన
చెందుతున్న మనిషి నడకలా
కారణం లేకుండా మెల్లిగా..... కుంటుతూ...తూలుతూ...ఇలా
పోతోందేమో కాలగమనం ???

కాలచక్రం ఏకధాటిగా త్రిప్పగా త్రిప్పగా
నీచేతులు నొప్పి వుట్టాయా ?
నిను నీ 'డ్యూటీ' నుంచి 'రిలీఫ్' చేసేవాడేలేక
విసిరి నేసారి అలిసిపోయావా ?
నే నిన్ని కష్టాలలో ఉండగా కొంపతీసి నువ్వు
చెయ్యటం లేదుకదా రాజీనామా ?
ఏమైనా గొడవ లుంటే పడవలసిన వారితో
పడరాదూ చక్కగా రాజీ ?

కలికాలం ప్రళయపాదం దాటి రెండవ అమగు వేయలేదె !
ఈ కలికాలం కాస్తా అయిపోతే తీసుకోవచ్చేమా నీవు కలికాలం 'రెస్టు !'
నేగంగా కాలచక్రం త్రిప్పేయడమే నీకూ నాకూ అందరికీ 'బెస్టు' !
ఇది నీవిధి—నువ్వు సక్రమంగా నిర్వర్తిస్తే నీవే అందరిలోకీ 'ఫస్టు' !

కలగూరగంప

ఉల్లి చేసిన మేలు

శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావు

అశోక చక్రవర్తి కోకమాలు చాలా జబ్బు చేసినది. ఎంతమందినూ వైద్యశాస్త్రవేత్తలు పరీక్షించినాడు. కాని కోగము పోష్యుకొనలేకపోయినారు. కొంతమంది వైద్యులు ప్రతిక్రియలు చేసిరి. కాని లాభముగలగలేదు. తుదకు ద్వంద్వంతరిని బోలిన వైద్యులు ధైర్యము చాలించి పెదవి పట్టించినారు. అంతటను అశోకుడు జీవించునను గూరి ముగుగంటినది. అశోకుని భార్య 'తివ్యరక్షిత'. ఆమె మాత్రము హృదయములో నెల్లున్నను పైకి మాత్రము నిరుత్సాహము కనబడుపక నిబ్బరముతో బ్రవర్తించుచుండెను. ఆమె మిక్కిలి చాకచక్యము గలది. ఒక యువకుడు మలాచించినది. తన రాజ్యములో నెక్కడైనను అశోకుని జబ్బువంటి జబ్బుచేత బాధపడు వారెవ్వరైన నున్నవారిని కోరికొని దీసికొని రమ్మని యాజ్ఞాపించినది. రాజభటులు మిగుల గవేషణచేసి తుదకు నేలకైన నేమి యొక రోగిని తీసుకొని వచ్చిరి. అతనికి అశోకుని జబ్బువంటి జబ్బు కలదు. అప్పుడు తివ్యరక్షిత శస్త్రవైద్యుని విలిపించి అతని పొట్టదీర్చి జబ్బును మామని యాజ్ఞాపించినది. వారల్లు చేయగా నందొక పుగురు కనిపించినది. అది బ్రదికియే యుండెను. కొవున దానిని చంపుటకు ఘోషించి వస్తువులు కొన్ని తినిపించిరి. కాని యది చావలేదు. తుదకు "ఉల్లి పాయ" నొకదానిని తెచ్చి ఆ వారిపురుగు ముందటపెట్టి తినిపించగానే ఆ పురుగు చనిపోయినది. ఇదియంతయు రాణి తివ్యరక్షిత గమనించినది. అశోకచక్రవర్తి కడుపులో వారిగుఱువున్నదిని గ్రహించినది. అతనిని ఉల్లి పాయ తినమని కోరినది. అశోకుఁడంత, తీవ్రయుండైన తనకు "ఉల్లి పాయ" నిషిద్ధమని, తిననని పట్టు పట్టినాడు. ప్రాణాపాయకర సమయమున నిషిద్ధము కొదవి, అది యావధమని యెట్టించి తివ్యరక్షిత ఉల్లి పాయ తినిపించినది.

అశోకుఁడంగీకరించి, ఉల్లిని తినగానే, కడుపులో వారిపుగురు నశించినది. అతఁ డారోగ్యవంతుఁడైనాఁడు.

"ఉల్లి చేసిన మేలు తల్లియైనా చేయును" అనే సామెత అశోకుని నాటినుండి యున్నట్లు పై కథ వలన గ్రహింపవచ్చును.

అశోకుని జననము

అశోకుని తల్లి సుభద్ర లేక 'సుభద్రాంగి' వృత్తాంత 'శాంతిసామ్రాట్' ద్వితీయ శృతీయ కాండములగలదు. నేపాల వాన్లవాడ్యయ చక్రీయన అశోకుని తల్లి వృత్తాంత మీ క్రిందికి నున్నది:-

పాటలీపుత్రమును విందుసారుడు పరిపాలన చేయుచున్న కాలమున నొక పేద బ్రాహ్మణుడు యా యావారవృత్తిచే జీవనము చేయుచుండెడివాడు. అతనికి ఒక్కరై కూతురు. ఆమె చక్కని చుక్క. ఒకనాడ బాలిక యాడుకొనుచుండుగా సోదకతై యొక తెగచ్చి, అపిల్లనుమాచి "నీవు రాజును పెంటాడి రాణిగానుండువు." అని చెప్పినది. ఏదో కళాకోళముగా చెప్పినది అని యాబాలిక యూగుకొన్నది. కాని అప్పుడే, విధిబొనికె వెళ్ళి తిరిగివచ్చిన తండ్రి చెప్పి యామాటలు పడినవి. "సోదకరై చెప్పినమాటలు తోవ్యలు కావు. నిజమయ్యేయుండును" అను భావ మంది మనసులో మెరిసినది. ఆమెను యాదనము రాగానే, తండ్రి రాజుగారి అంతః పురాని కొమెను తోడ్కొని వెళ్ళినాడు. ఆ సమయములో రాణిగారి కొంతమంది యనుదరులు కొవలసి వచ్చినారు. కొబట్టి తక్ తుగమే యీమెను తమ సహదరవర్గములో నొకరై గా తీసికొన్నారు. తండ్రి యింటికి వచ్చినాడు.

అంతః పురములో స్త్రీలమధ్యనే యున్నప్పటికి ఆమె అందము, చందము అందటకు ననూయ కల్పించినది. ఆమెను ఏరిరిగా నైనను రాజుగారి దృష్టిపథములోనుండి తప్పించుటకు ప్రయత్నించి నాడు. ఆమెకు హీనమైన పనులకు నియోగించేవారు

వానిని యోగ్యులలో నామె నిర్వహించేది. మృగచర్య ములపై రోమములను నిర్మాణించు పని నిచ్చినాడు. అదియు నామె చేసినది. ఆపై నీకు మంగలిపని వచ్చు నా యని యడిగినాడు. ఆ పనియు చేసినను. “ని ఆమె చేప్పినది. అప్పుడామెను అంతఃపురములోనున్న కొజ్జాలను తీవరము చేయుపనిలో పెట్టినాడు. ఆ పని ఆమె చేయుచుండెడిది. ఇంతటో ఒక నాడు, రాజుగారి ఖాసా మంగలి రాలేదు. రాజుగారి రత్నవహర కార్యము మీద ఆవశ్యకముగా వెళ్ళివలసి యుండెను. “ఇంకా మంగలి రాలేకను?” అని రాజు చికాకు పడుచున్నప్పుడు ఒక పరిచారిక వచ్చి “మంగలి పని చేసిన యొక దాని మంతఃపురమున నున్నది” అని విన్నవించినాడు. రాజుగారు తీవ్ర క్రూరమే తీసికొనిగొమ్మనినాడు. ఆమె భయపడుచు వచ్చి సమస్కరించింది. కాని రాజుగారి ప్రసన్న గంభీరమైన మొగము చూడగానే భయము పోజేపొయినది.

“మరేము చేయవని నెలవా?” అని ఆ దాసి అడిగినది. రాజుగారి నామె ముఖముపై పు చూచి, ‘మగ వాడు చేయుపని, నీవు చెబుగలవా?’ అని ప్రశ్నించి నాడు. “అవసరాన్ని బట్టి ఆ విద్య నేర్వవలసివచ్చినది ప్రభూ! తామనుగ్రహిస్తేనా నేర్పు చూపుతాను” అని ఆమె ప్రత్యుత్తరమిచ్చినది.

“సరి” అన్నాడు రాజుగారు. మరేము చేయ దము ప్రారంభించుననికి రాజుగారికి కొంచెము నిద్ర వచ్చినది. ఆ నిద్రకు సమాప్తియు భంగము కలుగకుండు పని పూర్తిచేసినది. రాజుగారికి తెలివి వచ్చినది. అద్ద ములో ముఖము చూచుకొన్నాడు. చంద్రబింబమువలె ముఖము ప్రకాశించినది. చంద్రుని తీవరముచేసిన ముఖము చంద్రబింబమువలెకాక మణియొక రీతి యొట్టుండునా? రాజుగారు చాల సంతోషించి కావల సినది కోరుకొమ్మన్నాడు. తప్పక యిత్తునన్నాడు. ఆమె, రాజుగారి నే భర్తగా కోరినది. “నీవు హీనజాతి స్త్రీవి. నేనెట్లు పెండ్లాడునును” అని రాజుగారు చెప్పినాడు. “నేను బ్రాహ్మణజాతి స్త్రీని మీ అంతః పురములో.....” అని జరిగిన కథ యంతయు యోగ్యులు పెట్టినది. రాజుగారి నామెను నేవేరిగా పరి గ్రహించినాడు. ఆమెకు పుట్టినవాడే జగద్విఖ్యాతి యశస్కుడగు నశోక చక్రవర్తి.

ఈ గంతు కథలు “The Nepalese Buddhist Literature” అను గ్రంథము నుండి గ్రహించబడినవి.

ఆ గ్రంథము క్రీ. శ. 1882 లో నచ్చయినను నిత్రుడు లభ్యముకాదు.

కాదంబరీ కథకు మూలం?

బాణకవి కాదంబరీ కథావస్తువును ఎక్కడినుంచి గ్రహించాడు? ఎవరికి బుర్రపడితన్నాడు? అనేది వివేచించడం యుక్తం.

సోమశేవుడు రచించిన కథాసరిత్సాగరం దశమ లంబకం 19 వ తరంగంలో సుమనసుడనే రాజు - ముక్తాలత అనే నిమగ్నకన్యల కథ కనిపిస్తుంది. ఈ కథకూ, కాదంబరీ కథకు గూఢార్థమైన వ్యత్యాసాలున్నా, ఉన్న పోలికలు గమనించదగినవి. కథావస్తువు లోను, రచనలోను ఈ రెండింటికీ వ్యత్యాసం కనిపించదు. కథాసరిత్సాగరం రచించిన సోమశేవుని సంపూర్ణ నామశేయం భట్టప్రసాద సోమశేవుడు. అతడు 11 వ శతాబ్దిలో కాశ్మీరకాశాన్ని పరిపాలించిన అనంతరాజు కాలంవాడు. అనంతరాజు పత్ని అయిన సూర్యావతి ప్రాత్యాహుతో అతడు బృహత్కథను అనుసరించి సంస్కృతంలో కథాసరిత్సాగరం వ్రాశాడు. ఇది మూలంలోని అన్ని కథలనూ గ్రహించింది.

సోమశేవుడు 11 వ శతాబ్దివాడు గనుక అంతకు ముందున్న బాణభట్టు అతని కథాసరిత్సాగరం చూడడం అసంభవంకదా! కనుక సోమశేవుని కథా సరిత్సాగరానికి మూలమైన బృహత్కథనుంచే బాణుడు ఈ కథావస్తువును స్వీకరించి ఉంటాడనడం సహజం. సుడాఘ్నకు వైశాచీభావలో వ్రాసిన ఈ బృహత్కథ నేడు ఉపలబ్ధంకాదు.

బృహత్కథను క్షేమేంద్రుడనే మరొకడుకూడా అనువదించాడు సంస్కృతంలో. ఇతడుకూడా కాశ్మీరవాడే. ఇతడు అనంతరాజు కాలంలో (1028-1080) ఉన్నవాడు. ఇతనికి నామాంతరం వ్యాసదాసు డని. సుడాఘ్నని బృహత్కథ వైశాచీభావలో ఉండడం వల్ల సర్వజనాదృతంకొందున, అదొక బృహద్గ్రంథంగా ఉన్నందున ఇతడు దానిని ‘బృహత్కథా మంజరీ’ అనే పేరుతో సంస్కృతంలో వ్రాశాడు. ఇతడు పద్యకాదంబరీ అనే గ్రంథంకూడా వ్రాశాడని ప్రతీతి.

బృహత్కథారచయితఅయిన సుడాఘ్నకవి క్రీస్తు శకం ప్రథమ శతాబ్దంలో ఉన్నవాడు. ఇతడు ప్రతిష్ఠాః పురాణీశ్వరుడైన సాతవాహనుని ఆస్థానంలో ఉన్న

వాడు. కనుక ఇతనికాలం ప్రథమ శతాబ్ది అని అందరికీ తెలిసిన విషయమే. ఈ బృహత్కథ కాదంబరికే కాక ఇంకా పెక్కు మహాకావ్యాలకు, నాటకాలకు మార్మక అయింది. క్రీస్తుకు తన నాగానంద ప్రియవర్తికొరన్నావలీ రూపకాలకు, విశాఖదత్తుడు తన ముద్రా రాక్షసానికి, భవభూతి తన మాలతీమాధవానికి బృహత్కథనుంచే వస్తువు గ్రహించాడు. పంచతంత్ర, హిందోపదేశ, భేతాళపంచవింశత్యాదులకు కూడా బృహత్కథే ఆకరం.

బాణుడు కాదంబరిలో ఈ బృహత్కథను గురించి ఉజ్జయినిపట్టణవర్ణన సందర్భంలో “బృహత్కథా కుళలేన” అని ప్రస్తావించాడు. బాణుడు గుణాధ్యనినుంచే తన కథావస్తువును గ్రహించాడనే ఈమాను ఇదికూడా దృఢపరుస్తున్నది. ఈవిధంగా బృహత్కథ నుంచి గ్రహించిన వస్తువును బాణుడు పెక్కు రీతులుగా మార్పుకొన్నాడు.

బాణుని కాదంబరిని సంగ్రహించి ‘కాదంబరీ కథాసారః’ అనే పద్ధికావ్యాన్ని కాశ్మీరవాసిఅయిన అభినందుడనే మహాకవి 9 వ శతాబ్దిలో నేరచించాడు. ఇది అనుష్టుప్ ఛందస్సులో ఉంది.

(అన్నల్స్ ఆఫ్ ఓరియంటల్ రీసెర్చ్-మదరాసు విశ్వవిద్యాలయం - లోని శ్రీ వి. శంకరకదలాయగారి వ్యాసంసుంచి-1958.)

ప్రాచీనవాస్తువులో గచ్చు, గార

ప్రాచీనభారతీయ వాస్తుశాస్త్రగ్రంథాలలోని కొన్ని సంకేతపదాల అర్థాలు తెలిస్తేనే కాని, సిమెంట్ మొదలయిన విర్యాణసామగ్రిలేకనే ప్రాచీనులు ఎంతటి ప్రహేళికమైన భవనాలు కట్టేవారో మనకు అర్థం కాదు. కల్కను నే పదాన్నే తీసుకుందాం. ఇది కాశ్యపశిల్పం 84 వ అధ్యాయంలో వివరించబడింది. కల్కనుంటే కాస్త్రీకుంగామాస్తే గృహనిర్మాణంలో ఉపయోగించే మృగుజైన గారవంటి పదార్థం. ప్రాచీనులు దీనిని ఇలా నింపించారు:

“ద్రవ్యమాత్రం శిలాపిష్టం
కుష్మం వా జలమిశ్రితం,
తదేవ నూరిభః పూర్తైః
కల్క ఇత్యభిధమతే.”

ఈ కల్కానికి ప్రధానంగా వాడే పదార్థం శర్మర. అంటే నగులలోనో, చెరువులోనో, బావులలోనో, నీరు తిరుచువారేభూములలోనో దొరికే ఇసుక. ఈ శర్మర పెద్ద పెద్ద పలుకులుగా ఉండాలి; దిశసరిగా

బయటగా ఉండాలి; త్వరగా నీటిలో కలిసిపోయేదిగా ఉండరాదు. (దీనిని ఇప్పుటి ఇంజనీరుచెప్పే “హార్డ్ గ్రానల్” అనవచ్చు) కల్కానికి ఈశర్మరను గ్రహించాలి. దీనిని నీటితో కడిగి ఆరబెట్టాలి. తర్వాత నూరి గుండ్రటి పెండ్లు చేయాలి. ఈ ఉండలను క్రమంగా ఆరబెటి వీటిపైన బంకనీరు చింకరించాలి. ఈచింకరింపు యాదావిధాలు: (1) స్వస్థుతిం, (2) స్వాచలం, (3) నైకతిం, అని. స్వస్థుతిమంటే నీరు హెచ్చుగా కలిపి ధారగా పోయడం. స్వాచలమంటే అంతగా నీరు ఒడికగా పారించకపోయడం. నైకతిమంటే కొద్దిగా నీరు కలిపి చిలకరించడం. ఈ మూడింటిలోను శర్మరను, బంకనుబట్టిని, మనం అభిలషించిన కల్కాన్నిబట్టి వాడాలి. గోడలు కట్టడానికి వినియోగించే కల్కాన్ని సిద్ధపరచడానికి నైకతి, వైగారగా వాడడానికి స్వాచలం, గండ్లు మొదలయినవి పూర్తిగా వినియోగం అనుసరించాలి. ఈ శర్మర ఉండలను బంకనీటిలో బాగా పోరించాలి. పిదప దారాలు ముక్కలుచేసి కలపాలి; తొటి నారెవా సరి. అప్పుడిది అడుసులాగ అవుతుంది, వెంటనే ఉపయోగించదగ్గి.

ఈ మూడురకాల కల్కలలోను బెల్లపు నీరు పోసి అది కలవడానికి బాగా మర్చించాలి. దీనితో పూత పూస్తే గోడ మొదలయినవి బీటవారవు. ఈ పూతను మూడునెల్లు కనీసం నెల - ఆరనివ్వాలి. దీనిపైన ఉడికే అన్నపు గంజికలిపిన మున్ను కలిపి, మంచిది చేర్చాలి.

శిల్పరత్నాకరంలో వజ్రలేప కల్కవిధానం ఇలావుంది.

అమంతింగుక మామం

కపిలేకం పుష్పమపేద కాల్యలాఘాః,

బీజాని సల్లకీవాం

ధన్వంతరీకా వచాచేరి.

విత్తైః సలిలద్రోణః

కావ్యధయితవ్యోష్ఠభాగశేషశ్చ,

అవతారోన్మయకల్యాణ

ద్రవైశ్చరైః స్పృశమయోజ్యః.

శ్రీవాసః సుస్థులభి

లూతక కుండులుక సర్వరసైః,

అరివీచితైశ్చ యుతః

కల్యాణం వజ్రలేపాశ్శ్చః.

(510 వ పుట.)

(బోడా యూనివర్సిటీ ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ జర్నల్ లోని శ్రీ డి. కుబ్జారావుగారి వ్యాసంసుంచి.)

గ్రంథ విమర్శనము

విశ్వనాథ నాయడు

[కర్త. శ్రీ. సి. నారాయణరెడ్డి. సరోజాప్రసూ రణులు, హైదరాబాదు. ప్రతులకు: ఆంధ్రబుక్ హౌస్, సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాదు. 87 పుటలు. వెల: 2 గా.]

ఇది మాత్రాద్భుతములలో ఆగు ఖండములుగా వ్రాసిన కావ్యము. ఇతివృత్తియు చారిత్రకము—చోళ రాజు చంద్రశేఖర పాండుని ఓడించి రాజ్యము లాగుకొనగా పాండుకు శ్రీకృష్ణ దేవరాయలను శింఠా జేర్చెను. రాయలు నాగమనాయకను దళివాయించి పాండునితోరికి దీర్పుమని పంపెను. నాగమనాయకు చోళ రాజును తరిమివేట్టి గుర్రాశికులైన పాండుని రాజ్యము తానేయేలగొడగను. పాండుకు మరల రాయ లతో మొర పెట్టుకొనెను. నాగమనాయకునిబట్టి తేగలవా డెనడని భ్రలో రాయలకుగగా నెవ్వగను ముందుకు రా లేదు. నాగమనాయకు కుమారుడైన విశ్వనాథనాయకు తాను ముంగుకువచ్చి స్వామిభక్తి ప్రకటించెను. రాయల ఆజ్ఞతో విశ్వనాథనాయకు వెల్లి తండ్రని జయించి బంధించి తెచ్చి రాయలముందు నిలిపెను. రాయలతని ప్రభుభక్తికి సంతసించి పాండుని సమ్మతిపై పాండుని రాజ్యమును విశ్వనాథనాయకు కిచ్చి యేలుచునెను. నాగమనాయకు తిమింపెను. ఇందలి కథయిది. ఈకథ 'తంజాపురాండ్రరాజుల చరిత్ర'లో నున్నది.

తండ్రకొడుకులు పోరాడిన కథలు చాలతక్కువే. బ్రతువానాను దగ్గువగతో పోరాడినాడు. అదియు త్రిమిరుగర్వముకొనుట. ఇంగ్లీషులో తండ్రకొడుకుల పోరాటమును వర్ణించు 'సోనారాట్ అండ్ దుస్తుమ్' అనే కథను ఆర్నల్డ్ వ్రాసినాడు.

తెలుగుపాఠకులకు పరిచితులైన శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డిగారిపై చారిత్రక కథను ప్రసన్నుధురముగా తీర్చివాడు. నాగమనాయకుకి సంతానము లేక లేక విశ్వనాథుని తల్లి పూజించుటవలన విశ్వనాథనాయకు పుట్టెనన్నది మల్లికాంబయన్నది కవి క్రొత్తిగా కల్పించిన విషయములు. చివర చంద్రశేఖరపాండుకు

తానే రాజ్యమును విశ్వనాథుని కీ కువలసినదిని రాయ లతోజెప్పట గూడ నిట్టిదేకావచ్చును. ఈ కావ్యమున విశేషమేమనగా కవి గర్వవీరమును పోషించుట. అంత్య నియమాల కంటగా ప్రయత్నింపకపోవుట వల్ల నేమి, ఛందస్సులో ఖండగతి, త్రిశ్రగతి, మిశ్రగతును, క్యాచిత్కంగా చతురశ్రగతిని—యనసులో నుంచు కొనివ్రాయుటవల్ల నేమి ధార చక్కగా నమరినది. రచ నలో వర్ణనలకు సాఫల్యము, కష్టత, అచ్చటచ్చట వక్ర్యత ఉన్నవి. ఇదయవేరే విశ్వనాథుని పూజించి భార్యతో గూడ బయటికివచ్చిన నాగమనాయకు—

“వెలుతురు పొత్తిళ్ళలోన
కిలకిలమని నవ్వుచున్న
బాఁనూర్య బింబమ్మును
ఆలోకించెను—”

మల్లికాంబ—

“నూటినుండి వెల్వడి చిరు
కొమ్మమీద గూర్చొన తన
నిసుగు చుంచు దువ్వెడు పెం
టిని జూచెను—”

ఈమాటల యానిత్యము రమణీయమని చెప్ప నక్కరలేదు. అంతస్యత్తి యైన మల్లికాంబకు కవి యిట్లు వర్ణించుచున్నాడు:

“చినుకు వడియెను; ఆపురింతల
ఫణితిగా ఆవిరులు లేచెను.
మల్లికాంబిక సవ్యగర్భి
మైవ ధారణి వారెతోచెను.”

ఈకథ వ్రాయుటలో కవి యొక తాదాశ్చర్యము సాధించినాడు. అది కావ్యము చదివిన నే తెలిసివచ్చు విషయము. ఇది నారాయణరెడ్డిగారి కవితాసాధనలో చెప్పవలసినమాట. కావ్యము ఉదాత్తముగా మధుర ముగా ప్రసన్నముగా నున్నదని వేర చెప్పబులేదు. ఇది సాత్విక సాహిత్యమున తేరగల కావ్యమని చెప్పి నచో చాలు.

ఎస్. ఆ.

ప్రమాణ పద్ధతిపై ప్రసంగము

(రెనె డెకార్ట్ (Rene Descartes)

[అనువాదం; శ్రీ కే. సచ్చిదానందమూర్తి, పి. హెచ్. డి; శ్రీ వె. వి. ఆర్. నరసింహం, పి. హెచ్. డి; ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ ప్రచురణము; పీఠికగాక 118 పేజీలు; పీఠిక 36 పేజీలు; వెల 8 రూపాయలు.]

రెనె డెకార్ట్ 17 వ శతాబ్దంలో ఐరోపాలో తలచిన తాత్వికలలో అగ్రణ్యుడు అయిన ఫులకతో ఐరోపీయ తివ్యశాస్త్ర కళనాడుం పెద్ద విప్లవానికి పూ అడుగు, అంతకుముందు అక్కడ తాత్విక వివాదాలన్నీ పరస్పర విరుద్ధంగా, ఘోరస్థితిగా ఉన్నాయి. దానిని తేలికగాను వుంటువుంటే ఇందుకు క్రైస్తవ మత ప్రాబల్యం ప్రబలకారణంగా చెప్పవచ్చు వున్నాడు. క్రైస్తవ మతం వటి నీతివాదం అవలంబించి, అందులో తివ్యశాస్త్రానికి చోటు లేకపోయి, గ్రీకు మేధావులు దిద్దిన దార్శనిక మార్గాలు అడుగున పడిపోయినాయి. బండె, బిగ్లెగిసి పోయినాయి. క్రీస్తును మించిన ప్రవక్త, తైవియను మించిన శాస్త్రము, లేదన్న భావం ఏర్పడిపోయింది. ఒక వేళ గ్రీకు మేధావులను అనుసరించేవాళ్లు ఎవరన్నా వున్నా, వాళ్లు ఈ మతానికి విరోధంలేని పద్ధతిని అవలంబించి, తిమ్మ తాము కుంతితం చేసుకోవలసి వచ్చింది. లేదా ప్రాణాలు కోల్పోవలసి వచ్చింది. ఇందుకు గణితమే ఉదంతం ప్రసమ ఉదాహరణం.

ఇటువంటి కాలంలో డెకార్ట్ జన్మించి, పాశ్చాత్య తాత్విక మార్గాలను తన మనస్సు అనే నాగలితో దున్ని, ముందు తిరలవారికి పగులన తేత్రాన్ని, సుప్టు అయిన చాటలను దిద్దిపోయినాడు. అందుచేతనే ఆయన్ను, అనునాతన పాశ్చాత్య తాత్విక పితామహుడు అన్నాడు. ఆ బిరుదం ఆయనయందు అన్వయం.

డెకార్ట్ ఒక్కతత్వశాస్త్రంలోనే కాక ఇంకా అనేక శాస్త్రాలలో ఆరితేసిన మేధావి. ముఖ్యంగా గణితశాస్త్రం ఆయనకు ప్రాగం అయిన పద్ధతికి పట్టు గొమ్మ. ఈ గణితశాస్త్ర మార్గాలనే చాలా వరకు ఆయన తన తివ్యశాస్త్ర వివాదాలకు ప్రమాణాలుగా దిద్దడముచేసి, ఆయన చెప్పిన దానికి ఒక క్రొత్త గౌరవము, ఒక క్రొత్త ప్రతిష్ఠ ఏర్పడ్డాయి. తరువాతి వారు ఆ పద్ధతులను అనుసరించారు.

డెకార్ట్ చాలా గ్రంథాలు వ్రాశాడు (1) లెట్రా (2) జనెరల్ (3) మనో మేథ్యుస్ నిబంధనం (4) సంశ్లిత కోశం (5) తాత్విక మార్గాలు (6) షేఫర్డ్స్ వివాదం (7) ప్రమాణ వివాదం లేక ప్రమాణ పద్ధతిపై ప్రసంగము. ఇవిగాక ఇంకా చిన్నా, పెద్ద గ్రంథాలు ఆయన వ్రాసినవి చాలా వున్నాయి. ఇప్పుడు ఈ గ్రంథాలలో ప్రమాణ పద్ధతి వివాదం లేక ప్రమాణ పద్ధతిపై ప్రసంగమును చాలా సచ్చిదానందమూర్తి, చాలా నరసింహం గార్లు తెలుగులోకి అనువాదించి, ఆంధ్ర ప్రభుత్వ మహాపకారం చేసి పెట్టారు.

ఈ గ్రంథంలో కొంతభాగాన్ని డెకార్ట్ చిన్న వయస్సులోనే ప్రారంభించి వ్రాశాడు. అత్యంత పద్ధతిలో ప్రారంభించాడు. తిరస్కరిత ఆధి, కొంత పెద్ద వాడైన తివ్యశాస్త్రానికి దాన్ని పూర్తిచేసి క్రిందిచేశాడు. 1636 లో ఆ ప్రకటితమైంది. అప్పుడు వానిమీద చాలా గాలి గుమరింది. అప్పుడు డెకార్ట్ తివ్యశాస్త్రాన్ని మొదలై కొంత భాగంను పెద్ద మహను రిపారు. ముఖ్యంగా జి. నోటియస్. ఫెర్మా పండితులు ఈ పూర్వ పక్షాన్ని చొప్పుకోలేకపోయారు. వీరితో వ్యతిరేకం కోర్టు దాకా పోయింది. పెద్దలు కల్పించుకొని అభాసుకాకుండా రక్షించారు.

ఇప్పుడు రెనె డెకార్ట్ తివ్యశాస్త్రం యొక్క పూర్తి స్వరూపాన్ని వివరించడానికి ఇది సంకల్పంకాదు. కాని ఒక్కటి మాత్రం చెప్పవలసి వుంటుంది. ఈయన బుద్ధి ఒక్కడరలో గెంతు కత్తులు పద్ధతిని పనిచేసింది.

(1) పాశ్చాత్య తాత్విక ప్రపంచంలో దాదాపు మైన పద్ధతిని, శాస్త్రీయమైన ప్రమాణ విధానాన్ని ప్రవేశ పెట్టడం (2) తాను కేళికు మతానుకూలము గనుక, ఆ గర్భం మీద విశ్వాసాన్ని వదులుకోలేక, తన ఆలోచనాను కుంతితం చేసుకోవడం.

ఇది చూస్తే మన తెలుగుదేశంలో శైవ మత ప్రచరకులలో ఒకరైన మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల వారి ఒక పద్ధతిని జాపకం వస్తుంది. బండారు బసవకు బతులులేని బిగ్లెగిసి గర్భాన్ని ప్రపంచమైనా వుండగా ఆరాధ్యులు వారికి, బసవకు చెప్పిన భక్తిగారం మీద కలవు పాట పెట్టింది. కాని బ్రాహ్మణ్యంతో పాటు ఆరాధ్యుల వారిని వనకులూగింది. ఈ స్థితిని ఆయన ఒక పద్ధతిలో గొప్పగా చెప్పుకున్నాడు.

“భక్తిమీద కలవు బ్రాహ్మణ్యంతో పాటు బాటులేను నేను బసవలింగ”

గ్రంథ విమర్శనము

అట్లాగే డెకార్ట్ కు కూడా శాస్త్రీయ దార్శనిక పద్ధతి (Dialectics) అందుకొప్పు; అట్లా అని కేఫ లిక్కు మతంతో పాత్రను వదులుకోలేకపోవడం. — ఇట్లా చిరికి రెంటికి చెడిన రేపడయ్యే, అటు వారి చేతను, ఇటు వీరిచేతనుగూడా ముంబలింపులను లోనై బాధ పడ్డాడు. “యన జీవితంలో అనండి, తాత్విక వ్యవహారంలో అనండి, ఇది విమర్శనాత్మకం అయి పోయింది.

ఇప్పుడు ఈ పరిశీలించబడుతున్న “ప్రమాణ పద్ధతి” (డి కుర్ దొ లా మేథోడే; Discours De La Methode) లో, తత్వ విజ్ఞానము చేయడంలో తాను అనుసరించిన పద్ధతి, పోలుకున్న ప్రమాణాలు, విమర్శ డెకార్ట్ వివరించాడు. తనకు ముందువున్న పండితులు, సమకాలీనులైన పండితులు అనుసరించిన, అనుసరిస్తున్న “బట్టి” మార్గం ఆయనను నచ్చలేదు. ఈవాడైన భావ సంపాదనను పోతుపట్టిని సంపాదనంచేసి పెడికే నేగాని కుదరదు. పూర్వపు బట్టి పద్ధతిలో ఈ పోతువుగాని, స్వతంత్రమైన ఆలోచన కాని లేదు. వాటికి అందులో స్థానంలేదు. అందు చేత డెకార్ట్ ఆ మార్గం తనమార్గం కాదనుకున్నాడు. క్రొత్తమార్గాన్ని దిద్దడంలో గణితశాస్త్రాన్ని గట్టిగా వినియోగించుకున్నాడు. ఇందుకు కారణం వుంది. డెకార్ట్ కేఫలిక్కులో “జస్యూర్” కాఖకు చెందినవాడు. వాడుగాని, మరియే యితర సత్యదర్శిం వారుదాని, గణితశాస్త్రమొక్క అధికాగాన్ని, ప్రామాణ్యాన్ని తీర్చుకొనడంలేదు. అందునల్ల ఈ గణితం సహాయంతో ఆయన విరోధాగో నాతన దార్శనిక పద్ధతిని ఏర్పాటు చేశాడు? Analytical Geometry ఆధారంగా సర్వశాస్త్ర సమన్వయానికి పూనుకున్నాడు. అప్పటికి అది గొప్పి.

ఇక ఆయన విజ్ఞానము ఆధారంగా నిర్ణయించు కున్న ప్రమాణ పద్ధతులు ఇవి. (1) తాను సత్యం అని దేనిని నూర్చి తెలుసుకున్నాడో దాన్ని గ్రహించడం. (2) ప్రతి స్థాపిత సత్యాన్ని అనుమానించి, విమర్శిస్తున్నాడా, నిత్య కింకీతుకు కాకుండా వుండడం. (3) చిట్క నిమగ్నలు కచ్చితపుకు ఆ సమస్యను పరిష్కరించడానికి వీలుగా, ఆ విషయాన్ని విభజించి పరిశీలించడం (4) ముందు విక్రియ కులభయాలూ సరళములు, ఆయన ప్రతిపాదనతో ప్రారంభించి, వాటిని నూర్చిన ఆలోచనలను ఒక్క క్రమంలో పెట్టి, ఆతికాంత

క్రమంగా, కన్పిస్తున్న జటిల విషయాలవివరణపోయి, అక్కడగూడా ఆలోచనలకు ఒక్క క్రమరూపాన్ని సంతరించడం (5) ఈ విజ్ఞానంలో ఏ ఒక్క అస్పరిక యాన్ని తాను విశేషిస్తా అనిపించకుండును. ప్రతి ఒక్క విషయాన్నినూర్చి అట్లా మూలంకడంగా సమీక్ష చేయడం. (6) సత్యాన్ని కేవలంగా ప్రతిష్టా విషయాన్ని, గణితశాస్త్రములు మాత్రమే సరిగ్గా నిర్ణయించిట్లు, పూర్వపు అనుభవాన్నిబట్టి తేలుతున్నది గనుక, దానిని ప్రధానప్రమాణంగా నిర్ణయించుకోవడం. (7) ప్రపంచంలో జ్ఞానంచేత తెలుసుకో తగిన విషయాలన్నీ పరస్పర సంబంధం లివున్నట్లు అనుమానంచేత నిర్ణయం అవుతున్నది గనుక, ఆ పద్ధతిని అనుసరించి, అసత్యాన్నుంచి సత్యాన్ని వేరుచేసి, దానిని శాస్త్రీయంగా నిరూపించడం—ఇట్లా డెకార్ట్, కొన్ని ముఖ్యమైన ప్రమాణాలు నిర్ణయిస్తాడు.

అందుకే ఏ ఎంజెల్స్ (Frederic Engels) గంటి సంగతతాత్విక కేత్రగూడా డెకార్టును నూతన దార్శనిక మార్గ స్థాపనాచార్యులలో ప్రముఖుణ్ణిగా కేర్చిస్తాడు. విరోధాగో మగ్గ యుగంలో లోపించి పోయిన తాత్విక దార్శనిక పద్ధతికి, ఈయన, ఈయన సమకాలీనుడే అయిన స్పినోజా, తిరిగి ప్రాణం పోశారు అన్నాడు. అందుకు కారణం ఇది. గ్రీకులలో ఆస్తాటిలు పక్కా దార్శనికుడు. ఆయనకు ముందు హెరాక్లిటస్ కూడా ఈ దార్శనిక మైన పద్ధతిలోనే తిర్చివదిలికొని కొనసాగించి వున్నాడు. అలగ్నాండిజునికేకనాటి తాత్వికులుగూడా దార్శనిక మైన పద్ధతిలోనే ఆలోచనలు చేశారు. విశే క్రైస్తవ మత ప్రాబల్యంతో ఈ పద్ధతి కుంటకట్టి గంట నాయించింది. తిరిగి డెకార్ట్ దానికి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేశాడు. దానికి మళ్ళీ ఒక గౌరవాన్ని, ఒక ప్రతిష్ఠను తెచ్చి పెట్టాడు. అప్పుడు విరోధియ తాత్విక ప్రపంచంలో ఒక వ్యవస్థ అంటూ ఏర్పడింది.

డెకార్టు చెప్పిన విషయాలు ప్రాచ్య తాత్వికులకు, ముఖ్యంగా భింతి తాత్వికులకు తెలియనివా అంటే, అనడానికిలేదు. ముఖ్యంగా మనస్సును కురించి, దేహాన్ని కురించి, ఆత్మనుకురించి, భగవంతుణ్ణి కురించి ఈయనచేసిన విమర్శన అంతా, మన వారు ప్రవహింపచేసిన శాంత తత్వ భాగింధి ముందు పిల కాల్యలాగా కన్పిస్తుంది. ముఖ్యంగా మనస్సును కురించి డెకార్ట్ యేమి, ఇతర విరోధియ తత్వకేత్ర

లేమి, జరిపిన, జరుపుకొన్న మీమాంసలేమి, మన తత్వములు జరిపిన మీమాంసలకు చాలా తక్కువ అవుతాయి. ఈ విషయాన్నే ఈ మధ్య ప్రాచీనరహోదేవ స్వపంగా చెప్పివున్నారు.

గణితశాస్త్రాన్ని గూడా మనవాళ్ళు తత్వమీమాంసలో భాగా వాడుకున్నాడు. అందుకు ఉదాహరణగా సాక్ష్యం ఈ గాంధీయం చూడండి:

“ఓం,

పూర్ణమిదః పూర్ణమనః

పూర్ణాత్ పూర్ణమదద్యతే

పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ

పూర్ణమేవావశిష్యతే

ఓంకారః, కాంతిః, కాంతిః.”

ఈ ప్రమాణపద్ధతి తత్వజ్ఞానమని చెప్పకలసింది ఏమీలేదు. దాని మూర్తి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంలో తత్వశాస్త్ర పీఠాధిపతులు. దాని వరసింహం అక్కడే తొలుత ఉపన్యాసములు, అయినా కొన్ని చోట్ల వాక్యాలు పటిష్టమైనవి వున్నాయి. అవి సరళంగావు. తే భాగం నవనిపించింది. ఉదాహరణకు:-

“మనవ్యయోగ్యములైన జ్ఞానవిషయములన్నియు పరస్పరము సంబంధము కల్గియున్నవనియు సర్వమునకు బహులు, మనము, అసర్వమును పరిగ్రహించుట మానవేషి, ఒక సర్వమును మరొక సర్వమునండి అనుమానించుట కనసరమున పద్ధతిలో మన ఆలోచనల తల్లస్యము పదిలపరచుకొనినచో, మన అనుభవాలు నకు దూరముగను, మన మనోవ్యవధాను చేయలేనంత ప్రత్యక్షముగను ఏదీయు లేదనియు నేను భావించు నట్లుగా చేసినవి. (29 పేజీ)

“కావున భావిపట్ల నాశాపూర్ణతనై యుండుట నాకు తప్పనిసరి యగుచున్నది.” (5 పేజీ)

“మన తెలివి, మంచిదినియో చెడ్డనియో, వివరింపనంతరము, మనమేకమవును కొదటగాని, వర్ణించుటగాని చేయును గాన, ఉచితాచరణకు ఆవశ్యకమైనదంతయు ఉచితమగు నిశ్చయకబుద్ధి మాత్రమే.” (పేజీ 48)

“ఎలన శక్తిమంతమగు మనస్సు కలిగియుండుట చాలను.” (పేజీ 1)

ఈ పద్ధతి వాక్య నిర్మాణంలో విశాలీయ వాసనలు కొడుకున్నాయి. ఈ గ్రంథం ఇంగ్లీషారి అద్భుతమే సందర్భంలో ఈ లోపాన్ని దిద్దుకుంటే సంతోషము. పుస్తకమునర అధికంగా వుంది. ఈ గ్రంథాన్ని అనువాదములు సింహాదలం వరాహ వరసింహస్వామిల వారికి సమర్పించారు. ఉచితంగా వుంది.

హా. శి.

రాలిన పూలు

[కథాసంపుటి. సంపాదకుడు: శ్రీ గుళ్ళపల్లి నాగేశ్వరరావు. ప్రకాశకులు: జ్ఞానమందిర్ కల్చర్ల లోక, విజయవాడ. పుటలు: 142. మూల్యం: రెండు రూపాయలు.]

ఎన్నో పువ్వులు, పుట్టుతూ గిట్టుతూ ఉంటవి. మొగ్గులుగానే ఉండిపోయేవి కొన్ని. కొమ్ములు ఉండేవి కొన్ని. ఇతరులకు ఆనందం కలుగజేసేవి ఒక కొన్ని. వికసింపే శక్తి అన్ని పువ్వులకూ లేదు. కొన్ని టిక్కే ఉండేమా! శక్తికన్నా వాతావరణం అనుకూలించనిది వికసింపడం సంభవం కాదు వికసింపజేసే సాధనమూ అవసరమే.

మానవ హృదయం కూడా అలాంటిది. హృదయానికి వికాసం కలుగజేసే సాధనం మరి అవసరం. అన్నీ అనుకూలించినా హృదయం వికసింపడం చాలా గొప్ప విషయం. వేరొక హృదయాన్ని వికసింపజేయడం నిజంగా అపూర్వమే. ఉత్తమమైన కావ్య రచనను ప్రేరేపించేది ఇది!

తెరచుకొన్న హృదయం కవాలలకు తిరిగి మూత పడే శక్తిలేదు. వికసించిన పువ్వు వాడిపోవలసివచ్చి కొని తిరిగి ముకుళించుకొనలేదు. ప్రకృతి ధర్మమే అంత.

మధువు ఆస్వాదించే తుమ్మెద యోగ్యతా యోగ్యతలతో వికసించిన తుసునూరి నిమిత్తంలేదు. పుష్పానికి వలెనే హృదయానికి బిలువలు కట్టే శక్తి కూడా లేదు.

కొరి హృదయం అర్పించుకొన్న స్త్రీ ఎన్ని ఇశుములు అయినా సహించగలదు. కాని తినివీరిర ప్రేమాపూరితం జాగ్రత్త ఆ హృదయాన్నే నిరాశించడానికి పురుషుడు పూనుకొంటే మాత్రం స్త్రీ సహించలేదు. మృత్యువునే కొరుగొంటుంది. హృదయం కరవు అయిన తరువాత అయినా సత్యాన్ని గుర్తించక తప్పని ఆ అభాగ్యుని జీవితం నాశనం అవుతుంది. ‘వరసవల్లిక’ లో దీనినే ఉదాత్తమైన విధంగా చిత్రించారు శ్రీ బలిరావ కౌతారావు. సమకాలిక సాహిత్యంలో ఈ

గ్రంథ విమర్శనము

కథకు ఉన్నతమైన స్థానం ఉన్నదంటే అతిశయోక్తి లేదు. 'రాలిన పూలు' ను ఈ కథకొరకు అయినా చదువవచ్చు.

శ్రీ మిక్కిలి సుందరగావు రచించిన 'అన్యతప్పచేసింది' ఈ సంపుటంలోని మొదటి కథ. పంచమ చెరిన అనాగబాలుని చేదీసి కడుపులో పెట్టుకొని కన్నబిడ్డలా పాకినది ఒక వేళి. ఆర్జించిన డబ్బుతో చదువు చెప్పించి జీవనాధారంగా కల్పించినది. అప్పటికి కాని (?) ఆమె వేళి అని తెలుసుకొనలేను ఆతిను. ఆమెను విడిచిపెట్టాడు. చివరికి ఆమె మృతిచెందే సమయంలో అమెతప్పను మన్నించాడు ఆమెకి. అలాగే మైన త్యాగాన్ని మార్పుత్వాన్ని ఆపహాస్యం చేస్తున్నది ఈ కథ. అసంబద్ధంగానూ ఉన్నది.

'విశాలహృదయం' శ్రీ మద్దంశెట్టి హనుమంత గావు రచించాడు. ఒకానొక రాక్షస హృదయం వైగుడ్డు వేరొక సహృదయుని ప్రాప్తీను పాడుతేయడానికి తాను లేదనీకొని వచ్చిన స్త్రీని ఉపయోగించి చివరికి ఆమెను భంగపరచాడు. ఆమె నిజం చెప్పకొని తుమాభిక్షి పొంది తాను మోసగించిన వైగుడ్డుని ప్రేమకు పాత్రురాలు అయినది. 'విష్ఫుల్లం' శ్రీ కథకు మూలం. ఇనోక గిరిగింతవంటిది.

ఎవరెనే లేదనీకొనివచ్చి కాపురం పెట్టిన మిత్రుని విమర్శించిన పెద్దమనిషిలో వాంఛ రగుల్కొల్పి నుగపాఠం నేర్పిన ఆ సహృదయురాలి కథ 'కావ్యశ్రీ' రచించిన 'అంతరాలు' వాస్తవానికి విగద్ధమైన ప్రవృత్తులు, అనుభవాలతో కూడి ఉన్నది.

భర్తగతించాడు. పిల్లలకు తిండిపెట్టి బ్రతికించుకొనే ఉపాయం లేకపోయింది. మానం అమ్మకొని కన్నబిడ్డలను దిక్కించుకొన్న ఆ స్త్రీని అవమానం చేస్తున్నది శ్రీ పాలకుడు దుర్గాప్రసాదరావు రచించిన 'అపశ్రుతి'.

భర్త చావుకు కారణమైన స్త్రీ ప్రేమికునితో జీవితశేషం ఆనందంగా గడపాలనుకొన్నది. కాని ఆ భర్తచానే ఆలాంటికోరిక గొడ్డలిపెట్టు అయింది. శ్రీ దివ్యప్రభాకర రచించిన 'పచ్చిమొక్కలు' కథా సాహితీవంశంలో ప్రథమించిన పిచ్చిమొక్కలలో ఒకటి.

శ్రీ 'రాఘవ' రచించిన 'సర్వదమ్మలు' మూఢనమ్మకాలు, అయోమయమైన భావన ఆధారం చేసుకొన్న గాథ.

'లత' రచించిన 'గోపీహృదయం' కథకాదు గద్యాత్మకమైన గేయం. ఆత్మార్పణాన్ని హృదయంగమమైన ఘట్టిలో నివేదించడం ప్రశంసార్హం.

'వరదచెల్లువ', 'గోపీహృదయం' మినహాయించితే తరిమూడలు అన్న శేటికా సాహిత్యం స్థితిని ప్రతిబింబింప జేసింది. ఆలోచనాశక్తి, కల్పనాశక్తి ఉన్నవి. కాని పరిచితమైన జీవితాన్ని అయినా సమగ్రంగా అవగతం చేసుకొనే ప్రయత్నంలేదు. రచనకు పూనుకొనేయందు భావలో తగినంత అధికారం సంపాదించుకొనే పూనిక మృగ్యం. ఈ స్థితి ఒకొక్కప్పుడు నిరుత్సాహజనకంగా ఉంటుంది.

ఒకకోవడు చెందినకథలు ఎన్నుకొని సంపుటంగా ప్రచురించడం ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగినది. తీర్చిక తగిఉన్నది. —కామరాజు.

అం గా ర వల్ల రి

[రచయిత. శ్రీ క. వి. రమణారెడ్డి. ప్రకాశకులు: ఆంధ్ర అభ్యుదయరచయితల సంఘం, విజయవాడ. ప్రతులకు: విశాలాంధ్రప్రచురణాలయం, విజయవాడ-2. 40 పేజీలు. వెల అర్ధరూపాయి.]

తెలుగువిశ్వంలో అభ్యుదయ కవిత్వాఖ్యస్థిరపడిపోయిందనే చెప్పవచ్చు. శ్రీ శ్రీ, ఆరుద్ర, నారాయణబాబు, అనిపెట్టి, పతాభి, దాశరథి, రమణారెడ్డి, మాదిరాజు మొదలైనవారంతా ఈ మాధానికి చెందిన కవులు. వీరిలోనూ ఎవరోవారు విశేషమైన రచనామాధానిని ఏర్పరుచుకొన్నవారు. రాజకీయ సాంఘిక సిద్ధాంతాలమీద నమ్మకాలెలావున్నా. వీరతాస్పృహకమైన వీరి రచనల్లో ప్రాముఖ్యం: సమత, కాంతి, సాభాత్రం, దౌర్జన్యమైన తిరుగుబాటు మొదలైన విశేషనీన — మానవతావాదనావిధిలానైన — భావాలు వస్తువులు. ఎటొచ్చి ఆ భావాలను సాంఘిక రాజకీయ విచక్షణలకు అన్వయించుకొనేటప్పటి అర్థాలు చెప్పకొనడంలో ఇతరులకూ వారికి లేదా కలవకుతుంది. కాని ఆ భావాలను కొదవదానికి సాధ్యంకాదు. అభ్యుదయ కవుల రచనలవలె ఉద్వేగకీలమైన రచనలు ప్రాచీన వైదిక సాహిత్యంలోనూ కనబడతాయి. కాని కొంత లేదా ఉంటుంది. ఈ ఋక్కు చూడండి:

'అశ్విన్వశీ రీత్యతే సంరభస్వం

ఉర్విదత ప్రతరత సఖాయః |

అత్రా జనాను యే అసన్న శేవాః,

శేవాన్ కయం ఉత్తరే మాభివోహన్॥

[ఋ 10-58-౪.]

‘హామగమయమైన పదము ప్రకటించుచున్నది. శిలిననుచువును. మీ శిరస్సులు పైకినిలువును. సఖులారా చాటుకొని. సత్యమును వ్యతిరేకించు వారిని బలవదలుచును. శ్రేయస్కరమైన సంస్థితులతో అకైమనము తరించుచు రుండుచి దీనిభావము. ఇంతకంటే అభ్యుదయ కలిగియుండునా అనిపించే రచన యిది!

స్నేహాన్నిగూర్చి యజాత్యేయం విమంతులనుచో చూపండి:

‘మిత్రస్య మాచక్షుషా

సర్వాణి భూతాని సమీక్షితం |

మిత్రస్యాహం చక్షుషా

సర్వాణి భూతాని సమీక్షే |

మిత్రస్య దక్షుషా సమీక్షయమా (36-18)

‘సర్వభూతములు నన్ను స్నేహితులనుల అచునుగాక! సర్వప్రాణుల నేను మిత్రస్యమున అచునుగాక! మేము పరస్పరము నెక్కుమున అచునుగాక!’ యని దీని భావము.

జాగృతిని గోరిఁ జెడిక ఋషి ‘త్రాతానో దేవా అధినోదతనో మహానిద్రా తాశితమోత జల్పిఁ’ అని ప్రార్థిస్తున్నాడు. ‘నిద్రావాచాలత్యములు మమ్మధీనము గావింపకుండునట్లు తిరింపజేయు దేవతగారా మహ్యశక్తినింపుట’ని దీని భావము. ‘సర్వం బృహద్ ఋతం ఉగ్రం దీక్షితం బ్రహ్మశక్తిః పృథివీం ధారయంతి-సత్యం, జ్యేష్ఠత్యం, ఖండితమైన వ్యాయం, ఏకాగ్రత, తపస్సు, వార్ధన, యజ్ఞాలు పృథివీని ఉద్ధరిస్తున్నవని వారినమ్మిక...ఈవాటి మన అభ్యుదయ కవులు ఇతన్ని కాకపోయినా ఇందులో కొన్నింటిని నా నమ్మికలు వారి రచనల్లో కనబడుతుంది.

ఇకపోతే రచన శిల్పం చూడు. ఒక నాడు అభ్యుదయ కవిలో కల్పించిన వట్టి తిరుగుబాటు తత్త్వం తగ్గి తెలుగువారులకొని సంస్కృతపదాలు కానీ భావానుగుణంగా వాడుకోవలసిగస్తుందని ఆలోచించి చెప్పేవాడు కనబడం కుభోదర్శమే. కాని రసము ధ్వని అలంకారము మొదలైనవన్నీ చాదస్తాలనే అంటూన్నాడు. అలంకారాలస్థానంలో భావచిత్రణ (Imagery) చెప్తున్నాడు. ఒకమాట ప్రక్కన మరొకమాట పొదిగితే విచ్ఛిత్తికలుగుతుంది. అది చమత్కార

రావడంగా ఉంటేనే చిత్రవిరుతి! కారణమవుతుంది. ఉదాహరణకు తప్పినవాడు రచన ఆస్వాదయోగ్యం కాదు; పాఠకు దావాదిచరణమైనా చూడు. అభ్యుదయపుల్లో సాందర్యాపేక్ష చేత దేశరకాల భావచిత్రాలు కట్టడానికి ప్రయత్నించేసేవాడున్నాడు. ఫలితంగా రచన ‘కొరకరానికొయ్యో’ అవుతున్నది. వాడి, వేడి గండు ఉండి కొంత క్లిష్టంగా ఉన్న రచన ఈ అంగరపల్లరి.

ఇందులో పండ్లెండు ఖండికలున్నాయి. ‘మాత ప్రజాపీఠుల అమృతస్మృతికి’ వ్రాసినది ‘అంగరపల్లరి’ అనే ఖండిక. ‘స్వామిమతి గూపం తాల్చిన మానవహృదయ యవ్వన ప్రశస్తి’ అయిన ‘అవాహనతో మొదలై మయగోవిన్దీ వ్రాసిన ‘ది మార్చ్’ అనేదాని కనువాదమైన ‘ప్రసాన’ అనే ఖండికతో ముగుస్తుంది సంపుటి. ‘అవాహన’లో స్వామిమతి ప్రతీక మాత్రం. అట్లే ‘అగ్నిపుష్పం’ అనే ఖండిక ‘స్వేచ్ఛాఫలంబు విప్రుల పూవుగా సంభావించిన పాట. కల్పరక్షింకా స్వేచ్ఛా శేర్మోబడింది.’ అంగరపల్లరి అనే ప్రధానఖండిక ‘చీకటి కాసుగ పూగుల్లి’ అనే అర్ధం గలదై ‘మృతిలో కూడా ప్రకాశించే విరులను నిర్దేశిస్తుంది.’ ఇతన్ని కవి కొన్నింటిని కొన్నింటితో సంకలించి వ్రాసినది. కలిత్యం సాంకేతికంగా ఉండకమ్మనా కూడదా అనేది మూలభూతమైన ప్రధాన చర్చనది!

‘విశ్వవర్షి’ అనే ఖండికలో ‘మానవుణ్ణి ప్రశ్నింపి కాసిం దిన క్రమబద్ధతలో నా పి విశ్వోహస్యము’ కల్పింపబడింది. అది దెవులు మట్టుకు కాదంటాడు కవి! చాకే ‘బాధాగాధము’ ‘చిట్టజీవితా చిన్నాని’ అనే ఖండికలు ‘గద్య పద్య గుణాలను కూడకట్టుకొని గొంతెత్తి చదివేంగుకు అనువైన ఈ కావ్యభోంజి కొత్త దంటూ వాటిని ‘కావ్యోపన్యాసా’లన్నాడు కవి. ఈ కావ్య సంపుటిలో

‘మాడుము నీ మాత్రులంతు

మాత కాభి చివురించెను;

వన్నెల వెలుగుల వేడుక

వాంఛా శరీ వాటిక!

వంటి మెగులులా ఉన్నవి. ‘స్రుష్టిసంజ’ వంటి నైరాకర్షణ చిత్రించి ఉన్నది.

‘కవితా వ్రాసుకు మధుకండించే శివోష్ణస్థితి గల’ ప్యుయిన్లో ప్రతిభావంతుడూ ప్రభావిత రచయిత అయిన క్రిష్టఫర్ కాడ్యర్ చదివోయినవాని

గ్రంథ విమర్శనము

జ్ఞాపకం చేసుకొన్న స్మృతిగీతం—ఇటువంటి వే
అయిన ఇతరాలూ ఉన్న వింగులూ. ఈ స్మృతిగీతా
ల్లోనివారి పూర్వాపరాలు తెలిసినవారికి ఈ గీతాల్లో
ఉన్న మహాభారతిగాథ కలతలాములకనుచి శ్రీ శ్రీ పరి
చయంలో వ్రాసుపించేతి ఈ ఖండికాసంపుటి పాఠక
లోకపు పరిధి చాలా పరిమితమే చేయాలి అనుకోవలసి
వస్తుంది. ఏమైనా రమణాగడ్డిని చేరగల చెయ్యి; పం
గల పలుకు.

'కి ర్మి రం'

[గీతాలు: కర్త: శ్రీ మదీశానందగారావు;
అద్య సాహిత్యముల, 17.F-850 నెట్టి పు, హైద
రాబాదు 2. 53 పు.లు. పం. 62. న. పై.]

ఇందులో ఇరవై ఖండికలున్నాయి. శ్రీ శంక
రావు గదనలో క్లిష్టత తక్కువే. కాని భావచిత్రణ
విధి మోజు. శిబ్బలవిధి వ్యామోహం కొనసాగింది.

'ఎన్ని మారులు సతాతానం

కొంతి ఖండం ప్రయోగించినా
శిఖిమా ఈ చీకటి నలుపుకుం
మాటిమాటికి శాఖోపశాఖలుగా

ప్రస్తరించి, దిగంతాల

కెగసి యెగసి గగనంలా

నిలచిపోవాలని చూస్తుండు?

అని (8 పుట) పుష్టంగా వ్రాసినా కొన్నిచోట్ల
అయోమయం గానూ ఉంటుంది చూపండి:

'ఎంతి స్వర్గానందమయ మీప్రపంచం

తీర్ ప్రతిపింబమిగా ఈజీవితం.'

ఈయనలో కాన్పించే విశేషమేమంటే ఈయన
తక్కినవారికంటెగాక పదార్థాలలోని పరావర్తనం
ఒప్పుకొనే వాగిలాగ కనబడతారు. అభ్యుదయకవుల
రచనల్లో ప్రచురంగా కన్పించేవే అయిన 'నిర్వృత్తాలు'
'నెలగు-చీకటి' 'అదరి సంజీవాం' 'ఇచ్ఛాగీతి'
'వాల్సా నేను' 'కీర్తన ప్రభాలు' 'ఘంటానాదం'
'కొంతి దగ్ధవం' మొదలైన ఖండికలున్నాయి. శ్రీ

శ్రీ 'మహాప్రస్థానం' ప్రభావం ఈ ఖండికల శిక్షక
ల్లోనే లీలగా కనబడుతుంది. వాణే, శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ
నీనీవారి, 'భిక్షువర్గీ మసి', 'పరిక్షి' వంటి శిబ్బాలు
అపురూపంగా వాడే ఒకడేగానీ శ్రీ రంగారావు
గానూ 'వాసి' 'సుషీమ' 'లలంతికా' 'ప్రావాసము'
మొదలైన పదాలను వాడేట్లుగా తోస్తుంది. 'అభ్యు
దితుకు నవాగుణానత్యుక్తా' (25 పు.) అన్న చోట
అభ్యుదయ మెన్న మూలకు సూక్ష్మమైన మైన పింప
నూడా నిద్రించినానని అర్థమవుతుంది. ప్రాద్దు
పాశీచిం పింప నిద్రించేవాని అభ్యుదయమేనీ, ప్రాద్దు
సూక్ష్మమైన నిద్రించేవానికి శిఖిరమృతమేనీ కింత
సహజంగా ప్రపన్నమయిన చేయి గమక భావమూద
వరి కొంత ప్రభుత్వము సంపాదించి, సంస్కృత
పదాలమీది వ్యామోహం తగ్గించుకుంటే రంగారావు
గారింక పోలేన గదనా చేయగలిగి చెప్పగలము.

వేదవతి

[నాటకము. కర్త: శ్రీ కోటి వేంకటకృష్ణ
రావుబహదూర్ జమీందారుగానూ, గంపలూడెం,
కృష్ణాజిల్లా. 63 పు. నల: ఒక రూపాయి]

పాత్ర హృదయము నావిష్కరించుచు
కన్నము. రావణునివంటి 'తెలిసిన ముద్దు'ని హృదయ
మును అతుగడుగు: తెలియజెప్పట మరంతే కష్టము.
మును పెప్పహో 'అభినవ పాంపెరు'ను నాటకమును
'యోగననిగిర్వి'నును 'కొన్నమును', 'జెబ్బి' నాటక
మును, మెన్న మెన్న 'జేవదాసి' యను నాటకమును
వ్రాసిన శ్రీ కోటిగారి వేంకటకృష్ణారావు బహదూర్.
గానూ ఈ వేదవతి యను నాటకముని రావణహృదయ
స్వరూపము నావిష్కరించినాడు. కుశస్వ. మహర్షి
కుమార్తె వేదవతి. ఎందరో దేవతలు రాక్షసు లామెను
కల్యాణమడగోరిరి. కుశస్వ. డామెను శ్రీ హరి
కిచ్చితివనెను. ఆమెనుగోరిన దంభుడను రాక్షసు
డాతని జంపెను. ఆ పాపమునకే వాడును జచ్చెను.
తండ్రి చిత్తిము ప్రకారము వేదవతి శ్రీ హరిని పరిగా
గోరి తిపక్వగ్య బూనెను. బ్రహ్మవర దర్శితుడైన
రావణు కొకసారి యామెను జూచి కామించి వేద
గ్రహణ మొనర్చెను. వేదవతి కుపితురాలై 'సహోద
రాస్త సంతాపముతో నిర్వృత్తిగానగా నెప'మయ్యెద
నని యోగాగ్నిదగ్ధయయ్యెను. ఆమె శ్రీ శివునిగా
లంకాపరిసరములం దొక తమరపూవున గన్పింపగా

సరిక్రాంత సాంకేతికశాస్త్ర గ్రంథములు

త్యక్తసాయము-ఇంజనీరింగు-నెద్యము వృత్తివిద్యలు
వీనిపై గ్రంథములు గలవు. శేటలాగు ఉచితము.

ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N.K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5

రావణుడు దామెను పెట్టెలో పెట్టింది. సముద్రమున ప్రదోయించెను. పిరప అమెయే సీతగా నాగిటి చాచులో జనుచుపోగానానకు దొంగిలినది. సీత కొరణముగా రావణుడు జరిగినవిధం అందుకొనినది.

నాలుగంకమునగా నున్న ఈ నాటకములో ప్రథమాంకమున రావణుడు వేదాంతిని కొనించి శత్రు పెనుగు. రెండవ అంకమున చెల్లెలైన కృష్ణాను మనసిని పోషించుట జరిపిన రావణుడు చింతించుచుండగా సామంతుని నృత్యాభిరమమున అదిశక్తి యావిర్భవించుట అమెనొగి నూతికు సముద్రమున ప్రదోయించుట, తృతీయాంకమున మంగడోదరిసహితుడగు రావణుడు వారసునివలన సీతారాముల కల్యాణమును గూర్చి విని, శివసూర్యులము చేసిన రామునిపైకి పరమరాముని పురికొల్పు శుక సారణునియొగించుట, చతుర్థాంకమున విధిలలో రావణుడు దళితరామ భాగవతముల సమావేశము వీక్షించుట, పంచరాముని తేజశ్శక్తి పరిహృతి ముగుట, సీతారాముల కల్యాణము నున్నది. రావణుడిగుంధి భక్తుడు. మంగళాశాసనము చేసిన ఈ పద్యము నాటక కర్త దృష్టిని చక్కగా చూపుచున్నది.

“వెనుకముంగు లెఱిగి మొనగాని తనమాని
పరమపరమగొనిన పంక్తిముఖుడు
తనమనః పరిత్రుతము చల్ల జేంచిన,
నను ద గూర్చినప్పటి మనుచు గాత!”

శక్తిమంతమైన రచన. రాజనాటకములకు మును, ప్రదర్శనయోగ్యముగనుండుట. అనునది ఈ నాటకములోని గొప్ప లక్షణములు.

సారంగి

(చూపప్రతిక, సంవత్సరం చింతా: 8 రూ. విడి సంచి: 60 న. ప్రె. ప్రాప్తిస్థానం: 199, లామడేని రోడ్డు, మద్రాసు-5.)

శ్రీ కృష్ణులపల్లి సీతారామరావుగారి సంపాదకత్వన ‘సారంగి’ అనే పారస్పరక రాసాంస్కృతిక చూప ప్రతిక లోని సంచిక మా కార్యాలయం చేరింది. శ్రీయుతులు నిరసనలూ కేంకలరావు,

విల్ రేవురి సుందరకర్మ, కోడలటికంటి కుటుంబ రావు, పి. వి. రమణ, మధురాంతకం రాజాగారి, సోమసుందర్. లోలభట్టు శివరామ కృష్ణారాజు, భగవచ్చగ పట్నాచార్య, వి. ఎస్. అవధాని, డాక్టర్ వి. రాఘవశర్, గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య, వారి తివగార్ల రచనలు నీనిలో ఉన్నవి. మూడుకోట్ల చిల్లరి జవాహర్ల తెలుగువాడుకు ఇలాటి ప్రతికలు ఎన్నైనా కొనాలి. ఈ సారంగికి మా స్వాగతం.

గ్రంథ స్వీకారం

కవిరాజశిఖామణి

రచయిత: శ్రీ తిమ్మా కష్టల కోదండరామయ్య. ప్రథమభాగం. పుటలు: 200. వెల: రెండున్నర రూపాయలు. ప్రాప్తి స్థానం: పారస్పర కుటీరింగ, మద్రాసు-21.

నవ్యతంత్రం

వ్యాస సంపుటి. రచయిత: డాక్టర్ యస్వీ జోగరావు. పుటలు: 168. వెల: రెండున్నర రూపాయలు. ప్రాప్తిస్థానం: యంగ. యస్. ఆర్. మూర్తి అండ్ కో, బుక్ సెల్లర్స్, విశాఖపట్టణం-2.

మాట—మన్నన

రచయిత: శ్రీ గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య. పుటలు: 70, వెల: ఒక రూపాయ. ప్రాప్తిస్థానం: దళి కవితామండలి, విజయవాడ-2.

శ్రీ హాశ్వర నవ్యనారాయణ శర్మగారి రచనలు

1. దేవతాశాసనావ్యయము 1-12-0, 2 సౌందర్య లహరి 0-12-0, 3. భీమేశ్వరమతి 0-8-0, 4. దేవీమాత పరమార్థము 0-12-0, 5. శ్రీ సత్యనారాయణశర్మ సాగనము 1-0-0, 6. శాస్త్రసాగనము 0-8-0.

* కొలది ప్రతులు మాత్రమే కలవు.

సాధన గ్రంథమందలి, తెనాలి.

